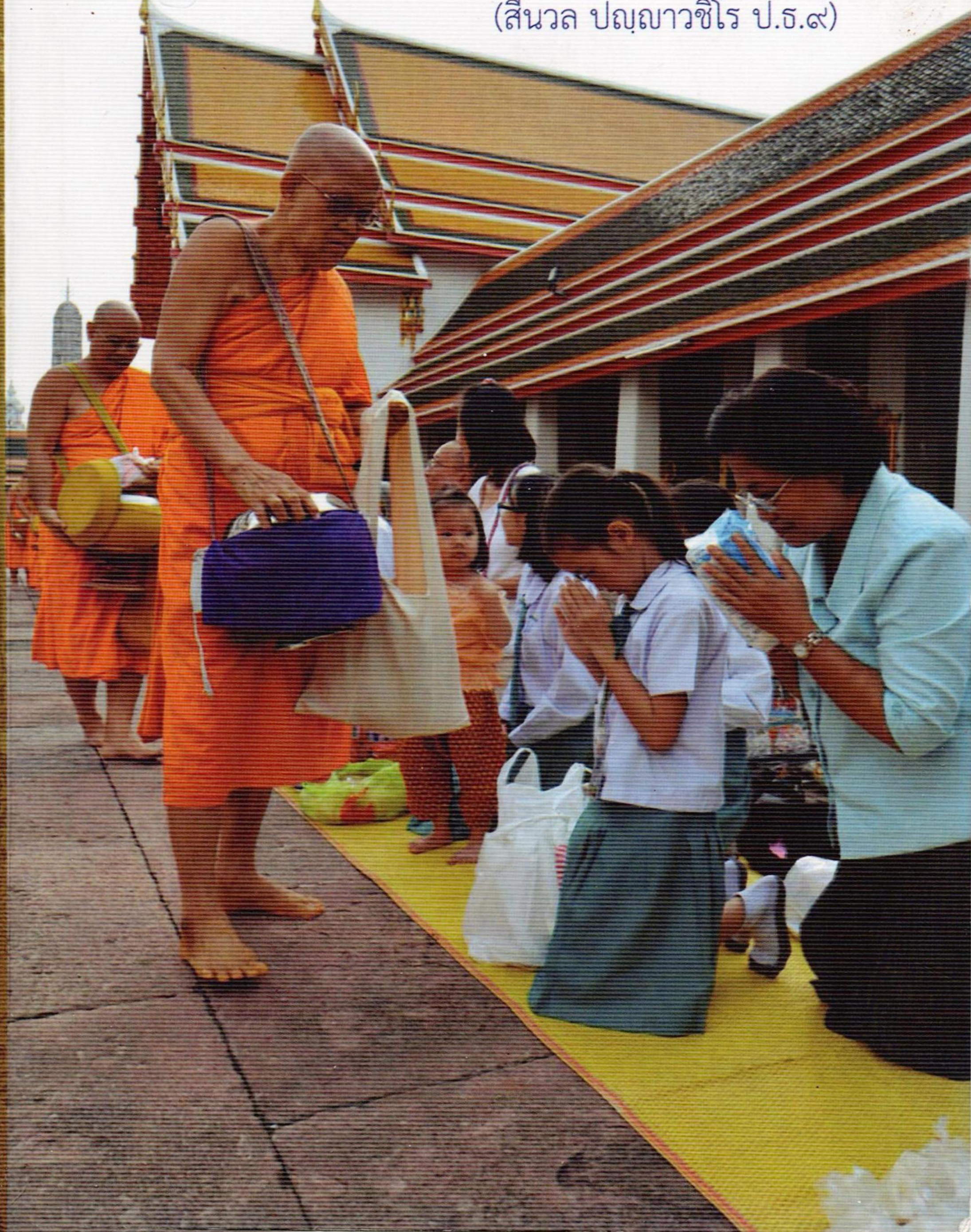
พ่อ แม่ ลูก

พระเทพวีราภรณ์

(สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙)

เรื่องพ่อ แม่ ลูก

พระศรีวชิราภรณ์

(สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙)

ที่ระลึก

พระราชวชิราภรณ์

(สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙)

อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน

ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ

ที่

พระเทพวีราภรณ์

๕ ธันวาคม ๒๕๕๗

คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน จัดพิมพ์ถวายมุทิตาสักการะ

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

เรื่องพ่อ แม่ ลูก

พระศรีวชิราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙)

ปีที่พิมพ์ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์ ที่ระลึก **พระราชวชิราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙)**

อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน

ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ

ที่ **พระเทพวีราภรณ์**

๕ ธันวาคม ๒๕๕๗

คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน จัดพิมพ์ถวายมุทิตาสักการะ

คณะทำงาน พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค ป.ธ. ๘, พธ.ม.

พระมหาบุญทัน ธีรงฺกุโร ป.ธ. ๕, M.A.

พระมหาเอกชัย ฐิตปญฺโญ ป.ธ. ๔, ค.ม.

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด

โทร. ๐๒-๘๖๔-๐๔๓๔-๕, ๐๘๑-๙๒๓-๘๘๒๕, ๐๘๑-๘๓๖-๘๔๑๘

โทรสาร ๐๒-๘๖๔-๓๕๔๐

Email : sahadhammik@gmail.com

มุทิตาปรารภ

ในมหามงคลวโรกาส พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗ นี้ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จบรมบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเลื่อนสมณศักดิ์ **พระราชวชิราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙)** อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามลำดับที่ ๑๕ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพในพระราชทินนามที่ **"พระเทพวีราภรณ์"** นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเป็นเกียรติแก่คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน คณะศิษยานุศิษย์ และคณะอุบาสกอุบาสิกาวัดพระเชตุพน อย่างหาที่สุดมิได้

ด้วยปรารภเหตุอันเป็นมงคลนี้ คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน ได้จัดพิมพ์หนังสือเพื่อถวายเป็นมุทิตาสักการะแด่พระเดชพระคุณ **พระเทพวีราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙) อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน** ซึ่งเป็นหนังสือที่พระเดชพระคุณได้รวบรวมและเรียบเรียงไว้ และได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีการจัดพิมพ์แจกในวาระงานต่างๆ หลายครั้ง นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่มีความสนใจ

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติที่ทุกท่านได้มีส่วนร่วมบำเพ็ญแล้วนี้ จงมารวมกันเป็นตบะ เตชะ พลวปัจจัย เป็นฉัตรกันอุปัทวันตราย ปกป้องคุ้มครองรักษาให้พระเดชพระคุณอธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน และสาธุชนผู้ถวายการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาทุกท่าน จงเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย คืออายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ จงทุกประการ เทอญ

คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน

ประวัติโดยสังเขป
พระเทพวีราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙)
อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สถานะเดิม ชื่อ **สีนวล** นามสกุล **เรืองอำพันธ์** วันพฤหัสบดีที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ตรงกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีเถาะ บิดา นายฟุ้ง เรืองอำพันธ์ มารดา นางทุเรียน เรืองอำพันธ์ บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลไผ่วง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

บรรพชา วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ณ วัดต้นทอง ตำบลไผ่วง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

พระอุปัชฌาย์ พระครูขันตยาภรณ์ วัดไผ่วง ตำบลไผ่วง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

อุปสมบท วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ณ วัดโบสถ์วรดิตถ์ ตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ได้รับฉายาว่า **"ปญฺญาวชิโร"**

พระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ ๑๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระธรรมวโรดม** วัดพระเชตุพน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พระกรรมวาจาจารย์ พระปาโมกข์มุนี (บุญศรี สิริทตฺโต) เจ้าคณะอำเภอป่าโมก เจ้าอาวาสวัดป่าโมกวรวิหาร ตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระครู-ปาโมกข์คณารักษ์** เจ้าอาวาสวัดโบสถ์วรดิตถ์

พระอนุสาวนาจารย์ พระวิเศษชยสิทธิ์ (ผวน อวิกฺเขโป) เจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง เจ้าอาวาสวัดอ่างทอง วรวิหาร ตำบลลาดหลวง อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระครูวิเศษชยสิทธิ์**

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๙๓ จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ โรงเรียนวัดต้นทอง จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๐๐ สอบได้นักธรรมชั้นเอก วัดโบสถ์วรดิตถ์ สำนักเรียนคณะจังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๐๑ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค วัดโบสถ์วรดิตถ์ สำนักเรียนคณะจังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๐๘ สอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค วัดโบสถ์วรดิตถ์ สำนักเรียนคณะจังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๑๑ สอบเทียบได้ชั้นประถมปีที่ ๗ (สมัครสอบ)

พ.ศ. ๒๕๑๒ สอบเทียบได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (สมัครสอบ)

พ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้ชั้นประกาศนียบัตรการศึกษา (พ.กศ.)

พ.ศ. ๒๕๒๑ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดพระเชตุพน กรุงเทพมหานคร

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นเลขานุการคณะกรรมการสงฆ์อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอป่าโมก

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นรองเจ้าอาวาสวัดโบสถ์วรดิตถ์ จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นเลขานุการเจ้าคณะนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี (สมัยที่ ๑)

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นเลขานุการเจ้าคณะนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี (สมัยที่ ๒)

พ.ศ.๒๕๒๑ - ๒๕๒๘ เป็นเลขานุการเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร (สมัยที่ ๓)

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ฝ่ายการศึกษาและเผยแผ่

พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นผู้ช่วยปกครองพระสงฆ์สามเณร คณะกลาง วัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๔๙ เป็นเจ้าคณะเขตยานนาวา-สาทร

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นพระอุปัชฌาย์ ประเภทวิสามัญ

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นประธานดำเนินการอบรมและให้ศีลแก่สามเณร วัดพระเชตุพน ทุกกึ่งเดือน

พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นกรรมการยกร่างระเบียบวัดพระเชตุพน ว่าด้วยการบริหารวัดพระเชตุพน พ.ศ. ๒๕๔๔

พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๗ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๕ (จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์)

พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายปกครองพระภิกษุ สามเณร วัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๕๐ - ปัจจุบัน เป็นเจ้าคณะปกครองพระภิกษุสามเณร คณะกลาง วัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๗ เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาส วัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๕๖-ปัจจุบัน เป็นประธานกรรมการ มูลนิธิสังเค็ดสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร)

พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นประธานกรรมการ มูลนิธิ "ทุนพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นประธานกรรมการบริหารวัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน (๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๗ - ๑๔ กันยายน ๒๕๕๗)

พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นอธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน รูปที่ ๑๕ (๑๕ กันยายน ๒๕๕๗ - ปัจจุบัน)

งานการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นอาจารย์ใหญ่สำนักศึกษา วัดโบสถ์วรดิตถ์ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นเอก

พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นกรรมการตรวจบาลีสนามหลวง ประโยค ป.ธ.๗

พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สำนักเรียน วัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระเชตุพน ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น "ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระเชตุพน"

พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นอาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นกรรมการกำกับห้องสอบ ประโยค ป.ธ.๗ สนามสอบกลาง วัดสามพระยา

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นกรรมการกำกับห้องสอบ ประโยค ป.ธ.๘ สนามสอบกลาง วัดสามพระยา

พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๖ เป็นครูสอนนวกภูมิ วิชาธรรม สำนักเรียนวัดพระเชตุพน

พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดพระเชตุพน

เกียรติคุณ

พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

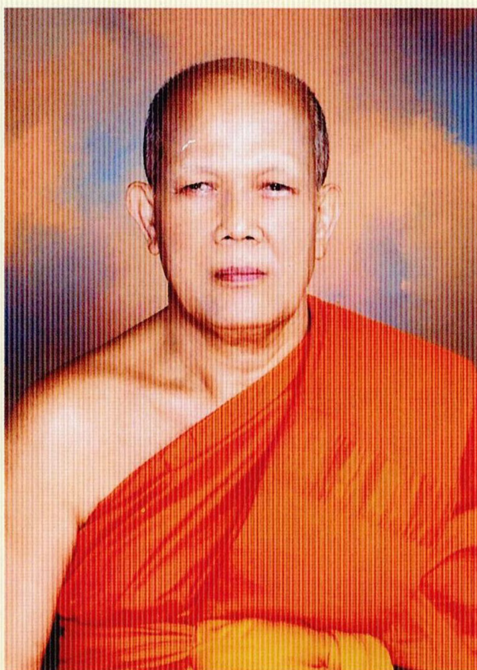
พ.ศ. ๒๕๕๓ ถวายพระธรรมเทศนา เรื่องสัปปุริสวัตตกถา ในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ ในการสดับพระธรรมเทศนาและเจริญพระพุทธมนต์ ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วันเสาร์ที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓

สมณศักดิ์

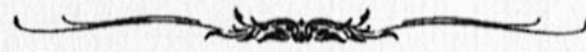
พ.ศ. ๒๕๓๐ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนามที่ **พระศรีวชิราภรณ์**

พ.ศ. ๒๕๔๔ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนาม ที่ **พระราชวชิราภรณ์**

พ.ศ. ๒๕๕๗ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนาม ที่ **พระเทพวีราภรณ์**”

กว่าจะเป็นพระเทพวีราภรณ์
อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน

พระมหาสีนวลประโยคเก้า เชตุพน
เป็นพระศรีวชิราภรณ์ยล ก่อนนั้น
เป็นพระราชวชิราภรณ์คน รู้จัก
เป็นพระเทพวีราภรณ์ชั้น เทพนี้เลื่อนถวาย

ทำดีเถิดอย่าท้อ ถอยหนี
วันหนึ่งจักเปรมปรีดิ์ สุขให้
ดุจหลวงพ่อสีนวลนี้ บำเพ็ญอยู่
ดีเมื่อถึงที่ไซร้ ย่อมได้ยลดี

อธิบดีสงฆ์ สมภารองค์ที่สิบห้า
แห่งวัดโพธิ์เราหนา จักพรรณนาตามกวี

นามว่าสีนวลเดิม มหาเติมสง่าศรี
บุตรชายพ่อฟุ้งมี มารดานี้แม่ทุเรียน

ออกบวชบรรพชา หมั่นศึกษาเป็นเณรเพียร
ใฝ่ใจเรื่องขีดเขียน ขยันเรียนไม่หน่ายหนี

วัดโบสถ์วรดิตถ์ เป็นลูกศิษย์อยู่ที่นี่
ป่าโมกอ่างทองชี้ เรียนบาลีและนักธรรม

เปรียญหกประโยค จึงย้ายโยกพรรษาจำ
สำนักเรียนเลิศล้ำ พระแนะนำฝากท่านมา

อยู่กับเจ้าอาวาส สังฆราชวัดโพธิ์หนา
อบรมบ่มปัญญา หมั่นศึกษาเป็นอย่างดี
สองห้าสองหนึ่งหนอ มิย่อท้อเบื่อถอยหนี
ทุ่มเทจนถึงที่ ผ่านบาลีที่ใฝ่ฝัน
เปรียญธรรมเก้าประโยค นับเป็นโชคเรืองอำพันธ์
อ่างทองต่างลือลั่น วิเศษชัยชาญบ้านไผ่วง
ครูบาคณาญาติ ลูกเป็นปราชญ์เชิดชูวงศ์
บวชเรียนสมประสงค์ เพื่อธำรงพุทธธรรม
ได้พึ่งผู้มีบุญ สมเด็จปุ่นอุปถัมภ์
ช่วยเสริมเพิ่มแนะนำ ท่านฟังคำอุปัชฌาย์
สำเร็จเสร็จประสงค์ เจตจำนงด้านศึกษา
ออกเทศน์เทศนา วันเวลาหมดล่วงไป
ทำคุณประโยชน์ บรรยายโปรดโยมไกลใกล้
แห่งหนตำบลไหน นิมนต์ไปได้ทุกคลา
เผยแผ่แพร่ธรรมะ ไม่ลดละงานนานา
อบรมภาวนา ท่านศึกษาด้วยสนใจ
ค้นหาครูอาจารย์ วางการงานทุกอย่างไว้
ปลีกเนื้อปลีกตัวไป เขาก็ให้เทศนา
เกรงใจและจริงใจ เป็นหลักใหญ่ของท่านหนา
พูดคิดจิตอาสา พัฒนาหน้าที่ทำ
รับเป็นครูใหญ่สอน บาลีซ้อนอีกนักธรรม
ศูนย์เรียนอาทิตย์นำ เปิดศูนย์ทำแต่เดิมมา

ทุ่มเทเอาใจใส่ ด้วยมีใจเรื่องศึกษา
ส่งเสริมเพิ่มปัญญา ท่านนำพามาแต่นาน
เทศน์สอนเป็นอาจิณ คนรู้สิ้นต่างกล่าวขาน
หน้าที่ถูกสั่งการ ดำเนินงานมิขาดคลา
ภาระงานของสงฆ์ ท่านดำรงกองเลขา
แต่ครั้งสมเด็จป๋า สังฆราชาอย่างซื่อตรง
สนองงานใหญ่น้อย นับเกินร้อยคณะสงฆ์
เลขาท่านดำรง ตั้งหลายองค์ที่เป็นมา
กรุงเทพธนบุรี สามครั้งที่เป็นเลขา
ด้วยองค์ผู้บัญชา ต่างรู้ค่าว่าท่านดี
ไว้เนื้อและเชื่อใจ สำเร็จได้ดังใจนี้
ทำงานไม่ถอยหนี จึงเป็นที่ประจักษ์ตา
งานสงฆ์สารพัด ทั้งในวัดนอกวัดหนา
คุมเขตยานนาวา ท่านทำมาสิบกว่าปี
รองภาคสิบห้านั้น ไปตรวจการทุกถิ่นที่
เหนื่อยยากลำบากมี สังขารนี้แม้โรยรา
ยังทำตลอดไป ศรัทธาไม่อ่อนแรงล้า
ชีวิตดำเนินมา ใช้คุ้มค่าเวลากาล
อีกวัดเชตุพน งานมากล้นเกินไขขาน
ให้ท่านเป็นประธาน ช่วยผ่อนงานสมภารมา
บริหารจัดการหมด หลวงพ่อลดเพราะชรา
ไว้ใจท่านหนักหนา จึงบัญชาให้ท่านทำ

แต่งตั้งมอบหน้าที่ ตำแหน่งนี้เป็นผู้นำ
มอบกิจอันชอบธรรม ท่านรับคำตามบัญชา
พระธรรมปัญญาบดี มอบหน้าที่ให้รักษา
สืบทอดยกยอดมา เพราะรู้ว่าท่านพระดี
หน้าที่และการงาน ต้องสืบสานให้ผ่องศรี
มอบหมายให้เต็มที่ โดยให้มีสิทธิ์สั่งการ
ให้เป็นอุปัชฌาย์ แทนท่านหนาบวชบุตรหลาน
ถ่ายทอดมอบจัดการ บริหารงานเจริญ
หลวงพ่อสมภารเก่า วางรากเหง้าให้ดำเนิน
มองรู้ผู้จำเริญ นิมนต์เชิญยกคนดี
นี่แหละท่านทั้งหลาย ความดีร้ายของเราชี้
ผิดชอบและชั่วดี ปราชญ์ท่านมีปัญญาตรอง
ผู้ใหญ่ท่านรู้ทัน มีจิตมั่นท่านกลั่นกรอง
ใครดีมีตามอง ใครมัวหมองไม่นำพา
ความดีย่อมปรากฏ เกียรติยศย่อมฤๅชา
ความชั่วก็นินทา นี่แหละหนากรรมวาที
ความดีบำเพ็ญไว้ เป็นปัจจัยให้สุขี
สนองย้อนความดี ให้ท่านมีเดชเดชา
อธิบดีสงฆ์ ตำแหน่งองค์ที่สิบห้า
สองวัดเท่านั้นหนา สมภารว่าอธิบดี
ได้ครองเชตุพน เป็นบุญล้นเพิ่มราศี
วัดหลวงเอกอุมี วัดโพธิ์นี้สง่างาม

พระดีจึงได้ครอง　　พระมัวหมองอย่าได้ถาม
เทพไท้ทุกเขตคาม　　ท่านเป็นยามคัดอย่างดี
พระเณรสาธุการ　　กล่าวขับขานสาธุนี้
ยอมรับว่าท่านดี　　ต่างเปรมปรีดิ์ที่ท่านเป็น
ให้ท่านครองวัดโพธิ์　　สมมโนคงร่มเย็น
สมภารงดงามเห็น　　มิได้เร้นความราคี
นี้คือประวัติคร่าว　　บอกเรื่องราวตามวิถี
ให้เห็นคุณความดี　　สมกับที่บำเพ็ญมา
ได้รู้ได้เข้าใจ　　ในทหัยของท่านหนา
ปิดทองหลังพระมา　　ให้หันตามองแลไป
ใช่จะยกยอเชิด　　เอาแต่เลิศมาขานไข
ดีชั่วรู้แก่ใจ　　ใครเป็นใครเรารู้ดี
ชีวิตที่ดำรง　　ให้ซื่อตรงเหมือนท่านนี้
ซื่อตรงต่อหน้าที่　　มิได้มีเล่ห์มายา
จะรู้หรือไม่นั้น　　ย่อมทราบกันเมื่อคบหา
ไม่ต้องโฆษณา　　เมื่อมีตาย่อมเห็นเอง
เกล้าได้แต่งกาพย์นี้　　พิมพ์วจีไว้ตรงเผง
ใช่แต่งสอพลอเกรง　　ให้ท่านเก่งให้ท่านดี
แต่งตามที่ได้รู้　　อยากเชิดชูให้เป็นศรี
ประจักษ์ว่าท่านนี้　　สมควรที่น้อมวันทา
มงคลมาถึงแล้ว　　พระดวงแก้วแห่งประชา
เฉลิมชนมพรรษา　　ห้าธันวาอีกคลาครัน

ราชาผู้ประเสริฐ ปกครองเลิศเกษมสันต์
หวยราษฎร์ทั่วหน้ากัน ภักดีมั่นต่อพระองค์
โปรดเกล้าเหล่าภิกษุ ผู้ทำนุคณะสงฆ์
เลื่อนยศให้ดำรง เพื่อมั่นคงศาสน์บวร
ถวายสักการะ **พระราชวชิราภรณ์**
ได้เลื่อนชั้นเทพวอน ด้วยกาพย์กลอนวันทนา
พระเทพวีราภรณ์ ให้งามงอนศรีสง่า
รุ่งเรืองธรรมสัมมา ให้แกล้วกล้ายิ่งขึ้นไป
อุปสรรคที่ขัดขวาง จงโรยล้างหมดสิ้นไกล
สุขภาพอนามัย แจ่มผ่องใสไร้โรคา
ปกครองพระอาราม รุ่งเรืองงามทุกทิวา
พระเณรญาติโยมพา น้อมบูชาด้วยหทัย
ตั้งจิตเป็นกุศล จงช่วยดลให้สมใจ
ทุกสิ่งที่ขานไข จงเป็นไปเช่นนั้นเทอญ

พระมหาราชัญ ติกฺขวีโร

ประพันธ์ถวายมุทิตาสักการะในนามคณะศิษยานุศิษย์

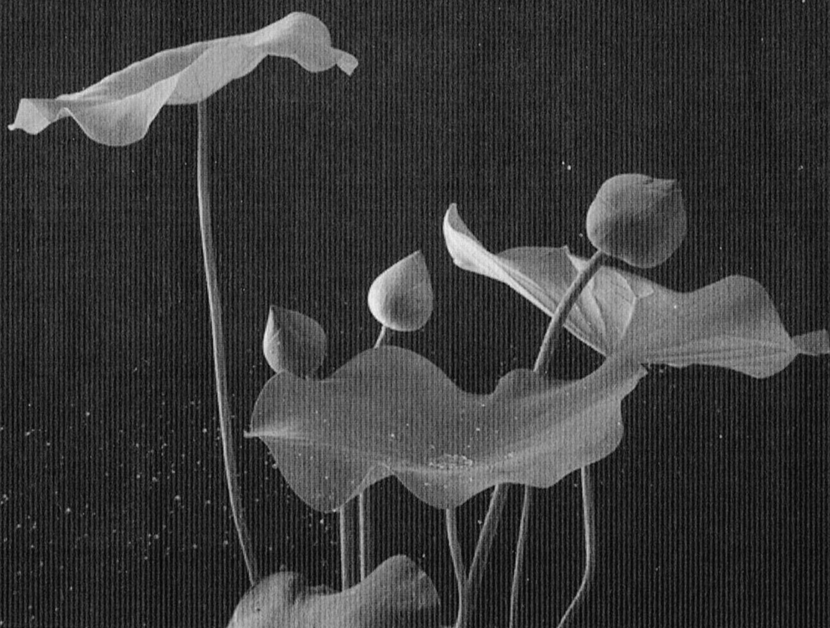
สารบัญ

พระธรรมเทศนา
สัปปุริสวัตตกถา

พระราชวชิราภรณ์
(สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙)

พระธรรมเทศนา สัปปุริสวัตตกถา

พระราชวชิราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙) วัดพระเชตุพน

ได้แสดงถวาย

แด่ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน

เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๙.๐๐ น.

ทางวัดพระเชตุพน เห็นสมควรพิมพ์แจกเป็นธรรมวิทยาเฉลิมพระเกียรติในวโรกาส ๑๒ สิงหามหาราชินี ๒๕๕๓ ถวายเป็นพระราชกุศล แด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ภาพต่างๆ ที่ลงพิมพ์ในหนังสือนี้ เป็นภาพพระราชทาน จึงขอพระบรมราชานุญาต ถวายพระพรดังต่อไปนี้

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวสฺสสตํ ชีวตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

สุขิตา โหตุ สิริกิตฺติปรมราชินี.

สิทฺธิกิจฺจํ สิทฺธิกมฺมํ สิทฺธิลาโภ ยโส นิจฺจํ.

สิริกิตฺติปรมราชินิยา ภวตุ สพฺพทา.

ขอถวายพระพร

พระราชวชิราภรณ์

(สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙ พธ.ม. (กิตติมศักดิ์)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน รองเจ้าคณะภาค ๑๕

๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

น. ๑๕ วัดพระเชตุพน โทร. ๐๒-๒๒๒-๘๖๘๐, ๐๘๗-๐๒๒-๑๖๑๙

สัปปุริสวัตตกถา

ถวายพระธรรมเทศนา

แด่

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ ที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๓

แสดงโดย

พระราชวชิราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙)

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุข ทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ อาตมภาพจักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในสัปปุริสวัตตกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ถ้ารับพระราชทานถวายวิสัชนาไป มิได้ต้องตามโวหารอรรถาธิบายแห่งพระธรรมเทศนาบทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ จงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัย แก่อาตมะผู้มีปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

มาตาเปติภรํ ชนฺตุํ กุเล เชฏฺฐาปจายินํ
สณฺหํ สขิลสมฺภาสํ เปสุเณยฺยปฺปหายินํ
มจฺเฉรวินเย ยุตฺตํ สจฺจํ โกธาภิภุํ นรํ
ตํ เว เทวา ตาวตึสา อาหุ สปฺปุริโส อิตีติ.

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทาน ถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา สัปปุริสวัตตกถา พรรณนาเรื่องข้อวัตรของคนดี เพื่อฉลองพระราชศรัทธา ประดับพระปัญญาบารมี ในโอกาสที่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชบริพาร ทรงมีพระราชศรัทธา ประสงค์จะสดับพระธรรมเทศนาตามพระราชจริยาที่ได้ทรงบำเพ็ญมาแล้ว เป็นระยะเวลายาวนาน ตามกาลตามโอกาส เช่น ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบ้าง ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จบรมบพิตรเองบ้าง ทุกๆ ปีในวันสำคัญของพระบรมวงศานุวงศ์บ้าง และในโอกาสที่เป็นเอกเทศส่วนพระองค์โดยกำหนดเอาวันธัมมัสสวนะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ของแต่ละเดือน เป็นวันสดับพระธรรมเทศนาส่วนพระองค์ ซึ่งได้ทรงบำเพ็ญมาหลายปีแล้ว ดังเป็นที่ทราบกันดีของพสกนิกรชาวไทยแล้วนั้น

วันนี้ สมเด็จบรมบพิตร ทรงกำหนดเอาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นสถานที่สดับพระธรรมเทศนา นับเป็นมหามงคลแด่พระองค์ และสถานที่เป็นอย่างยิ่ง

การสดับรับฟังพระธรรมเทศนา ตามกาลตามโอกาส พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ การฟังธรรมตามกาล เป็นมงคลอันสูงสุด

วันนี้ อาตมภาพ จักขอรับพระราชทาน ถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ในหัวข้อเรื่องว่า สัปปุริสวัตตกถา แปลว่า การพรรณนาเรื่องข้อวัตรของสัตบุรุษ ๗ ประการ ดังบาลีบรรหารที่ยกขึ้นเป็นอุเทศบท ณ เบื้องต้นว่า

มาตาเปติภรํ ชนฺตุํ กุเล เชฏฺฐาปจายินํ

องค์สมเด็จพระจอมมุนี ได้ทรงยกกตัญญูกตเวทิตาธรรมขึ้นไว้ในข้อต้นๆเพราะเป็นธรรมที่บุคคลเมื่อมีคุณธรรมข้อนี้แล้วจะพึงปฏิบัติธรรมข้ออื่นๆ ได้โดยไม่ยาก ประดุจดังต้นไม้ที่หยั่งรากลงมั่นในพสุธา ย่อมตั้งลำต้นแตกกิ่งก้านสาขา ผลิใบเผล็ดผลโดยสมบูรณ์ได้ ฉะนั้น สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์แห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายแม้แต่เทพเจ้าในชั้นนั้นๆก็ย่อมสรรเสริญบุคคล ผู้บริบูรณ์ด้วยมาตาปิตุอุปัฏฐานธรรม คือปรนนิบัติบิดามารดาเป็นอย่างดี เป็นข้อต้น แล้วจึงฝึกฝนปฏิบัติปฏิปทาแห่งสัตบุรุษในข้ออื่นๆ เป็นลำดับไป สมดังนัยแห่งพุทธภาษิต ที่ตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบทขุททกนิกายว่า

มาตาเปติภรํ ชนฺตุํ กุเล เชฏฺฐาปจายินํ

เป็นต้น มีความว่า เทพเจ้าเหล่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้กล่าวเรียกนรชน ผู้เป็นคนเลี้ยงมารดาบิดา มีสัมมาคารวะผู้ใหญ่ในตระกูล สมบูรณ์ด้วยวาจาที่ละเอียดอ่อน เจรจาแต่ถ้อยคำที่จะทำให้เกิดสันถวะไมตรี เว้นจากวจีส่อเสียด ยุแหย่ให้เขาแตกแยก ประกอบตนในอุบายเครื่องบำบัดขจัดมัจฉริยโทษ ตั้งตนอยู่ในสัตย์ในธรรม ครอบงำความโกรธเสียได้ ผู้ที่ประพฤติได้อย่างนี้ เรียกว่า สัตบุรุษ

ตามพระพุทธภาษิตนี้ ชี้ให้เห็นคุณธรรม ๗ ประการ ที่เรามักเรียกขานกันว่า วัตรบท แปลว่า ทางแห่งการประพฤติเป็นปฏิปทาท่านที่เป็นสัตบุรุษ

มารดาบิดา จัดว่าเป็นบุพการีอันสำคัญยิ่งของบุตรธิดา เพราะเป็นผู้ที่มีคุณูปการะเป็นอเนก ตั้งอยู่ในฐานะบุคคลพิเศษที่บุตรธิดาจะพึง เคารพสักการะบูชานับถือ โดยสถาน ๓ อย่าง ดังพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ในสพรหมกสูตรว่า

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา

มารดาบิดา ผู้เอ็นดูต่อประชา คือบุตรธิดาของตน จัดว่าเป็นพรหม เป็นบุรพาจารย์ และเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา

มารดาบิดา ที่ชื่อว่าเป็นพรหมของบุตรธิดา ก็เพราะเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นบ่อเกิดแห่งชีวิตร่างกาย เป็นผู้ทรงพรหมวิหารไว้ในบุตรธิดา ประดุจดังพระพรหมที่พวกพราหมณ์เคารพนับถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และคอยอภิบาลบำรุงรักษาประชาชาวโลก ทั่วเมทนีดล ด้วยทรงพรหมวิหารไว้เป็นนิจ ประดุจทรงไว้ซึ่งจตุรพักตร์ ซึ่งจะได้เหลือบแลดูหมู่สัตว์ทั่วทั้ง ๔ ทิศได้

อนึ่ง จัดว่าเป็นบุรพาจารย์ เพราะเป็นผู้ฝึกสอนก่อนอาจารย์ทั้งหลายเพราะฐานะทั้ง ๒ ประการนี้ จึงนำให้ตั้งอยู่ในที่เป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา คือ เป็นผู้สมควรที่บุตรธิดา จะพึงนำสักการะมาบูชา บุคคลผู้มั่นอยู่ในวัตรปฏิบัติข้อนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัมมาคารวะแก่ผู้ใหญ่ในสกุล ซึ่งเป็นมูลแห่งความเจริญความก้าวหน้าสูงขึ้นไปโดยลำดับ

บุคคลที่ควรคารวะที่ได้นามว่า **วุฑฒบุคคล** เมื่อกล่าวโดยส่วนรวมทั่วๆ ไป จัดเป็นประเภทได้ ๓ ประเภท คือ ท่านผู้เจริญโดยชาติ อันมหาชนควรเคารพนับถือว่าเป็นผู้ใหญ่ มีพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ชื่อว่า **ชาติวุฑฒะ**

คือผู้เจริญโดยชาติ ท่านผู้สูงอายุ คืออายุมากกว่าตน ชื่อว่า **วยวุฑฒะ** ผู้เจริญโดยวัย และท่านผู้ทรงคุณสมบัติ มีความดีในตนมาก ชื่อว่า **คุณวุฑฒะ** วุฑฒบุคคลทั้ง ๓ ประเภทนี้ สมควรแก่อปจายนกรรม

เมื่อบุคคลมาเคารพนอบนบ ในวุฑฒบุคคล ด้วยอาการอันเป็นสามีจิกรรม ก็อาจจะเปลื้องคำครหา และห้ามกิริยาอันไม่สุภาพเสียได้ ทำตนให้เป็นคนมีอัธยาศัยอันดีงาม ก็จะได้นามว่าปริสัญญู คือผู้รู้จักประชุมชนเป็นบุคคลอันบัณฑิตจะพึงสรรเสริญสมดังคาถาประพันธ์ที่ว่า

เย วุฑฺฒํ อปจายนฺติ นรา ธมฺมสฺส โกวิทา
ทิฏฺเจ ธมฺเม จ ปาสํสา สมฺปราโย จ สุคติ

ชนทั้งหลายเหล่าใด ฉลาดในธรรม มาคำนับนบนอบผู้เจริญเป็นอาจิณวัตร ชนเหล่านั้น อันบัณฑิตจะพึงสรรเสริญในปัจจุบัน ทั้งสัมปรายภพของชนเหล่านั้น ก็เป็นสุคติอีกด้วย

บุคคลที่เป็นกุลเชฏฐาปจายี ไม่เฉพาะมีกิริยาสุภาพเท่านั้น ย่อมประกอบพร้อมทั้งวาจาจักเจรจาด้วยถ้อยคำก็ล้วนแต่ไพเราะเสนาะโสต ไม่เป็นเหตุขัดหูระคายเคือง ซึ่งจะเปลื้องความเดือดร้อนด้วยวาจา สมดังพระวังคีสเถระ ได้กล่าวเฉพาะพระพักตร์ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย
ปเร จ น วิหึเสยฺย สา เว วาจา สุภาสิตํ

บุคคลพึงกล่าววาจาอันไม่ยังตนให้เดือดร้อน และไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น นั่นแลเป็นวาจาที่เป็นสุภาษิต วาจาเช่นนั้นย่อมให้สำเร็จผล ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่ได้รับฟัง เป็นอุบายเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ เพื่อให้ตั้งอยู่ในไมตรีทวีความสนิทสนมให้มียิ่งขึ้น ท่านจึงจัดเข้าไว้ในสังคหวัตถุ ๔ อันมีชื่อว่า **ปิยวชฺชํ** คือ ถ้อยคำที่ทำให้เป็นที่รัก

ช่วงนี้ขอรับพระราชทานอนุญาตเล่าเรื่อง ค่าของคำพูดที่ต่างกัน

ในอดีตกาล มีบุตรเศรษฐี ๔ คนเป็นเพื่อนกัน วันหนึ่งชวนกันเข้าป่าพบนายพราน ขนเนื้อมาเต็มเกวียน อยากได้เนื้อบ้าง

ลูกเศรษฐีคนที่ ๑ จึงพูดว่า นายพรานผู้ชั่วช้า ขอเนื้อให้บ้างซิ นายพรานคิดว่า ท่านผู้นี้เป็นลูกของเศรษฐี แต่มีวาจาหยาบเหมือนพังผืด จึงตัดเนื้อส่วนที่เป็นพังผืดให้ไป

คนที่ ๒ พูดว่า พ่อพราน ขอเนื้อให้ลูกบ้าง นายพรานคิดว่า ลูกเรียกพ่อ ทำให้หัวใจหวั่นไหว จึงเฉือนเนื้อหัวใจให้ไป

คนที่ ๓ พูดว่า พี่พรานขอเนื้อให้น้องบ้าง นายพรานคิดว่าน้องขอของพี่ ก็ต้องให้ของดีๆ จึงเฉือนเนื้อในส่วนที่เป็น ๓ ชั้น ให้ไป

คนที่ ๔ พูดว่า ท่านนายพรานเพื่อนรัก ขอเนื้อให้ฉันบ้าง นายพรานคิดว่า มนุษย์ทุกคนเวลาเกิดๆ มาเพียงผู้เดียว แต่อยู่ลำพังผู้เดียวไม่ได้ จะต้องมีเพื่อนเพื่อช่วยเหลือกันเวลาจำเป็นลูกเศรษฐีนับถือเราว่าเป็นเพื่อน จึงยกเนื้อที่เหลือทั้งหมดให้ไป และขับเกวียนขนเนื้อทั้งหมดไปส่งถึงบ้านอีกด้วย

การกล่าวปิยวาจา นอกจากจะเป็นที่รักแล้ว ยังเป็นค่าสร้างมิตร เป็นเหตุให้ละคำส่อเสียด ที่จะเป็นเหตุให้แตกร้าวกันได้ด้วย เพราะเมื่อเห็นโทษของการส่อเสียด ก็ชักนำให้เกิดความสามัคคีต่อไป

ใช่แต่เท่านั้น บุคคลผู้กล่าววาจาเช่นนี้ ย่อมละเสียได้ด้วยดีซึ่งวาจาส่อเสียด เพราะเล็งเห็นโทษโดยประจักษ์ และชักนำแต่ในทางสามัคคี อันเป็นเหตุทวีความเจริญแก่หมู่คณะยิ่งขึ้น เพราะสามัคคีอยู่ในหมู่คณะใด ย่อมเป็นไปเพื่อความสุข เป็นประโยชน์ไม่มีสิ้นสุดแก่หมู่คณะนั้น ดุจดังพระพุทธภาษิตที่ว่า

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโข

ความพร้อมเพรียงแห่งหมู่คณะ นำมาซึ่งความสุข ความเพียรของหมู่ชนที่พร้อมเพรียงกันแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความสุขดังนี้

อันบุคคลที่จะชักนำบุคคลได้ในทางสามัคคี ก็เพราะเป็นผู้มีอัธยาศัยเผื่อแผ่ เหลียวแลถึงประโยชน์ของผู้อื่น ไม่เป็นผู้ตระหนี่จนเกินควร อันบุคคลผู้ปราศจากความตระหนี่ เมื่อปฏิบัติแต่พอดีในทางที่ถูกต้อง ย่อมได้ชื่อว่า มัตตัญญู ผู้รู้จักประมาณ เพราะเป็นผู้รู้จักประมาณในการ บริโภคทรัพย์ โดยสถานทั้ง ๓ คือการแสวงหา การรักษา และการบริโภค ใช้สอย บุคคลที่รู้ จักประมาณใน ๓ สถานนี้ ย่อมได้รับความอิ่มใจว่า ทรัพย์ของตนมีอยู่ในเบื้องต้น เมื่อได้ใช้จ่ายเลี้ยงตนและบำรุงคนที่ควรเลี้ยง ย่อมได้รับความสำราญกายสบายใจ เมื่อแลเห็นตนเป็นไทย ไม่ติดขัดด้วย เหตุที่เป็นหนี้ท่านผู้อื่นย่อมมีความโปร่งใจ จะคิดอะไรก็ปลอดโปร่งโล่งใจไม่สะดุด และเมื่อได้อาศัยโภคะ เป็นกำลังอุดหนุนให้เป็น โดยชอบไม่ต้องประกอบการอันเป็นส่วนทุจริต ย่อมได้เสวยผลแห่งชีวิต อันล้วนแต่เป็นที่เจริญใจฯ

อันบุคคลแม้รู้จักเผื่อแผ่ แต่ถ้าขาดความซื่อสัตย์ ก็ข้องขัดแก่การสมาคมกับผู้อื่น เพราะเป็นผู้ไม่ยั่งยืนในความตั้งใจ และถ้อยคำอันควรเชื่อถือต่อเมื่อมีความสัตย์พร้อมทั้งความตั้งใจ และวาจา จึงจักชักพาบุคคลให้นิยมชื่นชมไม่มีที่สิ้นสุด

ความสัตย์ เมื่อเป็นไปในทางจิต ได้แก่ความจริงใจ คือประพฤติสิ่งใดก็ได้สิ่งนั้น สมตามความมุ่งหมาย เป็นปริยายแห่งความเพียร เพราะเป็นเหตุประคับประคองวิริยะไม่ให้ถอยหลังมีแต่จะบากบั่นก้าวไปข้างหน้าเป็นนิจย่อมให้สำเร็จกิจอันเป็นวิสัยแห่งตนโดยไม่ยาก ถึงหากจะมีอุปสรรคในระหว่างอยู่บ้าง ก็สามารถที่จะฝ่าฟันอุปสรรคให้รอดพ้นไปได้

ความสัตย์ เมื่อเป็นไปในทางวาจา ก็ได้แก่คำสัตย์ซึ่งเป็นวาจาอันมีรสอันเป็นที่นิยมแห่งชนทั้งหลาย ไม่น้อยไปกว่าคำอ่อนหวาน เพราะเป็นเครื่องสมานน้ำจิตให้บุคคลนิยมชมชื่นยิ่งกว่ารสทั้งหลาย สมดังพุทธภาษิตที่ว่า สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ ความสัตย์แลเป็นรสดียิ่งกว่ารสทั้งหลาย ฯ

แต่คำสัตย์ ถึงจะเป็นสิ่งที่นิยมยินดีและมีประโยชน์ แต่ถ้าผิดจากธรรมก็อาจจะนำ อนัตถะ คือ ความฉิบหายมาให้ได้ในบางครั้งบางคราว เพราะวาจาเช่นนี้ ไม่จัดเป็นวาจาสุภาษิตแท้ แต่ถ้าประกอบด้วยประโยชน์และไม่ผิดธรรมจึงจะจัดเป็นวาจาสุภาษิต ดังบาลีที่พระวังคีสเถระกล่าวไว้ว่า

สจฺเจ อตฺเถ จ ธมฺเม จ อหุ สนฺโต ปติฏฺฐิตา

สัตบุรุษทั้งหลาย ตั้งอยู่ในความสัตย์ ที่เป็นอรรถเป็นธรรม

บุคคลแม้ตั้งอยู่ในคำสัตย์เช่นนั้นแล้ว แต่ถ้าเป็นผู้ลุอำนาจแก่ความโกรธ ไม่สามารถจะข่มความโกรธไว้ได้ ในเมื่อมีอารมณ์อันเป็นเครื่องยั่วไมตรี อันมีอยู่ในระหว่างบุคคล แม้สนิทสนมกันมานาน ก็อาจแตกร้าวเป็นทางให้ก้าวไปหาความทุกข์ ไม่ได้รับความสุขอันเกิดจากความสงบจิต ต่อเมื่อเป็นคนที่รู้จักข่มความโกรธเสียได้ จึงจะได้รับความสุขกายสบายใจ ไม่ต้องกระวนกระวายเดือดร้อน เพราะเหตุเช่นนี้ สมเด็จพระชินสีห์เมื่อพราหมณ์ผู้หนึ่ง ซึ่งมีนิสัยเป็นผู้มักโกรธ ทูลถามปัญหา อันปรารภถึงความสุขใจว่า

กึสุ ฌตฺวา สุขํ เสติ กึสุ ฌตฺวา น โสจติ
กิสฺสสฺส เอกธมฺมสฺส วธํ โรเจสิ โคตม.

บุคคลฆ่าอะไรจึงจะอยู่เป็นสุข ฆ่าอะไรจึงจะไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคดม พระองค์ชอบใจการฆ่าธรรมอะไร อันเป็นธรรมชั้นเอก

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสแก้ปัญหาว่า

โกธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ โกธํ ฆตฺวา น โสจติ
โกธสฺส วิสมูลสฺส มธุรคฺคสฺส พฺราหฺมณ
วธํ อริยา ปสํสนฺติ ตญฺหิ ฆตฺวา น โสจติ.

บุคคลฆ่าความโกรธเสียได้ ย่อมอยู่เป็นสุข ฆ่าความโกรธได้ย่อมไม่เศร้าโศก ดูกรพราหมณ์ พระอริยะทั้งหลาย สรรเสริญการฆ่าความโกรธซึ่งมีรากอันเป็นพิษ แต่มีปลายหวานอร่อย เพราะว่าบุคคลฆ่าความโกรธได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก

อันบุคคล ที่จะข่มความโกรธเอาไว้ได้ ก็ต้องเป็นผู้มีอัธยาศัยยินดีในขันติธรรม เมื่อบุคคลมีขันติธรรมประจำใจแล้ว หากความโกรธจะเกิดขึ้นก็สามารถจะบรรเทาเสียได้โดยฉับพลัน

ขันตินั้น ย่อมเป็นธรรมอันทำให้งาม ดุจดังเครื่องอลังการประดับกาย ทั้งเป็นเดชเป็นกำลังที่จะประหารธรรมอันเป็นปฏิปักษ์เสียได้ ทั้งจักนำมาแต่ประโยชน์และความสุขเป็นนิจ ดังภาษิตที่ว่า

ขนฺติ ธีรสฺสลงฺกาโร ขนฺติ ตโป ตปสฺสิโน
ขนฺติ พลํ ว ยตีนํ ขนฺติ หิตสุขาวหา

ความอดทนเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ เป็นตบะคือเดชของผู้มีตบะเป็นกำลังของผู้บำเพ็ญพรต นำมาซึ่งประโยชน์สุข ดังนี้

คนผู้มีขันติ ย่อมเป็นที่นิยมยินดีของผู้อื่น เพราะเป็นผู้ไม่มีความกระทบกระทั่งรั้งจิตให้อยู่ในความหนักแน่นเป็นนิจกาล ซึ่งเป็นปทัฏฐานแห่งความระงับ อันนับเข้าในปฏิปทาแห่งท่านผู้เป็นสัตบุรุษอันเป็นข้อที่สุด แห่งวัตรบท ๗ ประการฉะนี้

ปฏิปทาหรือคุณธรรมทั้ง ๗ ประการ ที่ถวายวิสัชนามานี้ ย่อมเป็นปฏิปทาสืบเนื่องกันโดยลำดับ กล่าวคือความมั่นในมาตาปิตุอุปัฏฐานธรรมย่อมชักนำให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะแก่ผู้ใหญ่ในสกุล ความคารวะย่อมเป็นมูลให้เจรจาแต่ถ้อยคำที่อ่อนหวาน อันจะทำให้เกิดมิตรสันถวะ การสมานมิตรย่อมต้องละวาจาส่อเสียดให้ห่างไกล ทั้งต้องเป็นผู้มีอัธยาศัยเผื่อแผ่ประโยชน์และเป็นคนมีสัจจะความจริง ข่มความโกรธได้ จึงสามารถที่จะถนอมน้ำใจบุคคลไม่ให้แตกร้าว ท่านที่ปฏิบัติได้ดังที่ถวายวิสัชนามานี้มหาชนย่อมนิยมนับถือระบือเกียรติคุณว่าเป็นสัตบุรุษ อันจะปรากฏได้แม้จะอยู่ในที่ไกลสมดังนัยพุทธภาษิตที่ว่า

ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ หิมวนฺโต ว ปพฺพโต

สัตบุรุษย่อมปรากฏในที่ไกล ประดุจดังภูเขาหิมพานต์ฉะนั้นฯ

ตามที่ได้ชี้ถวายวิสัชนามานี้ พอชี้ให้เห็นแนวทางแห่งการปฏิบัติของสัตบุรุษ ๗ ประการ คือ

๑. ปรนนิบัติพ่อแม่ให้อยู่เป็นสุข

๒. เคารพอ่อนน้อมผู้ใหญ่ในตระกูล

๓. เจรจาไพเราะอ่อนหวาน

๔. ไม่ส่อเสียดยุแหย่ใครต่อใครให้แตกแยกกัน

๕. พยายามกำจัดความตระหนี่ออกจากจิตใจไปเรื่อยๆ

๖. มีสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ทั้งแก่ตนและคนอื่น

๗. ฝึกหัดตัดความโกรธ ข่มความโกรธของตนเสมอ จนชินเป็นนิสัยไม่โกรธง่าย

ทั้งหมดนี้ เรียกว่า ข้อปฏิบัติของสัตบุรุษ

เพราะเหตุนั้น บัณฑิตสาธุชน กัลยาณชน ผู้หวังผลคือความสุข ความสวัสดี อันจะพึงมีบังเกิดเพราะความประพฤติ พึงยึดวัตรปฏิปทาของสัตบุรุษนี้ไว้เป็นหลัก ก็สามารถจัดเป็นที่พำนักของตน ให้ได้ประสบผลอันเป็นที่พึงใจ ในทางธรรมนำให้เกิดปีติโสมนัส ด้วยแลเห็นผลแห่งการปฏิบัติ

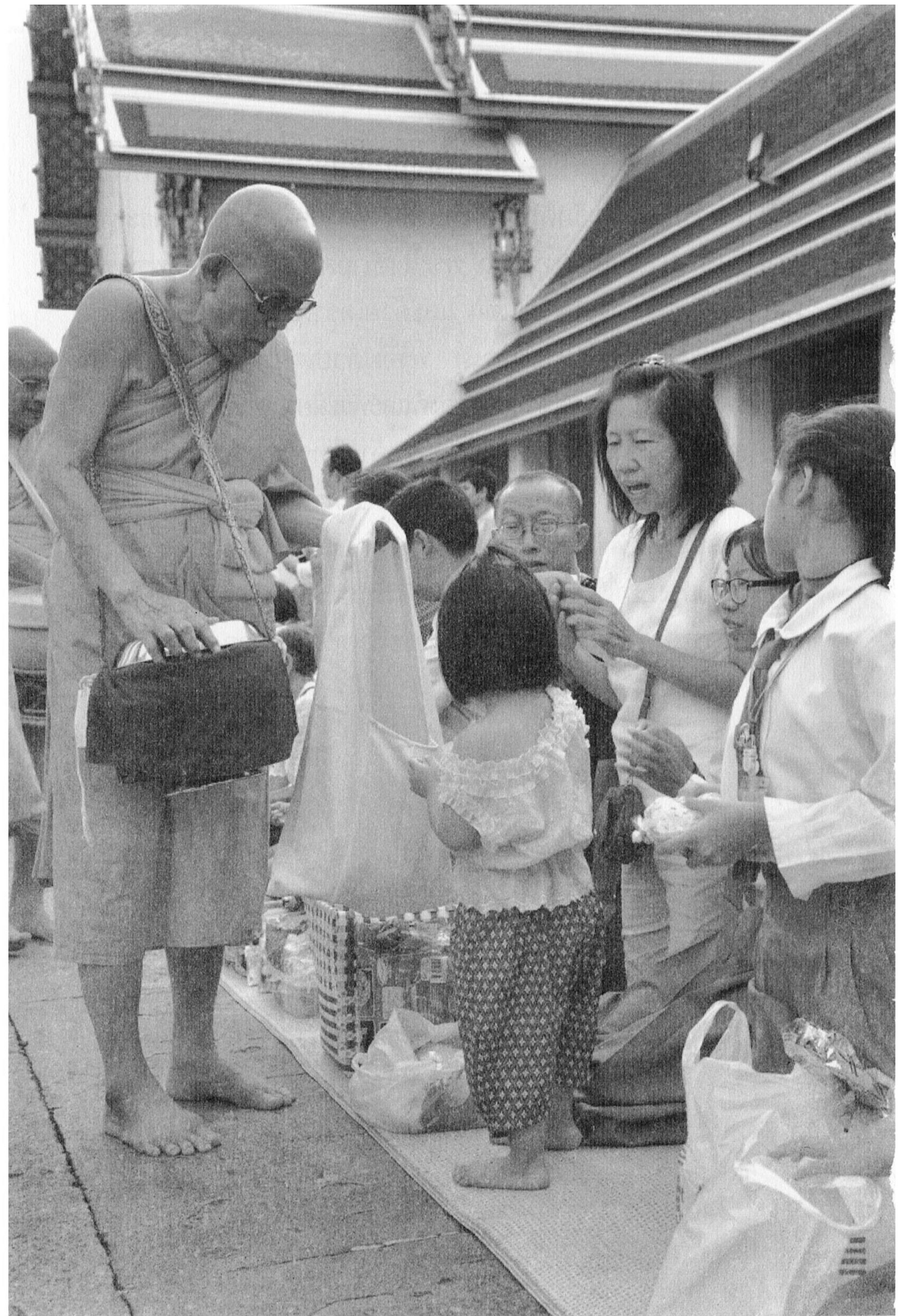
สมเด็จบรมบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเพียบพร้อมเจริญด้วยข้อวัตรปฏิบัติของสัตบุรุษทั้ง ๗ ประการ ต้องด้วยเทศนาบรรหาร ดังถวายวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้

ในอวสานสุดท้ายแห่งพระธรรมเทศนานี้ ขอรับพระราชทานถวายอาเศียรวาท และถวายพระพรชัยมงคล แด่สมเด็จบรมบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐในนามคณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และพสกนิกรทั้งที่มาสโมสร ณ ที่นี้ และที่ไม่มีโอกาสมาชื่นชมพระบารมีในครั้งนี้ มีความว่า

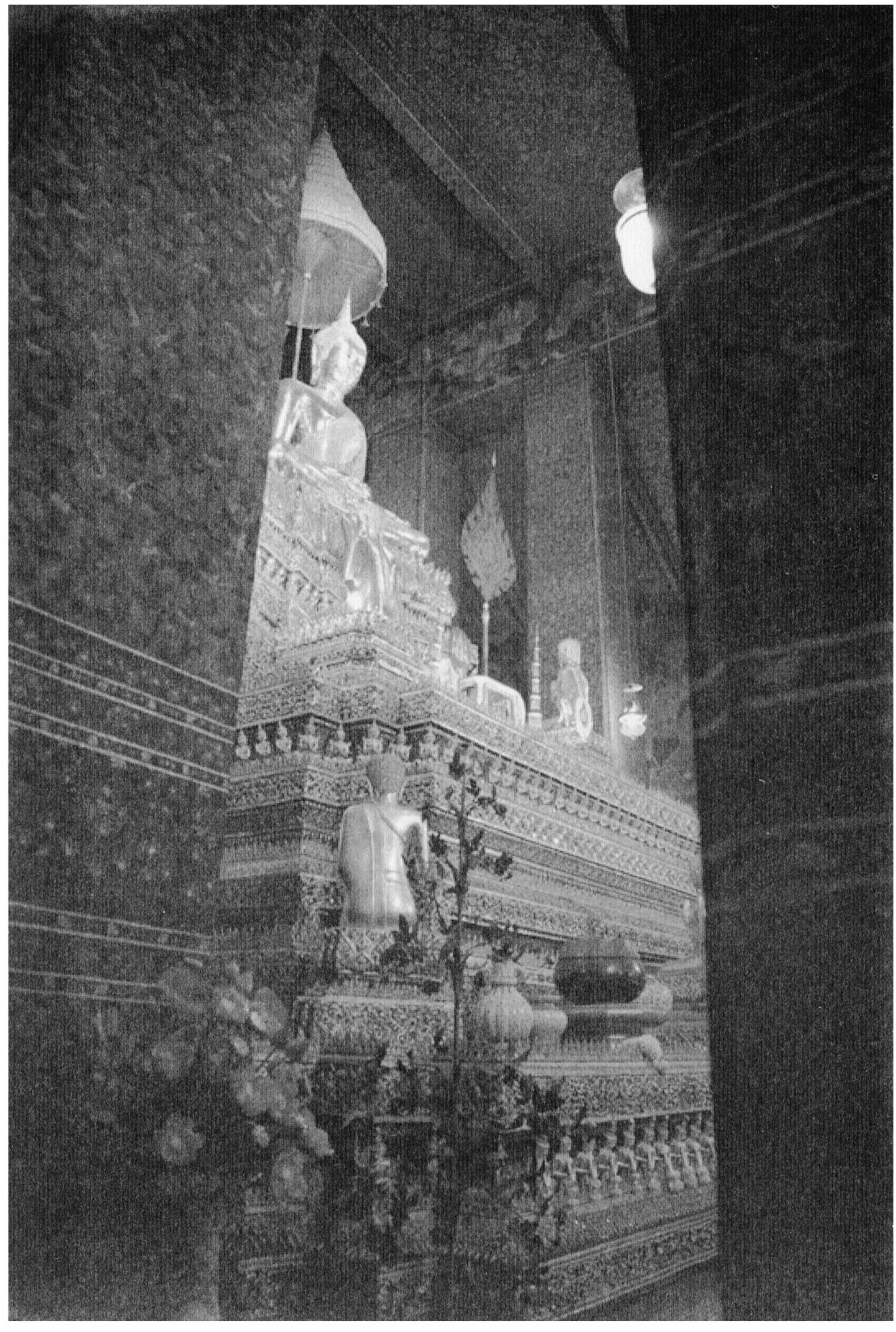
โอ้ราชินี ผู้เป็นศรีแห่งสยาม นามกระเดื่อง
แม่เจ้าแห่งชาวเมือง นามลือเลื่อง สิริกิติ์ ธ ทรงธรรม์ขวัญประชา
เคียงบาทองค์ภูมิพล ด้นแดนไพร ไกลสุดไกล พระฟันฝ่า
เพียบพร้อมจริยา เผยวาจาทุกน้ำถ้อย ร้อยดวงมาน ซ่านซึ้งทรวง
ปราศทุกข์สบสุขสันต์ เพราะแม่นั้นเฝ้าพิทักษ์ รักและหวง
คุณท่านนั้นใหญ่หลวง เป็นดั่งฝนหล่นจากสรวง สู่ปวงไทย
ข้าแต่องค์ราชินี ลูกไทยพลีชีพจงรัก ยิ่งเหนือใด
ร่มเกล้าเจ้าไผท ขอจงได้เกษมสุข ทุกกาลเทอญ.

รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา ด้วยเดชานุภาพแห่งพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ในสากลจักรวาล มีพระพุทธเทวปฏิมากรประธานพระอุโบสถ พระโลกนาถศาสดาจารย์และพระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพน เป็นต้น และด้วยเดชานุภาพแห่งพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญให้เป็นไปในหมู่สงฆ์ พร้อมด้วยเดชานุภาพแห่งสมเด็จพระบุรพมหากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์และพระสยามเทวาธิราชให้อภิบาลรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล ชนมสุขทุกประการ ขออุปสรรคอุปัทวันตรายทั้งปวงอย่าได้แผ้วพานพระมหาจักรีบรมราชวงศ์ มุขอำมาตย์มนตรีชาวประชาราษฎร สมณชีพราหมณ์ ตลอดนิรันดร์กาล เทอญ.

ขอถวายพระพร

เรื่องพ่อ แม่ ลูก

เรื่องพ่อ แม่ ลูก

เรื่องที่ ๑

พ่อ

ในส่วนลึกของหัวใจแล้วผู้ที่เป็นพ่อคิดตั้งความหวังให้แก่ลูกไว้ไกลมาก เช่น พ่อบางคนเป็นเพียงชาวนา แต่อยากจะให้ลูกเป็นข้าราชการ มียศมีตำแหน่ง มีหน้าที่ใหญ่โตโก้หรูในสังคม ไม่อยากให้ลูกต้องลำบากเหมือนตน จึงมีพ่อเป็นจำนวนมาก ที่บากบั่นพยายามทำงานหาเงินส่งให้ลูกเรียนสูง ๆ เพื่อจะได้ทำงานดี ๆ มีความสุขสบายในอนาคต

ในยามที่ลูกป่วยไข้ แม่จะกระวนกระวาย แสดงออกถึงความทุกข์ ความห่วงใยในลูกมากกว่าพ่อ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า พ่อไม่ห่วงใยลูก พ่อห่วงใยลูกและเป็นทุกข์มากไม่แพ้แม่ หากแต่ไม่ได้แสดงออกมานัก จึงอยากจะฝากคำกลอนสดุดีพ่อไว้ในตอนนี้สักนิดหน่อยก่อน

อันรักใด ใครเล่า จะเท่าพ่อ
รักของพ่อ ยิ่งใคร ไปทุกสิ่ง
รักของพ่อ รักแท้ แลรักจริง
รักใหญ่ยิ่ง รักของพ่อ ต่อลูกตน

อีกคำกลอนหนึ่งว่า

พระคุณพ่อ ก่อเกิด กำเนิดลูก
จิตพันผูก รักลูก มากยิ่งหลาย
พ่อรักลูก แต่เกิด จนวันตาย
ไม่มีใคร รักลูก เท่าพ่อเรา

พ่อรักลูก ผูกใจ ให้ชูเชิด
ให้ลูกเลิศ ยอดเยี่ยม ทัดเทียมเขา
ทั้งลาภยศ ฐานันดร ถิ่นนอนเนาว์
พ่ออวยพร ให้เรา สุขสมปอง

ท่านผู้อ่านจะเชื่อหรือไม่ว่า มีพ่อเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยอมตายเพื่อให้ลูกของตนรอดชีวิต? ตัวอย่างในปัจจุบันเราก็พอรู้เห็นกันอยู่ ทั้งด้วยตนเองบ้าง จากสื่อสารมวลชนต่างๆ บ้าง ทีนี้ลองอ่านตัวอย่างในอดีตที่เกิดมานานแล้วบ้าง

ในเมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ มีพระเจ้าแผ่นดินนามว่า พระเจ้าพิมพิสาร พระองค์อยากจะได้พระโอรสไว้สืบราชสมบัติ จึงมีพระมเหสีหลายองค์ คราวหนึ่ง พระมเหสีที่มีนามว่าเวเทหิ ซึ่งทรงครรภ์แก่ เกิดแพ้ท้องอยากเสวยโลหิตในกายของพระเจ้าพิมพิสาร ครั้นจะทูลความจริงก็เกรงพระทัย จึงสู้อดกลั้นไว้จนพระวรกายผ่ายผอมผิดปกติ ในที่สุดพระเจ้าพิมพิสารก็ทรงทราบ ด้วยความรักโอรสในครรภ์ อยากได้โอรส อยากเห็นโอรส จึงตัดสินพระทัยเอาพระขรรค์กรีดที่เนื้อแขน รองเอาโลหิตไปให้พระมเหสีดื่ม พอพระมเหสีดื่มโลหิตเข้าไป อาการแพ้ท้องก็ระงับไปดังปลิดทิ้ง

พวกโหรประจำราชสำนักทำนายอาการแพ้ท้องนั้นว่า โอรสที่อยู่ในครรภ์จะเป็นศัตรูกับบิดา หากเลี้ยงไว้ กาลข้างหน้าจะฆ่าบิดาเสีย พอพระนางเวเทหิทรงทราบเช่นนั้น จึงทำลายครรภ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นหลายครั้ง แต่ไม่สำเร็จ จนเรื่องรู้ไปถึงพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์สั่งห้ามการกระทำนั้น และตรัสว่า เรื่องยังไม่เกิด โอรสในครรภ์ยังไม่มีความผิด ไม่ควรจะทำร้ายเขา อนึ่งเมื่อรู้ว่าเขาจะเป็นคนไม่ดี เราก็ต้องพยายามอบรมสั่งสอนให้เขาเป็นคนดี เขาอาจจะดีก็ได้ จากนั้นก็ทรงตั้งการอารักขา มิให้พระมเหสีทำลายครรภ์ได้

ตอนที่พระโอรสประสูติใหม่ ๆ พระนางเวเทหิสั่งให้ฆ่าเด็กเสีย จะได้ไม่เกิดเรื่องดั่งที่โหรทำนาย แต่พระเจ้าพิมพิสาร ทรงห้ามไว้ และจัดนางนมให้เลี้ยงดูโอรสเป็นอย่างดีทั้งได้พระราชทานนาม เพื่อเป็นมงคลว่า อชาตศัตรูกุมาร มีความหมายว่า กุมารที่ไม่เป็นศัตรูกับพ่อ

อยู่มาคราวหนึ่ง พระกุมารอชาตศัตรู ทรงประชวรเป็นไข้หวัด คัดจมูกหายใจไม่สะดวก ได้รับทุกข์ทรมานเอาแต่ร้องไห้ พระเจ้าพิมพิสารทรงห่วงใยและสงสารมาก จึงใช้ปากของพระองค์ดูดน้ำมูกจากจมูกของโอรส แล้วกลืนลงลำคอไป โดยมิได้รังเกียจเลย อาการไข้ก็ดีขึ้นและหายไปโดยลำดับ

อีกครั้งหนึ่ง พระกุมารอชาตศัตรู มีแผลฝีตะมอยที่ปลายนิ้วมือ กลัดหนองและบวม ทำให้ปวดทรมานมาก พระเจ้าพิมพิสาร ได้เอาปากของพระองค์ดูดหนองออกจากแผล และกลืนลงลำคอเช่นครั้งก่อน ทำให้อาการปวดทุเลาและหายในไม่ช้า

เมื่อพระกุมารเจริญวัยควรแก่การศึกษา พระเจ้าพิมพิสาร ได้จัดหาครูผู้เชี่ยวชาญมาสอนศิลปวิทยาในพระราชวัง จนอชาตศัตรูกุมารเรียนจบหลักสูตรไตรเพท ซึ่งเป็นหลักสูตรสูงสุดในสมัยนั้น

ต่อมาเมื่ออชาตศัตรูกุมาร เจริญวัยเป็นหนุ่ม ควรแก่การมีเหย้ามีเรือน พระเจ้าพิมพิสารได้จัดการหาสตรีที่มีศักดิ์เสมอกันมาอภิเษกเป็นพระมเหสี และให้สร้างปราสาทอยู่อย่างสุขสำราญ

เท่าที่เล่ามานี้ พอจะเห็นได้แล้วว่า พระเจ้าพิมพิสารทรงมีความรักมีเมตตา กรุณา ต่อพระโอรสอย่างมาก ยากที่ผู้เป็นพ่อทั่วๆ ไปจะทำได้ แต่ถึงคราวที่บาปกรรมในอดีตติดตามมาผจญพระเจ้าพิมพิสาร บันดาลให้สิ่งต่างๆ

เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี คือในช่วงระยะเวลานั้นเอง เป็นการบังเอิญให้พระเทวทัตซึ่งถูกลาภสักการะครอบงำจิตใจ คิดการร้ายต่อพระพุทธเจ้า และถูกพระพุทธเจ้าตำหนิ จึงคิดจะแสวงหาพรรคพวกเพื่อแก้ปมด้อยของตน บังเอิญให้มาคิดเอาพระกุมารอชาตศัตรูเป็นเครื่องมือ โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมและความพยายามเกลี้ยกล่อมพระกุมารจนเลื่อมใสและเทิดทูนไว้ในฐานะเป็นพระอาจารย์

จากนั้นพระเทวทัตก็ใช้กลอุบายหลายอย่าง ยุให้พระกุมารซ่อนอาวุธเข้าไปเพื่อปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารจับได้ ไต่ถามทราบความประสงค์ว่า อยากจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินแต่หนุ่ม ๆ แทนที่พระองค์จะทรงพิโรธโกรธต่อพระกุมาร พระเจ้าพิมพิสารกลับทรงสละราชสมบัติ และทำพิธีอภิเษกอชาตศัตรูขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทนพระองค์ตามความประสงค์

นี่แหละท่านผู้อ่านทั้งหลาย น้ำใจและความรักของพ่อเป็นอย่างนี้ ด้วยความรักลูก อยากให้ลูกอยู่ดีมีความสุขลูกจะเอาอะไร อยากได้อะไร ตามใจทุกอย่าง โดยไม่ได้คำนึงว่า สิ่งนั้นควรหรือไม่ควร พ่อบางคนตามใจลูกมากจนเกินไปจนตนเองต้องมาเสียใจภายหลัง พ่อบางคนทำสิ่งที่ผิด ๆ ทั้งๆ ที่รู้ว่าผิด ยอมแสดงความโลภ ความเห็นแก่ตัว แสดงความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความอคติลำเอียงให้เห็นอย่างเด่นชัด เพื่อประโยชน์แก่ลูกของตน อันนี้ก็เป็นน้ำใจของพ่อ เป็นความรัก ความหวังของพ่อ แต่เป็นพ่อที่ไม่สมควรเอาเป็นตัวอย่าง

สำหรับพ่อที่ควรเอาเป็นตัวอย่างก็มีมากมาย ดังที่ได้รับรางวัลพ่อดีเด่นเป็นประจำปีนั้นแหละ

สมัยพระพุทธเจ้า ก็มีพ่อตัวอย่างอยู่หลายคน เช่น ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี มีลูกชายเกเรไม่สนใจใฝ่ธรรม ท่านเศรษฐีจึงจ้างไปรักษาศีลบ้าง จ้างไปฟังเทศน์บ้าง จนลูกชายคุ้นเคยกับวัดคุ้นเคยกับพระเณร ไปฟังธรรมบ่อย จนได้บรรลุผลในที่สุด พ่ออย่างนี้จัดเป็นพ่อตัวอย่างได้

อีกท่านหนึ่ง เป็นคฤหบดีมีฐานะร่ำรวย แต่ลูกชายไม่สนใจใฝ่ธรรมเช่นเดียวกัน แม้จะจ้างให้ไปรักษาศีล ให้ไปฟังเทศน์ก็ไม่ยอมไป ผู้เป็นพ่อเห็นว่าตนก็แก่ชรามากแล้ว ถ้าตายไปลูกชายจะผลาญทรัพย์ไปในทางที่ผิดๆ จึงคิดโอวาทสอนลูกก่อนตายว่า ถ้าลูกรักพ่อ อยากให้พ่อเป็นสุข อยากให้พ่อไปเกิดในที่ดีลูกต้องไหว้ทิศทุกวัน เมื่อพ่อตายแล้ว ลูกชาย**นายสิงคาลกะก็ไหว้ทิศในตอนเช้าทุกวันตามคำสั่งพ่อ วันหนึ่งได้พบกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าถามว่าไหว้ทิศทำไม นายสิงคาลกะก็บอกไปตามตรงว่าพ่อสั่งไว้ พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าเป็นอุบายของพ่อที่จะให้นายสิงคาลกะปฏิบัติธรรม** จึงบอกว่าเธอไหว้ไม่ถูก ในวินัยของพระอริยะเขาไหว้กันอีกแบบหนึ่ง แล้วพระองค์ก็ทรงแสดงทิศทั้ง ๖ คือ หน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติต่อกันสำหรับผู้ที่อยู่ด้วยกันทำงานด้วยกัน นับถือศาสนาเดียวกัน เมื่อนายสิงคาลกะปฏิบัติตามก็ได้บรรลุเช่นเดียวกัน

ยังมีพ่อตัวอย่างซึ่งมีประวัติที่น่าสนใจอีกท่านหนึ่ง จะนำมาเล่าสู่กันฟัง

กรุงสาวัตถี แคว้นโกศลรัฐ เป็นเมืองเล็กๆ มีกำลังพลไม่มากนัก ประชาชนส่วนมากอยู่กันอย่างสงบสุข มีพระเจ้าแผ่นดินมีนามว่า พระเจ้าทีฆีติ เป็นพระราชาที่รักและห่วงใยประชาชนของพระองค์ ในระยะที่พระมเหสีทรงครรภ์พระเจ้าพรหมทัตเจ้าเมืองพาราณสี ซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีกำลังพลมาก ชอบยกพลไปตีเมืองเล็ก ๆ และล่ามาเป็นเมืองขึ้นอยู่เสมอคราวนี้สั่งให้ยกพลไปตีเมืองสาวัตถี คือเมืองที่พระเจ้าทีฆีติครองอยู่ โดยยื่นคำขาดไปว่า จะรบหรือจะยอมเป็นเมืองขึ้น

พระเจ้าทีฆีติ ทรงพิจารณาแล้วเห็นว่า กำลังพลของตนสู้เขาไม่ได้ ขืนสู้รบไปก็พ่ายแพ้ และทำให้ประชาชนต้องพลอยเสียชีวิต พลอยลำบากเป็น

จำนวนมาก พระองค์ควรจะสละราชสมบัติหนีไปอยู่ที่อื่น เพื่อรักษาชีวิตพระโอรสในครรภ์จะดีกว่า จึงสั่งอำมาตย์ว่า ถ้าฉันหนีออกไปแล้ว ให้เปิดประตูเมืองยอมสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าพรหมทัตเถิด แล้วพระองค์ก็ทรงพามเหสีทรงครรภ์หนีออกจากเมืองไปอาศัยอยู่ที่เมืองพาราณสี โดยปลอมเป็นชาวบ้านรับจ้างปั้นหม้อ อยู่กับนายช่างหม้อ พอประทังชีวิตต่อไป

ต่อมาเมื่อพระมเหสีประสูติพระโอรส และพระโอรสเจริญวัย ควรแก่การศึกษาแล้ว พระเจ้าทีฆีติดำริว่า ถ้ามีใครรู้ว่าเราเป็นใคร ภัยก็จะมาถึงเราและถึงแก่พระโอรสด้วย จึงได้นำพระโอรสไปฝากเรียนศิลปวิทยากับพระอาจารย์ทิศาปาโมกข์นอกตัวเมือง ไปเยี่ยมพระโอรสเป็นบางโอกาส ได้พยายามปิดบังอำพรางผู้คนไม่ให้รู้ว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ จนกระทั่ง วันหนึ่งนับเป็นคราวเคราะห์กรรมของพระองค์และพระมเหสี คือมีอำมาตย์ของพระองค์ ที่หนีมาอยู่เมืองพาราณสีได้ไปพบพระองค์ที่โรงช่างหม้อ พอเห็นเข้าก็จำได้ แทนที่จะสงสารพระองค์ที่อุตส่าห์หนีมาเป็นอยู่อย่างลำบาก อำมาตย์ผู้นั้น กลายเป็นคนเนรคุณได้นำความเข้าทูลพระเจ้าพรหมทัต เพื่อหวังรางวัลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น พระเจ้าพรหมทัตได้สั่งให้พวกทหารไปจับพระเจ้าทีฆีติ พร้อมทั้งมเหสีมากล้อนผมแล้วพันธนาการด้วยโซ่ตรวน ให้นำไปประจานแก่ชาวเมือง แล้วนำไปประหารชีวิต ในตอนเย็นของวันนั้น

ในวันนั้น ทีฆาวุกุมาร โอรสของพระเจ้าทีฆีติ นึกสังหรณ์ใจ อยากจะเห็นอยากจะเยี่ยมบิดามารดาเป็นกำลัง จึงลาอาจารย์ไปยังที่อยู่ของบิดามารดา พบบิดามารดาถูกกล้อนผมพันธนาการด้วยโซ่ตรวน นำไปประจานทั่วเมือง และกำลังจะนำไปประหารชีวิต คิดจะวิ่งตรงเข้าไปหา

พระเจ้าทีฆีติเหลือบมาเห็นเข้าก็ตกใจ และรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น กลัวโอรสจะต้องมาพลอยตายกับตน ตนเองตายไม่เป็นไร เพราะอายุมากแล้ว แต่

พระโอรสไม่มีความผิด ยังอายุน้อย ยังไม่สมควรตาย ในฉับพลันนั้นเอง สมองก็สั่งงาน พระองค์ทรงมองไปทางพระโอรสแล้วขมึงนัยน์ตาเป็นการห้าม แล้วพูดขึ้นลอย ๆ ว่า **ทีฆาวุ อย่าเห็นสั้นดีกว่ายาว อย่าเห็นยาวดีกว่าสั้น รักยาวให้บั่น รักสั้นให้ต่อ ทีฆาวุ เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร** แต่เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร พูดซ้ำ ๆ อยู่หลายครั้ง

ทีฆาวุรู้ความประสงค์ของบิดา จึงไม่กล้าเข้าไปหาและรีบหาทางหนีออกไปจากที่นั้นทันที เพื่อหาโอกาสที่จะช่วยบิดามารดา

ในตอนเย็นวันนั้น พระเจ้าทีฆีติและพระมเหสีก็ถูกประหารชีวิตแล้วนำศีรษะไปเสียบไว้ที่เสาประตูสุสาน เพื่อประจานแก่ชาวเมืองต่อไป เหตุการณ์ทั้งหมด ทีฆาวุเห็นตลอดแต่ช่วยอะไรไม่ได้นอกจากเสียใจ ร้องไห้ไม่ให้คนเห็นและคิดหาทางที่จะนำร่างของบิดามารดามาฌาปนกิจ ในที่สุดก็ใช้กลอุบายมอมเมาสุราคนเฝ้าสุสานจนนำศพบิดามารดามาเผาได้สำเร็จแล้วรีบหนีไป

พระเจ้าพรหมทัตทรงทราบ รับสั่งให้ติดตามตัวมาก็ไม่ได้ผล เพราะทุกคนไม่รู้จักทีฆาวุ ทีฆาวุจึงหาโอกาสที่จะล้างแค้นให้บิดามารดา ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ และได้เป็นทหารเอกใกล้ชิดของพระเจ้าพรหมทัต จึงหาโอกาสที่จะปลงพระชนม์พระเจ้าพรหมทัต จนวันหนึ่ง ประสบโอกาสที่จะปลงพระชนม์ได้ ในขณะที่เงื้อพระขรรค์ขึ้นเพื่อจ้วงแทงพระเจ้าพรหมทัตนั้นเอง หูก็แว่วได้ยินเสียงที่บิดาสั่งอย่างชัดเจนว่า ทีฆาวุ **อย่าเห็นสั้นดีกว่ายาว อย่าเห็นยาวดีกว่าสั้น รักยาวให้บั่น รักสั้นให้ต่อ ทีฆาวุ เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร** ซ้ำ ๆ อยู่อย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง จนในที่สุดทีฆาวุก็ปลุกพระเจ้าพรหมทัตให้ตื่นแล้วสารภาพความจริงให้ฟังโดยตลอด ทำเอาพระเจ้าพรหมทัตตกใจ แต่ก็ทรงพอพระทัยในความกตัญญูกตเวทีต่อผู้บังเกิดเกล้า และตั้งอยู่ในโอวาทของผู้มีพระคุณทำให้พระองค์เห็นว่า คนดีๆ

อย่างนี้หาได้ยากยิ่งจึงต่างให้อภัยแก่กันและกัน ไม่ถือโทษไม่เอาความผิดของกันและกัน และยกพระธิดาสาวของพระองค์พระราชทานแก่ทีฆาวุ พร้อมทั้งทรงสละราชสมบัติ และอภิเษกทีฆาวุขึ้นเป็นกษัตริย์ ครองเมืองทั้งสอง คือเมืองพาราณสี และเมืองสาวัตถีต่อไป

ที่ลงเอยกันด้วยดีอย่างนี้คงจะเป็นเพราะเหตุหลายอย่าง เช่น

๑. พระเจ้าทีฆีติ บิดาตัวอย่าง ทรงรักพระโอรส ห่วงพระโอรส เลี้ยงพระโอรส และให้โอวาทแก่พระโอรสได้อย่างดีอย่างแนบเนียน และทันต่อเหตุการณ์

๒. ทีฆาวุเป็นคนดีโดยสันดาน มีกตัญญูกตเวที ตั้งอยู่ในโอวาทของบิดา ไม่ละเมิดฝ่าฝืน

๓. พระเจ้าพรหมทัต เป็นพระราชาที่รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักอภัยไม่ผูกเวรไม่พยาบาท เป็นผู้มีน้ำใจ

อนึ่ง การที่พระเจ้าทีฆีติทรงสละราชสมบัติ พาพระมเหสีหนีออกจากเมืองไปรับจ้างทำหม้อเลี้ยงชีวิต ก็เพราะคำนึงถึงพระโอรส ทรงรัก ทรงเมตตาต่อพระโอรส ส่วนการที่ให้พระโอรสไปอยู่กันคนละที่กับตนนั้น ก็เพราะทรงมองเห็นการณ์ไกลว่า สักวันหนึ่ง คงจะมีผู้ที่จำพระองค์ได้ และจะต้องถูกจับไปประหารชีวิต ไม่อยากให้โอรสต้องมาพลอยตายกับตนด้วย

อีกอย่างหนึ่ง ในโอกาสที่คับขัน ความเป็นความตายเท่ากันอย่างเช่นในขณะที่พระเจ้าทีฆีติกำลังถูกนำไปประหารชีวิตและทีฆาวุโอรสก็กำลังจะเข้าไปหาตน ในสถานการณ์เช่นนี้ ถ้าเป็นพ่อแม่ทั่ว ๆ ไปที่ไม่ฉลาด ก็คงจะร้องเรียกลูก ดึงมากอดจูบร้องไห้กันระงมไป ก็จะต้องตายด้วยกันทั้งหมด แต่พระเจ้าทีฆีติทรงฉลาด รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น หากทีฆาวุวิ่งเข้าไปหาตน, จึงได้รีบขมึงนัยน์ตาเป็นการห้าม และพร้อมกันนั้น ก็เตือนด้วยคำพูดปริศนาที่ผู้อื่นจะไม่รู้เรื่องและไม่รู้ความจริง

การที่ทีฆาวุหาอุบายทำฌาปนกิจร่างบิดามารดา เป็นการแสดงน้ำใจที่กตัญญูกตเวทีอย่างหาได้ยากยิ่ง เพราะต้องเสี่ยงชีวิตของตนเข้าไป และต้องกระทำด้วยความรวดเร็วด้วย

ที่น่าชมและสรรเสริญทีฆาวุอย่างมากก็คือ สามารถใช้อธิวาสนขันติ อดทน อดกลั้นความรู้สึกแค้นต่อศัตรูผู้ฆ่าบิดามารดา และแย่งชิงสมบัติของตน ทั้งยังมี โสรัจจะ คือความสงบเสงี่ยมเจียมตัว ไม่แสดงพิรุธทั้งทางกายและวาจา สู้อุตส่าห์ ฝืนใจทนปรนนิบัติผู้ที่เป็นศัตรูของบิดามารดา เป็นเวลาหลายปี

อนึ่ง ถึงคราวที่ทีฆาวุมีโอกาสพิฆาตศัตรูได้ แต่เมื่อนึกถึงโอวาทของบิดา ด้วยความเคารพในคำสั่งของบิดา อุตส่าห์ระงับยับยั้งการกระทำไว้ได้จนได้ดีในที่สุด

ท่านผู้อ่านคงอยากจะทราบข้อความของโอวาท ที่พระเจ้าทีฆีติประทานแก่ทีฆาวุ ๓ ข้อดังกล่าวแล้วนั้น จึงจักขยายความพอเข้าใจ ดังนี้

ข้อว่า **อย่าเห็นยาวดีกว่าสั้น** หมายถึง อย่าเห็นการผูกเวรดีกว่าการระงับเวร เพราะการผูกเวรด้วยความอาฆาตพยาบาท ปองร้ายกัน เป็นเรื่องยืดยาว ไม่รู้จักจบนานเป็นกัปเป็นกัลป์ มุ่งแต่จะล้างผลาญกัน มีแต่ความเดือดร้อนกระวนกระวาย หาความสุขไม่ได้ หาความสงบไม่ได้จึงไม่ควรผูกเวร

ข้อว่า **อย่าเห็นสั้นดีกว่ายาว** หมายถึง อย่าเห็นการทำลายมิตรดีกว่าการผูกมิตรไมตรีกัน เพราะการทำลายมิตรเป็นเรื่องง่าย ทำไม่ยาก แต่การผูกมิตร ผูกไมตรีต่อกันเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา และต้องรักษาน้ำใจของกันและกันไว้เพื่อช่วยเหลือกันในเวลาจำเป็น จึงสมควรผูกมิตรดีกว่าทำลายมิตร

ข้อว่า **เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่จะระงับด้วยการไม่จองเวรนั้น** เหมือนกับการทำความสะอาดสถานที่สกปรกด้วยของสกปรก ไม่สามารถทำให้สะอาดได้จะต้องใช้น้ำสะอาดชำระล้างจึงจะสะอาดได้ การระงับเวรก็ต้องไม่จองเวรตอบไม่ผูกเวรตอบ ก็จบกันเพียงแค่นั้น

ได้นำความรักของพ่อมาเล่าสู่กันฟัง ก่อนจบขอจบด้วยคำกลอนสดุดีพ่อ ดังต่อไปนี้

ยามเช้าค่ำ คุยจ้อ กันพ่อลูก
เคยปรับทุกข์ กับพ่อ ขอขนม
พ่อของลูกปลูกฝังหวังชื่นชม
พ่อเป็นพรหมของลูกทุกเวลา
เมื่อลูกสุข พ่อของลูก พลอยสุขด้วย
คราลูกป่วย ช่วยลูก ทุกข์หนักหนา
ลูกได้ดี พ่อนี้ แสนปรีดา
พ่อเมตตา อวยสุข ให้ทุกวันฯ

เรื่องที่ ๒
แม่...

แม่เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก

คำว่าแม่ ภาษาบาลีว่า ชนนี แปลว่า สตรีที่ยังลูกให้เกิดคือเป็นแดนเกิดของลูก หมายความว่า ลูกทุกคนล้วนถือกำเนิดเกิดมาจากครรภ์ของแม่ ไม่มีลูกคนใดที่ไม่ได้เกิดจากครรภ์ของแม่ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้นักวิชาการจะได้พยายามสร้างเด็กในหลอดแก้วขึ้นได้ แต่ก็ต้องอาศัยเชื้อของพ่อและแม่ผสมกัน ทารกจึงเกิดขึ้นได้ แม่ต้องรักษาลูกที่อยู่ในครรภ์ เป็นเวลานานตั้ง ๘ ถึง ๑๐ เดือน กว่าจะคลอดออกมา ทั้งหนัก ทั้งลำบาก ด้วยอิริยาบถต่าง ๆ อาหารการกิน การเที่ยวเตร่หาความสุขความสำราญถูกจำกัดหมด จนกว่าลูกจะคลอด ออกจากครรภ์ ท่านผู้อ่านลองเทียบดู เรารับประทานอาหารเข้าไป แล้วไม่ถ่ายออกมาสัก ๒-๓ วัน ก็รู้สึกรำคาญแทบแย่ ลูกซึ่งเป็นก้อนเนื้อใหญ่ ๆ หนัก ๆ อยู่ในท้องตั้งหลายเดือน ถ้าเป็นเราจะมีความรู้สึกอย่างไร

แม่เป็นผู้ประทานชีวิตแก่ลูก

ดังที่กล่าวแล้วว่า **ลูกทุกคนเกิดในครรภ์ของแม่**ต้องอาศัยแม่จึงจะเกิดได้ ถ้าหากแม่ยังไม่พร้อม คือยังไม่อยากได้ลูกแม้จะตั้งครรภ์มาแล้ว แม่ก็อาจทำลายครรภ์โดยวิธีการต่าง ๆ ได้ ลูกก็ต้องตาย หมดโอกาสที่จะเกิดเป็นคนเหมือนคนทั่ว ๆ ไป

อนึ่ง แม้แม่จะยอมให้ลูกอยู่ในครรภ์มาจนครบ และคลอดออกมาแล้วก็ตาม แต่ถ้าแม่ไม่ชอบใจ จะโดยรูปร่าง ทรวดทรง ผิวพรรณ สิ่งแวดล้อม หรือ

โดยภาวะจำเป็นอย่างใดก็ตามถ้าแม่ปล่อยให้ลูกอดอาหาร หรือไม่ป้องกันอันตรายให้ เด็กเล็กก็ต้องตาย ไม่มีโอกาสเติบโตขึ้นมาได้ เพราะในตอนนั้นลูกยังช่วยตัวเองไม่ได้เลย กลไกเพื่อความมีชีวิตอยู่รอดทุกอย่าง ขึ้นอยู่กับแม่ทั้งนั้น พูดให้เข้าใจง่าย ก็คือ ความเป็นความตายขึ้นอยู่กับแม่ดังคำกลอนที่ว่า

พระคุณแม่มากนักยากจักหา
สิ่งใดมาเทียบเท่าให้เราเห็น
ตั้งแต่อยู่ในท้องต้องลำเค็ญ
ชีพตายเป็นขึ้นอยู่กับมารดา ฯลฯ

แม่เป็นผู้เลี้ยงลูก

งานเลี้ยงลูก เป็นงานใหญ่และเป็นงานสำคัญอันดับหนึ่งของแม่ ทั้งมีผลดีผลเสียแก่ลูกในอนาคตด้วย หมายความว่าลูกจะดีมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต ตลอดจนอวัยวะร่างกายแทบทุกส่วน จะดีหรือไม่ดี อยู่ในช่วงที่เป็นทารกนี้ ถ้าในช่วงนี้ แม่เอาใจใส่ดูแล ทะนุถนอมอวัยวะร่างกายและจิตใจดี ลูกจะสมบูรณ์อวัยวะสมส่วนดี ไม่เบี้ยวไม่บิด ไม่เป๋ไม่เก ไม่คดไม่โกง แต่ถ้าในช่วงนี้แม่ไม่ค่อยสนใจ พอลูกโตขึ้นจะแก้ไขได้ยาก และเกิดเป็นปมด้อยของลูกไปจนตายทีเดียว

งานเลี้ยงลูกเหมือนกับงานปลูกต้นไม้เล็ก ๆ ยังเสี่ยงกับความเป็นความตายอยู่ ผู้ปลูกจะต้องสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษจึงจะได้ต้นไม้ที่เจริญงอกงามผลิดอกผลให้ตามที่ต้องการได้ ถ้าขาดการเอาใจใส่ในระยะแรก ๆ ต้นไม้อาจตาย หรือแคระแกร็นไม่เจริญงอกงาม ไม่มีดอกผลตามที่ต้องการได้

ลูกที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดีแต่เล็ก ๆ เมื่อโตขึ้นจะเป็นลูกที่ดีได้ยาก นัยตรงกันข้ามลูกที่ได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่เป็นอย่างดีมาโดยตลอด สุขภาพกายสุขภาพจิตจะดีและมีอนาคตเจริญก้าวหน้า

การเลี้ยงลูกต้องเลี้ยงทั้งกายและใจ

เลี้ยงกาย คือหาวิธีให้ลูกมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงไม่อ่อนแอหรือพิกลพิการ

เลี้ยงจิตใจ คือให้ความอบอุ่น ให้ความรู้ อบรมมารยาทสร้างความนิยมในสิ่งที่ดี และสอนให้เขารู้จักพึ่งตัวเองให้มาก

การเลี้ยงลูก แม่เท่านั้นที่ทำได้ดีกว่าผู้อื่น แม้จะมีผู้รับจ้างเลี้ยงเด็กเล็ก ๆ ก็เลี้ยงดูไม่ดีเท่ากับแม่เพราะเขาไม่ใช่แม่ที่แท้จริงสัญชาตญาณความเป็นแม่เป็นลูก ย่อมมีอิทธิพลไม่ใช่น้อยเหมือนกัน อีกอย่างหนึ่งการเลี้ยงดูเด็กเล็ก ๆ ไม่ใช่ของง่าย เพราะเด็กเล็ก ๆ ชอบเล่นซุกซน การกินการนอน การถ่ายอุจจาระปัสสาวะยังไม่มีระเบียบ จุกจิกจู้จี้ น่าเบื่อหน่าย น่ารำคาญ ถ้าไม่ใช่แม่แท้ ๆ ก็ยากที่จะทำให้ดีได้

แม่เป็นครูคนแรกในโลก

แม่เป็นครูของลูกตั้งแต่ลูกยังพูดไม่ได้ เดินไม่เป็น แม่จะคอยฝึกสอนทุกอย่าง ตั้งแต่หัดนั่ง หัดยืน หัดเดิน หัดพูด หัดถ่ายอุจจาระปัสสาวะ สอนให้เรียกคนนั้นว่าอย่างนั้น เรียกคนนี้ว่าอย่างนี้ ตลอดจนอบรมฝึกสอนมารยาทต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าโรงเรียน หรือเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย แม่จึงเป็นบูรพาจารย์

แม่เป็นครูโดยหน้าที่ ไม่ต้องมีใครแต่งตั้ง ไม่ต้องทำการฝึกการสอน ไม่ต้องมีประกาศนียบัตร ไม่มีวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ แม่สอนโดยไม่มีเงินเดือนทั้งไม่มีการปลดเกษียณด้วย เรียกว่าสอนกันจนตาย

อนึ่ง ถ้าจะลองคิดย้อนหลังไป ถ้าไม่ได้พ่อแม่หรือญาติพี่น้อง สอนนั่ง สอนเดิน สอนพูด เราคงจะเป็นง่อยหรือเป็นใบ้ก็ได้ ดังนั้นการที่เราผ่านมาได้อย่างดีนี้เราเป็นหนี้ท่านเหล่านั้นเป็นอย่างมาก

แม่เป็นผู้ให้ความอบอุ่นแก่ลูก

ความอบอุ่นหรือความปลอดภัยที่ได้จากหมู่ญาติก็ดี จากมิตรสหายก็ดี จากเจ้านาย เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ก็ดี จัดเป็นความอบอุ่นและปลอดภัยเหมือนกัน แต่ไม่แท้จริงเหมือนความอบอุ่นจากแม่ จะสังเกตได้จากการที่เด็กอยู่กับแม่และอยู่กับผู้อื่นได้รับความอบอุ่นต่างกัน เด็กเล็กที่แม่อุ้มและกอดแนบไว้กับอกจะรู้สึกอบอุ่นมากบางทีก็หลับไปเลย และเด็กที่นอนเอาศีรษะพาดตักแม่ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด จะเป็นในป่า ในไร่นา หรือในบ้านใหญ่ ในกระต๊อบเล็กเด็กจะรู้สึกอบอุ่นสบายทั้งกายและใจ เพราะคิดว่ามีความปลอดภัยไม่ต้องกลัว ไม่ต้องหวาดระแวง และไม่ต้องกลัวอดอาหารการกินด้วย

แม่เป็นเพื่อนของลูก

ตามปกติเด็กเล็ก ๆ ชอบเล่นของเล่น หรือเล่นกับพวกเด็ก ๆ ด้วยกัน เช่น วิ่งไล่จับกัน เล่นซ่อนหากัน เล่นปล้ำกัน เล่นฉีดน้ำใส่กัน หรือเล่นกีฬาสำหรับเด็ก ๆ เป็นต้น ถ้าไม่ได้เล่นจะหงอยเหงา ซึมเศร้าไม่เบิกบาน ดังนั้น ในวันหยุดเรียน หรือช่วงระยะที่โรงเรียนปิดเทอมใหญ่ แม่บางคนจึงต้องทำตัวเป็นเพื่อนเล่นของลูก บางครอบครัวแม่เล่นกับลูกอย่างสนุกสนานจนไม่อยากจากห่างกัน พ่อแม่บางคนฉลาดใช้วิธีเล่นให้เป็นประโยชน์เช่นสอนลูกให้เล่นดนตรีบ้าง เล่นกีฬาบ้าง ทำหัตถกรรมฝึกมือบ้าง หรือมิฉะนั้น ก็ชักชวนลูกช่วยทำสวนครัวเล็ก ๆ พอเพลิดเพลินไปวันหนึ่ง ๆ ทั้งตนและลูกก็ไม่เหงาทั้งยังได้ประโยชน์อีกด้วยฯ ซึ่งตรงข้ามกับพ่อแม่บางครอบครัวเอาแต่จะพาลูกไปเที่ยวที่โน่นที่นี่ ตากอากาศที่โน่นแล้วกลับมาที่นี่ ชอบพาลูกไปชอบปิ้งเข้าร้านโน้นออกร้านนี้ควรบ้างไม่ควรบ้าง ทำให้ลูกใจแตก เพราะสบายกายสบายใจดี พอโรงเรียนเปิด ลูกชักไม่อยากไปโรงเรียน เพราะการเรียนการเที่ยวมันต่างกัน

การเรียนต้องทนนั่งฟังครูสอนทนทำแบบฝึกหัด ทั้งง่วงทั้งน่าเบื่อหน่าย การเที่ยวสบายกายสบายใจเบิกบานทั้งวัน ถ้าเกิดอาการอย่างนี้บ่อย ๆ เข้า จะไปไม่ถึงโรงเรียนและผลที่ตามมาก็คือ ไม่มีสิทธิ์ในการสอบปลายปีก็คือสอบตก นั่นเองอย่างนี้จะโทษใคร ขอฝากพ่อแม่ที่ชอบตามใจลูกเอาไว้คิดเป็นการบ้าน

แม่เป็นที่ปรึกษาของลูก

เวลาลูกมีความทุกข์หรือมีความลับ ที่ไม่ต้องการจะให้ผู้อื่นรู้เรื่อง ส่วนมากมักจะนำมาปรึกษากับแม่ เพราะแน่ใจว่าไม่มีพิษภัยแก่ตน ทางฝ่ายผู้เป็นแม่ก็จะทำตัวเป็นที่ปรึกษาปัญหาของลูกด้วยความเต็มใจ หากมีช่องทางที่จะช่วยแก้ไขได้ก็จะช่วยทันที แต่ถ้าตนช่วยไม่ได้ก็จะเป็นนายหน้าเข้าหาผู้ที่จะช่วยได้ไม่นิ่งนอนใจ ไม่เฉยเมย ไม่ปฏิเสธ ซึ่งจะทำให้ลูกเกิดกำลังใจดีขึ้น แต่ถ้าพ่อแม่ปฏิเสธหรือธุระไม่ใช่จะทำให้ลูกเสียกำลังใจ อาจตัดสินใจทำอะไรผิด ๆ ลงไปก็ได้และเมื่อถึงเวลานั้นก็อาจสายเกินแก้เสียแล้ว

แม่เป็นหมอประจำตัวของลูก

เป็นที่รู้ ๆ กันแล้วว่า ทุกคนเกิดมาแล้วก็จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ คนร่ำรวยหรือยากจนไม่ว่าเจ้านายหรือลูกน้องมีสิทธิ์เจ็บป่วยด้วยกันได้ทั้งนั้น และลงได้เกิดเจ็บป่วยขึ้นมากำลังวังชามันลดน้อยถอยลงไปทันที สุขภาพกายสุขภาพใจพลอยเสื่อมถอยลงไปด้วย ถ้าผู้ใหญ่เจ็บไข้ได้ป่วยพอจะช่วยตัวเองได้ เช่นหายามารับประทาน หรือไปพบหมอ ไปโรงพยาบาล เป็นต้น แต่ถ้าเด็กเล็ก ๆ เจ็บป่วยขึ้นช่วยตนเองไม่ได้เลย เพราะไม่รู้ว่าเป็นอะไร ควรกินยาอย่างไร หรือว่าควรจะหาหมอที่ไหน จะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย สิ่งเหล่านี้ต้องเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติพี่น้องที่หวังดีช่วยเหลือกัน ผู้ที่เป็นแม่จะรู้สึกเดือดร้อนมากกว่าผู้อื่น คือจะมีความรู้สึกเหมือนว่าอาการป่วย

นั้นเกิดขึ้นแก่ตนเอง ต้องรีบขวนขวายเพื่อให้หายโดยเร็ว ถ้าอยู่ไกลความเจริญ หาหมอยาก หาโรงพยาบาลยาก ก็มักจะใช้ยาแบบโบราณที่เชื่อถือสืบ ๆ กันมา ซึ่งบางครั้งก็หาย บางครั้งก็ไม่หาย แต่ก็ยังดีกว่าไม่ทำอะไรเสียเลย

บางคราวลูกปวดศีรษะ ปวดท้องเล็ก ๆ น้อย ๆ แม่ก็อดเดือดร้อนไม่ได้ ต้องคอยดูแล คอยถามอาการอยู่เสมอว่าเป็นอย่างไรบ้างลูก ค่อยยังชั่วหรือยัง ลูกหาของสิ่งโน้นสิ่งนี้เอามาให้อยู่นิ่งเฉยไม่ได้ จนกว่าลูกจะหาย

แม่ที่ทำตัวเป็นหมอ ต่างจากหมอทั่ว ๆ ไป คือหมอทั่ว ๆ ไป มักตรวจอาการแล้วก็จ่ายยา หรือรักษาให้ตามหน้าที่ ตามจรรยาของแพทย์พยาบาลแต่เมื่อเห็นว่าช่วยไม่ได้ก็วางมือปล่อยไปตามยถากรรมเรียกว่าสุดความสามารถแล้ว แต่แม่ที่เป็นหมอของลูกนั้น จะมีความรู้สึกอยู่อย่างเดียว คือต้องรักษาลูกให้หายป่วย ลูกจะเป็นไปตามยถากรรมไม่ได้ลูกจะต้องหาย ลูกจะต้องไม่ตาย อันนี้ เป็นสัญชาตญาณของผู้ที่เป็นแม่ ซึ่งรักและห่วงลูกมากจนลืมกฎของความจริง ลืมกฎของความถูกความผิด คิดเอาแต่ใจของตนฝ่ายเดียว มีตัวอย่างท่านเล่าไว้ในคัมภีร์ธรรมบทขุททกนิกายว่า มีแม่คนหนึ่งคลอดลูกคนแรก ลูกอยู่ได้ไม่กี่วันก็ตายนางไม่เชื่อว่าลูกตาย ยังคิดว่าจะต้องมีหมอรักษาให้หายได้ จึงเที่ยวตระเวนหาหมอไปเรื่อย ๆ จนพบพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าแนะให้ไปหาตัวยาง่าย ๆ แต่ต้องได้จากคนที่ไม่เคยมีญาติพี่น้องตายเลย นางเที่ยวหาจนอ่อนใจก็ไม่ได้ เพราะทุกบ้านเคยมีคนตายทั้งนั้น จนศพของลูกเน่าเหม็น นางจึงได้ความคิดขึ้นมาว่าทุกบ้านมีแต่คนที่มีญาติตายมาแล้วทั้งนั้น ไม่มีใครที่ไม่เคยมีญาติไม่ตายมาก่อนเลย เรามันช่างโง่อะไรอย่างนี้ฯ เรื่องนี้จะเห็นว่าแม่รักลูกจนลืมกฎของความเป็นจริงไป

แม่เป็นธนาคารเปิดของลูก

ตามปกติธนาคารทั่ว ๆ ไป เขามีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ในการฝาก-การถอนเงิน มีเวลาเปิด-ปิดทำการ เช่น ผู้ที่จะเบิกเงินจากธนาคารได้ จะต้องเปิดบัญชีเงินฝากไว้ก่อน ถ้ายังไม่เปิดบัญชีเงินฝาก หรือฝากไว้เหมือนกัน แต่ถอนออกหมดแล้วอย่างนี้เบิกเงินไม่ได้ และการเบิกเงินของธนาคารเบิกได้เพียงวันละ ๑ ครั้งเท่านั้น และยังหยุดวันเสาร์อาทิตย์อีก ส่วนธนาคารพ่อธนาคารแม่เป็นธนาคารพิเศษสำหรับลูก ไม่มีธนาคารใดในโลกเขาทำกัน นั่นคือ ไม่ต้องเปิดบัญชี ไม่ต้องฝากเงินก็ขอเบิกเงินเอาไปใช้ได้ และเบิกได้ทุกวันไม่มีวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ต้องการจะใช้เงินเมื่อใด ก็ไปขอเบิกได้เลย ทั้งนี้ก็หมายความว่า เมื่อลูกต้องการใช้เงิน ไม่มีเงินจะใช้ ก็ไปขอจากพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่มีก็จะจ่ายให้ทันทีโดยไม่ต้องเซ็นชื่อทำหลักฐานอะไร แต่ถ้าบังเอิญในขณะนั้นพ่อหรือแม่ไม่มีเงิน หรือมีบ้าง แต่ไม่พอตามที่ลูกต้องการก็ต้องเที่ยวขอยืม กู้หนี้ หรือจำนำจำนองสิ่งของที่มีอยู่ เพื่อเอาเงินมาให้ลูก ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่ได้คืนแต่พ่อแม่ก็พอใจที่จะทำอย่างนั้นเพราะรักลูกมากนั่นเอง ไม่อยากให้ลูกผิดหวัง ไม่อยากให้ลูกเสียใจ เรื่องอย่างนี้ นอกจากพ่อแม่ จะมีใครทำได้สักกี่ครั้งกี่หน แต่สำหรับพ่อแม่แล้ว ทำได้จนกระทั่งตายจากกันไป

แม่เป็นครูตลอดชีวิต

ครูที่สอนอยู่ตามโรงเรียน ตามวิทยาลัย หรือตามมหาวิทยาลัย เป็นครูสอนเพียงชั่วคราว พอนักเรียนเรียนจบแล้วออกจากโรงเรียนไปทำงาน ก็หยุดสอนกันเพียงแค่นั้น ไม่มีครูคนใดตามไปสอนในที่ทำงานอีก แต่แม่เป็นครูสอนลูกตั้งแต่เกิดจนตายไม่มีการเลิกสอนและสอนได้ทุกวันทุกสถานที่ อันนี้ก็หมายความว่าเมื่อแม่เห็นลูกของตนทำอะไรไม่ดี พูดอะไรไม่เหมาะไม่สมควร

หรืออาจเป็นพิษภัยทั้งแก่ตนและสังคม แม่ก็จะว่ากล่าวตักเตือนห้ามไม่ให้ลูกทำโดยมิได้คำนึงว่า ลูกของตนจะมียศศักดิ์ มีตำแหน่งหน้าที่สูงขนาดไหน จะเป็นเจ้านายหรือเป็นลูกจ้าง แม่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนทั้งนั้น แม่จึงชื่อว่าเป็นครูตลอดชีวิต

แม่เป็นพระประจำบ้าน

พระทั่ว ๆ ไปก็ต้องอยู่ที่วัด จะเข้าบ้านบ้างก็เวลามีกิจจำเป็นเท่านั้น และพระทั่ว ๆ ไปก็ต้องผ่านการบวชอย่างถูกต้องจึงจะเป็นพระได้ สำหรับพระประจำบ้านคือแม่นั้น ไม่ต้องบวช และไม่ต้องอยู่ที่วัด อยู่ที่บ้านก็เป็นพระได้ แต่เป็นพระเฉพาะบ้านนั้น ๆ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นพระของคนทั่วไป เหตุไรจึงจัดแม่ว่าเป็นพระ?

คำว่า พระ หมายถึงผู้ที่ประเสริฐทั้งกาย วาจาและจิตใจ ที่จัดแม่ว่าเป็นพระ ก็เพราะแม่มีกายประกอบไปด้วยเมตตากรุณามีวาจาประกอบไปด้วยเมตตากรุณา และมีใจประกอบด้วยเมตตากรุณา ต่อลูกของตน แม่มีความรักอยากให้ลูกเป็นคนดี ได้ดีมีความสุขมีความเจริญ แม่มีความสงสารลูก เมื่อเห็นหรือรู้ว่าลูกกำลังมีทุกข์ ขวนขวายหาวิธีที่จะช่วยให้ลูกพ้นจากความทุกข์ยากนั้น ๆ แม่มีจิตใจประเสริฐ ไม่มีความอิจฉาริษยา กีดกันกลั่นแกล้ง เมื่อลูกของตนประสบความสำเร็จ หรือได้ดีเกินหน้าเกินตาพ่อแม่ ตรงกันข้าม แม่กลับมีจิตปรีดาปราโมทย์ไปกับลูกด้วยความจริงใจแม่ประเสริฐอย่างนี้ จึงสมควรเป็นพระของลูก

อนึ่ง บุคคลที่ทำบุญหรือปฏิบัติพระภิกษุสามเณรด้วยปัจจัย ๔ ย่อมได้บุญ ย่อมมีอานิสงส์ ทั้งภพนี้ภพหน้า ฉันใดลูกที่ปรนนิบัติบำรุงพ่อแม่ด้วยปัจจัย ๔ ก็ย่อมได้บุญได้อานิสงส์ทั้งภพนี้ภพหน้า ฉันนั้นเหมือนกัน

แม่เป็นเทพเจ้าของลูก

คำว่า เทพเจ้า หมายถึงเทวดาผู้มีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจสามารถปกป้องคุ้มครองผู้ที่เคารพนับถือตน บูชาตนให้พ้นจากภยันตราย และประสบกับสิ่งที่ปรารถนาได้ ฉันใด แม่ก็เป็นดั่งเทพเจ้านั้น ลูกคนใดเคารพนับถือบูชาแม่ แม้ปรารถนาลาภยศและความปลอดภัยจากภยันตราย ย่อมประสบความสำเร็จได้ แม้จะตกอยู่ในถิ่นอันตรายย่อมรอดปลอดภัยมาได้ทั้งนี้เพราะแรงกตัญญูกตเวทีของลูก และเพราะแรงแห่งความรักอันบริสุทธิ์ของแม่ปกแผ่คุ้มครองนั่นเอง

แม่เป็นมรรคาสวรรค์ของลูก

คำว่า สวรรค์ คือสถานที่มีความสุขด้วยรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสอันประเสริฐ เลอเลิศกว่าของมนุษย์ ผู้ที่จะไปบังเกิดในสวรรค์ได้ จะต้องมีความดีเช่นบริจาคทาน รักษาศีล สดับพระธรรมเทศนา หรือบุญกิริยาอื่น ๆ อีกมากนั่นก็เป็นวิถีทางอันหนึ่ง การที่ลูกได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแก่พ่อแม่บังเกิดเกล้าปฏิบัติบำรุงท่านด้วยปัจจัย ๔ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งจะไปสู่สวรรค์ได้ ตัวอย่าง เช่นมฆมานพปฏิบัติพ่อแม่ในสมัยที่ยังไม่มีพุทธศาสนา ตายไปเกิดเป็นเทวดาอยู่ในชั้นดาวดึงส์ นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างอีกมากมาย ที่ลูกปฏิบัติพ่อแม่ด้วยความเคารพด้วยความจริงใจในปัจจุบันก็ได้รับการสงเคราะห์จากผู้เป็นใหญ่ตายแล้วก็ยังไปเกิดในสถานที่มีความสุขฯ วิธีปฏิบัติพ่อแม่ คืออย่าให้ท่านลำบากด้วยปัจจัย ๔ อันได้แก่ที่อยู่อาศัย อาหารการบริโภค เสื้อผ้าเครื่องใช้ต่าง ๆ และยารักษาโรค และอย่าทำให้ท่านต้องชอกช้ำระกำใจอย่าปล่อยให้ท่านอยู่อย่างเดียวดาย ควรหาโอกาสไปให้ท่านได้ชื่นใจบ้าง อันนี้แหละทางสวรรค์ของลูกล่ะ

แม่เป็นพระอรหันต์ของลูก

พระอรหันต์คือผู้ที่หมดกิเลสตัณหา ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่งมงาย ไม่เป็นพิษภัยต่อผู้ใดแล้ว มีชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนผู้เคารพนับถือ และบูชาด้วยศรัทธาและความเลื่อมใสฉันใด ท่านจัดแม่ว่าเป็นดั่งพระอรหันต์ของลูก ก็เพราะแม่เป็นผู้มีความบริสุทธิ์ใจแก่ลูก แม่ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง แก่ลูก มีชีวิตอยู่เพื่อความสุขความเจริญแก่ลูก บุคคลที่ทำบุญหรือปฏิบัติแก่พระอรหันต์ด้วยปัจจัย ๔ ย่อมได้บุญมากได้อานิสงส์มาก มีสุคติเป็นที่ไปฉันใด ลูกที่ทำบุญหรือปรนนิบัติแม่ด้วยปัจจัย ๔ ย่อมได้บุญมากได้อานิสงส์มาก และมีสุคติเป็นที่ไปเหมือนกันฉันนั้น ดังนั้น ท่านจึงจัดแม่ว่าเป็นพระอรหันต์ของลูก

แม่เป็นผู้แสดงโลกนี้แก่ลูก

ในมนุษยโลกนี้ มีสิ่งต่าง ๆ อันงดงามศิวิไล ควรแก่การดูควรแก่การเก็บรักษา ควรแก่การศึกษามากมาย มีทั้งในจังหวัดที่ตนอยู่และต่างจังหวัด มีทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีทั้งในน้ำและบนบก มีทั้งที่เป็นป่าและเป็นทุ่งโล่ง เป็นทั้งของคนและของสัตว์ เป็นทั้งงามตามธรรมชาติ และงามด้วยการตกแต่งของมนุษย์

ผู้ที่ได้มีโอกาสมารู้และเห็น หรือเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้นย่อมมีต่าง ๆ กัน บางคนรู้เห็นมาก บางคนรู้เห็นน้อย บางคนมีสมบัติมาก บางคนมีสมบัติน้อย บางคนเป็นใหญ่เป็นโต บางคนก็ด้อยน้อยวาสนา บางคนมีผู้เคารพบูชาสักการะมาก บางคนถูกเหยียดหยามประณามโคตร บางคนมีการศึกษาสูง บางคนโง่เง่าเบาปัญญา

ในด้านวิทยาศาสตร์ โลกเจริญไปด้วยแสง สี เสียง และเครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ มากมาย ฯลฯ นี่เป็นเพียงโลกมนุษย์เท่านั้น และเป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ พัน หลาย ๆ แสนที่ยกเอามากล่าวนี้ ท่านผู้อ่านเคยคิดบ้างหรือไม่ว่าการที่พวกเราได้มารู้เห็นความเสื่อม ความเจริญ ความสวยงามตระการตาของสิ่งที่มีอยู่ในมนุษย์นี้ได้ก็ดี มีโอกาสได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน มีความสุขมากล้นมหาศาล เพราะใคร?

ถ้ายังคิดไม่ออก ขอบอกว่า เพราะมีแม่ให้กำเนิดชีวิตร่างกายแก่เรามานั่นเอง เราจึงมีโอกาสอันนี้ ถ้าไม่มีแม่เป็นแดนให้กำเนิดเกิดกายแล้ว ไฉนเลยเราจะได้มีโอกาสมารู้มาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เหมือนกับต้นไม้ที่ใหญ่โต มีผลเป็นหมื่นเป็นแสนลูกต่อปี ทั้งเป็นร่มเงาแก่สัตว์ปีกเป็นร้อยเป็นพัน ก็ต้องมาจากต้นไม้เล็ก ๆ ซึ่งมีคนปลูกขึ้น หรือนกกินเนื้อแล้วทิ้งเมล็ดงอกขึ้นมาทั้งนั้น เครื่องอำนวยความสุขความสบายที่ใช้ไฟฟ้านานาชนิด ล้วนมีประโยชน์มากมายมหาศาลแต่ถ้าขาดกระแสไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว ก็เหมือนเศษเหล็กเศษพลาสติกที่รกรุงรัง คนที่รูปงามอร่ามตา ร่ำรวยเป็นพันเป็นหมื่นล้าน มีบริวารเป็นหมื่นเป็นแสนขาดลมหายใจอย่างเดียว ก็หมดค่าราคาคน ดังนั้นคนที่รูปสวยก็ดี ร่ำรวยก็ดี มีอำนาจมากมายก็ดี มีบริวารมากมายก็ดี มีความรู้ตั้งหลายสิบศาสตร์ก็ดี มีสมบัติเป็นพัน ๆ ล้านก็ดี หากขาดคุณธรรม คือกตัญญูกตเวทีเต็มปรี่ไปด้วยอคติธรรม อกุศลธรรม ค่าของสิ่งเหล่านั้นก็ลดน้อยด้อยลงไป จึงควรที่จะกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีชน เพื่อเป็นเนติแก่อนุชนสืบต่อไป

สรุปความตามที่พูดมาว่าแม่เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้ประทานชีวิต เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นครูคนแรก เป็นผู้ให้ความอบอุ่น เป็นเพื่อน เป็นที่ปรึกษา เป็นหมอประจำตัว เป็นธนาคารเปิด เป็นครูตลอดชีวิต เป็นพระประจำบ้าน เป็นเทพเจ้า

เป็นมรรคาสวรรค์ เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้แสดงโลกนี้และเป็นดั่งอนุสาวรีย์ของลูก ฯลฯ สิ่งที่มีประโยชน์มากและมีความสำคัญ จะมีคำว่า แม่นำหน้า เช่นแม่น้ำแม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ แม่ทัพ แม่กอง แม่บท แม่แบบ แม่พิมพ์ แม่แรง แม่เหล็ก แม่พันธุ์ แม่ฟ้า แม่ข่าย ฯลฯ แม่มีความสำคัญมากควรแก่การเทิดทูน บูชา สักการะอย่างยิ่ง เป็นต้น

ความจริงเรื่องแม่ยังมีอีกมาก แต่ขอจบเพียงนี้ก่อนสุดท้ายขอสดุดีแม่ด้วยคำกลอน ที่แต่งขึ้นมาเองดังนี้

แม่จ๋าแม่

พระคุณแม่มากนักยากจักหา
สิ่งใดมายกเทียบเปรียบให้เห็น
ตั้งแต่อยู่ในท้องต้องลำเค็ญ
ชีพตายเป็นขึ้นอยู่กับมารดา

จะเคลื่อนย้ายไปไหนแสนลำบาก
ระวังมากกลัวลูกจะทุกขา
ต้องอดเผ็ดอดหวานทนทานมา
จนถึงคราลูกคลอดและปลอดภัย

เมื่อคราวคลอดลูกเอ๋ยแสนลำบาก
ชีพจะจากแม่ไปเสียให้ได้
ต้องทนเจ็บทนปวดรวดร้าวกาย
เกือบวางวายขณะคลอดเจ้าออกมา

เจ้าเป็นเด็กเล็กเล็กเลี้ยงยากยิ่ง
ไม่รักจริงเลี้ยงไม่ได้ดอกลูกหนา
บางครั้งอ้วกหรือฉี่ขี้ออกมา
ใช่มารดาใครเขาจะเอาใจ

เจ้าวิ่งเล่นแสนซนทนอดหลับ
ต้องคอยจับคอยติงทิ้งไม่ได้
บางครั้งง่วงแสนง่วงแต่ห่วงใย
ต้องทนให้เจ้าหลับจึงกลับนอน

บางครั้งเจ้าป่วยไข้ใจแม่เศร้า
เป็นห่วงเจ้าสุดหัวใจสายสมร
หากแทนได้แม่จะแทนไม่แคลนคลอน
เพื่อบังอรหายไข้แม่ไม่กลัว

จะเสียเงินสักเท่าไรแม่ไม่ว่า
ให้ลูกข้าหายป่วยเถิดทูนหัว
แม้จะต้องขายบ้านพาลขายตัว
เพื่อทูนหัวปลอดภัยเต็มใจยอม

เมื่อลูกโตอยากให้ลูกได้ศึกษา
มีวิชามากความรู้สู้ถนอม
ให้ลูกเรียนจนจบครบตามฟอร์ม
จนลูกพร้อมและได้งานแม่บานใจ

นี่แหละหนาลูกลูกจงได้คิด
กว่าชีวิตรอดมายากแค่ไหน
ถ้าไม่มีแม่เลี้ยงเสี่ยงผองภัย
เราอาจไม่พบกันวันนี้เลย

ที่ชีวิตเราปลอดภัยมาได้นี้
ก็เพราะมีคุณแม่นะท่านเอ๋ย
หากขาดแม่เพียงคนเดียวอย่าหวังเลย
ว่าชีวิตจะสืบเลยล่วงรอดมา

เพราะฉะนั้นลูกลูกจงได้คิด
ว่าชีวิตของพวกเราทุกคนหนา
จะเกิดได้ต้องอาศัยมีมารดา
ท่านเมตตาอวยอุทรให้นอนเนา

แม้บางครั้งแม่ของเราปากจะร้าย
แต่จิตใจท่านไม่ร้ายดังปากกล่าว
ที่พูดไปก็เพราะหวังดีต่อเรา
ไม่ต้องเศร้าควรที่เราจะดีใจ

ที่กล่าวมาเพียงย่นย่อพอให้เห็น
ว่าแม่เป็นเทพเจ้าเราควรไหว้
หมั่นเคารพนบบูชาอย่าห่างไกล
คงจะได้โสตถิสุขทุกภพไปฯ

เรื่องที่ ๓

ลูก...

คำว่า ลูก เป็นคำที่พ่อแม่เรียกลูกอย่างไพเราะ หรือผู้ใหญ่เรียกเด็กเล็ก ๆ ด้วยเมตตากรุณา ก็ใช้คำว่าลูกเหมือนกัน ถ้าเรียกว่าลูกเฉย ๆ ไม่ต่อเติมอะไรลงไป ก็เป็นคำที่ไพเราะเหมาะสำหรับผู้น้อยพอประมาณ

ลูกเป็นความหวังของพ่อแม่ทุกคนพ่อแม่ที่แต่งงานอยู่กินเป็นภรรยาสามีกันแล้ว เกือบ ๑๐๐% ที่ต้องการมีลูก ภรรยาสามีบางคู่แม้จะแต่งงานอยู่กินร่วมกันมาเป็นเวลาตั้งหลายปีแล้วยังไม่มีลูก เที่ยวบนบาน วิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเชื่อ เคารพนับถือ เพื่อขอให้มีลูก ซึ่งบางคู่ก็สมหวังได้ตามที่ต้องการ แต่บางคู่ก็ไม่สมหวัง ผู้ที่ไม่สมหวังบางท่านถึงกับไปขอเอาลูกของคนอื่นมาเลี้ยงเป็นลูกของตนเรียกว่า ลูกบุญธรรมก็มี บางคนขอลูกใครไม่ได้ ถึงกับจ่ายเงินหรือทรัพย์สมบัติ เพื่อแลกเอาเด็กมาเลี้ยงเป็นลูกก็มี รวมความว่า สามีภรรยาเกือบทุกคู่ ต้องการลูกอยากได้ลูก อยากมีลูกด้วยกันทั้งนั้น

ถ้าจะถามว่า เหตุใด สามีภรรยาจึงอยากมีลูก อยากได้ลูกเอามาเลี้ยงไว้?

คำตอบในเรื่องนี้ ถ้าว่าตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาท่านพรรณนาไว้ดังนี้-

สามีภรรยาผู้ฉลาด ที่ปรารถนาอยากจะได้ลูก อยากจะมีลูก ก็เพราะได้พิจารณาเห็นสิ่งที่ตนจะพึงอาศัยลูกได้ ๕ ประการคือ-

๑. เมื่อตนมีลูกและเลี้ยงลูกจนเติบโตแล้ว เวลาที่ตนแก่เฒ่าชราลงกำลังวังชาลดน้อยถอยลงจะได้อาศัยลูกช่วยเหลือเป็นภาระให้แก่ตนบ้าง พูดง่าย ๆ ก็คือ เมื่อตนเลี้ยงเขามาแล้วเขาคงจะเลี้ยงตนตอบแทนบ้าง หรือเวลา

เจ็บไข้ ไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเองได้ ก็จะได้อาศัยลูกช่วยเหลือได้บ้าง

๒. เมื่อลูกที่เราเลี้ยงดูมาจนเติบใหญ่แล้ว เวลาตนแก่เฒ่า หูตา เรี่ยวแรง สติปัญญา เสื่อมถอยลง ทำกิจการงานต่าง ๆ ไม่ค่อยจะไหว หรือทำได้แต่ไม่ดีเหมือนแต่ก่อน ก็จะได้อาศัยลูกช่วยสืบต่อกิจการงานนั้น ๆ แทนได้บ้าง ตัวอย่างเช่น ได้ตั้งโรงงานผลิตสิ่งต่าง ๆ ได้ตั้งโรงเรียนสอนวิชาต่าง ๆ หรือดำเนินธุรกิจการค้า การธนาคาร การก่อสร้างไว้ เมื่อตนบริหารไม่ไหว ก็จะได้ให้ลูกช่วยดำเนินการต่อ พูดง่าย ๆ ก็คือ จะได้อาศัยลูกช่วยสืบทอดกิจการงานของตนต่อไป นั่นเอง

๓. พ่อแม่ได้ช่วยกันสร้างฐานะตั้งวงศ์สกุลจนเป็นที่เด่นดังและมีเกียรติปรากฏในสังคม สังคมนิยม ยอมรับนับถือเพราะได้ทำดีมีประโยชน์มาตลอด เมื่อตนแก่เฒ่าชราลง คงจะดำรงความดีนั้นไปได้อีกไม่นาน แต่ต้องการจะให้วงศ์สกุลยืนหยัดถาวรและเด่นดังต่อไป จึงอยากได้ลูกเป็นผู้สืบทอดเจตนาและความดี พูดง่าย ๆ ก็คืออยากให้ลูกช่วยดำรงรักษาชื่อเสียงวงศ์สกุลต่อไป

๔. สามีภรรยาเมื่อร่วมชีวิตกันแล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาพยายามทำงานหาเงินรวบรวมทรัพย์สมบัติแล้วแต่จะพอใจ บางคู่อาจสร้างตึกแถวให้เช่า บางคู่อาจซื้อที่ดินเก็งกำไร บางคู่ดำเนินการค้า บางคู่ก็เปิดธนาคาร บางคู่สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ตั้งบริษัทจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามความถนัดและตามความสามารถของตน เพื่อรวบรวมสมบัติเป็นการใหญ่ จนบางคู่มีเงิน มีสมบัติมากมายเป็น ๑๐๐ ล้าน ๑,๐๐๐ ล้านหรือมากกว่านี้ และในโอกาสเดียวกัน คนทั้ง ๒ ก็แก่เฒ่าชราลงไปเรื่อย ๆ ไม่มีผู้จะดูแลรักษาหรือพัฒนากิจการของตนต่อไป จะมอบให้ผู้อื่นก็ไม่สบายใจ จึงอยากได้ลูกไว้สืบทอดสมบัติของตนต่อไป พูดง่าย ๆ ก็คือ หาสมบัติไว้ให้ลูก และอยากให้ลูกรักษาพัฒนาสมบัติต่อไป

๕. สามีภรรยา ตั้งแต่ร่วมชีวิตกันมา ก็เอาแต่ตั้งหน้าประกอบอาชีพหาทรัพย์รวบรวมทรัพย์ตั้งฐานะเพื่อความอยู่ดี กินดี มีเกียรติยศ ชื่อเสียงในสังคม หวังความสุขสบายในปัจจุบันเป็นประการสำคัญ จนลืมนึกถึงการณ์ข้างหน้าว่าจะต้องเดินทางต่อไป ไม่ใช่หยุดอยู่เพียงปัจจุบันนี้เท่านั้น ทุกคนเมื่อมีปัจจุบัน ก็ต้องมีอนาคต หมายความว่า เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องตาย และเมื่อตายแล้วก็ต้องไปเกิดใหม่อีก คนที่ตายไปแล้วเอาสมบัติอะไรติดไปไม่ได้เลย นอกจากบุญบาปที่เคยทำไว้ก่อนตายเท่านั้น บางคนลืมคิดในข้อนี้ มัวแต่หาเงินรวมเงิน รักษาเงิน จนลืมทำบุญ ผู้ที่อยู่ในฐานะดังที่กล่าวมานี้แหละ อยากได้ลูกเอาไว้ทำบุญอุทิศผลให้เมื่อตนตายแล้ว ซึ่งก็เป็นความหวังที่เลือนลาง เพราะลูกอาจจะไม่ทำให้ตามตั้งใจไว้ก็ได้ หรือลูกอาจจะทำบุญอุทิศผลให้ก็จริง แต่ตนเองอยู่ ในฐานะที่อนุโมทนาบุญไม่ได้ ก็เลยพลาดหมดเหมือนหวังน้ำบ่อข้างหน้า อาจไม่มีบ่อ หรือมีบ่อแต่ไม่มีน้ำ หรือมีทั้งบ่อทั้งน้ำ แต่ตนขาดอุปกรณ์ที่จะนำน้ำมาใช้ได้ก็พลาดเหมือนกัน สรุปความในข้อนี้ก็คือ พ่อแม่ต้องการมีลูกก็เพื่อช่วยจัดการศพและทำบุญอุทิศผลไปให้ ในเวลาที่ตนตายไปแล้วนั่นเอง

สรุปความหวังของพ่อแม่ ๕ ประการ คือ-

๑. ต้องการให้ลูกเอาใจใส่ดูแลตนเวลาแก่เฒ่า หรือเวลาเจ็บป่วยไข้

๒. ต้องการให้ลูกช่วยภารกิจที่ตนกำลังทำ หรือที่ทำค้างไว้ ให้สำเร็จลุล่วงไป

๓. ต้องการให้ลูกเป็นตัวแทน ดำรงรักษาวงศ์สกุลให้ยืนยาวต่อไป

๔. ต้องการให้ลูกเป็นกุลทายาท ดำรงรักษาทรัพย์สมบัติของตนสืบไป

๕. ต้องการให้ลูกเป็นธุระจัดการศพและทำบุญอุทิศให้เมื่อตนตายไปแล้ว

พ่อแม่เกือบทุกคนที่อยากได้ลูก ล้วนตั้งความหวังไว้ในลักษณะเดียวกันนี้ ถึงไม่พูดไม่ออกปากแก่ใคร ๆ แต่ใจจริงก็ต้องการอย่างนั้นแทบทุกคน จึงได้อุตส่าห์ทะนุถนอมเลี้ยงดู ส่งเสริมให้ลูกได้เล่าเรียน ตลอดจนทุ่มเทให้ลูกได้มีงานทำเป็นหลักฐานสิ่งที่ต้องการก็คือความหวัง ๕ ประการ ดังที่กล่าวแล้ว

แต่ทว่าพ่อแม่ผู้ตั้งความหวังไว้อย่างงดงามนั้น จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด หรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้ที่เป็นลูกเป็นส่วนสำคัญ พ่อแม่บางคู่รักลูกเลี้ยงลูก ถนอมลูก เอาใจลูก ส่งเสริมลูกในทางผิด ๆ จนลูกได้ใจ ใจแตก เสียผู้เสียคน เสียความรู้สึกทำงานไม่เป็น เอาแต่ใจตัวเอง เจ้าแง่แสนงอน คิดว่าตนเป็นหัวแก้วหัวแหวน เป็นสิ่งล้ำค่าของพ่อแม่ พ่อแม่จะต้องคอยเอาใจตนพ่อแม่จะดุด่าว่ากล่าวให้ตนน้อยใจไม่ได้ ถ้าว่ากล่าวมาก ๆ เข้าก็หนีออกจากบ้าน พ่อแม่ก็ต้องซมซาน ติดตามไปงอนง้อเอาตัวกลับมา ลูกต้องการอะไร อยากได้อะไรด้วยความรักลูก สงสารลูก พ่อแม่รีบหาให้ทันที ไม่ทันได้พิจารณาว่าสมควรหรือไม่ จะเป็นผลดีผลเสียแก่ลูกต่อไปหรือไม่ ตามใจไปเสียทุกอย่าง ถ้าลงพ่อแม่เลี้ยงดูลูกด้วยอาการอย่างนี้ มีหวังต้องน้ำตาตกทั้งนอกทั้งในทีเดียว และที่ตั้งความหวังไว้แต่แรกนั้น ก็ต้องเป็นอันยกเลิกไปด้วย เพราะมีเปอร์เซ็นต์สำเร็จน้อยมากหรืออาจไม่สำเร็จเลยก็ได้

การที่พ่อแม่ตั้งความหวังไว้ และจะสมหวังตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัย ๒ ประการคือ-

๑. **การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก** ให้เห็นความสำคัญของพ่อแม่

๒. **เนื้อแท้ ธาตุแท้ของลูก** รวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย

การเลี้ยงลูก อบรมลูกให้เห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณของพ่อแม่เป็นภาระที่จำเป็น ที่พ่อแม่ไม่ควรมองข้ามหรือละเลยไปเสีย อย่าผลักภาระ

ไปให้ครูอาจารย์ที่โรงเรียนหรือวิทยาลัย หรือโยนภาระไปให้พระภิกษุสามเณรผู้สอนศาสนา เพราะนั่นเป็นเพียงความหวัง ที่อาจเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ แต่ที่แน่ ๆ พ่อแม่ต้องอบรมสั่งสอนลูกด้วยตนเอง ด้วยการให้ความอบอุ่น ให้ความรักความเมตตาด้วยใจจริง และด้วยการทำให้เขาได้เห็นตัวอย่าง คือ ต้องมีทั้งแนะและนำ อย่าเอาแต่สอนเพียงอย่างเดียว ต้องทำตัวอย่างให้เขาเห็นอย่างจริงจังด้วย การได้เห็นตัวอย่างเขาจะจดจำได้ดีกว่าคำสั่งสอน เช่นพ่อแม่พาลูกไปเยี่ยมและปรนนิบัติปู่ย่าตายาย ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ที่มีพระคุณแก่ตน หรือใช้จ่ายเฉพาะสิ่งที่จำเป็น ไม่เล่นการพนัน ไม่ติดอบายมุข สิ่งเหล่านี้เมื่อลูกได้เห็นจะจดจำไว้ได้นาน และปฏิบัติตามได้โดยไม่เก้อเขิน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับเนื้อแท้ ธาตุแท้ ของลูกเข้ามาประกอบด้วย

คำว่า เนื้อแท้ ธาตุแท้ หมายถึงสันดานของลูก แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ-

๑. **อนุชาตบุตร** ลูกเสมอพ่อแม่ ๒. **อภิชาตบุตร** ลูกเด่นกว่าพ่อแม่ ๓. **อวชาตบุตร** ลูกต่ำกว่าพ่อแม่

อนุชาตบุตร หมายถึงลูกที่ทำดีตามพ่อแม่ ได้แก่ ลูกที่มีพื้นสันดานดีมาแต่เดิม เป็นคนว่าง่ายไม่ดื้อรั้น ขยันเรียน ขยันทำงาน มีกิริยามารยาทเรียบร้อยไม่เป็นที่หนักใจของพ่อแม่ ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่พ่อแม่ ทั้งมีวิชาความรู้ มีอาชีพ มีคุณธรรม วัฒนธรรม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นคล้าย ๆ กับพ่อแม่ เหมือนคำพูดที่ว่า ลูกไม้ย่อมหล่นไม่ไกลต้นคือจะดีบ้างชั่วบ้าง ก็ไม่ห่างจากพ่อแม่มากนัก ตัวอย่างเช่น พ่อแม่เป็นชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน พ่อค้าแม่ขาย ลูกก็มักดำเนินอาชีพนั้นเหมือนกัน พ่อแม่เป็นข้าราชการ ลูกก็มักดำเนินอาชีพนั้นเหมือนกัน พ่อแม่เป็นพุทธศาสนิกชน ลูกก็เป็นพุทธศาสนิกชนเหมือนกัน พ่อแม่เป็นอุบาสกอุบาสิกา ลูกก็เป็นอุบาสกอุบาสิกา

เหมือนกัน เช่นลูกของธัมมิกอุบาสกแม้พ่อตายแล้วพวกลูกก็ยังเป็นอุบาสกอุบาสิกาเหมือนเดิม ลูกที่มีลักษณะดังที่กล่าวมาเรียกว่า อนุชาตบุตร ลูกที่มีความดีเสมอพ่อแม่หรือคล้อยตามพ่อแม่

ลูกบางคนมีพื้นเพสันดานดีมาแต่อดีตชาติบ้าง ได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดีในปัจจุบันบ้าง มีวาสนาบารมี มีบุญกุศลเก่าสนับสนุนส่งเสริมบ้าง เป็นเหตุให้เขาเป็นคนดี ได้พ่อแม่ที่ดีได้ญาติพี่น้องที่ดี ได้สิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากเป็นคนว่าง่าย สอนง่ายแล้ว ยังเป็นผู้ที่ขยันเรียน ขยันทำงาน มีกิริยามารยาทเรียบร้อยเคารพพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่และผู้ที่มีพระคุณแก่ตน นอกจากนี้ ยังเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดก้าวหน้า มีความทะเยอทะยานใฝ่ในทางที่ดีสูง รู้จักเลือกคบค้าสมาคมกับคนดี คบนักปราชญ์คบผู้ที่เป็นประโยชน์แก่ตน เป็นคนมีอุดมคติ มีความมั่นใจ มีอุตสาหะวิริยะไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรค มีความตั้งใจจริงมุ่งความสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญ

ลูกที่มีลักษณะอาการดังกล่าวนั้นมักจะประสบความสำเร็จดีกว่าพ่อแม่มีฐานะดีกว่า มีเกียรติยศสูงกว่า ทำประโยชน์แก่สังคมได้มากกว่าพ่อแม่ยกฐานะตระกูลวงศ์ให้สูงเด่น เช่น พ่อแม่อาจเป็นเพียงชาวนา แต่ลูกพยายามดิ้นรนจนเป็นข้าราชการมีตำแหน่งเป็นผู้นำกลุ่มชน หรือเป็นเจ้าของบริษัทห้างร้านโรงงานโรงเรียน ธนาคาร และสถานที่บริการธุรกิจทั่วไป

ในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม จริยธรรม ธรรมเนียมประเพณี ก็เช่นกันพ่อแม่อาจเป็นเพียงศาสนิกชนรับศีลปฏิบัติธรรมเป็นบางโอกาส แต่ลูกมีโอกาสได้บวชเรียน เป็นสมภารเจ้าวัด เป็นเจ้าคณะ เป็นผู้นำปฏิบัติธรรมเป็นผู้มีบทบาททางศาสนาท่านหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น สามเณรรูปหนึ่งเป็นลูกของคนยากจนนับตั้งแต่เกิด พ่อแม่ ญาติพี่น้อง มีฐานะและมีความสุขดีขึ้นเรื่อย ๆ

ต่อมาเด็กผู้นั้นบรรพชาเป็นสามเณร บำเพ็ญสมณธรรมจนเป็นพระอรหันต์ มีบริวารเป็นจำนวนมาก อายุครบอุปสมบท อุปสมบทแล้วได้เป็นเจ้าคณะ ปกครองพระสงฆ์มากมาย เป็นที่พึ่งของคฤหัสถ์และบรรพชิต ช่วยกิจพระศาสนาจนปรินิพพาน **บุตรอย่างนี้ เรียกว่า อภิชาตบุตร** คือลูกที่ดีกว่าพ่อแม่ เกิดมาช่วยพ่อแม่ให้มีความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

ลูกประเภทที่ ๑ และที่ ๒ ดังที่กล่าวมาแล้วเป็นลูกที่พ่อแม่ต้องการปรารถนาอยากได้ เพราะดำรงความดีและเสริมความดีแก่พ่อแม่ วงศ์สกุล เรียกว่า ลูกชูสกุล

มีลูกอีกชนิดหนึ่ง ที่พ่อแม่ไม่อยากได้ ไม่อยากมีไม่อยากให้เป็นอย่างนั้น คือลูกที่ทำลายวงศ์สกุล ทำลายศีลธรรมวัฒนธรรมที่ดี เป็นลูกที่มีหลาย ๆ อย่างต่างจากพ่อแม่ ส่วนมากต่างไปในทางที่ไม่ดี

ลูกประเภทนี้ มักจะเริ่มต้นด้วยความเป็นคนดื้อ ไม่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เชื่อคำเตือนคำสอนของพ่อแม่ มักเห็นเพื่อนดีกว่าพ่อแม่ เป็นคนเกียจคร้าน ขี้เกียจเรียน ขี้เกียจทำงาน ชอบคบเพื่อนที่มีนิสัยและความประพฤติเหมือนกับตนแล้วพากันไปเที่ยวเตร่หาความสนุกไปวันหนึ่ง ๆ ต่อไปก็ชวนกันเล่นการพนันบ้าง ติดสุราบ้าง ติดยาเสพติดบ้าง เป็นอันธพาลบ้าง เป็นโจรเป็นขโมยบ้าง โตขึ้นก็กลายเป็นภัยของสังคม จนไม่มีญาติผู้ใดต้องการ

และลูกประเภทนี้ จะไม่ชอบเรื่องศีลเรื่องธรรม ใครบังคับบัญชาไม่ได้ มักก่อกรรมทำชั่วอยู่เสมอ หาความเจริญความก้าวหน้าได้ยาก เขาจึงเรียกลูกประเภทนี้ว่า อวชาตบุตร คือลูกที่เลวหรือต่ำกว่าพ่อแม่ ความจริงลูกที่ต่ำกว่าพ่อแม่ ไม่ได้เป็นคนเลวไปหมดทุกคน บางคนเพียงแต่ด้อยโอกาสที่จะเรียน ด้อยโอกาสที่ทำงานดี ๆ ความรู้น้อยกว่าพ่อแม่ ศีลธรรมด้อยกว่าพ่อแม่ ฐานะ

การเป็นอยู่ต่ำกว่าพ่อแม่ ความประพฤติเสียหายมากกว่าพ่อแม่ หรือบางทีพ่อแม่เป็นคนดีใจบุญสุนทรทาน ลูกเป็นคนไม่ดี ใจบาปหยาบช้า **อาการอย่างนี้เรียกว่า อวชาตบุตร**

อวชาตบุตรที่ทำตัวไม่ดี เป็นภัยของสังคม มักสร้างความเดือดร้อนให้พ่อแม่อยู่เสมอ เขาเลยเรียกว่า ลูกลากบ้าง ลูกลอกบ้าง ลูกเลิกบ้าง

ที่เรียกว่าลูกลาก ก็เพราะชอบก่อเรื่องวิวาท ก่อคดีแล้วก็ลากเอาพ่อแม่ขึ้นโรงขึ้นศาล เพื่อประกันตัวบ้าง เพื่อไปฟังคำตัดสินบ้าง พ่อแม่ต้องเสียเงินอยู่เสมอ

ที่เรียกว่า ลูกลอก ก็เพราะเป็นคนปอกลอก รีดไถหรือขโมยเงินทองทรัพย์สมบัติของพ่อแม่ไปเล่นการพนันบ้าง ดื่มสุรากับเพื่อน ๆ บ้าง เที่ยวเตร่ตามสถานเริงรมย์บ้าง บำเรอสตรีที่ตนชอบบ้าง คบนักเลงต่าง ๆ บ้าง จนพ่อแม่ยากจนหมดเนื้อหมดตัวไปก็มี หรือบางทีก็ปอกลอกหลอกลวงพ่อแม่ว่าจำเป็นอย่างนั้น จำเป็นอย่างนี้ จะต้องใช้เงินเท่านั้นเท่านี้ พ่อแม่ไม่รู้ความจริงก็วิ่งหาเงินให้ลูกไป ทำอย่างนี้จนพ่อแม่หมดตัว เขาจึงเรียกว่า ลูกลอก

ที่เรียกว่าลูกเลิก ก็คือลูกที่พ่อแม่ทนทุกข์ทรมานกับความชั่วต่าง ๆ ของลูกไม่ไหว ทนรับทุกข์ที่ลูกทำแก่ตนไม่ไหว ก็จำใจต้องตัดขาดจากกัน คือแยกทางกันเดิน ลูกก็ไม่เคารพนับถือว่าเป็นพ่อแม่ ความดีความชั่วไม่เกี่ยวถึงกันต่อไป ลูกอย่างนี้เรียกว่า อวชาตบุตรเหมือนกัน

ลูกทั้ง ๓ ประเภทที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปลักษณะให้จำง่ายได้ดังนี้-

อนุชาตบุตร คือลูกที่มีความดี มีฐานะ มีศีลธรรม คุณธรรม มีความเป็นอยู่พอ ๆ กับพ่อแม่

อภิชาตบุตร คือลูกที่มีความดี มีฐานะ มีศีลธรรม มีความเป็นอยู่มีเกียรติยศเหนือพ่อแม่

อวชาตบุตร คือลูกที่มีความดี มีฐานะ มีศีลธรรม มีความเป็นอยู่ ต่ำกว่าพ่อแม่

ลูกทั้ง ๓ ประเภทนี้อนุชาตบุตรและอภิชาตบุตรเป็นลูกที่ดีพ่อแม่ทุกคนอยากมี อยากได้ ไม่ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน เป็นเสมือนเกิดมาช่วยพ่อแม่ เกิดมาเชิดชูสกุลวงศ์ให้สูงขึ้น เกิดมารับความอุปถัมภ์จากพ่อแม่ และก็อุปถัมภ์พ่อแม่ด้วย เป็นสง่าราศี เป็นเกียรติแก่ตนเอง และแก่พ่อแม่ แก่วงศ์สกุล

ลูกประเภท อวชาตบุตร เป็นลูกที่ต่ำกว่าพ่อแม่ หากไม่สร้างความเดือดร้อนแก่พ่อแม่ และไม่สร้างบาปกรรมทำความชั่วจนเกินไป ไม่ทำลายศีลธรรมวัฒนธรรม ไม่เป็นภัยของสังคมก็ไม่น่าจะเสียหายมากนัก

โบราณท่านขานไว้ว่า พ่อแม่มีทุกข์อยู่ ๓ อย่างคือ-

๑. ทุกข์เพราะไม่มีลูก ๒. ทุกข์เพราะลูกตาย ๓. ทุกข์เพราะลูกโง่หรือลูกเป็นคนชั่ว

ทุกข์เพราะไม่มีลูก ก็เป็นทุกข์เวลาตนแก่เฒ่าชรา เจ็บไข้ได้ป่วย ช่วยตัวเองไม่ได้ ทุกข์เพราะลูกตาย ก็เป็นทุกข์ตอนตายใหม่ ๆ เพราะยังมีความรักความสงสารอยู่ ส่วนทุกข์เพราะลูกโง่หรือลูกเป็นคนชั่ว พ่อแม่เป็นทุกข์จนตลอดชีวิต เดือดร้อนตลอดชีวิต เพราะความเดือดร้อนของลูก ก็เป็นทุกข์ของพ่อแม่ด้วย

ถ้าจะถามว่า บางคนไม่มีลูก อยากได้ลูก เที่ยววิงวอนขอต่อสิ่งที่ตนเคารพนับถือต่าง ๆ ก็ยังไม่ได้ลูก บางคนมีฐานะร่ำรวย หาลูกสืบสมบัติไม่ได้ แต่บางคนฐานะยากจนกลับมีลูกมากมาย จนหาเงินส่งเรียนหนังสือไม่ทั่วถึงกัน ที่เป็นอย่างนั้นเพราะอะไร?

การตอบปัญหาข้อนี้ ต้องยกเรื่องตอนที่พระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์แก้ปัญหาแก่พระเจ้าโพธิราชในสมัยพุทธกาลมาเล่าให้ฟัง จะทำให้เข้าใจดีขึ้น

พระเจ้าโพธิราช เป็นกษัตริย์นครที่อุดมสมบูรณ์เมืองหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ทรงอภิเษกสมรสพระมเหสีมาตั้งหลายปี ยังไม่มีพระราชโอรสพระราชธิดาเลย จึงทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ไปฉันในวังแล้วทูลถามว่า ตนจะมีพระโอรสหรือพระธิดาหรือไม่? พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า ไม่มี พระเจ้าโพธิราชจึงทูลถามว่า เป็นเพราะเหตุไร จึงไม่มี พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าเป็นเพราะบุพกรรมคือกรรมเก่า ที่ทั้ง ๒ พระองค์ร่วมกันสร้างมาในอดีตชาติ กล่าวคือในชาติหนึ่ง พระเจ้าโพธิราชและพระมเหสีนั่งเรือสำเภาไปในทะเล สำเภาเกิดอับปางลง ทั้ง ๒ ได้ยึดแผ่นกระดาน ทรงตัวเข้าสู่เกาะกลางทะเลได้ ไม่มีอาหารจะเสวยจึงแสวงหาไข่นกมาทำอาหารประทังชีวิตไป เมื่อไข่นกหมดก็จับเอาพ่อนกแม่นกมาทำเป็นอาหาร ต่อมาแม้กลับสู่เมืองแล้ว ก็ยังนิยมเสวยไข่นกและเนื้อนกอยู่จนตลอดชีวิต ผลกรรมที่พรากลูกจากพ่อแม่ พรากพ่อแม่จากลูกที่สองสามีภรรยาทำร่วมกันในชาตินั้นยังผลให้สามีภรรยาคู่นั้น ไม่มีลูกมาหลายชาติ จนกระทั่งมาถึงชาติที่เป็นพระเจ้าโพธิราช

พระพุทธเจ้าทรงตรัสในตอนท้ายเทศนาว่า ถ้าในชาตินั้นหากสามีหรือภรรยา คนใดคนหนึ่ง ไม่ประมาท คือเกิดสงสารนกขึ้นมา และไม่ยอมกินไข่นกไม่ยอมกินนก ไม่เบียดเบียนสัตว์ให้พรากจากกัน ด้วยความไม่ประมาทของผู้นั้น ก็จะเป็นเหตุให้มีวิญญาณสัตว์มาเกิดเป็นลูกได้บ้าง

ข้อนี้ หากผู้อ่านยังสงสัย ยังไม่เข้าใจที่พูดมานี้ จะศึกษาได้จากหนังสือพระธรรมบท ภาคที่ ๖ เรื่องที่ ๑ จะทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น

ส่วนในข้อที่ว่า เหตุใดคนยากจนจึงมีลูกมาก ฐานะก็ยากจนอยู่แล้ว มีลูกมาก จะยิ่งยากจนยิ่งขึ้น

ข้อนี้อาจเป็นเพราะพ่อแม่ลูกเหล่านั้น มารับผลกรรมร่วมกัน คือในอดีตชาติ อาจเป็นคนตระหนี่เห็นแก่ตัว ไม่บริจาคทาน ไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เป็นคนใจแคบ พอสิ้นชาติสิ้นภพ คราวที่จะถือกำเนิดเกิดใหม่ ก็ไม่อาจจะไปเกิดเป็นลูกของคนร่ำรวยได้ เพราะบุญกุศลมีไม่พอ จึงต้องมาเกิดเป็นลูกของคนยากจน ทนทุกข์ทนลำบากกันต่อไป ผิดถูกอย่างไร ขอฝากไว้พิจารณาด้วย

มีผู้ฝากถามข้อหนึ่งว่า เหตุไรในปัจจุบันนี้ ลูกจึงไม่ค่อยเลี้ยงดูพ่อแม่ ปล่อยให้พ่อแม่ลำบากอยู่ตามลำพังเหมือนกับคนที่ไม่มีลูก ฉะนั้น

ข้อนี้ ขอตอบอย่างอัตโนมัติว่า ที่เป็นดังนั้นอาจเป็นเพราะ

๑. พ่อแม่เลี้ยงลูกไม่ดี ลูกขาดความอบอุ่น ขาดการอบรมสั่งสอนที่ดี
๒. พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ลูก ปล่อยลูกไปตามยถากรรม
๓. พ่อแม่ยกลูกให้ผู้อื่นนำไปเลี้ยง หรือจ้างผู้อื่นเลี้ยงแทน
๔. พ่อแม่มีคู่หลายคน และมีลูกหลายคน ลูกจึงรังเกียจกันเลี้ยงพ่อแม่
๕. พ่อแม่ไม่ยุติธรรมต่อลูก ลำเอียงต่อลูก เลือกที่รัก ผลักที่ชัง
๖. พ่อแม่ขาดเหตุผล ชอบดุด่าบ่นว่า จุกจิกจู้จี้เอาใจยาก
๗. พ่อแม่เอาลูกเป็นเครื่องมือหากิน เช่นขายลูกเป็นต้น
๘. พ่อแม่ไม่ต้องการให้ลูกอยู่ปฏิบัติตน ไม่รับฟังคำเตือนจากผู้ใด
๙. พ่อแม่ไม่ต้องการให้ลูกอยู่ปฏิบัติตน ด้วยเหตุผลส่วนตัว
๑๐. ลูกไม่ได้รับมรดก หรือได้รับน้อยกว่าคนอื่น ๆ
๑๑. ลูกยังมีภาระที่จะต้องรับผิดชอบอยู่ยังไม่มีโอกาส

๑๒. ลูกมีความคิดเห็นที่ผิด หรือถูกสอนในทางผิด ๆ

๑๓. ลูกถูกกิเลสตัณหาครอบคลุมจิตใจ จนไม่เห็นความดีของพ่อแม่

๑๔. เป็นสันดานที่ไม่ดีของลูกเอง ฯลฯ

เรื่องลูกยังมีอีกมาก ตอนนี้ขอจบไว้เพียงเท่านี้ก่อน ขอความสุข ความสวัสดี จงบังเกิดมีแก่ผู้อ่านทุกท่านเทอญ.

เรื่องที่ ๔

กินดีมีสุข กินไม่ดีมีทุกข์

คำว่า **กิน** หมายเอาการรับประทานอาหารเท่านั้นไม่ได้หมายเอาอย่างอื่น

คำว่า **ดี** หรือ **ไม่ดี** หมายเอาถูกผิด หรือบาปบุญ หรือคุณโทษ

คำว่า **สุข ทุกข์** หมายเอาสุข ทุกข์ในชาติต่อไป มิได้หมายเอาสุขทุกข์ในชาตินี้

มีพระพุทธพจน์บทหนึ่งว่า **สพฺเพ สตฺตา อาหารฏฺฐิติกา** *สัตว์ทั้งหลายทุกชนิด มีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร* หมายความว่ามีอาหารเป็นเครื่องปรนเปรอกายให้เป็นอยู่ได้

อาหารมี ๒ ชนิด คือ **อาหารของร่างกาย และอาหารของจิตใจ** สำหรับวันนี้ จะพูดเฉพาะ อาหารของร่างกาย เท่านั้น

ร่างกายของคน สัตว์ สิ่งมีชีวิตทุกชนิด ต้องการอาหารทุกวัน วันละหลายๆ ครั้ง ตามแต่จะหาได้ หมายความว่า ถ้าหาได้มากก็รับประทานมาก ถ้าหาได้น้อยก็รับประทานน้อย

ถามว่า... เหตุไรร่างกายจึงต้องการอาหารวันละหลายๆ ครั้ง?

ตอบว่า... ก็เพราะอาหารที่บริโภคเข้าไปแต่ละครั้ง ย่อมไปหล่อเลี้ยงร่างกายไว้ได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แล้วก็กลายเป็นเศษอาหาร ต้องขับถ่ายทิ้งไป เมื่อไม่ได้อาหารใหม่เข้าไปแทน ร่างกายก็อ่อนเปลี้ยเพลียแรงและหมดกำลังลงได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องรับประทานอาหารใหม่เข้าไปเสริมอยู่เรื่อยๆ ตลอดไป

การที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าร่างกายประกอบขึ้นด้วยธาตุต่างๆ ผสมประสานกัน ธาตุบางอย่างต้องการความชื้น ธาตุบางอย่างต้องการความอบอุ่น

ธาตุบางอย่างต้องการความเคลื่อนไหวไปมา ธาตุบางอย่างต้องการความแข็งแรง จึงต้องหาพลังเข้าไปเสริมธาตุเหล่านั้น เหมือนกับต้นไม้ ซึ่งต้องได้น้ำและอาหารเข้าไปหล่อเลี้ยงไว้เรื่อยๆ จึงจะทรงอยู่ได้ ขาดอาหารเมื่อใด ต้นไม้ก็เหี่ยวเฉาแห้งและตายในที่สุดฉันใด ชีวิตมนุษย์ก็ฉันนั้น

จะเห็นได้ว่า อาหารที่คนเรารับประทานเข้าไปนั้นแม้จะดีแสนดี ประณีตแสนประณีต ราคาแพงแสนแพง ทั้งจัดใส่ภาชนะที่แสนจะสวยงาม ตั้งไว้บนโต๊ะอาหารอันหรูหรามีเครื่องแวดล้อมเป็นระเบียบ ดูงามตา บางแห่งเวลารับประทาน จะมีดนตรีหรือมโหรีขับกล่อมนานาชนิดก็ตาม อาหารที่กลืนล่วงลำคอไปแล้ว ก็มิได้กลายเป็นของมีค่าอะไรมากนัก นอกจากหล่อเลี้ยงร่างกายให้มีชีวิตอยู่ได้ และอาหารนั้นๆ ก็มีอายุตามชนิดของมัน มิใช่จะอยู่ได้ตั้ง ๑๐ วัน ๒๐ วันก็หาไม่ เพราะในท้องของคนเราไม่มีตู้เย็น ที่จะเก็บรักษาอาหารไว้ได้นานๆ เมื่ออาหารหมดอายุของมันแล้ว ก็จะกลายเป็นสิ่งที่เจ้าของไม่ต้องการ จำจะต้องหาทางขับถ่ายออกเสีย ถ้าขับถ่ายไม่ออกก็เป็นเรื่องที่ยุ่งยากเพิ่มขึ้นอีก มีการหมุนเวียนเปลี่ยนไปอยู่อย่างนี้ จนตลอดชีวิต

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า อาหารที่คนเรารับประทานเข้าไปก็เป็นเพียงเครื่องปรนเปรอให้ร่างกายอยู่ได้ ให้ร่างกายเจริญเติบโต มิใช่รับประทานเข้าไปแล้วสะสมกันกลายเป็นของมีค่าขึ้นมาก็หาไม่ รับประทานเข้าไปแล้วก็ขับถ่ายทิ้งเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดไป จึงไม่ควรอย่างยิ่ง ที่จะต้องสร้างกรรมสร้างเวร เพราะเหตุแห่งอาหาร ต้องเตือนตนไว้เสมอว่า **“เรากินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน อดวันนี้ดีกว่าลำบากวันหน้า”**

บางคนบางพวก เวลาจะรับประทานอาหาร รู้สึกว่ามีพิธีการมาก เช่น ต้องเลือกอาหาร เลือกสถานที่ เลือกผู้บริการ หรือบางทีก็ระบุชนิดของอาหารด้วย เช่น หอยสดลวกน้ำร้อน กุ้งสดยำมะนาว เหล่านี้เป็นต้น แล้วแต่รสนิยม

บางคนอยู่ไกลความเจริญออกไปหน่อย ไม่มีร้านอาหารขาย เวลาต้องการจะรับประทานอาหารแปลกๆหรือเวลามีแขกไปเยี่ยมบ้านก็มักจะฆ่าเป็ดฆ่าไก่ที่เลี้ยงไว้ใต้ถุนบ้านนั่นแหละ ทำเป็นอาหารเลี้ยงดูกัน การกระทำอย่างนั้น เป็นเรื่องปกติธรรมดา ส่วนมากชาวชนบทก็ทำกันอย่างนั้น ไม่มีใครว่า เพราะทั้งเป็ดทั้งไก่ก็เป็นของของเขาเอง ไม่เห็นจะผิดอะไรที่ตรงไหน

เรื่องอย่างนั้น ถ้าคิดเฉพาะความผิดในปัจจุบัน ไม่ผิดแน่ เพราะไม่ผิดกฎหมาย ใครจับใครว่าไม่ได้ แต่ถ้าในด้านศีลธรรม ผิดศีลข้อที่ ๑ มีโทษที่จะต้องได้รับในโอกาสต่อไป

ช่วงนี้ขอเล่าตัวอย่าง ให้ฟังสักหนึ่งเรื่อง เป็นเรื่องเก่าๆ เล่ากันมานานแล้ว

ในเมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย มีอาจารย์ทิศาปาโมกข์คนหนึ่งสั่งลูกศิษย์ให้ไปจับแกะมาตัวหนึ่ง เพื่อฆ่าทำบุญอุทิศให้แก่ญาติที่ตายไปแล้ว พอจะลงมือฆ่า ปรากฏว่า แกะตัวนั้นซึ่งระลึกชาติได้ แสดงกิริยาอาการหัวเราะออกมา สักครู่หนึ่ง ก็แสดงกิริยาอาการร้องไห้ เป็นที่แปลกใจของอาจารย์มาก อาจารย์ทิศาปาโมกข์จึงถามถึงเหตุที่หัวเราะและร้องไห้ แกะก็บอกว่า "เมื่อก่อนนานมาแล้วข้าพเจ้าเองก็เคยเกิดเป็นมนุษย์และเป็นอาจารย์เหมือนอย่างท่านนี้ครั้งหนึ่ง มีแขกมาหลายคน หาเนื้อทำอาหารไม่ได้ จึงฆ่าแกะตัวหนึ่งซึ่งเลี้ยงไว้เพื่อทำอาหารเลี้ยงดูกัน เพราะบาปกรรมที่ข้าพเจ้าฆ่าแกะตัวนั้น เพียงตัวเดียวและครั้งเดียวเท่านั้น ข้าพเจ้าจะเกิดเป็นอะไรก็ตาม จะต้องถูกตัดศีรษะทุกชาติไปนับได้ ๔๙๙ ชาติแล้ว และยังต้องเกิดเป็นแกะของพราหมณ์เหมือนกับท่านนี้อีก ๕๐๐ ชาติ ข้าพเจ้าดีใจว่า วันนี้ เมื่อท่านฆ่าข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าก็จะได้หมดเวรหมดกรรมเสียที จึงได้หัวเราะ แต่เมื่อหวนคิดถึงตัวท่าน ซึ่งเป็นผู้ฆ่าข้าพเจ้าจะต้องไปรับบาปกรรมความทุกข์ เหมือนอย่างที่ข้าพเจ้าได้รับมาแล้ว ก็ให้นึกสงสารท่านจึงได้ร้องไห้"

เมื่ออาจารย์ทิศาปาโมกข์ได้ฟังดังนั้น ก็นึกสลดจิตสังเวชใจว่า “เราต้องไปรับกรรมเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์” จึงประกาศไม่ฆ่าแกะตัวนั้น แต่แกะก็พูดว่า “วันนี้ ท่านจะฆ่าหรือไม่ฆ่าข้าพเจ้าก็ตาม แต่กรรมเก่าของข้าพเจ้ายังไม่หมด ข้าพเจ้าคงจักต้องตายในวันนี้เป็นแน่” และตอนเย็นวันนั้นเองขณะที่แกะตัวนั้นกำลังเล็มหญ้าอยู่ที่เชิงเขาเล็กๆ มีฝนตกพรำๆ เกิดอสุนีบาตฟาดลงมาที่แกะตัวนั้นตายทันที ต่อหน้าบรรดาศิษย์ของอาจารย์ทิศาปาโมกข์เป็นจำนวนมาก

รุกขเทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ ณ ต้นไม้ในสถานที่นั้น ได้สำแดงตนแล้วเปล่งอุทานขึ้นว่า *“ถ้าคนทั้งหลาย รู้ว่าการเกิดเป็นทุกข์ ก็ไม่ควรจะฆ่าสัตว์ เพราะการฆ่าสัตว์ ย่อมได้รับทุกข์สิ้นกาลนาน”* เรื่องที่เล่ามานี้ มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์เอกนิบาต ทุติยวรรค ท่านที่สนใจ เชิญศึกษาเพิ่มเติมได้

ฉะนั้น ในชื่อเรื่องที่ว่า **กินดีมีสุขนั้น** ก็หมายถึง *ผู้ที่ไม่ทำบาปกรรมความชั่วเพราะอาหารเป็นเหตุ* เช่น ไม่ต้องทำปาณาติบาต เพราะอาหารเป็นเหตุ ไม่ต้องทำอทินนาทาน เพราะอาหารเป็นเหตุ ไม่ต้องกล่าวมุสาวาท เพราะอาหารเป็นเหตุ ไม่ต้องด่ากันหรือทะเลาะกัน เพราะอาหารเป็นเหตุ ไม่ต้องถึงกับทำร้ายกันเพราะอาหารเป็นเหตุ เหล่านี้เป็นต้น อย่างนี้ชื่อว่า กินดีมีสุข หมายความว่า *เมื่อกินไปแล้ว ไม่ต้องไปรับทุกข์รับกรรมกันต่อไป*

ส่วนข้อที่ว่า **กินไม่ดีมีทุกข์** นั้น ไม่ได้หมายความว่ากินของไม่ดี แต่หมายความว่า *กินสิ่งที่เป็นเหตุให้ก่อกรรมก่อเวรกันต่อไป* เช่นเมื่อฆ่าสัตว์มากิน หรือไปลักขโมย ปล้นจี้ หรือโกงเขามากิน กรรมที่ฆ่าสัตว์ก็ดี กรรมที่ไปลักขโมยหรือปล้นจี้โกงเขาก็ดี ก็จะตามให้ผลแก่ผู้กระทำในโอกาสต่อไป จึงเรียกว่ากินของไม่ดี กินของที่มีทุกข์

เรื่องการกินไม่ดี กินแล้วจะมีทุกข์ติดตามนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสอนพระภิกษุ ซึ่งมีมาในอัคคิขันโธปมสูตร มีความย่อว่า

"ภิกษุทั้งหลาย! การที่ภิกษุผู้ทุศีล มีอาจาระอันเลวไม่พิจารณาก่อนแล้วจึงบริโภค บริโภคก้อนไฟที่กำลังลุกโชนอยู่นั้นแหละ จะประเสริฐกว่า คือดีกว่าบริโภคอาหารที่ชาวบ้านน้อมถวายด้วยศรัทธา ฯลฯ เพราะอะไร ? เพราะเมื่อภิกษุบริโภคก้อนไฟที่กำลังลุกโชน ก็จะถูกไฟไหม้ปากไหม้ร่างกายจนถึงตายไป แต่ไม่ต้องไปตกนรก ทนทุกข์ทรมานในนรก เพราะการบริโภคนั้นเป็นเหตุ แต่ถ้าภิกษุทุศีลมีอาจาระอันเลว ไม่พิจารณาก่อนบริโภค ฉันอาหารที่ชาวบ้านถวายด้วยศรัทธา ย่อมมีความอิ่มหนำสำราญดี ร่างกายอ้วนท้วน วรรณะผ่องใส แต่เมื่อตายแล้ว ต้องไปใช้หนี้กรรม ต้องไปตกนรกทนทุกข์ทรมานอยู่เป็นเวลานาน เพราะการบริโภคนั้นเป็นเหตุ อย่างนี้ก็เรียกว่า กินไม่ดีมีทุกข์เหมือนกัน"

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พระภิกษุพิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย ๔ อย่าบริโภคด้วยตัณหา หมายความว่า ให้รู้จักประโยชน์ของสิ่งที่จะบริโภค เช่น

ใช้สอยเครื่องนุ่งห่มก็เพียงเพื่อป้องกัน หรือกำจัดความหนาว หรือกำจัดความละอาย ป้องกันอันตรายจากสัตว์ต่างๆ เท่านั้น ไม่ใช่เพื่อความสวยงาม

ทรงสอนให้บริโภคอาหาร ก็เพียงให้ร่างกายเป็นอยู่ได้ เพื่อกำจัดเวทนาเก่า ป้องกันเวทนาใหม่ ไม่ใช่เพื่อปรนเปรอให้เกิดกิเลสตัณหา

ทรงสอนให้ใช้เสนาสนะ ก็เพียงเพื่อป้องกันความหนาวความร้อน หรือป้องกันสัตว์ที่จะมารบกวน หรือทำร้ายเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อความสุขสบายอย่างชาวโลกเขา

ทรงสอนให้บริโภคยารักษาโรค ก็เพียงเพื่อกำจัดเวทนาอันเกิดจากความป่วยไข้ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง เพื่อป้องกันเวทนาที่จะเกิดต่อไปบ้าง มิใช่เพื่อเหตุอื่น

พระพุทธโอวาทที่กล่าวมานี้ แม้ผู้ที่ไม่ใช่พระภิกษุ ก็สามารถที่จะนำเอาไปประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม ก็จะไม่ต้องรับบาปกรรมเพราะการบริโภคปัจจัย ๔ เป็นเหตุ

ในสมัยพุทธกาล มีพระภิกษุที่ได้ฟังโอวาทนี้แล้วปฏิบัติเคร่งครัดต่อเรื่องอย่างนี้หลายรูปอย่างเช่น พระสารีบุตรเถระเป็นตัวอย่าง

พระอรรถกถาจารย์เล่าไว้ในคัมภีร์พระธรรมบทว่า

คราวหนึ่ง พระสารีบุตรเถระอาพาธเป็นโรคลมเสียดในท้อง ได้รับทุกขเวทนาอย่างมาก พระมหาโมคคัลลานะเข้าไปหาและถามว่า "เคยเป็นโรคอย่างนี้มาก่อนบ้างไหม ?" พระสารีบุตรตอบว่า "เคยเป็น แต่นานๆ ครั้งหนึ่ง" พระมหาโมคคัลลานะจึงถามว่า "เมื่อเป็นโรคนี้ในครั้งก่อน โรคหายด้วยวิธีอย่างไร ?" พระสารีบุตรตอบว่า "ถ้าได้ฉันข้าวมธุปายาสอุ่นๆ อาพาธนี้จะหายไป" พระโมคคัลลานะจึงพูดว่า "ถ้าผมหรือท่านมีบุญ วันพรุ่งนี้คงจักได้"

รุกขเทวดาซึ่งสิงอยู่ ณ ที่ใกล้สถานที่นั้น ได้รู้เห็นเหตุการณ์นั้นตลอด ต้องการจะช่วยสงเคราะห์พระเถระ จึงไปเข้าฝันโยมอุปัฏฐากของพระสารีบุตรเถระให้ตระเตรียมข้าวมธุปายาสไว้ถวายให้พระโมคคัลลานะ ในวันรุ่งขึ้น ตอนเช้าพอพระโมคคัลลานะไปรับบาตร โยมอุปัฏฐากผู้นั้น ก็นำข้าวมธุปายาสถวายให้พระโมคคัลลานะฉันก่อน แล้วบรรจุใส่บาตรฝากไปถวายพระสารีบุตรเถระ อีกเมื่อพระโมคคัลลานะนำอาหารเข้าไปถวายพระสารีบุตร ท่านพิจารณาเห็นว่าได้อาหารตรงกับที่ท่านสนทนากันเมื่อวาน จึงคิดว่า "อาหารนี้น่าจะมีการทาบทามให้จัดถวายเป็นแน่ เป็นอาหารที่ไม่บริสุทธิ์สำหรับพระภิกษุ" จึงบอกให้พระโมคคัลลานะเอาไปเททิ้งเสีย พระโมคคัลลานะไม่ได้คัดค้านแต่อย่างใด ยกบาตรเอาไปเทคว่ำลง ตามคำสั่งของพระสารีบุตร ปรากฏว่า อาพาธของท่านพระสารีบุตรหายในขณะนั้นทีเดียว และไม่ได้เป็นโรคนี้อีกเลยจนกระทั่งปรินิพพาน ข้อนี้ก็น่าจะเป็นอานิสงส์ของการปฏิบัติเคร่งครัดอย่างหนึ่ง

เรื่องของการกินไม่ดีมีทุกข์นั้น ยังมีอีกมากมาย อย่างเช่น การดื่มสุราก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ได้มากมาย คือนอกจากจะเป็นโรคต่างๆ ตามที่รู้กันแล้ว

สิ่งที่เห็นๆ กันอยู่ก็คือ ก่อการวิวาท ทำร้ายกันฆ่ากันตาย ทรัพย์สมบัติต้องพินาศไปบ้าง บุตรภรรยาสามีต้องแตกแยกกันบ้าง ญาติพี่น้องทะเลาะกันบ้าง เกิดโศกนาฏกรรมบ้าง ต้องติดคุกติดตะรางบ้าง ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่เห็นๆ กันอยู่ ส่วนเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว จะต้องไปทนทุกข์ทรมานในนรกนานสักเท่าไรนั้นเป็นสิ่งที่น่ากลัวอย่างยิ่ง

อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะนำมาเล่าให้ผู้อ่านพิจารณากันดู

ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ สมัยนั้นคนมีอายุยืนประมาณ ๒๐,๐๐๐ ปี มีลูกเศรษฐี ๔ คน เป็นชาวเมืองพาราณสีเป็นเพื่อนกัน เมื่อบิดาตายก็ได้มรดกของบิดาคนละ ๔๐๐ ล้าน จึงปรึกษากันว่า พวกเราจะใช้ทรัพย์มากมายนี้อย่างไร ? คนที่ ๑ เสนอว่า "*ให้ซื้อสุราอย่างดี มาดื่ม*" คนที่ ๒ เสนอว่า "*ให้ซื้อข้าวสารอย่างดี พร้อมทั้งกับแกล้มอย่างดีมารับประทาน*" คนที่ ๓ เสนอว่า *ในขณะที่ดื่มสุรา หรือรับประทานอาหาร ต้องมีดนตรี หรือนักร้องมากล่อมด้วยจึงจะดี* คนที่ ๔ เสนอว่า "*ต้องมีให้ครบชุด คือ สุรา นารี พาชี กีฬาบัตร พวกเราส่งเงินไปซื้อหญิงสาวสวยๆ มา ไม่ว่าจะเป็นลูกใครเมียใคร ถ้าเราจ้างด้วยเงินแพงๆ ที่จะปฏิเสธคงไม่มี อย่างนี้พวกเราจึงมีความสุข*" ทั้ง ๔ คนนั้นไม่มีคนใดที่จะเสนอให้ทำบุญทำกุศลเลย ทั้งๆ ที่ขณะนั้น พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์สองหมื่นรูป กำลังโปรดประชาชนเมืองพาราณสีอยู่ ประชาชนส่วนมากก็พากันไปทำบุญ แต่บุตรเศรษฐี ๔ คนไม่สนใจในเรื่องนั้น

บุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คนใช้เงินทั้งซื้อทั้งล่อหญิงมาบำรุงบำเรอตนจนตลอดอายุของเขา เมื่อตายแล้ว จึงไปตกนรกอเวจี อยู่พุทธันดรหนึ่ง คือตั้งแต่ปลายศาสนาของพระพุทธกัสสปะ จนถึงต้นสมัยของพระพุทธเจ้าของเรานี้ จึงพ้นจากอเวจีมหานรกมาเกิดในนรกชื่อโลหกุมภี ซึ่งกว้างใหญ่ ทรมานด้วยการถูกต้มในกระทะใหญ่ เหมือนกับหุงข้าวในหม้อข้าว บุตรเศรษฐี ๔ คนถูกต้มอยู่เป็นเวลา

นานประมาณได้ ๖ หมื่นปี เป็นระยะที่พระพุทธเจ้าของเรามาตรัสรู้ พวกสัตว์นรก ๔ ตนถูกน้ำพัดพาขึ้นมาที่ปากหม้อ ต้องการระบายความทุกข์ยากลำบากของตน

คนที่ ๑ ต้องการจะพูดว่า"*พวกเรานะ เมื่อตอนที่ยังมีสมบัติอยู่ ไม่คิดทำบุญให้ทาน ไม่คิดทำที่พึ่งให้แก่ตน จึงมีชีวิตอยู่ลำบากยากเย็นอย่างนี้...*" พูดได้เพียงคำว่า **ทุ.** แล้วก็จมหายไป

คนที่ ๒ ต้องการจะพูดว่า "*พวกเราถูกไฟไหม้อยู่ในนรกนี้ตั้ง ๖ หมื่นปีแล้ว เมื่อไรจักสิ้นสุดเสียที*" พูดได้เพียงคำว่า **ส.** แล้วก็จมหายไป

คนที่ ๓ ต้องการจะพูดว่า "*ไม่มีหวังเสียแล้ว คงไม่มีที่สิ้นสุดแน่ เพราะพวกเราทำกรรมชั่วกันไว้มาก*" พูดได้เพียงคำว่า **น**. แล้วก็จมหายไป

คนที่ ๔ ต้องการจะพูดว่า "*ถ้าพวกเราพ้นจากนรกนี้ไปเกิดเป็นคนได้จะต้องทำบุญให้ทาน เป็นการใหญ่ทีเดียว*" พูดได้เพียงคำว่า **โส.** แล้วก็จมหายไป

นี่แหละท่านผู้อ่านทั้งหลาย บุตรเศรษฐี ๔ คน ต้องตกนรกทนทุกข์ทรมานนานนักหนา ก็เพราะเห็นแก่กิน และเห็นแก่ความสุขเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งไม่คุ้มค่ากันเลย

วัดบางแห่งทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด ในวันพระมักจะมีผู้มีศรัทธานำอาหารทั้งคาวและหวาน ไปทำบุญแก่พระที่วัดมากมาย ส่วนมากผู้ที่นำไป ก็ตั้งใจถวายเป็นสังฆทาน คือไม่เจาะจงผู้ใด เอาไปใส่ภาชนะที่ทางวัดจัดเตรียมไว้ บางวัดก็กล่าวคำถวายเป็นสังฆทาน บางวัดก็ไม่ได้กล่าว แต่ก็รู้กันว่าเป็นสังฆทาน เชื่อกันว่า ถวายสังฆทานได้บุญกุศลมาก

ในช่วงที่อาหารยังไม่ถึงพระนั้น มักจะมีบางคนหรือหลายคน ซึ่งส่วนมาก ก็มักเป็นคนใกล้ชิดกับวัด จะเข้าไปช่วยจัดการ ดูแลความเรียบร้อย แต่พอไปเห็นอาหารที่ดี ที่ถูกใจ ที่มีราคาแพง หาได้ยาก หรือพบอาหารคาวหวานที่ตนชอบเข้าก็มักจะซ่อนเร้นแอบเอาไปเสีย โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสงฆ์ก่อน

เอาไปรับประทานเองบ้าง เอาไปแจกลูกหลาน ภรรยาสามีของตนบ้าง ท่านที่ทำอย่างนั้นเป็นบุคคลที่น่าสงสารอย่างยิ่ง เพราะนอกจากตนเองไม่ได้ทำบุญทำทานเหมือนเขาแล้ว ยังลักซ่อนเร้นขโมยของสงฆ์ไปรับประทานอีก จะต้องลำบากเพราะบาปกรรมความไม่ดีของตนอย่างแน่นอน

จะเล่าตัวอย่างให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

ในสมัยพุทธกาล ครั้งหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานะ ไปบิณฑบาตแถวๆ ภูเขาคิชฌกูฏ ได้เห็นเปรตตนหนึ่ง มีศีรษะเป็นกา มีตัวสูงตั้ง ๒๕ โยชน์ หัวยาว ๙ โยชน์ ลิ้นยาว ๕ โยชน์ ได้รับทุกข์ทรมานโดยถูกไฟไหม้อยู่ตลอดเวลาท่องเที่ยวอยู่บริเวณภูเขาคิชฌกูฏนั้น จึงเข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสเล่าถึงกรรมเก่าของเปรตนั้นว่า

ในศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า มีภิกษุหลายรูปเข้าไปบิณฑบาตที่บ้านตำบลหนึ่ง ชาวบ้านเห็นแล้วเลื่อมใส จึงนิมนต์ให้นั่งเพื่อคอยเวลาฉันอาหาร ชาวบ้านบางคนก็ขอรับบาตรจากพระเอาไปใส่อาหารที่บ้านแล้วจะนำมาถวายคืน ขณะที่ชาวบ้านคนนั้นเอาบาตรอาหารทูนศีรษะเดินมา มีกาตัวหนึ่งจับอยู่บนหลังคาบ้านใกล้ๆ กันนั้น หิวจนแสบท้องเห็นคนแบกอาหารเดินมาจึงโผลง เอาปากคาบอาหารจากบาตรนั้น ๓ คำ แล้วก็บินหนีไป ความจริงอาหารนั้นยังไม่ได้ถวายแก่พระ เป็นเพียงอาหารที่เขานำมาเพื่อถวายพระและกาก็กินอาหารนั้นก่อนถวายพระ ไม่น่าจะเป็นกรรมหนัก แต่ปรากฏว่ากานั้นตายไปแล้ว ต้องไปตกนรกอยู่นาน เพราะผลของกรรมนั้น เศษของกรรมที่ยังไม่หมด เมื่อพ้นจากนรกแล้ว จึงต้องมาเกิดเป็นเปรต มีศีรษะเหมือนกาถูกไฟไหม้อยู่อย่างนั้นอีก

เรื่องของการกิน- บางคนติดในรสอาหารบางอย่างจนเกินไป เวลารับประทานอาหาร จะต้องมีสิ่งนั้นๆ ขาดไม่ได้ หากไม่มีแล้วใจคอหงุดหงิด บริโภค

อาหารไม่ได้ เช่น บางคนรับประทานอาหารต้องมีปลาเป็นกับแกล้ม บางคนต้องมีเนื้อหมูเป็นกับแกล้ม บางคนต้องจิบสุราก่อนรับประทานอาหารทุกครั้ง บางคนรับประทานอาหารไป ดื่มน้ำไป ขาดน้ำแล้วรับประทานอาหารไม่ได้ เหล่านี้เป็นต้น เรียกว่าเป็นคนติดในรส

เรื่องใครติดอะไร ขาดอะไรไม่ได้นั้น เป็นเรื่องของการตามใจของตนจนชินหรืออาจฝึกมาอย่างนั้น ก็ไม่น่าจะเสียหายอะไร ถ้าสิ่งที่ติดที่ขาดไม่ได้นั้นไม่เป็นเหตุแห่งการสร้างเวรสร้างกรรม แต่ถ้าสิ่งที่ติดที่ขาดไม่ได้นั้น เป็นเหตุแห่งการสร้างเวรสร้างกรรมทั้งแก่ตนและบุคคลอื่นแล้ว ก็น่าจะหาทางละเลิกเสีย ถ้าเลิกไม่ได้จะกลายเป็นเรื่องสะสมเวรกรรมไว้มาก ยากแก่การที่จะแก้ไข อย่างเรื่องของชายคนหนึ่งมีอาชีพฆ่าโคแล้วเอาเนื้อไปขาย ทั้งตนเองก็ชอบรับประทานอาหารกับเนื้อโคทุกวัน ขาดไม่ได้ วันไหนไม่มีเนื้อโค ใจคอหงุดหงิดอารมณ์ไม่ดี พาลหาเรื่องกับคนในบ้านเสมอ เขาทำอาชีพนั้นมา ๔๐ กว่าปี วันหนึ่ง หลังจากขายเนื้อหมดแล้วจึงเอาเนื้อที่แบ่งไว้สำหรับตนให้ภรรยาเอาไปทอด บังเอิญวันนั้นเพื่อนบ้านคนสนิทของเขามาขอซื้อเนื้อแกมบังคับเอาไปเสีย ภรรยาจึงไม่มีเนื้อทอด ขณะที่เขานั่งจะรับประทานอาหารมองไม่เห็นเนื้อ จึงถามภรรยา ได้ทราบว่าเพื่อนมาเอาเนื้อไปเสีย ตนจึงไม่มีเนื้อบริโภค รู้สึกใจคอหงุดหงิดอารมณ์ฉุนเฉียวทันที จึงคว้ามีดบางลงไปหลังบ้าน สอดมือเข้าไปในปากของโคที่กำลังยืนอยู่ ตัดเอาลิ้นโคมาให้ภรรยาทอดให้แก่ตนไม่คำนึงถึงทุกขเวทนาที่เกิดแก่โค เพราะเขาฆ่าโคมานานจนชินเสียแล้ว ในขณะที่เขานั่งรับประทาน พอหยิบชิ้นเนื้อใส่ปากเท่านั้น ปรากฏว่า ลิ้นของเขาขาดตกลงมาในจานข้าว ตอนนี้แหละ เขาได้รับเวทนามาก ผลกรรมให้ผลแก่เขาแล้ว เขามีอาการเหมือนกับโคเดิน ๔ เท้าเหมือนโค ร้องก็ร้องเสียงเหมือนโค

เดินด้วยเข่าทุรนทุรายอยู่ในบ้าน ใครๆ ก็ช่วยเขาไม่ได้ อาหารก็ไม่กิน น้ำก็ไม่ดื่ม ทรมานอยู่อย่างนั้น ๓ วันจึงตาย อย่างนี้เรียกว่ากรรมตามทัน เป็นเรื่องที่น่าเกรงกลัวมาก

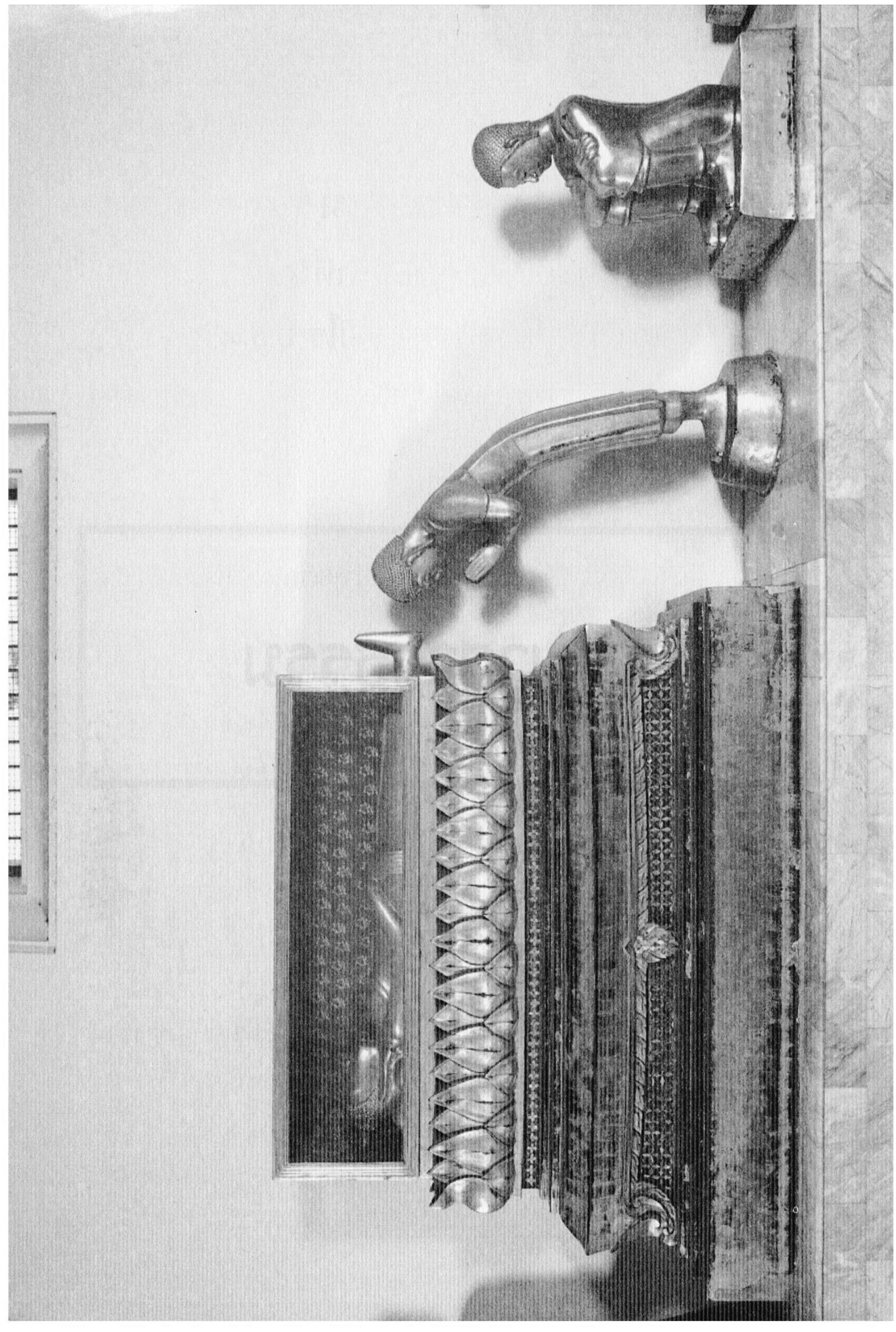
ท่านทั้งหลาย เรื่องของการกินเป็นเรื่องใหญ่ เป็นปัญหาแก่ทุกคน เมื่อท้องหิวก็ต้องพยายามดิ้นรนหาอาหารกินให้ได้ บางครั้งถึงกับต้องทำทุจริตก็ยอมมีตัวอย่างให้เรารู้เห็นมากมาย แต่สำหรับนักปราชญ์บัณฑิต หรือนักปฏิบัติธรรมที่เคร่งครัด ผู้เห็นโทษของกรรม ผู้มองเห็นการณ์ไกล จะไม่ยอมทำความชั่ว เพราะอาหารเป็นเหตุเลย

ท่านผู้อ่านบางท่าน อาจนึกค้านในใจว่า พูดในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ คือพูดแล้วทำไม่ได้ จะมีประโยชน์อะไร ? ก็อาจจะจริงตามที่บางท่านคิดเหมือนกัน ก็คงจะคล้ายๆ กับที่ท่านห้ามไม่ให้สูบบุหรี่ หรือห้ามไม่ให้ดื่มสุรา โดยชี้แจงโทษของสิ่งเหล่านั้นไว้ต่างๆ นานา ทั้งๆ ที่บุหรี่หรือสุราก็มีวางขายกันเต็มบ้านเต็มเมืองแล้วจะห้ามเขาได้อย่างไร แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น การที่ท่านห้ามหรือชี้โทษไว้ก็เพื่อให้คนกลัวโทษจะได้ละเลิก ส่วนผู้ที่ไม่กลัว ก็ไม่มีใครว่าอะไร ข้อนี้ฉันใด เรื่องที่อาตมานำมาพูดนี้ก็ฉันนั้นฯ

นานาสารธรรม

นานาสารธรรม

เรื่อง วินัยกับหน้าที่[๑]

พระมหาสีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙

เจริญสุขท่านผู้ฟังทั้งหลาย

ณ บัดนี้เป็นเวลาของปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์ ขอให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายพึงตั้งใจสดับด้วยดี วันนี้ อาตมภาพจะพูดเรื่องวินัยกับหน้าที่ คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ฟังบ้างตามสมควร

ความจริง เรื่องวินัยกับหน้าที่นี้ เราได้ยินได้ฟังกันมาบ่อยครั้งแล้ว แต่ที่นำมาพูดวันนี้อีก ก็เพื่อเป็นการย้ำเตือนและทบทวนความจำว่าเรายังจำกันได้ดียังปฏิบัติถูกต้องมากน้อยเพียงใดหรือไม่ เท่านั้นเอง มิได้มีเจตนาเป็นอื่นแต่อย่างใด

คำว่า วินัย มีความหมายง่ายๆ ก็คือ กฎ กติกา ข้อบังคับ หรือระเบียบต่างๆ ที่ตั้งกันขึ้นไว้ เพื่อเป็นอุบายในการปฏิบัติงาน การปกครองให้มีสมรรถภาพดีขึ้น และเพื่อให้ตนเอง หมู่คณะ สังคม ประเทศชาติอยู่กันอย่างมีระเบียบมีความสวยงาม ให้ความเป็นธรรมสม่ำเสมอทั่วหน้ากัน สะดวกแก่ผู้ใช้ ง่ายแก่ผู้ปกครอง ไม่ต้องมองกันในแง่อยุติธรรม ถ้าจะพูดอย่างจำกัดความ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกวินัยว่า ศีล เช่น ศีลของพระภิกษุสามเณร ศีลของผู้ครองเรือน ในทางบ้านเมืองเรียกวินัยว่า กฎหมาย เช่นกฎหมายข้าราชการ

---

[๑] ปาฐกถา ณ กรมประชาสัมพันธ์ เช้า ๒๖ มิ.ย. ๒๕๒๒

ทหารตำรวจ กฎหมายข้าราชการพลเรือน กฎหมายสำหรับประชาชน เป็นต้น บางทีเราเรียกคู่กันไปว่า ระเบียบวินัยก็มี

วินัยมีความสำคัญต่อกลุ่มชนและสังคมมาก ถ้าในกลุ่มใดสังคมใด ไม่มีระเบียบวินัย กลุ่มนั้นสังคมนั้นไม่น่าอยู่ ไม่มีความเจริญ เช่น ในทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่จะเข้าไปบวชเป็นพระภิกษุสามเณร จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบวินัยของพระภิกษุสามเณร และเมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุสามเณรแล้ว ก็จะต้องปฏิบัติไปตามแนวพระพุทธบัญญัติที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติตั้งขึ้นไว้เสมอเหมือนกันหมด ไม่ว่าผู้บวชนั้นจะเป็นใคร มาจากไหน มีสภาพก่อนบวชเป็นอย่างไร มียศตำแหน่งสูงต่ำอย่างใด มีวินัยเป็นเครื่องปฏิบัติเสมอเหมือนกันหมด ไม่เลือกชาติชั้นวรรณะ ไม่มีข้อยกเว้น ดังนั้น วินัยจึงเป็นเสมือนด้ายร้อยดอกไม้ที่ต่างสี ต่างพันธุ์ ต่างกลิ่น ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยดูงดงามดี

วินัยของสงฆ์เป็นเสมือนรากแก้วของพระพุทธศาสนา ถ้าศาสนาใดมีระเบียบวินัยดี ศาสนิกชนปฏิบัติเคร่งครัดต่อวินัยดี ศาสนานั้นจะเจริญและมั่นคง หากศาสนาใดมีระเบียบวินัยที่ไม่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ศาสนิกชนก็จะปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้าง ในไม่ช้าก็จะเสื่อมสลายและหมดสภาพลง เพราะฉะนั้น ในการทำสังคายนาครั้งแรก หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานใหม่ๆ พระสงฆ์จำนวน ๕๐๐ รูป ซึ่งมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ได้ปรึกษากันว่า ในบรรดาคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีอยู่ทั้ง ๓ ปิฎก คือ พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม พวกเราจะทำการสังคายนาจัดสรรคัมภีร์ไหนก่อน? พระสงฆ์ทั้งหมดมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า ควรสังคายนาจัดการในเรื่องพระวินัยก่อน โดยให้เหตุผลว่า พระวินัยเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา ตราบใดที่พุทธบริษัทยัง

เคร่งครัด เคารพและเห็นความสำคัญของพระวินัยอยู่ ตราบนั้นศาสนายังไม่เสื่อม แต่ถ้าสมัยใด พุทธบริษัทพากันละเลยระเบียบวินัยย่อหย่อนต่อการปฏิบัติวินัย ไม่เห็นความสำคัญของวินัยแล้ว สมัยนั้นศาสนาจะเสื่อมเพราะประชาชนทั่วไปจะหมดความศรัทธาเลื่อมใสในศาสนิกชนเหล่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะระเบียบวินัยทำให้คนมีระเบียบและรู้จักรับผิดชอบตนและตลอดจนถึงสังคมด้วย

วินัยทำให้หมู่คณะอยู่กันด้วยความสงบสวยงาม วินัยทำให้หมู่คณะไม่แตกแยกสามัคคีกัน วินัยป้องกันคนชั่วที่จะแทรกซึมเข้าไปทำลายก็ได้ วินัยทำให้คนดีอยู่เป็นสุข ปลอดภัยและมีโอกาสทำความดียิ่งๆ ขึ้น วินัยทำให้ประเทศชาติศาสนาเจริญมั่นคง วินัยเป็นหัวใจของนักปกครอง เป็นเครื่องมือของนักปกครอง วินัยมีอยู่ในที่ใด สังคมใด ในที่นั้น สังคมนั้น จะมีระเบียบเรียบร้อยไม่เดือดร้อน หากที่ใด สังคมใดขาดวินัย ที่นั้นสังคมนั้น ไม่มีระเบียบเดือดร้อนโดยทั่วกัน เพราะผู้มีกำลังจะข่มเหงรังแกผู้ไม่มีอิทธิพล ผู้มีพวกพ้องบริวารมาก จะข่มเหงรังแกผู้ที่ไม่มีพวกไม่มีบริวาร ผู้ที่ร่ำรวยจะขูดรีดผู้ที่ยากจน เมื่อผู้ที่ถูกข่มเหงรังแกหรือถูกขูดรีดทนต่อไปไม่ได้ ก็จะละทิ้งสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หันเข้าหาสิ่งที่ชั่วร้าย และเป็นภัยแก่สังคมตลอดจนประเทศชาติ ด้วยความจำใจ และเมื่อถึงขั้นนี้ ความเดือดร้อนจะมีแก่ชนทุกชั้น สังคมจะไม่มีความสงบสุขได้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความไม่มีระเบียบวินัยเป็นต้นเหตุแท้ๆ เพราะเหตุดังกล่าว ทุกๆ ประเทศ จึงต้องมีระเบียบวินัยเอาไว้เป็นกฎหมายของบ้านเมือง เพื่อปกครองหมู่คณะ เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติ และเพื่อเป็นเครื่องมือของนักปกครองด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสสอนพุทธบริษัทไว้ว่า **วินโย จ สุสิกฺขิโต เอตมฺมงฺคล-มุตฺตมํ** วินัยที่ได้ศึกษาดีแล้ว ปฏิบัติตามดีแล้ว เป็นเหตุของความเจริญอย่างสูง

ตัวอย่างเช่นพระภิกษุสามเณรที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ย่อมได้บรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา และเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชนมีตนเป็นประโยชน์ทั้งตัวเองและแก่สังคม ประชาชนในแต่ละประเทศรู้จักวินัยดี รู้จักกฎหมายดี ไม่ล่วงละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายบ้านเมือง ก็ไม่ต้องได้รับโทษ ไม่ต้องเดือดร้อน ต่างก็ตั้งหน้าทำมาหากินไปตามอาชีพ ประเทศชาติก็พลอยเจริญมั่นคงไปด้วย

อีกอย่างหนึ่ง วินัยเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเจริญมั่นคงแห่งประเทศชาติกล่าวคือ ประเทศใดประชาชนในประเทศมีระเบียบวินัยกันเป็นส่วนมาก ประเทศนั้นจะสะอาดเรียบร้อย ไม่มีอันธพาล ยิ่งถ้าทหารตำรวจมีระเบียบวินัยที่ดี เคร่งครัดต่อระเบียบวินัย ประชาชนจะเกิดความอุ่นใจ เกิดความมั่นใจในความเป็นอยู่ของเขา เพราะเท่าที่รู้ๆ กันอยู่ว่า เวลาประเทศชาติมีภัย ถ้าทหารตำรวจตลอดจนข้าราชการต่างๆ มีความสามัคคีกัน มีระเบียบวินัยมั่นคง ไม่ชิงดีชิงเด่นกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ร่วมมือร่วมใจกันปราบภัยนั้น ประเทศชาติก็จะอยู่รอดทุกครั้ง แม้ข้าศึกศัตรูจะมีกำลังมากกว่า แต่ก็สู้กำลังสามัคคี สู้ความมีระเบียบวินัยที่ดี สู้ความเอาจริงเอาจังไม่ได้ ตรงกันข้าม พวกที่มีกำลังมากแต่ไม่ค่อยสามัคคีกัน ไม่มีระเบียบวินัยที่แข็งแรง ย่อหย่อนต่อหน้าที่ ก็มีความปราชัยเป็นที่สุด

ทีนี้ หันเข้ามาดูตามวัดวาอารามบ้าง วัดใดที่มีผู้นำย่อหย่อนในทางวินัย ไม่ค่อยเคร่งครัดกวดขันเรื่องระเบียบวินัย ลูกวัด ตลอดจนศิษย์วัด คนอาศัยวัดก็พลอยย่อหย่อนเรื่องระเบียบวินัยไปด้วย ทั้งกิริยามารยาทก็ไม่ชวนให้อยากดู เป็นที่เบื่อหน่ายของผู้ที่เข้าไปพบเห็น ไม่ชวนให้เกิดศรัทธาปสาทะ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความสงบ สบงจีวรเครื่องใช้ของพระภิกษุสามเณร อยู่ปะปนกับเสื้อ

กางเกงของลูกศิษย์จนแยกกันไม่ออก เสียงดนตรีที่ดังออกมาจากกุฏิของพระภิกษุสามเณรก็ไม่รู้ว่าเป็นฝีมือของลูกศิษย์หรือของใครกันแน่และยังมีอีกหลายๆ อย่างที่เกิดจากความไม่มีระเบียบวินัยที่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม วัดใดอารามใดที่ผู้นำเป็นคนเจ้าระเบียบ เคร่งครัดต่อวินัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในวัดก็พลอยดีมีระเบียบไปหมด บางวัดแม้แต่เศษกระดาษถุงพลาสติก และเศษอาหารก็แทบไม่มีให้เห็น จึงเป็นที่น่าชื่นตา ชื่นใจของผู้ที่ผ่านเข้าไปพบเห็นเป็นอย่างมาก

โรงเรียนก็เหมือนกัน โรงเรียนใดได้ครูใหญ่ครูน้อยที่เป็นคนเจ้าระเบียบ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียนก็เป็นรมณียสถานไปด้วย เริ่มแต่บริเวณของโรงเรียน โต๊ะเก้าอี้ม้านั่งเล่นตามสนามหญ้าสนามเด็กเล่น ตุ่มน้ำแท็งก์น้ำ ห้องสุขา อยู่ในสถานที่เหมาะสมและสะอาดน่าใช้ นักเรียนก็แต่งกายเรียบร้อยไม่เลอะเทอะมอมแมม การพูดการจาก็น่ารักน่าเอ็นดู สมกับที่ได้เป็นผู้นำของเด็ก นั่นแสดงให้เห็นว่าเขามีระเบียบวินัยที่ดี

สถานที่ราชการก็เช่นกัน เป็นสถานที่ทำงานของคนระดับผู้นำ เป็นสถานที่ที่ประชาชนจะต้องไปติดต่อทำธุระต่างๆ และผู้ที่ไปติดต่อก็มีหลายระดับด้วยกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระเบียบวินัยไว้ปฏิบัติเพื่ออำนวยความสะดวก และเพื่อเป็นตัวอย่างที่ผู้ไปติดต่อจะได้จำเอาไปปฏิบัติบ้าง และป้องกันความก้าวก่ายหน้าที่ของกันและกันด้วยฯ สถานที่ราชการ เป็นสถานที่ทำงานของราชการ และเป็นสถานที่บริการประชาชนด้วย ดังนั้น จึงน่าจะมีระเบียบวินัยอย่างเข้มงวดกวดขัน จะได้เกิดความสะดวกทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ไปติดต่องาน

เรื่องระเบียบนี้ จะต้องฝึกกันตั้งแต่เป็นเด็กแหละดี เพราะเด็กๆ ฝึกง่าย พ่อแม่ญาติพี่น้องที่ดีควรจะช่วยกันฝึก เมื่อเด็กไปโรงเรียน ครูอาจารย์ก็ต้อง

ช่วยกันเป็นธุระ ฝึกระเบียบวินัยทั้งกายทั้งวาจา ฝึกกันบ่อยๆ ฝึกกันเสมอๆ เด็กๆ ก็ชินและชอบไปเอง เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ก็จะเป็นคนรักระเบียบวินัย ชอบความมีวินัย ชีวิตครอบครัวของตนเองก็มีวินัย ประเทศชาติก็จะมีแต่คนมีระเบียบวินัย

เรื่องการรักษาระเบียบวินัยในสมัยก่อนเขาเคร่งครัดกันมาก เช่น พระภิกษุในสมัยพุทธกาล ท่านยอมให้คนทำร้ายท่าน ท่านยอมตาย เพราะกลัวศีลจะขาด ท่านยอมอดอาหารเพื่อรักษาศีลให้บริสุทธิ์ แม้แต่ทหารก็เช่นกัน ไม่ยอมเสียวินัย แม้บางครั้งจะต้องเสี่ยงกับความตายก็ยอม เขาจึงมีคำปฏิญาณไว้ว่า **เสียชีพอย่าเสียสัตย์... ตายเสียดีกว่าที่จะกระจายความลับของข้าราชการ...** เหล่านี้เป็นต้น

อาตมภาพพูดเรื่องวินัยมาพอสมควรแล้ว ต่อแต่นี้จะได้พูดถึงเรื่องหน้าที่บ้าง หน้าที่ก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อยไปกว่าวินัย พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทว่า **ธมฺมํ สุจริตํ จเร...** พึงทำหน้าที่ของตนให้ดี และอีกบทหนึ่งว่า **ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ...** หน้าที่ที่ได้ปฏิบัติดีแล้ว จะนำความสุขมาให้ ดังนี้ฯ

ในการพูดคราวนี้ จะตั้งประเด็นไว้ ๒ อย่าง คือ

๑.ใครมีหน้าที่ทำอะไร อย่างไร?

๒.จะทำหน้าที่ให้ดีได้อย่างไร?

คนทุกคนมีหน้าที่ด้วยกันทั้งนั้น เช่น พ่อแม่ก็มีหน้าที่ในฐานะเป็นพ่อแม่...ครูอาจารย์ก็มีหน้าที่ในฐานะเป็นครูอาจารย์...สามีภรรยาก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน...เจ้านายหรือหัวหน้าต่างๆ ก็มีหน้าที่ในฐานะเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้า ...ลูกน้องก็มีหน้าที่ของลูกน้อง...ผู้นำชุมชน ผู้นำประเทศชาติ ก็มีหน้าที่ในฐานะผู้นำ...พลเมืองก็มีหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมือง รวมความว่าทุกคนต้องมีหน้าที่

ทีนี้ก็มาถึงประเด็นที่ว่าจะทำหน้าที่อย่างไร จึงจะดี?

พ่อแม่จะต้องมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก มีลูกแล้วต้องเลี้ยงลูก ไม่ปล่อยทิ้งตามยถากรรม จะต้องมีเมตตากรุณา หวังดีต่อลูก ให้การสงเคราะห์แก่ลูก อบรมสั่งสอนลูกแต่ในทางที่ดี ในทางที่ลูกจะมีอนาคตแจ่มใส มีความสุขความเจริญต่อไป เพราะพ่อแม่กับลูกแยกกันไม่ออก ตัดกันไม่ขาด ดีก็เป็นลูก ชั่วก็เป็นลูก แล้วเราอยากจะได้ลูกประเภทไหน? อยากได้ลูกที่ดีก็ต้องหมั่นอบรมให้เขาเป็นคนดี ถ้าไม่อบรมไม่สั่งสอน เขาจะดีได้อย่างไร ลูกที่ยังเป็นเด็กเล็กๆ เขาเปรียบเหมือนน้ำใสบริสุทธิ์ พร้อมที่จะให้พ่อแม่เติมสีเติมกลิ่นได้ตามต้องการ น้ำนั้นจะมีสีมีกลิ่นอย่างที่พ่อแม่เติมลงไป หมายความว่า พ่อแม่จะอบรมสั่งสอนอย่างไร ลูกพร้อมที่จะรับเอาไป แต่ถ้าในระยะนั้น พ่อแม่เกิดแทรกยาพิษให้แก่เขาโดยเขาไม่รู้ตัว เช่นใช้จุดบุหรี่บ้าง ใช้ให้ไปซื้อสุราบ้าง หรือไปในแหล่งการพนันบ้าง บ่อยๆ เข้า เมื่อลูกโตขึ้น เพราะเหตุที่เขาเคยติดเชื้อจากพ่อแม่นั่นแหละ ทำให้เขาอยากรู้ อยากทดลอง ผลที่สุดก็ติดเหมือนพ่อเหมือนแม่ แล้วจะไปโทษใคร?

ครูอาจารย์ก็เช่นกัน ครูอาจารย์ถือว่าเป็นประดุจดังผู้นำวิญญาณของศิษย์ ศิษย์จะดีและชั่ว ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับครูอาจารย์เหมือนกัน ดังนั้น ครูอาจารย์ก็จะต้องเป็นทั้งผู้แนะ และเป็นทั้งผู้นำ แต่ในทางปฏิบัติจริงๆ นั้นบางท่านเป็นแต่ผู้แนะอย่างเดียว ไม่นำ เช่นแนะว่า การติดสิ่งเสพติดต่างๆ ไม่ดี การดื่มสุราก็ไม่ดี การเล่นการพนันก็ไม่ดี ทำให้เสียเงินเสียทอง เสียสุขภาพ เสียเวลา แล้วตนเองก็ยังเลิกละสิ่งเหล่านั้นไม่ได้ อย่างนี้เราเรียกว่าแนะดี แต่นำไม่ดี มีบางครั้งทั้งๆ ที่ได้แนะกันแล้วว่า สิ่งนั้นๆ ไม่ดี ไม่ควรทำแต่ครูกลับชวนศิษย์ไปทำสิ่งนั้นเสียเอง อย่างนี้ก็แนะดี แต่นำไม่ดีเหมือนกัน

ครูอาจารย์เปรียบเหมือนผู้ส่องแสงสว่างให้แก่ศิษย์ หรือเหมือนผู้มอบ

ประทีปให้แก่ศิษย์ เพื่อใช้ส่องทางดำเนินชีวิตที่ถูกที่ควร ว่าทางไหนควรเดิน ทางไหนควรหลีก เพราะฉะนั้น ครูอาจารย์จึงได้ชื่อว่าผู้ฝึกกายฝึกวาจาศิษย์ ศิษย์จะมีกายวาจาเป็นที่ต้องการของสังคมมากน้อย แค่ไหนเพียงไร ครูอาจารย์ย่อมมีบทบาทและมีอิทธิพลในเรื่องนี้มิใช่น้อยทีเดียว

ส่วนลูกหรือศิษย์ ที่จะได้ชื่อว่า เป็นลูกที่ดี หรือศิษย์ที่ดีนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามหน้าที่ของตน หากปฏิบัติตามโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่ครูอาจารย์ ไม่ดื้อรั้น ไม่ขัดขืน ไม่ออกนอกลู่นอกทาง ตั้งใจทำงานในหน้าที่ของตน เช่นตั้งใจเรียนหนังสือ ตั้งใจช่วยเหลืองานของพ่อแม่บ้าง งานของโรงเรียนบ้าง งานของครูอาจารย์บ้าง ทำตนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่ทะเยอทะยานไปตามสิ่งใหม่ๆ ที่แปลกปลอมแทรกซึมเข้ามาทำลายวัฒนธรรมที่ดีของประเทศชาติ เป็นลูกหรือศิษย์ที่กตัญญูรู้คุณ เทิดทูนบูชาคุณของพ่อแม่ครูอาจารย์ ก็จะเป็นลูกหรือศิษย์ที่ดีได้

สามีภรรยาก็เช่นกัน ต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน เช่น สามีทำหน้าที่เป็นผู้นำ ภรรยาก็ทำหน้าที่เป็นผู้ตาม หรือทำตัวเป็นแม่ศรีเรือน สามีเป็นผู้หา ภรรยาก็ต้องเป็นผู้เก็บรักษา สามีทำงานนอกบ้าน ภรรยาก็ต้องทำงานในบ้าน สามีมีความทุกข์เดือดร้อนมา ภรรยาก็ทำตัวเป็นที่ปรึกษาหารือ สามีร้อนมา ภรรยาก็ต้องเย็นเข้าหา สามีโกรธด่าว่า ภรรยาก็ต้องนิ่งเสีย สามีเหนื่อยมา ภรรยาก็เอาใจ สามีพูดมาก ภรรยาก็ต้องพูดแต่น้อยๆ สามีชอบโอ้อวด ภรรยาอย่าขัดคอ นิ่งเสีย เหล่านี้เป็นต้น ถึงฝ่ายสามีก็เช่นเดียวกัน ถ้าภรรยามีอาการดังกล่าว สามีก็ควรแก้ในลักษณะเดียวกัน อย่างนี้ก็อยู่กันมีความสุข แต่ถ้าไม่เข้าใจกัน เอาแต่ทิฐิมานะเข้าหากัน เอาแต่หึงหวงคอยจับผิดกัน และยิ่งเป็นคนหูเบาด้วยแล้ว ยิ่งหาความสุขได้ยากมาก โบราณท่านจึงสอนว่า สามีเป็นช้างเท้าหน้า ภรรยาก็

ต้องเป็นช้างเท้าหลัง ต้องคอยตามกัน ถ้าไม่ตามกันช้างก็เดินไม่ได้ สามีภรรยาถ้าขัดคอกันอยู่เสมอๆ ชีวิตครอบครัวจะไม่มีความสุข และถ้ามีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีกสมาชิกนั้นก็จะพลอยหมดสุข พลอยได้รับความทุกข์ไปด้วย

ทีนี้จะพูดถึงหน้าที่ของผู้ที่เป็นเจ้านาย หรือเป็นผู้บังคับบัญชาบ้าง ถ้าหากผู้ที่เป็นเจ้าเป็นนาย เป็นหัวหน้า เป็นผู้บังคับบัญชา จะได้นึกถึงความจริงข้อหนึ่งที่ว่าธรรมดาผู้ที่จะสมัครตนเป็นลูกน้อง อยู่ใต้บังคับบัญชาของตน ก็เพื่อหวังพึ่งบารมี หวังพึ่งความเมตตาปรานี หวังพึ่งความยุติธรรม บางคนถึงกับยอมมอบวิถีชีวิตของตนไว้กับเจ้านายทีเดียว เจ้านายจะลิขิตเส้นชีวิตของตนไปในทางใดก็ยอมทุกอย่างทั้งนี้ก็เพราะมีความเชื่อและไว้วางใจเจ้านายนั่นเองดังนั้น เจ้านาย หัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชาน่าจะมีเมตตากรุณา เป็นฐานของใจมีความยุติธรรมเป็นแกนในการปฏิบัติงาน และมีสัจจะมีความเฉียบขาดในการดำเนินงานในหน้าที่ ถ้าเป็นได้ดังนี้ จะทำให้ลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดความอุ่นใจ เกิดความมั่นใจ และมีความหวังในชีวิตของตนขึ้นมาบ้าง จะเป็นกำลังใจแก่ผู้น้อยเป็นอย่างมากทีเดียว

คำว่า ลูกน้อง ชื่อก็บอกอยู่แล้วว่า เป็นลูกหรือเป็นน้อง หรือลูกของน้อง จะใช้ความหมายไหนก็เล็กกว่าเจ้านายอยู่วันยังค่ำ ดังนั้น **เป็นผู้น้อยคอยก้มประนมกร ลำบากไปก่อนแล้วจะสบายเมื่อปลายมือ** เมื่อรู้ตัวว่าเป็นผู้น้อยก็ต้องเชื่อฟัง ต้องเคารพนับถือเจ้านาย เจ้านายจะสั่งให้ทำงานอะไร ที่ไหน เวลาใด หรือว่าตนมีหน้าที่อย่างไร ต้องลงมือทำทันที จะโอ้เอ้ผลัดวันประกันพรุ่งไม่ได้และที่สำคัญผู้น้อยจะต้องมีคุณธรรมของผู้น้อย เช่น เคารพอ่อนน้อมถ่อมตนไม่อวดดี มีใจซื่อตรงอดทน และมีความภักดีเป็นที่ตั้ง ก็จะเจริญและเอาตัวรอดได้

ประการสุดท้าย จะพูดถึงหน้าที่ของพุทธบริษัทบ้างพุทธบริษัทแบ่งเป็น

๒ พวก พวกหนึ่งสละบ้านเรือนไปบวช เพื่อเรียนธรรม ปฏิบัติธรรม และสอนธรรมทรงพระศาสนาไว้ อีกพวกหนึ่งไม่ได้บวช ยังคงเป็นคฤหัสถ์ครองเรือนอยู่ ยังมีลูกมีเมียได้ ยังแสวงหาทรัพย์สินสร้างฐานะให้ร่ำรวยได้ แต่ก็ให้การสนับสนุนให้ความอุปถัมภ์แก่นักบวชในพระพุทธศาสนาจนเต็มความสามารถ ทั้ง ๒ พวกนี้มีหน้าที่กันคนละทาง พวกหนึ่งมีหน้าที่เพื่อจะละจะบรรเทาความสุขทางโลก อีกพวกหนึ่งยังยึดความสุขทางโลกอยู่ การปฏิบัติจึงสวนทางกัน แต่ทว่าในปัจจุบันนี้ รู้สึกว่าจะกลับกันเสียแล้ว ฆราวาสชอบทำกิจของนักบวช นักบวชก็มักจะไปทำกิจของฆราวาส เข้าตำราที่ว่า **เป็นคฤหัสถ์อยากสวดเป็นนักบวชอยากร้องเพลง** นั่นแหละ เดี๋ยวนี้ ฆราวาสที่สนใจไปเรียนพระอภิธรรมและปฏิบัติพระกรรมฐานกันมากขึ้นทุกวัน แต่นักบวชกำลังจะไม่เรียนอภิธรรมไม่ปฏิบัติกรรมฐาน แต่กำลังจะไปเรียนสิ่งที่ฆราวาสเขาเรียนกันเสียแล้ว จึงทำให้การปฏิบัติย่อหย่อนลงไปด้วย

การทำบุญทำกุศล เมื่อก่อนวัดจะทำอะไร จะสร้างอะไร ก็บอกบุญชักชวนชาวบ้านมาช่วยกันสละทรัพย์ทำกัน แต่เดี๋ยวนี้ชักจะกลับกัน มีชาวบ้านบางคนบางพวกเวลาจะจัดงานทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ทำงานศพ ก็แจกการ์ดแก่ชาววัดบ้างเหมือนกันเห็นบ่อยๆ หรือเขาอาจจะเข้าใจผิดว่า ชาววัดมีเงิน ความจริงชาววัดไม่มีเงินหรอก แต่ผู้ที่มีอยู่บ้าง คงไม่ใช่ชาววัด อาจเป็นผู้อาศัยวัดก็ได้

เอาละท่านผู้ฟัง วันนี้ อาตมภาพใช้เวลามาพอสมควรแล้ว ขอยุติปาฐกถาธรรมวันนี้ไว้เพียงแค่นี้ ขอความสุขสวัสดี จงมีแก่ท่านผู้ฟังทุกท่าน ขอเจริญพร

นานาสารธรรม
เรื่อง บุคคล ๔ ประเภท[๑]
โดย พระมหาสีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙

ขอเจริญสุขสวัสดี ท่านสาธุชน ท่านผู้ฟังทั้งหลาย

ปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์นี้ จะได้พูดถึงเรื่องบุคคล ๔ ประเภท ซึ่งได้เค้าเรื่องมาจากคัมภีร์จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย เป็นภาคความรู้ เป็นเรื่องที่มีสาระอยู่พอสมควร มีประโยชน์ในการที่จะได้พิจารณาตนเองว่าอยู่ในบุคคลประเภทใด เพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือดำเนินในทางที่ถูกที่ชอบต่อไป

บุคคล ๔ ประเภท เรื่องแรกที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑. รู้น้อยเอาตัวรอดได้ ๒. รู้น้อยเอาตัวไม่รอด
๓. มีความรู้มากเอาตัวไม่รอด ๔. มีความรู้มากและเอาตัวรอดได้

ข้อที่ว่า รู้น้อยเอาตัวรอดได้นั้น หมายถึงคนที่เรียนน้อย รู้น้อย แต่รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรดีอะไรชั่ว อะไรมีประโยชน์อะไรมีโทษ อะไรควรทำไม่ควรทำ แล้วทำในสิ่งที่ดีไม่มีโทษ เช่นรู้ว่า ทำบุญอย่างไรจึงจะได้บุญมาก ประพฤติธรรมข้อใดจึงจะเป็นประโยชน์แก่ตน เมื่อแน่ใจว่าถูกต้องแล้วก็ลงมือปฏิบัติตามที่รู้นั้น จึงเอาตัวรอดจากอบายมุข จากอบายภูมิได้ ไม่ต้องไปตกนรกหรือตกอบาย อย่างนี้เรียกว่ารู้น้อยแต่เอาตัวรอดได้ ดังที่สุนทรภู่ ประพันธ์ไว้ว่า **รู้อะไรไม่สู้รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี**

---

[๑] ปาฐกถา ณ กรมประชาสัมพันธ์ วันอาทิตย์เวลา ๐๘.๐๐ น.

ข้อที่ว่า รู้น้อยเอาตัวไม่รอดนั้น หมายถึงท่านที่เรียนน้อยรู้น้อย และไม่ทำตามที่รู้นั้น เช่นรู้ว่า การรักษาศีล ๕, ๘ เป็นความดีไม่มีโทษ และเกิดประโยชน์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า หรือรู้ว่าอบายมุขเช่น การดื่มสุรา เสพยาเสพติด หรือเล่นการพนัน จะพาให้ประสบกับความพินาศเสียหาย เขาก็รู้ แต่ก็เป็นเพียงรู้เท่านั้น ไม่สนใจที่จะรักษาศีล ไม่เคยคิดที่จะเลิกอบายมุข ยังคงมั่วสุมอยู่กับสิ่งเหล่านั้นต่อไป บางคนสูบบุหรี่มาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เดี๋ยวนี้แก่แล้ว ทั้งๆ ที่รู้ว่าบุหรี่นั้นมีสารที่เป็นพิษ สูบมากๆ อาจเป็นอันตรายได้ แต่ก็เลิกไม่ได้ บอกว่าลงทุนมานาน เสียดาย อย่างนี้ฉุดไม่ขึ้นดึงไม่ไหว เรียกว่ารู้น้อยเอาตัวไม่รอด

ข้อที่ว่า มีความรู้มากแต่เอาตัวไม่รอดนั้น ได้แก่นักเรียนนักศึกษาบางคนบางพวก ตลอดจนนักพูดนักอภิปราย นักเทศน์นักปาฐก หรือนักเรียนที่จบปริญญาสูงๆ บางท่านมีความรู้มาก รู้แทบทุกอย่าง รู้เหตุรู้ผล รู้ทันเล่ห์เหลี่ยมของคน แต่ว่ามีเพียงความรู้ ไม่เอาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น เลือกงานที่จะทำว่าต่ำเกินไปบ้าง ละอายในการที่จะทำงานต่ำๆ บ้าง ก็เลยหางานทำไม่ได้ กลายเป็นคนว่างงาน ใช้แต่ทรัพย์เก่าทุนเก่า บางทีก็ไปทำในสิ่งที่ไม่สมควรเข้าอีก

บางท่านมีความรู้ทางธรรมะดีมาก รู้แม้กระทั่งว่าข้อห้ามต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้คนทำความชั่ว หรือโทษที่พระพุทธองค์ได้วางไว้ก็เป็นเพียงการเขียนเสือให้วัวกลัว ไม่มีโทษอะไรตามนั้นแล้วก็ไม่สนใจที่จะทำตาม มักละเมิดฝ่าฝืนข้อห้ามอยู่เสมอ ความรู้อย่างนี้เอาตัวไม่รอดจากอบายภูมิแน่ เหมือนพระกปิละในศาสนาของพระกัสสปะพุทธเจ้าเรียนจบพระไตรปิฎก เทศน์เก่ง เทศน์ได้ไพเราะ พระเณรคฤหัสถ์ชอบฟัง ท่านจะไปเทศน์ที่ไหนก็มักมีแฟนๆ ตามไปฟังเสมอ ลาภสักการะ ชื่อเสียงก็โด่งดัง

มากขึ้น กลายเป็นพระภิกษุที่สังคมยกย่อง หนักเข้าก็ลืมตัว ทำอะไรถูกไปหมด พูดอะไรไม่มีผิด เพราะไม่มีใครสักคนกล้าคัดค้าน เห็นว่าท่านแตกฉานในพระไตรปิฎก ท่านก็เลยได้ใจ ทำอะไรแผลงๆ แปลกเข้าทุกที จนกระทั่งพระเถรานุเถระที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เห็นว่าจะเป็นอันตราย เรื่องจะไปกันใหญ่ ก็ได้เข้าไปตักเตือน ท่านกลับข่มขู่ดูหมิ่นพระเถระเหล่านั้นว่าโง่แล้วมาอวดฉลาด ไม่รู้อะไรก็นิ่งเสียดีกว่า จากนั้นก็ไม่มีใครกล้าตักเตือน ท่านก็เลยทำความไม่ดีมากขึ้น จนในที่สุดก็ถูกทอดทิ้ง ไม่มีพระเถระรูปใดสนใจ เมื่อท่านมรณภาพแล้ว ไปตกนรกอยู่เป็นเวลานาน ในพุทธกาลนี้ พ้นจากนรกมาเกิดเป็นปลาทองอยู่ในแม่น้ำอจิรวดี ประเทศอินเดีย มีชาวประมงทอดแหได้มา นำไปถวายพระพุทธเจ้าทอดพระเนตร พระพุทธเจ้าได้อธิษฐานให้ปลานั้นพูดภาษามนุษย์ได้ พอปลานั้นอ้าปากขึ้นเท่านั้น กลิ่นเหม็นที่ออกจากปากของปลาก็ฟุ้งไปทั่วบริเวณนั้น กลิ่นเหม็นเหมือนกับไข่เน่า เหมือนอุจจาระที่หมักไว้นาน เหม็นแทบทนไม่ได้ ประชาชนจึงทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เหตุใดปลาตัวนี้มีสีสวยเหมือนทองคำ แต่กลิ่นปากเหม็นเหลือเกิน พระพุทธเจ้าตรัสว่า ที่สีตัวเหมือนทองคำ เพราะกุศลที่ทรงพระไตรปิฎก ปากเหม็นเพราะเทศน์สอนประชาชนผิดธรรมผิดวินัย และข่มขู่ดูหมิ่นพระภิกษุผู้มีศีลเรียบร้อย ในสมัยที่ตนยังเป็นพระภิกษุอยู่ ปลากปิละได้ฟังพระพุทธเจ้าเล่าอดีตของตน จึงรู้และสลดใจว่าได้เกิดพบพระพุทธศาสนา มีโอกาสได้บวชเป็นพระภิกษุ มีโอกาสได้เรียนจนจบพระไตรปิฎก ยังเอาตัวไม่รอด ต้องไปตกนรก แล้วยังต้องมาทนทุกข์ในอัตภาพของปลาอีก นึกเสียใจน้อยใจอย่างมาก จึงยกศีรษะของตนขึ้นแล้วฟาดลงกับพื้น ตายไปเกิดในนรกอีก นี่แหละที่ว่า บางท่านมีความรู้มาก แต่ก็ยังเอาตัวไม่รอดก็มี

ข้อที่ว่า มีความรู้มากและเอาตัวรอดได้นั้น หมายถึงผู้ที่เรียนมากศึกษามากทั้งทางโลก ทางธรรม รู้ดีรู้ชั่ว รู้โทษรู้ประโยชน์ รู้อุบายแห่งการทำดี

อุบายหลีกเว้นจากความชั่ว แล้วปฏิบัติตามสิ่งที่ตนรู้นั้น เช่นรู้ว่า รักษาศีลดีก็พยายามรักษาศีล รู้ว่าอบายมุขไม่ดี ก็พยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล สิ่งใดเป็นเหตุของความเจริญ ก็เร่งดำเนินตาม การปฏิบัติธรรมวิธีใดที่จะทำใจให้สงบ สว่าง เย็น ก็ปฏิบัติตามวิธีนั้น อย่างจริงจัง ไม่ท้อแท้ถดถอย ก็ได้ผลสมความตั้งใจ รู้อย่างนี้ รู้แล้วเอาตัวรอดได้

บุคคล ๔ ประเภทในชุดต่อไปนี้ คือ

บางคนมีรูปงามและน้ำใจดี บางคนมีรูปงาม แต่น้ำใจทราม

บางคนมีรูปทราม แต่น้ำใจดี บางคนรูปก็ทราม ใจก็ทรามด้วย

ท่านขยายความไว้ว่า **ข้อที่ว่า รูปงามน้ำใจดีนั้น** ได้แก่หญิงหรือชายที่มีบุญกุศลเคยทำมาดี เคยมีศีลมีธรรม มีขันติความอดทน เรียกว่ามีต้นทุนดี เมื่อเกิดเป็นมนุษย์จึงมีรูปร่างงดงามตามที่นิยมกันเป็นสมบัติที่ทุกคนปรารถนาและอยากได้อยากมี ใช่ว่าจะดีแต่รูปก็หาไม่ ยังมีจิตใจงามอีกด้วย คือมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก มากด้วยกตัญญูรู้คุณผู้ที่มีคุณแก่ตน หาโอกาสตอบแทนไม่ชักช้า ประเภทนี้เป็นคนดี เรียกว่าดีทั้งนอกดีทั้งใน

ข้อที่ว่า รูปงามใจทรามนั้น ได้แก่ผู้ที่มีรูปร่างสดสวย ผิวพรรณวรรณะสดใสแต่งกายเรียบร้อย ลักษณะเป็นผู้ดีมีสกุล แต่ในด้านจิตใจนั้นไม่ดี เป็นคนใจดำเห็นแก่ตัว ขาดเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ตระหนี่ขี้เหนียวไปเสียทุกอย่าง ไม่สนใจความเป็นอยู่ของผู้อื่น ทนดูความพินาศวอดวายของผู้อื่นได้อย่างใจเย็น มากไปด้วยการอิจฉาริษยาและพยาบาท ไม่ชอบศีลไม่สนใจธรรม ขาดปัญญา มักตกหลุมคนลวงได้ง่าย **ไม่รู้คุณค่าแห่งความงามของตน** ตัวอย่าง

เช่น นางจิญจมาณวิกา สาวิกาของเดียรถีย์สมัยพุทธกาล นางเป็นสาวที่มีรูปงาม แต่ถูกหลอกใช้ให้ไปใส่ร้ายพระพุทธเจ้า หาว่าพระพุทธเจ้าได้เสียกับตนจนเกิดลูกท้องโต ทั้งๆ ที่ชาวบ้านชาวเมืองเขาพากันเคารพเลื่อมใสพระพุทธเจ้ากันทั้งนั้น แต่นางกลับคิดโค่นพระพุทธเจ้า ผลสุดท้ายก็ถูกแผ่นดินสูบตกนรกไม่มีวันเกิดต่อไป นี่แหละคนรูปงามบางคน อาจมีใจไม่งามเหมือนรูปก็ได้

ข้อที่ว่า รูปทรามแต่น้ำใจดีนั้น ที่เห็นง่ายๆ ก็ได้แก่พวกที่รูปร่างอัปลักษณ์แต่หาเลี้ยงชีพทางสุจริต และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในคราวจำเป็น หรือพวกที่อุทิศตนเพื่อประเทศชาติ เช่น พวกทหารนักรบบางคนรูปร่างอัปลักษณ์ ผิวพรรณไม่น่าดู บางคนยังเป็นโรคที่น่ารังเกียจอีก แต่เขายอมพลีร่างกายและชีวิตอุทิศเพื่อความดี เพื่อประเทศชาติ จัดว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยาก บางคนรูปร่างน่าตาอัปลักษณ์ แต่เป็นคนใจบุญใจกุศล ชอบช่วยงานสาธารณกุศล ชอบช่วยเหลือคน ไม่ทำทุจริตผิดกฎหมาย เห็นใจคนทุกข์ยากเดือดร้อน อย่างนี้เรียกว่า รูปทรามแต่ใจดี

ในสมัยพุทธกาล มีชายเป็นโรคเรื้อนที่คนรังเกียจคนหนึ่ง ยากจนเข็ญใจมากแต่สนใจธรรมชอบไปฟังเทศน์เสมอ ได้ฟังพระพุทธเจ้าเทศน์อริยทรัพย์ว่า ผู้ที่มีศรัทธาความเชื่อมั่น มีศีล มีหิริโอตตัปปะ มีพาหุสัจจะ มีจาคะ มีปัญญา จัดว่าเป็นคนมีทรัพย์ ไม่ใช่คนยากจน แม้จะไม่มีสมบัติเลยก็ชื่อว่าไม่ยากจน ชายผู้นั้นบรรลุพระโสดาบัน มีศรัทธามั่นคงมาก เขาจะกล่าวสรรเสริญพระรัตนตรัยอยู่เสมอว่า **พุทฺโธ อปฺปฏิปุคฺคโล** พระพุทธเจ้าไม่มีผู้ใดเทียบได้ **ธมฺโม อนุตฺตโร วโร** พระธรรมเป็นธรรมที่ยอดเยี่ยม **สงฺโฆ อคฺคทกฺขิเณยฺโย** พระสงฆ์เป็นทักขิไณยบุคคลที่ยอดเยี่ยม พระอินทร์ต้องการจะทดลองว่าจะมั่นคงจริงหรือไม่ จึงแปลงตัวเอาเงินมาจ้างให้ชายคนนั้นพูดว่า **พระพุทธเจ้า**

ไม่มีจริง พระธรรมไม่มีจริง พระสงฆ์ไม่มีจริง เขาไม่ยอมกล่าว กลับต่อว่าพระอินทร์ต่างๆ คนอย่างนี้แม้รูปจะชั่ว แต่ใจมั่นคง

ข้อที่ว่า บางคนรูปทรามใจทรามนั้น หมายถึงคนที่มีลักษณะไม่ดี คือมีลักษณะทรวดทรงภายนอกที่มองดูแล้วไม่มีอะไรงามเลย ตั้งแต่ศีรษะ หู ตา จมูก ปาก คิ้ว คาง ลงไปจนกระทั่งถึงแขนขาเท้า ไม่มีส่วนใดที่น่าดู ผิดแผกแตกต่างกับผู้ที่มีลักษณะดีทั่วไป สรุปว่า ผู้ที่มีลักษณะไม่ดีก็เสียไปส่วนหนึ่ง ซึ่งคนส่วนมากไม่ชอบ แต่ถ้าน้ำใจยังอำมหิตโหดร้าย ปราศจากเมตตาการุณย์ หรือไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ สร้างแต่บาปกรรมความชั่ว ก็ยิ่งเสียมากขึ้น บางคนชอบทำตัวเป็นอันธพาล ชอบหาเรื่องทะเลาะวิวาท ชอบทำร้ายผู้อื่นที่อ่อนแอกว่า มีใจอิจฉาริษยาพยาบาท ชอบทำตัวเป็นภัยสังคม ชอบก่อคดีอื้อฉาว เรื่องบุญทานไม่สนใจ คนอย่างนี้เรียกว่า รูปทรามและใจทราม

บุคคล ๔ ประเภท ในชุดต่อไป คือ

๑.จมแล้วจมอีก	๒.จมแล้วลอยขึ้นได้
๓.ลอยแล้วกลับจมอีก	๔.ลอยมาและลอยไป

ข้อที่ว่า จมแล้วจมอีก หมายถึงคนบางคนที่มาถือกำเนิดเกิดในตระกูลที่ต่ำ มีอาชีพต่ำๆ อยู่กับคนชั้นต่ำ เช่น พวกขอทาน พวกกินเดน ทั้งมีผิวพรรณวรรณะไม่ดี รูปร่างไม่น่าดู มีโรคภัยไข้เจ็บมาก ตาบอดหูหนวก เสียแขนขา ยากจนเครื่องนุ่งห่ม ยากจนพาหนะ ไร้ที่อยู่อาศัย **อย่างนี้เรียกว่า จมมา** คนเหล่านั้นไม่รู้สึกสำนึกตัวว่าที่เป็นอย่างนั้น เพราะผลกรรมชั่วที่เคยทำมาในอดีต กลับมาก่อกรรมทำทุจริต สร้างบาปกรรมความชั่วเข้าไปอีก นี้เรียกว่า จมแล้วจมอีก

ข้อที่ว่า จมแล้วกลับลอยขึ้นได้ หมายถึงผู้ที่มีบาปติดตัว เกิดในตระกูลที่ต่ำมีอาชีพต่ำ ผิวพรรณไม่ดี ขี้โรค อวัยวะพิการ เป็นอยู่ลำบาก ไม่มีความสุข รู้สึกสำนึกตัวได้ว่า ที่เป็นอย่างนี้ เพราะผลกรรมที่ทำมาไม่ดี หากขืนทำความชั่ว สร้างบาปกรรมอีก ก็จะต้องไปประสบกับภาวะอย่างนี้อีก จึงพยายามไม่ทำทุจริต พยายามสร้างแต่ความดีเท่าที่สามารถและโอกาสจะทำได้ เช่นให้ทานบ้าง รักษาศีลบ้าง ฟังเทศน์บ้าง ปฏิบัติธรรมบ้าง ช่วยเหลือสังคมบ้าง มีเมตตาไม่ฆ่าไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ของใคร ไม่ผิดสามีภรรยาของใคร พยายามทำตนเป็นคนไม่ประมาท เมื่อตายไปก็ไปเกิดในสุคติ อย่างนี้เรียกว่า จมมาแล้วลอยขึ้นได้

ข้อที่ว่า ลอยขึ้นมาแล้วกลับจมลงไปอีก หมายถึงผู้ที่พ้นจากนรก พ้นจากเปรต จากอสุรกายมาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดในตระกูลที่ดี มีข้าวน้ำบริบูรณ์ มีทรัพย์ มีเครื่องใช้ มียวดยานพาหนะ มีความสุขสมบูรณ์ รูปร่างก็ดีไม่พิการ ผิวพรรณก็งาม ทรวดทรงก็ดี โรคภัยไข้เจ็บก็มีน้อย สติปัญญาก็พอใช้ได้ **เรียกว่าลอยมา** แต่พอมาเกิดเป็นมนุษย์ได้ดีมีสุขแล้ว กลับเป็นคนประมาท คิดเห็นผิด ไม่รู้คุณค่าของความดี ใช้ของดีที่ได้มาด้วยความดีในทางที่ผิดๆ เช่น ใช้สมบัติก่อกรรมทำความชั่ว ใช้รูปที่งามทำกาเมในสามีภรรยาผู้อื่น ใช้อำนาจบีบบังคับให้ทำความชั่ว ใช้ปัญญาในทางที่ผิด ทำทุจริตด้วยประการต่างๆ เมื่อตายจากโลกนี้ไปก็ต้องจมลงไปสู่นรก ทนทุกข์ทรมานต่อไป นี้เรียกว่า ลอยขึ้นมาแล้วจมลงไปอีก

ข้อที่ว่า ลอยมาแล้วลอยต่อไป หมายความว่า ผู้ที่พ้นจากอบายภูมิมาแล้วและไม่ตกลงสู่อบายภูมิอีก ได้แก่บุคคลที่เกิดในตระกูลที่ดี มีสิ่งแวดล้อมดี มีอัตภาพร่างกายดีไม่พิกลพิการ มีสติปัญญาดี โรคภัยไข้เจ็บน้อย รู้คุณค่าของความดีรู้ว่าที่เราได้สิ่งที่ดีนี้ก็เพราะผลของกรรมดีที่เคยทำไว้ในอดีตจึงไม่ประมาท

พยายามประกอบแต่ความดี ไม่ทำอกุศลทุจริต เป็นคนมีศรัทธา มีศาสนา มีศีลมีธรรม อดทนต่อสิ่งยั่วเย้าในทางชั่วได้ ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้น เมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิดในสุคติภพ มีความสุขสบายต่อไป นี้เรียกว่า ลอยมาและลอยไป

บุคคล ๔ ประเภท ในชุดต่อไป คือ

๑.ไปตามกระแส ๒.ทวนกระแส

๓.หยุดยืนอยู่ได้ ๔.ข้ามขึ้นฝั่งได้

ข้อที่ว่า ไปตามกระแส คำว่า กระแส หมายถึงกระแสแห่งกามารมณ์ กระแสของกิเลสตัณหา กระแสของความสมมุติ คนที่ไปตามกระแสนี้ มักถูกกามารมณ์เข้าครอบงำ เช่น ถูกรูปสวยๆ บ้าง เสียงเพราะๆ บ้าง กลิ่นหอมๆ บ้าง รสดีๆ บ้าง สัมผัสที่ถูกใจบ้าง พัดพาให้เดินทางผิด เช่น ยุให้ฆ่ากันบ้าง ให้เบียดเบียนกันบ้าง ให้ลักขโมยกันบ้าง ให้แย่งชิงปล้นสะดมกันบ้าง ให้หลอกลวงข่ม ขู่ บีบบังคับบ้าง ทำให้ผิดสามี ผิดภรรยากันบ้าง ทำให้หลอกลวงกันด้วยวิธีต่างๆ ทำให้หลงมัวเมาในสิ่งเสพติดต่างๆ ยับยั้งใจไม่ได้ ทนความรบเร้าไม่ไหว ทนความอยากไม่ไหว ต้องหาโอกาสทำให้ได้ หากหาโอกาสในทางที่ดีไม่ได้ ก็ยอมทำในทางที่ชั่ว เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์ ใครจะเป็นจะตาย ใครจะสุขจะทุกข์อย่างไร ใครจะโศกเศร้าเสียใจอย่างไร ไม่คำนึงถึงทั้งนั้น ขอให้ตนได้ ขอให้ตนอยู่ดีมีความสุข ได้สิ่งที่ต้องการเป็นใช้ได้ หวังเพียงความสุขความสบายในระยะสั้นๆ เป็นความสุขชั่วครู่ชั่วคราว ข้างหน้าจะเป็นอย่างไรไม่คำนึงถึง อย่างนี้เรียกว่า ผู้ไปตามกระแส ถูกกระแสพัดพาไป

ข้อที่ว่า ทวนกระแส คำว่า ทวน คือย้อนกลับ ต่อสู้ เป็นลักษณะอาการของสิ่งที่ยังไม่ตาย เช่นปลาหรือกุ้งที่ยังไม่ตายจะว่ายทวนน้ำ ถ้าลอยไปตามกระแส เป็นลักษณะของสิ่งที่ปราศจากการต่อสู้หรือปราศจากผู้บังคับ เช่น

เรือที่ขาดนายท้ายไหลไปตามน้ำ ดังนั้น ผู้ที่ทวนกระแสหรือผู้ที่ทนต่อความลำบาก ทนต่อสิ่งยั่วเย้าอารมณ์ ไม่ยอมตกเป็นทาสของมัน พยายามดิ้นรนเพื่อให้พ้นจากสิ่งเหล่านั้น อย่างเช่น นักบวช ต้องทนพลัดพรากจากสิ่งที่ให้ความสุขต่างๆ เช่น อาหารการกินที่อร่อย ที่อยู่อาศัยที่สบาย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับที่สวยงาม เภสัชที่ถูกกับนิสัยของตน อารมณ์ที่สดชื่นต่างๆ ต้องทนประพฤติพรตพรหมจรรย์ ทนทุกข์โทมนัส ทนนั่งปฏิบัติธรรม ทนรักษาศีล ทนอยู่อย่างเปล่าเปลี่ยว ทั้งนี้ก็เพื่อสลัดตนให้พ้นจากกระแสต่างๆ นั่นเอง

อนึ่ง นักเรียนนักศึกษา นักทำงาน ก็ต้องทนต่อความทุกข์ยากลำบากต่างๆ เพื่อความสำเร็จ ชาวนา ชาวสวน ตลอดจนพ่อค้าแม่ค้า ก็ต้องทนลำบาก ทนอดหลับอดนอน เพื่อความเป็นอยู่ของตน นักปฏิบัติธรรม ทนต่อทุกอย่าง เพื่อความสงบสุขทางจิตใจ ไม่ติดในความสุขเล็กน้อย หรือความสุขที่โลกสมมุติว่าเป็นความสุข การกระทำดังที่กล่าวมานี้ เรียกว่า ผู้ทวนกระแส

ข้อที่ว่า ผู้ที่หยุดยืนอยู่ได้ คำว่า หยุด หมายถึง ไม่ถูกทำให้ถอยหลัง แต่ก็ยังไม่ได้เดินหน้าเป็นการหยุดพิจารณา มองข้างหน้ามองข้างหลัง หาทางที่จะดำเนินต่อไป จะต้องใช้ปัญญาว่า จะทำอย่างไรจึงจะขึ้นฝั่งได้ จะทำอย่างไรจึงจะไม่ถูกกระแสพัดไปอีก ถ้าจะเทียบพระอริยบุคคล พวกที่หยุดได้ก็คงได้แก่ผู้ที่ละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ ๕ ข้อ ไม่ต้องไปตกนรกอีกต่อไป มีแต่จะเกิดในพรหมโลกและดับกิเลสที่นั่นเท่านั้น

ข้อที่ว่า พวกที่ขึ้นฝั่งได้ คำว่า ฝั่ง ในที่นี้ หมายถึงพระนิพพาน คือ สิ้นกิเลสตัณหาแล้ว ไม่ถูกกระแสอันใดพัดไปอีกแล้ว สิ้นชาติสิ้นภพกันเพียงเท่านั้น

บุคคล ๔ ประเภท ในชุดต่อไปนี้ คือ

๑.สตรีบางคน รูปงาม รวยทรัพย์ ปัญญาดี

๒.สตรีบางคน รูปสวย ยากจน ปัญญาไม่ดี

๓.สตรีบางคน รูปไม่สวย แต่รวยทรัพย์ มีปัญญา

๔.สตรีบางคน รูปไม่สวย ทั้งยากจน และโง่เขลาด้วย

ข้อที่ว่า รูปสวย รวยทรัพย์ มีปัญญานั้น แสดงว่าผู้ที่มีสมบัติดังกล่าวในอดีตเป็นคนอดทน ถูกดุด่าว่ากล่าวจากผู้อื่นก็อดทนได้ ไม่แสดงกิริยามารยาทที่เลวออกไป เป็นคนไม่ตระหนี่ ไม่เห็นแก่ตัวเกินไป มีการบริจาคตามโอกาสอันสมควร ทั้งเป็นคนสนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ชอบถามชอบจดจำ ชอบฟังสิ่งที่เป็นสาระ

ข้อที่ว่า รูปสวย ยากจน ปัญญาไม่ดี แสดงว่า ในอดีตเป็นคนมีความอดทนดี อดทนถ้อยคำดุด่าว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนได้ดี ไม่มีกิริยาอาการโต้ตอบ แต่เป็นคนใจแคบ เห็นแก่ตัว ไม่เอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ไม่อยากทำบุญทำทาน ไม่สนใจใฝ่การเรียน เอาแต่ทำงานหาประโยชน์ในปัจจุบัน ไม่สนใจในเรื่องศีลเรื่องธรรม

ข้อที่ว่า รูปไม่สวย แต่รวยทรัพย์ ทั้งปัญญาดี แสดงว่า ในอดีตผู้นั้นเป็นคนเจ้าอารมณ์ เจ้าแง่แสนงอน เป็นคนใจน้อยไม่อดทน โกรธง่าย ถูกดุด่าว่ากล่าวตักเตือนหรือสั่งสอน มักไม่ชอบใจ มักแสดงกิริยาอาการไม่ดีแล้วลุกหนีไป แต่เป็นคนไม่ตระหนี่ บริจาคทานตามกาลโอกาส ไม่ขี้เกียจ ชอบหาความรู้ ชอบฟังชอบคุยในเรื่องที่เป็นสาระ

ข้อที่ว่า รูปไม่สวย ทั้งยากจน และโง่เขลาด้วย แสดงว่า ในอดีตผู้นั้นเป็นคนโกรธง่าย เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ชอบให้ใครตักเตือนสั่งสอน ไม่ชอบสังคม เป็นคนใจแคบตระหนี่ ไม่สนใจการเรียนการศึกษา เอาแต่เที่ยวเตร่หาความสุขสนุกสำราญไปวันหนึ่งๆ ไม่ชอบฟังธรรม ไม่สนใจในการปฏิบัติธรรม

บุคคล ๔ ประเภท ในชุดต่อไป เกี่ยวกับสามีภรรยา คือ

๑.ซากศพคู่กับซากศพ ๒.ซากศพคู่กับเทพบุตร

๓.ซากศพคู่กับนางฟ้า ๔.เทพบุตรคู่กับเทพธิดา

คำว่า ซากศพ หมายถึงผู้ที่ทุศีล ไม่มีศีล คำว่า เทพบุตรเทพธิดา หมายถึงผู้มีศีล

ข้อที่ว่า ซากศพคู่กับซากศพ หมายถึง ทั้งสามีและภรรยา เป็นคนทุศีล ไม่มีศีลด้วยกันทั้งคู่ เป็นคนชอบฆ่าสัตว์ ชอบลักทรัพย์ ชอบผิดภรรยาสามีของผู้อื่น เป็นต้น

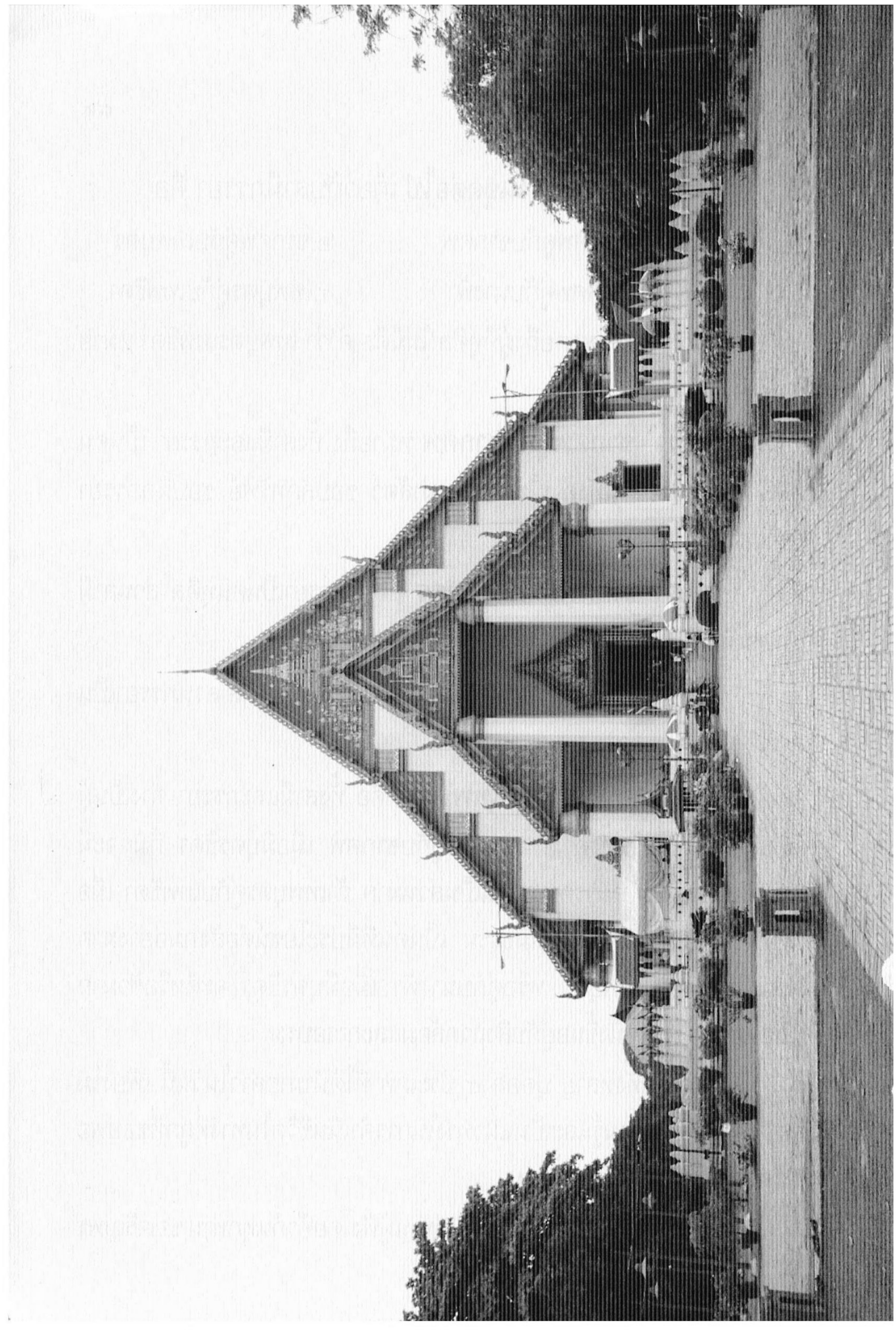
ข้อที่ว่า ซากศพคู่กับเทพบุตร ก็คือ ภรรยาเป็นคนทุศีล ส่วนสามีเป็นคนมีศีล

ข้อที่ว่า ซากศพคู่กับนางฟ้า ก็คือ สามีเป็นคนทุศีล ส่วนภรรยาเป็นคนมีศีล

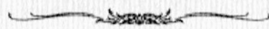
ข้อที่ว่า เทพบุตรคู่กับเทพธิดา ก็คือ ทั้งสามีและภรรยา ต่างเป็นผู้มีศีลมีธรรมด้วยกันทั้งคู่ หากซากศพคู่กับซากศพ เมื่อมีบุตรธิดา ก็มักจะมีสภาพเหมือนกับบิดามารดาของตนเป็นส่วนมาก ถ้าเทพบุตรคู่กับเทพธิดา เมื่อมีบุตรธิดา ก็มักเป็นคนมีศีลมีธรรม เป็นคนที่มีประโยชน์ต่อสังคมอย่างมาก ส่วนซากศพคู่กับเทพบุตร หรือคู่กับนางฟ้า เมื่อมีบุตรธิดา จะดีหรือชั่วมากน้อยอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและการอบรม

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย บุคคล ๔ ประเภท ที่ได้นำมากล่าวในวันนี้ เพียงไม่กี่อย่าง พอเป็นความรู้และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ชอบพอสมควร ขอยุติไว้เพียงเท่านี้ก่อน

ขอความสุข ความสวัสดี จงมีแก่ท่านผู้ฟังโดยทั่วกันทุกท่าน ขอเจริญพร

นานาสารธรรม
เรื่อง ค่าของชีวิต[๑]
พระมหาสีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๙

บัดนี้ จักแสดงธรรมกถา เพื่อให้ท่านสาธุชนทั้งหลาย ได้สดับรับฟังอย่างง่ายๆ จะได้เกิดประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติ ตามสมควรแก่เวลา

วันนี้ คณะข้าราชการของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีสมานฉันท์ร่วมใจกันมาสดับรับฟังพระธรรมเทศนา ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม นับว่าเป็นกุศลจิตอันดีงามที่ได้กระทำในสิ่งที่เป็นกุศลเช่นนี้ และได้ทราบว่าการกระทำเช่นนี้ ท่านทั้งหลาย ได้พร้อมใจกันปฏิบัติมาแล้วโดยลำดับนับได้ ๓๐ ครั้ง โครงการนี้เป็นโครงการที่ดีมาก เพราะเหตุที่ว่า ท่านสาธุชนทั้งหลายเป็นคฤหัสถ์ มีภาระในการครองเรือนมากมาย โอกาสที่จะได้ศึกษาเล่าเรียน หรือสดับรับฟังพระธรรมเทศนาในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นโอกาสที่หาได้ยาก แต่เมื่อโครงการมีขึ้น ท่านทั้งหลายก็จะได้มีโอกาสฟังธรรมตามกาลอันสมควร จะทำให้ได้ความรู้ทางธรรม และมีความคิดเห็นถูกต้องตามหลักของศาสนาซึ่งจะมีผลทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในทางที่ชอบต่อไป

การได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้านั้นพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า (๑) บางคนฟังน้อยแต่เอาความรู้น้อยๆ นั้นไปประพฤติปฏิบัติ ก็ได้ประโยชน์มาก (๒) บางคนฟังมาก แต่ไม่เอาความรู้นั้นไปประพฤติปฏิบัติ ก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร (๓) บางคนฟังมากด้วย และก็เอาความรู้ที่ฟังนั้นไปประพฤติปฏิบัติด้วย ยิ่งทำ

---

[๑] ธรรมกถาแก่ข้าราชการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน ๑๗ ส.ค. ๒๘

ให้ได้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น (๔) แต่บางคนไม่สนใจในการฟังเลย ทั้งไม่สนใจในการปฏิบัติด้วย ก็ไม่ได้อะไรเลย เพราะเหตุนั้นคนเราที่เกิดมาในโลกนี้ จึงมีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถ มีอัธยาศัยและความเป็นอยู่ไม่เหมือนกัน บุคคลที่สดับตรับฟังนั้น เปรียบเสมือนผู้ที่เก็บผลไม้อยู่ใต้ต้นไม้ ส่วนผู้ที่นำธรรมมาพูดหรือบรรยาย เปรียบเหมือนคนที่อยู่บนต้นไม้ เขย่าให้ผลไม้ตกลงมา ผู้ที่อยู่ใต้ต้นไม้ใครจะเก็บอะไรได้มากน้อยก็แล้วแต่อัธยาศัย บางคนก็ชอบผลไม้ดิบ บางคนชอบผลไม้สุก บางคนชอบผลไม้เล็กๆ บางคนชอบผลไม้โตๆ บางคนก็เพียงแต่ยืนดู บางคนนอกจากตนเองไม่สนใจเก็บผลไม้แล้ว ยังเที่ยวก่อกวนผู้ที่สนใจเก็บผลไม้อีกด้วยข้อนี้ฉันใด ในการสนทนาธรรมหรือฟังธรรม ก็ฉันนั้น ผู้ที่ได้ประโยชน์มากที่สุดก็คือผู้ฟังนั่นเอง คือ

บางคนฟังธรรม ได้แต่เปลือก คือจำเรื่องได้

บางคนได้กระพี้ คือจำลีลาของอรรถรสของคนในเรื่องได้

บางคนฟังธรรมได้แก่น คือ ได้สาระของธรรมะหรือจากเรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่าง คือได้ข้อคิดได้คติ ได้สติสามารถนำสาระจากเรื่องไปเป็นประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตที่ดีได้ ดังนั้น การฟังธรรมของท่านทั้งหลายแต่ละครั้ง จึงนับว่ามีประโยชน์มาก ถึงแม้ว่าท่านทั้งหลายจะเสียเวลา ต้องสละการงาน สละความสุข ความเพลิดเพลินบางอย่าง เพื่อเข้าวัดฟังธรรม แต่ก็เชื่อว่าได้ผลคุ้มกับเวลาและการงานที่เสียไป อย่างน้อยๆ ก็ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ข้อที่ **เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีนั้น** หมายความว่า ไม่เป็นพุทธศาสนิกชนแต่ชื่อหรือเป็นพุทธศาสนิกชนแต่เพียงทะเบียนสำมะโนครัวเท่านั้น หากแต่ยังมีโอกาสได้ฟังธรรม ได้มีความรู้ทางธรรม ได้รู้คำสอนในทางพระพุทธศาสนา และที่นับว่าสำคัญและมีค่ามากก็คือมีโอกาสได้รักษาศีล

การรักษาศีลเป็นจารีตของนักปราชญ์ เป็นจารีตของคนดีมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น เป็นกฎหมายของโลกมนุษย์ เพราะการรักษาศีลจะทำให้ชีวิตได้ประโยชน์มากที่สุด และทำให้สังคมอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข เพราะศีลเป็นยอดของคุณธรรม **ชีวิตของคนจะมีค่า ก็เพราะได้สร้างค่าให้แก่ชีวิต** ถ้าไม่สร้างค่าให้แก่ชีวิตแล้ว ชีวิตจะไม่มีค่าอะไร

ในบรรดาสิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีค่านั้นศีลเป็นคุณธรรมที่สำคัญกว่าอย่างอื่น **คนมีศีลอยู่ในที่ใด ความร่มเย็นเป็นสุขอยู่ในที่นั้น** ศีลเป็นคุณธรรมหนุนส่งผู้ที่มีศีลให้อยู่ดีมีความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้าและเป็นแก่นหนุนส่งจนกระทั่งถึงพระนิพพาน ผู้มีศีลดีมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ยังมีผลเลิศดีกว่าผู้ทุศีลมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี สมดังบาลีพระพุทธภาษิตว่า

โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุสฺสีโล อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย สีลวนฺตสฺส ฌายิโน

แปลว่า คนทุศีล จิตใจไม่มั่นคง ถึงจะมีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ก็สู้คนมีศีลมีจิตมั่นคง ดำรงอยู่วันเดียวไม่ได้

พระพุทธภาษิตนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต เพื่อเทียบให้เห็นว่าบางคนนั้นมีจิตใจวุ่นวาย สร้างแต่บาปกรรมความชั่วและสิ่งที่ไม่เป็นสาระ เมามัวหลงไหลอยู่แต่ในสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืน ยึดมั่นถือมั่นจนเป็นเหตุให้ทำความชั่วนานานับประการ ชีวิตของคนประเภทนี้ อยู่นานเท่าไรก็ยิ่งสะสมบาปกรรมความชั่วให้แก่ตัวมากเท่านั้น

ส่วนคนบางคน รู้จักค่าของชีวิต รู้จักใช้ชีวิตให้มีค่า รู้จักว่าสิ่งเป็นสาระสิ่งใดไม่เป็นสาระ สิ่งใดเป็นความดีความชั่ว สิ่งใดมีค่าน้อย สิ่งใดมีค่ามาก สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ แล้วเลือกทำแต่ในสิ่งที่มีค่ามีประโยชน์มีสาระ ชีวิตอย่างนี้

ได้ประโยชน์มาก ถึงแม้ว่าเขาจะมีชีวิตอยู่ไม่นาน แม้เพียงวันเดียว เขาก็ยังได้ประโยชน์ เช่น ผู้ที่รักษาศีลได้อย่างเคร่งครัด และด้วยความเชื่อความเลื่อมใสอย่างจริงใจ แม้รักษาศีลวันพระเดียว ก็ย่อมอำนวยประโยชน์แก่เขาสิ้นกาลนาน เรื่องนี้ มีตัวอย่างทางศาสนามากมาย ดังนั้น การรักษาศีล ความเป็นผู้มีศีล จึงเป็นหลักใหญ่และเป็นสาระของชีวิต

ชีวิตของคนเรานั้น ถ้าจะว่ากันถึงราคาค่างวดแล้ว ในส่วนที่เป็นร่างกายก็ไม่เห็นว่ามีอะไรที่มีค่าเท่าไรนัก หากจะเปรียบให้เห็นง่ายๆ ในคำที่ว่า **คนสูงกว่าสัตว์ คนเหนือกว่าสัตว์ๆ จะต้องต่ำกว่าคน** จนกระทั่งบางครั้งถูกด่าว่า ไอ้สัตว์ หรือไอ้สัตว์ดิรัจฉาน ผู้ที่ถูกด่าจะโกรธเคืองมาก เพราะเราถือว่าเราเป็นคน คนต้องเหนือกว่าสัตว์ แต่ถ้าหากลองเปรียบเทียบดูว่า คนกับสัตว์นั้น มีอะไรที่เหนือกว่ากัน มีอะไรที่ประเสริฐกว่ากัน มีอะไรที่สูงกว่ากัน จึงจะรู้ว่าใครดีกว่าใคร **ถ้าจะเปรียบในด้านร่างกายแล้ว** จะเห็นว่าสัตว์ดีกว่าคน จะยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ เช่น **ขนของคนใช้ทำอะไรได้บ้าง** ซ้ำตกลงไปในอาหารยังถูกรังเกียจอีก แต่ถ้าขนสัตว์เอาทำประโยชน์อะไรได้หลายอย่างเช่น ขนแกะ ขนไก่ ขนนกยูง เป็นต้น **ในส่วนที่เป็นเนื้อของคน** ก็ใช้ทำอะไรไม่ได้เลย ซ้ำเป็นภาระในการเผาทิ้งอีก ส่วนเนื้อของสัตว์เอาไปทำประโยชน์ได้มาก เช่นทำเป็นอาหาร ทั้งสดทั้งแห้ง สัตว์บางชนิดแม้ตายแล้วก็ยังมีค่าตัวแพง **ในส่วนที่เป็นกระดูกของคน** ก็เอาไปทำประโยชน์อะไรไม่ได้ แต่กระดูกของสัตว์ นอกจากทำเป็นอาหารแล้ว ยังเอาไปทำเครื่องใช้ เครื่องประดับนานาชนิดได้ **ศีรษะของคนที่ตายแล้ว** ไม่มีใครเอาไปทำประโยชน์อะไร ใช้ประดับไว้ที่ห้องรับแขกก็ไม่ได้ ส่วนศีรษะของสัตว์บางชนิด เช่น วัว ควาย กวาง เป็นต้น ยังเอาไปเป็นเครื่องประดับได้ ที่กล่าวมานี้ ว่ากันเฉพาะอัตภาพร่างกายภายนอกเท่านั้น จะเห็นว่า คนสู้สัตว์ไม่ได้ **แต่ถ้าจะพูดกันเอาตามหลักความจริง** คนต้องเหนือกว่าสัตว์ สัตว์จะเหนือกว่า

คนไม่ได้ เพราะมีความรู้สูง ซึ่งเราเรียกกันว่า มนุษย์ **มนุษย์แปลว่าผู้มีความรู้สูงหรือมีใจสูง** ที่ว่ามีความรู้สูง ก็คือสูงกว่าสัตว์ ที่ว่ามีใจสูงก็คือสูงกว่าสัตว์ เพราะฉะนั้น ผู้ที่รักศักดิ์ศรีว่าตนเป็นคนหรือเป็นมนุษย์ ก็จำเป็นจะต้องทำตัวของตัวให้สูงกว่าสัตว์ ทำความคิดของตนให้สูงกว่าสัตว์ มิฉะนั้น จะสู้สัตว์มิได้

ลองสังเกตดูว่า **คนสูงกว่าสัตว์ดิรัจฉานนั้น สูงอย่างไร** อันธรรมชาติของสัตว์ดิรัจฉานนั้นถึงแม้จะมีร่างกายใหญ่โต เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น ก็สู้คนไม่ได้ สัตว์เหล่านั้น ถูกคนใช้สติปัญญา ใช้ความเฉลียวฉลาด ใช้ความสามารถ เอามาทำงานหรือทำประโยชน์แก่ตนได้

อนึ่ง แท้จริงสัตว์บางชนิด จะมีอภินิหารเหนือกว่ามนุษย์ เช่น นกทั่วๆ ไป สามารถบินได้และบินได้เร็ว ส่วนคนบินไม่ได้ ถ้าจะบินก็ต้องอาศัยเครื่องยนต์เข้าช่วย แต่ว่ามนุษย์ก็สามารถใช้สติปัญญาและวิธีการต่างๆ เอาสัตว์เหล่านั้นมาใช้งานหรือเอามารับประทานได้ สัตว์บางชนิดมีความเป็นอยู่เหนือมนุษย์ ซึ่งมนุษย์อยู่ไม่ได้ เช่น สัตว์ใต้ดิน สัตว์ใต้น้ำ เป็นต้น แต่มนุษย์ก็สามารถเอาสัตว์เหล่านั้นมารับประทานหรือมาทำประโยชน์แก่ตนได้ ที่กล่าวมานี้ เป็นความรู้ของคนที่เหนือกว่าสัตว์

อนึ่ง ในส่วนจิตใจก็เช่นเดียวกัน จิตใจของสัตว์ดิรัจฉานนั้น ถึงแม้จะใหญ่ ร่างกายจะโตก็จริงแต่จิตใจไหวพริบที่จะรู้ความดีความชั่วก็ดี จิตที่จะคิดสร้างสรรค์พัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าก็ดี ของสัตว์สู้มนุษย์ไม่ได้ มนุษย์ถึงร่างกายจะเล็ก บางคนยากจน บางคนพิการ แต่สมองหรือความคิดของเขายังดียังมีความสามารถที่จะวิวัฒนาการให้เกิดความเจริญแก่ตนแก่สังคมและแก่ประเทศชาติศาสนาได้ นี่แหละเป็นสิ่งที่ต่างกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์

เพราะฉะนั้น เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ควรจะค้นหาดูว่า **ค่าของคนนั้นอยู่ที่ไหน?**

ค่าของคนอยู่ที่ ความรู้ ความฉลาด และอยู่ที่คุณธรรมประจำจิต สัตว์ดิรัจฉานบางชนิดมีความฉลาดเหมือนกัน แต่ก็สู้มนุษย์ไม่ได้ มนุษย์ฉลาดกว่า จะยกตัวอย่างเล่าให้ฟังสักเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าไว้เป็นข้อเปรียบเทียบว่าความฉลาดของมนุษย์กับสัตว์ดิรัจฉานนั้นต่างกันอย่างไร

มีสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง ไปได้มนต์พิเศษที่สำหรับบังคับสัตว์ป่า จึงเกิดความคิดเห่อเหิมทะเยอทะยานขึ้นว่า จะใช้มนต์นั้นบังคับราชสีห์และช้างให้อยู่ในอำนาจของตน แล้วยกขบวนสัตว์ไปท้ารบชิงราชสมบัติกับพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อชนะก็จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสียเอง ที่มันคิดเช่นนั้น ก็เพราะคิดว่า มันมีดีกว่ามนุษย์ คือมีมนต์พิเศษสามารถจะเอาชนะมนุษย์ได้ และจะครองความเป็นใหญ่ทั้งมนุษย์และสัตว์ จากนั้นดำเนินการตามแผนที่วางไว้

วิธีการก็คือ เอาช้างสองเชือกมายืนเคียงกัน แล้วให้ราชสีห์ขึ้นไปยืนบนหลังช้าง แล้วตนเองขึ้นไปยืนบนหลังราชสีห์อีกทอดหนึ่ง เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ให้ปรากฏแล้วก็ท้าทายคนในเมืองว่าจะรบหรือจะยกสมบัติให้ ถ้าไม่ยอมจะฆ่าชาวเมืองทั้งหมด

ในเมืองนั้นมีนักปราชญ์ฉลาดรอบรู้อยู่คนหนึ่งได้ถามสุนัขจิ้งจอกว่า ที่ว่าจะเอาชนะมนุษย์นั้นจะเอาชนะด้วยวิธีใด? สุนัขจิ้งจอกก็ตอบว่า จะให้ราชสีห์แผดเสียง ให้มนุษย์หูแตกตาย นี่ถ้าเป็นคนไม่มีปัญญา เมื่อได้ฟังเช่นนั้น จะคิดอ่านอย่างไร อาจจะต้องพากันอพยพหนีไปหมดก็ได้ แต่คนมีปัญญาเขาคิดแก้ปัญหาได้ นักปราชญ์ผู้นั้นคิดว่า สุนัขจิ้งจอกเจ้าเล่ห์มันจะให้ราชสีห์แผดเสียงให้มนุษย์แก้วหูแตกตาย ก็เมื่อเรารู้อย่างนี้ เราก็ต้องเตรียมเครื่องอุดหูไว้ เมื่อราชสีห์แผดเสียงก็ไม่ได้ยิน หูก็ไม่แตกตาย จากนั้น ก็เที่ยวบอกชาวบ้านทั่วเมืองให้เตรียมหาสำลีบ้าง เม็ดถั่วบ้าง ดินเหนียวบ้าง ในวันนั้น ในเวลาเท่านั้นราชสีห์

จะแผดเสียง พวกท่านจงอุดหูทุกคน แม้กระทั่งเด็กเล็กเด็กโต แม้กระทั่งสัตว์ที่เลี้ยงไว้ทุกตัว เมื่อถึงกำหนด ก็ขึ้นไปท้าสุนัขว่า ในวันนี้ ท่านบอกว่าจะให้ราชสีห์แผดเสียง เหตุไรจึงไม่แผดเสียงเล่า หรือยอมแพ้มนุษย์แล้ว...

สุนัขจิ้งจอกเป็นสัตว์เจ้ามานะทิฐิ คิดว่าถึงตัวเองจะเล็กกว่า แต่มีมนต์และอำนาจเหนือกว่า จึงใช้เท้ากระตุ้นราชสีห์ เมื่อราชสีห์ได้รับสัญญาณเช่นนั้น ก็ได้แผดเสียงดังลั่น เสียงของราชสีห์นั้น ท่านทั้งหลายคงจะเคยได้ยินเขาเล่ามา เสียงมันดังและยิ่งใหญ่มาก เมื่อแผดเสียงออกไปแล้วพวกช้าง เสือสัตว์ทั้งหลายอยู่ไม่ได้วิ่งหนีกันกระจัดกระจายไป ดังนั้นเมื่อราชสีห์แผดเสียงแล้วทั้งช้าง ทั้งสัตว์ทั่วไป วิ่งกันกระจัดกระเจิง ส่วนสุนัขจิ้งจอกนั้นคิดอยู่แต่จะทำร้ายผู้อื่น ไม่ได้คิดถึงตัวว่า ตนเองก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งเหมือนกัน ไม่ทันได้ระวังและป้องกันตัว จึงตกลงจากหลังราชสีห์ และถูกสัตว์ที่วิ่งไปมาเหยียบตายในที่นั้น นี่เป็นปัญญาเป็นความคิดของสัตว์ดิรัจฉาน ถึงแม้จะมีวิชาความรู้ แต่ความคิดขาดเหตุผลขาดความรอบคอบ จึงสู้มนุษย์ไม่ได้ ที่ยกมานี้ ต้องการเทียบให้เห็นว่า มนุษย์นั้นมีภาวะที่ต่างกัน มีความคิดรอบคอบต่างกัน มนุษย์ที่ว่ามีค่ากว่าสัตว์ก็อยู่ตรงนี้ จึงควรสร้างค่าให้แก่ตนเอง

ตัวอย่างมนุษย์ที่มีค่า พระพุทธเจ้าของเรานั้น ไม่ใช่เทวดา ไม่ใช่พรหมไม่ใช่ผู้วิเศษมีอิทธิฤทธิ์มาตั้งแต่เกิด พระองค์เป็นมนุษย์เหมือนเราท่านทั้งหลายนี่แหละ แต่พระองค์รู้จักใช้สติปัญญาอันประเสริฐ ที่พระองค์ได้สะสมมาเป็นเวลานาน จนสามารถตรัสรู้อริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นสัจธรรมอันศาสดาในศาสนาไหนๆ ก็รู้ไม่ได้ และสัจธรรมนั้นเป็นธรรมที่ยอมรับกันว่า เป็นอมตธรรม มีอยู่อย่างนั้นตลอดกาล หากแต่เมื่อสิ้นศาสนาพุทธของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์แล้วก็อันตรธานหายไป จนกว่าจะมีพระโพธิสัตว์ ซึ่งจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปมาเกิดและตรัสรู้ขึ้นใหม่ จึงจะปรากฏขึ้นอีก

พระพุทธเจ้าแต่ละองค์นั้นก็เป็นมนุษย์เหมือนๆ กับเรา แต่เมื่อพระองค์มีความพิเศษแล้วก็สามารถเป็นครูสั่งสอนเทวดาบ้าง สั่งสอนพรหมบ้าง จนมีสมัญญาว่า เป็นศาสดาเอกในโลก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะพระองค์ทรงสร้างค่าให้แก่พระองค์เอง สร้างพระองค์ให้มีค่าด้วยความรู้ ความฉลาด และความสามารถ จนเป็นผู้ยิ่งกว่ามนุษย์ธรรมดาทั่วไป

จากเรื่องที่เล่ามานี้ จะเห็นว่า คนเรานั้นเกิดมาเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน เป็นผู้ชายเป็นผู้หญิงเท่าเทียมกันก็จริง แต่การสร้างบารมี การสร้างคุณค่าความดีตลอดจนความเฉลียวฉลาด ความสามารถต่างๆ อาจไม่เท่าเทียมกัน บางคนมีมาก บางคนมีน้อย ตามที่ได้สะสมไว้ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงจำแนกบุคคลเป็น ๔ ประเภท

พวกที่ ๑ คือพวกที่รู้ได้ไว หมายความว่า พอได้ยินได้ฟังอะไร ก็รู้และเข้าใจทันที

พวกที่ ๒ พวกนี้ต้องอธิบายให้ฟังบ้าง จึงจะเข้าใจและสามารถรู้ได้

พวกที่ ๓ พวกนี้อธิบายแล้วก็ยังไม่เข้าใจ ต้องสาธิต ต้องทำให้ดู จึงจะรู้และเข้าใจ

พวกที่ ๔ พวกนี้สอนอย่างไร วิธีใดก็ไม่เข้าใจ เป็นผู้ที่ต้องรอและรอต่อไป

เมื่อรู้ว่าในโลกนี้ ท่านแบ่งคนไว้ ๔ พวก ตามลักษณะและความสามารถอย่างนี้แล้ว การที่จะปรับปรุงตัวของเรานั้น ก็ต้องพิจารณาดูว่า เรานั้นจัดอยู่ในบุคคลพวกไหน จะพยายามปรับปรุงตัวให้เป็นคนพวกไหน ถ้าคิดอย่างนี้จะสร้างตัวเองได้

บางคนเกิดมาเป็นเด็กตัวเล็กๆ แต่ว่ามีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถเหนือผู้ใหญ่เช่นเด็กในประเทศไทยหรือในต่างประเทศบางคน เรียน

ปริญญาตั้งแต่อายุยังน้อยๆ นับว่าเป็นเด็กพิเศษ เด็กบางคนยังไม่ทันเข้าโรงเรียน รู้สิ่งต่างๆ ได้มากกว่าเด็กธรรมดาก็มี เด็กพวกนี้ท่านว่ามี**สชาติกปัญญา คือ ปัญญาที่ติดมาตั้งแต่เกิด** พอเกิดมาเขาก็มีความรู้ความสามารถ ความฉลาดเกินวัย ทั้งนี้เป็นเพราะเขาได้สะสมสิ่งเหล่านั้นมาหลายชาติ ทับถมกันเข้า ทำให้เขาได้รู้เร็ว หรือรู้ได้โดยไม่ต้องมีครูสอน ไม่ต้องดูอื่นไกล ท่านสาธุชนคงเคยได้ยินเรื่องของมโหสถบัณฑิตบ้างแล้ว ซึ่งคนไทยในสมัยก่อน เมื่อจะให้พรแก่เด็กๆ มักจะให้พรว่า ขอให้มีปัญญาดังพระมโหสถ ให้มีน้ำอดเหมือนพระเตมีย์ใบ้ แสดงว่ามโหสถบัณฑิต ซึ่งเป็นอดีตของพระพุทธเจ้าของเรานั้น มีสติปัญญายอดเยี่ยม นับว่ามีสชาติกปัญญา มีปัญญาติดมาตั้งแต่เกิด ยังไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่ก็มีความรู้ความฉลาดเหนือผู้ใหญ่ธรรมดา

ข้อนี้เกิดขึ้นได้เพราะอะไร? เกิดขึ้นได้เพราะเคยอบรมไว้ในอดีตชาติ อบรมมากๆ เข้า ก็เป็นบารมีสูงขึ้นๆ เมื่อขณะตอนมีอายุเพียง ๗ ปี ก็ได้แสดงความพิเศษเหนือผู้ใหญ่ให้ปรากฏ อย่างเช่น กรณีหญิง ๒ คน แย่งทารกกัน คือ มีหญิงคนหนึ่งอุ้มเด็กไปอาบน้ำที่สระแล้ววางลูกไว้ที่ริมสระตนเองก็ลงไปอาบน้ำ ในขณะนั้นมีหญิงอีกคนหนึ่งมาพบเด็ก เห็นน่ารักน่าเอ็นดู ก็อุ้มเอาไป ผู้เป็นแม่จึงรีบติดตามไปขอคืน ผู้หญิงคนนั้นกลับบอกว่าเป็นลูกตน ทั้งสองคนต่างอ้างว่าเด็กนั้นเป็นลูกตน และไม่มีใครเป็นพยาน เมื่อตกลงกันไม่ได้ จึงหันไปหาอำมาตย์ให้ตัดสิน อำมาตย์ก็ตัดสินไม่ได้ จึงพากันไปหามโหสถกุมารซึ่งกำลังวิ่งเล่นอยู่กับเพื่อนๆ ให้ช่วยตัดสินให้ **ตอนนี้ถ้าท่านทั้งหลายจะตัดสินอย่างไร** แต่มโหสถตัดสินอย่างชนิดที่คิดไม่ถึง คือให้ผู้หญิงที่อ้างเป็นแม่ทั้งสองคนชักเย่อ แย่งเด็กกัน คือให้ดึงกันคนละข้าง คนหนึ่งดึงทางศีรษะ อีกคนหนึ่งดึงทางเท้า เมื่อหญิงทั้งสองต่างคนต่างดึงกันอยู่ เด็กก็ร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด ผู้ที่ไม่ใช่แม่จริงๆ ก็ดึงเอาด้วยความต้องการอยากได้เด็กอย่างเดียว

แต่หญิงที่เป็นแม่จริงๆ นั้น เมื่อเห็นลูกเจ็บปวดร้องไห้อย่างนั้น ทนไม่ไหว หัวใจจะขาด ทั้งๆ ที่อยากจะให้ได้ลูกมาเป็นของตน แต่เพราะน้ำใจแม่ซึ่งรักลูกเหนือกว่าสิ่งใด แม่ทนดูลูกถูกแย่งเจ็บปวดจนขาดใจตายไม่ได้ จึงยอมปล่อย ด้วยคิดว่าถึงจะตกไปอยู่กับคนอื่นก็ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ตาย ยังจะได้เห็นหน้ากันต่อไป แล้วนางก็ยืนร้องไห้ด้วยความสงสารลูก

มโหสถบัณฑิตจึงตัดสินว่า ผู้ที่ปล่อยเด็กไปนั่นแหละคือแม่ที่แท้จริง เพราะสัญชาตญาณของผู้เป็นแม่ย่อมสงสารลูกไม่ต้องการให้ลูกเป็นอันตรายและยอมรักษาลูกของตนเองไว้ด้วยชีวิต นี่แสดงให้เห็นว่ามโหสถกุมารมีปัญญาเหนือกว่าคนธรรมดา ปัญญาประเภทนี้แหละเรียกว่าสชาติกปัญญา ปัญญาอย่างนี้ต้องอาศัยการสั่งสมอยู่เสมอๆ อย่างนี้ท่านทั้งหลายได้จัดโครงการฟังพระธรรมเทศนาทุกๆ เดือน และฟังกันมาตั้ง ๓๐ ครั้งแล้ว นี้เป็นการสะสมความรู้เป็นเรื่องของคนมีปัญญา เลือกหาเลือกทำแต่สิ่งที่มีสาระเท่านั้น

เรื่อง **ค่าของคน** ที่ได้ตั้งหัวข้อเทศนาไว้ในวันนี้ ก็ต้องการจะให้ท่านทั้งหลายนำไปคิดพิจารณาดูว่า คนเรานั้นมีค่าตรงไหน และควรจะสร้างค่าให้แก่ตนอย่างไร?

คนเราเมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่ ก็มีค่าอยู่ที่คุณงามความดี จึงมีคำสอนไว้ว่าสังขารร่างกายนั้นเป็นส่วนประกอบเป็นเครื่องช่วยให้เรานั้นได้สร้างคุณงามความดี คนจะทำความดีความชั่วได้ก็ต้องอาศัยร่างกาย แต่ร่างกายจะทำความดีความชั่วได้ก็ต้องอาศัยจิตใจเป็นตัวบังคับ ลำพังจิตใจอย่างเดียวทำความดีความชั่วได้ยาก ทั้งสองอย่างจึงต้องอาศัยกันและกัน สังขารร่างกายภายนอกมีค่าเหมือนกันแต่มีค่าน้อย บางคนก็น้อยกว่าสัตว์ดิรัจฉานเสียอีก เมื่อตายแล้วก็หมดค่า เช่นร่างกายของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ อาจจะมีตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นใหญ่เป็นโต

มีประโยชน์ต่อสังคมมากมาย แต่พอตายแล้วก็กลายเป็นผีไปหมด ศีรษะก็เป็นศีรษะผี ตัวก็เป็นตัวผี มือเท้าก็เป็นมือเท้าของผี นี่ก็เห็นแล้วว่า สิ่งต่างๆ นั้นเปลี่ยนแปลงไป คงไว้แต่คุณงามความดี และคุณงามความดีนั้น ต้องทำในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ตายแล้วทำไม่ได้ ฉะนั้น เรื่องของความดี จึงเป็นหลักใหญ่ของมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่

เกี่ยวกับความยึดมั่นถือมั่นในรูปร่างสังขารนี้ พระพุทธเจ้าเคยสอนด้วยตัวอย่างจริงๆ เช่น เมื่อตอนที่นางสิริมา ซึ่งเป็นน้องสาวของหมอชีวกได้ป่วยไข้และตายลงพระองค์สั่งให้เก็บศพไว้เฉยๆ โดยไม่ต้องฉีดยาหรือเข้าห้องเย็น เก็บไว้ ๗ วัน สภาพศพเปลี่ยนไปหมด นางสิริมาซึ่งแต่ก่อนเป็นหญิงที่มีรูปงาม ทรวดทรงสวยงามมาก ได้รับตำแหน่งหญิง **นครโสเภณี คือหญิงที่งามในพระนคร** เป็นหญิงประดับบ้านประดับเมือง เมื่อบุรุษใดต้องการจะอภิรมณ์ยินดีกับนาง ต้องเสียเงินวันละ ๔,๐๐๐ บาท มีบุรุษจองกันทุกวัน แม้แต่พระภิกษุบางรูปที่ยังมากไปด้วยกิเลส เคยรับอาหารบิณฑบาตจากนาง ถึงกับเพ้อไม่ยอมฉันอาหาร นอนอดอาหารอยู่ตั้งหลายวัน จนกระทั่งเมื่อนางตายและพระพุทธเจ้าได้ให้เก็บศพไว้ ๗ วัน สภาพศพขึ้นอืดเต็มที่ สิ่งที่เคยสวยงามเมื่อก่อนหายไปหมด กลับมีสิ่งที่น่าเกลียดเกิดขึ้นแทน เช่นใบหน้าเขียวคล้ำน้ำเหลืองไหลออกจากปาก ทางจมูกและทางหู ร่างที่เอวบางร่างน้อยอ่อนช้อยไปตามลีลา บัดนี้บวมเต่งขึ้น น่าเกลียดน่ากลัว กลิ่นกายที่หอมด้วยเครื่องทาบัดนี้มีกลิ่นเหม็นอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้ารับสั่งให้เอาศพไปเร่ขาย ตอนแรกตั้งราคาไว้สี่พัน เมื่อไม่มีผู้ใดเอาไป ก็ลดลงมาเหลือสามพัน สองพัน หนึ่งพัน และห้าร้อย สี่ร้อย สามร้อย สองร้อย หนึ่งร้อย ลดลงมาจนกระทั่งเหลือ ๑ บาท ก็ไม่มีผู้ใดต้องการ และในที่สุดก็ยกให้เปล่าๆ ก็ยังไม่มีผู้ใดต้องการอีก พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงชี้แจงให้เห็นว่าชีวิตร่างกายของคนเราเป็นอย่างนี้ หนีความเป็นอย่างนี้

ไปไม่ได้ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เรายึดติดเนื้อหนังมังสากัน อย่างนางคนนี้ เมื่อตอนมีชีวิตซื้อเวลากันวันละตั้ง ๔ พันบาท ขณะนี้ตายแล้ว ให้เปล่าๆ ก็ยังไม่มีใครต้องการ ร่างกายของคนสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีแก่นสาร แต่คุณงามความดีที่ทำไว้จะเป็นแก่นสารต่อไป

วิธีที่จะสร้างชีวิตให้มีค่า ประการแรกต้องมีความฉลาด ความฉลาดเป็นคุณค่าของคนและเพราะความฉลาดนี้แหละคนจึงเหนือกว่าสัตว์ หรือเหนือกว่าคนอื่นๆ เช่นคนป่า คนเถื่อน เป็นต้น คนป่าหรือคนเถื่อนนั้น ถ้าหากเขามีความฉลาด เขาก็มีความดี เป็นอารยชนได้ เป็นคนที่สังคมนับถือสังคมต้องการ และเป็นนายกของสังคมได้

ดังนั้น จึงควรสร้างความฉลาด **ความฉลาดมี ๒ ลักษณะ**ด้วยกันคือ **ฉลาดแบบแหลม กับฉลาดแบบคม** ของแหลมเราก็ทราบกันแล้วว่า จะต้องเจาะไชสิ่งที่หนาเข้าไป ส่วนของคม ใช้สำหรับผ่าหรือฟันให้แตกขาด **ปัญญาของเราก็ต้องมี ๒ ลักษณะ** ลักษณะแหลมและลักษณะคม ลักษณะคม คือสามารถจะฟัน หรือทำอย่างโน้นอย่างนี้ให้สำเร็จความประสงค์ขึ้นมาได้ คือใช้ในด้านกำลัง แต่ความรู้ที่ว่าแหลมนั้น คือรู้จิตใจของคนที่เราต้องการจะรู้ เช่นมีผู้มาชักชวนเราไปหางานทำ หรือชวนไปทำงานในที่ต่างๆ เราสามารถรู้ถึงส่วนลึกของจิตใจเขาว่า ผู้นี้มีความประสงค์อย่างไร เขาจะมีเล่ห์เหลี่ยมแก่เราอย่างไร มาชวนเราไปด้วยเจตนาดีหรือเจตนาร้ายอย่างไร แล้วค่อยหาทางแก้ไขลักษณะ**อย่างนี้เรียกว่ารู้แหลม** คือสามารถเจาะทะลุเข้าไปถึงส่วนลึกของจิตใจ ตัวอย่างเช่นสามีภรรยาคู่หนึ่งแต่งงานอยู่กินกันมาตั้งแต่หนุ่มสาวจนวัยชราไม่เคยทะเลาะครั้งใหญ่เลย ครั้งหนึ่ง เกิดเป็นปากเสียงอย่างหนัก ถึงกับตกลงกันว่า จะไม่พูดกัน ถ้าผู้ใดพูดกับอีกคนหนึ่งก่อน ถือว่าผู้นั้นเป็นฝ่ายแพ้ จากนั้นก็ไม่พูดกันมาหลายวัน วันหนึ่งตอนเช้า สามีจะต้องเอาข้าวไปหว่านไถนา

ก็ไม่รู้ว่าภรรยาเตรียมที่ไว้เท่าไร จะได้เอาข้าวไปให้พอดี ไม่ต้องกลับมาขนเอาไปอีก ครั้นจะถามก็กลัวจะแพ้ เดินไปเดินมาตั้งแต่เช้ามืดจนสว่าง คิดไม่ออก ในที่สุดตัดสินใจจูงควายออกมา บังเอิญนึกขึ้นได้ ก็เลยคิดว่า เอาละเอาเจ้าทุยนี้แหละเป็นสื่อ จึงพูดขึ้นว่า เจ้าทุยไปถามแม่เขาทีว่า จะให้เอาข้าวไปเท่าไร? ภรรยาได้ฟังก็รู้ทัน เพราะเห็นเดินงุ่มง่ามมาตั้งแต่เช้าแล้ว จึงพูดขึ้นว่า... เจ้าทุยไปบอกพ่อเขาว่าเอาไปสองกระบุง... ฉันไม่พูดกับเธอนะฉันพูดกับเจ้าทุย... แล้วทั้งสองก็ดีกันเหมือนเดิม นี้เรียกว่าคมคือรู้จักเอาไอ้ทุยมาปรับความเข้าใจกัน

อีกเรื่องหนึ่ง เรียกว่าแหลม เจาะเข้าไปถึงจิตใจท่านกล่าวถึงสามีภรรยาคู่หนึ่งอยู่ด้วยกันมาหลายปี ภรรยาชอบไปสุ่มปลา สามีเป็นผู้สานตะข้องให้ เพื่อนบ้านเห็นตะข้องสวยดีก็ขอซื้อไป ภรรยาก็ขายแล้วให้สามีสานให้ใหม่ ทำอยู่อย่างนี้จนสามีเบื่อหน่ายเต็มที่ จึงคิดว่า จะต้องทำตะข้องให้ไม่เหมือนชาวบ้านเขาจะได้ไม่มีใครซื้อ เราก็ไม่ต้องสานใหม่ จากนั้นก็สานตะข้องทรงพิเศษ ตามธรรมดา ตะข้องก้นใหญ่ปากเล็กและคอคอด แต่สามีสานตะข้องทำให้ก้นเล็กปากกว้าง เหมือนกระบุงแบกข้าวของคนจีน ตกตอนเย็นภรรยากลับมาถึงบ้านเห็นตะข้องทรงใหม่เข้า นึกรู้ได้ทันทีว่า สามีต้องแกล้งเราแน่ เขาคงจะเบื่อที่ต้องสานบ่อยๆ แต่ช่างเถอะ เราจะแก้เผ็ดให้ได้ จึงพูดอย่างดีใจว่า แหมพี่วันนี้สานตะข้องสวยเหลือเกิน พี่ได้ทรงใหม่มาจากไหน ตะข้องที่แล้วไม่ดีเลยเวลาสุ่มปลาต้องสะพายติดตัวไปด้วย เพราะปากมันเล็ก ทำให้ลำบาก แต่ตะข้องใบใหม่นี้สบายมาก ไม่ต้องนำติดตัวไป ตั้งไว้ที่ริมตลิ่ง เวลาได้ปลาก็โยนใส่ได้เพราะปากมันใหญ่ไม่ต้องลำบาก ไม่ต้องเอาติดตัวไปด้วย พรุ่งนี้ฉันจะเอาไปอวดเพื่อนๆ เพื่อนๆ คงจะชอบกันมาก... เมื่อโดนเข้าอย่างนี้ สามีก็ร้อนตัว บอกว่าไม่ได้ เอาไปอวดเพื่อนๆ ไม่ได้ เดี๋ยวเขาจะหาว่าฉันสานตะข้องไม่เป็นเอาเถอะฉันจะสานให้ใหม่ รู้ทันอย่างนี้เรียกว่ารู้แหลม เจาะเข้าไปถึงความคิด

อนึ่งการรู้ทันกัน และพูดเอาอกเอาใจกันของสามีภรรยา ก็ทำให้เกิดการอยู่ครองเรือนมีความสุขได้ ไม่ทะเลาะ ไม่ต้องมีเรื่องบาดหมางกัน อย่างที่โบราณท่านเล่ามานานแล้วว่า สามีภรรยาคู่หนึ่ง รู้จักเอาใจกัน **วันหนึ่ง**ภรรยาหุงข้าวแฉะไป แทนที่สามีจะบ่นว่า กลับพูดว่า เธอหุงข้าวนิ่มดีจัง อร่อยมากไม่ต้องเคี้ยวเท่าไรก็กลืนเลย ภรรยาก็สบายใจ ไม่ต้องทะเลาะกัน **อีกวันหนึ่ง**ภรรยาหุงข้าวดิบ สามีก็ชมว่าวันนี้หุงข้าวดี มันอร่อยดี เมื่อภรรยาหุงข้าวไหม้ไป สามีก็ชมว่า เธอหุงข้าวดี กลิ่นหอมน่ารับประทาน ถ้าสามีภรรยาคู่ใดเป็นอย่างนี้ก็อยู่กันอย่างมีความสุข ถ้าหากเอาแต่โมโหโกรธา เจ้าแง่แสนงอน เอาแต่ทิฐิมานะเข้าหากัน ก็อยู่กันไม่มีความสุข ถึงแม้ว่าฐานะจะร่ำรวยเป็นใหญ่เป็นโตอย่างไรถ้าไม่รู้จักเอาใจกัน ก็ไม่มีความสุข ผู้ใหญ่บางคน ในที่ทำงานมีตำแหน่งใหญ่โตมีคนเคารพนับถือมาก แต่พอเข้าบ้านกลัวภรรยา เหมือนหนูกลัวแมว อย่างนี้ก็ไม่มีความสุขเหมือนกัน เพราะฉะนั้น จะต้องพยายามทำใจให้อยู่ด้วยกันได้ ที่กล่าวมานี้ ก็เป็นเกร็ดชีวิตอีกแบบหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความฉลาดเป็นแนวทาง

อันความรู้นั้น เราเรียนกันได้ ตามตำหรับตำราหรือศึกษาจากครูอาจารย์ แต่ความฉลาดนั้น จะต้องอาศัยตัวเอง ต้องอาศัยประสบการณ์ ต้องฝึกหัดนึกคิดจดจำเอาเองไว้

ทางเกิดของปัญญามี ๓ อย่าง คือ

ทางที่ ๑ ต้องฟังให้มาก การฟังนี้รวมไปถึงการอ่าน การค้นคว้าตามห้องสมุด และตามหนังสือต่างๆ ด้วย พบหนังสือห่อข้าวของก็อ่านได้ เป็นความรู้ทั้งนั้น ความรู้เข้ามาแล้ว ไม่ได้ทำให้เราเปลืองที่เก็บ ไม่ได้รกสมองแต่อย่างใด ต้องการใช้เมื่อใดก็ได้ทันที เมื่อไม่ต้องการใช้ ก็ไม่ต้องเอาออกมาใช้อย่างนี้ ความรู้เกิดจากการฟัง

ทางที่ ๒ ความรู้เกิดจากการคิด ถ้าหากเอาแต่อ่านหรือฟังอย่างเดียว จดจำจากตำรา จากครูอาจารย์ ไม่เอามาคิด หรือกระจายให้แตกสาขาออกไป ก็จะไม่มีความรู้เพิ่มขึ้น จึงควรที่จะเก็บเอามาคิด ขยายให้กว้างขวางออกไป ทั้งตั้งปัญหาและตอบปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนการวางแผนงานต่างๆ เรียกว่า ความรู้เกิดจากความคิด

ทางที่ ๓ ความรู้เกิดจากการฝึกฝนอบรม หรือมีประสบการณ์ ประสบการณ์เป็นปัญหาชนิดหนึ่ง เช่นทำงานผิด ความผิดอันนั้นแหละจะเป็นครูสอนเราให้เราทำถูกต่อไป ถ้าทำงานดี เจ้านายยกย่อง นิยมชมชอบการงานเสร็จเร็วและได้ผลดี ความรู้นี้ จึงจะทำให้มีการพัฒนามากขึ้น เพราะฉะนั้น การมีประสบการณ์ ย่อมทำให้เกิดความรู้ได้เช่นกัน

เรื่องความรู้ ความฉลาดนั้น มีประโยชน์ต่อมนุษย์มาก ใช้เป็นเครื่องแก้ปัญหาได้ดีที่สุด ผู้ที่มีประสบการณ์มาก เช่นครูน้อย ครูใหญ่ อธิบดีกรม ปลัดกระทรวง หรือรัฐมนตรี ท่านเหล่านี้ล้วนแต่ได้ศึกษากันมาแล้วทั้งนั้น ย่อมเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ เช่นเมื่อบางคนเกิดปัญหาขึ้นแก้ไขด้วยตนเองไม่ได้ ขอร้องให้ท่านเหล่านั้นช่วยแนะนำ ท่านก็สามารถแก้ปัญหาให้เขาเหล่านั้นได้

เรื่องประสบการณ์เป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งของนักแก้ปัญหาพระพุทธเจ้าของเรา เมื่อครั้งที่เป็นพระโพธิสัตว์มีชื่อว่าเสนกะ ก็เคยแก้ปัญหาให้พราหมณ์ชราซึ่งร้องไห้อยู่ท้ายที่ประชุมทั้งหลาย จึงเรียกมาถามว่า เหตุอะไรจึงร้องไห้ พราหมณ์ตอบว่า วันนี้นั่งรับประทานอาหารกลางวันที่ต้นไม้ต้นโน้นพอเดินออกมาก็ได้ยินเสียงมาตามลมว่า ท่านพราหมณ์ วันนี้ท่านจะไปไม่ถึงบ้าน ท่านจะตาย ถ้าท่านไปถึงบ้าน ภรรยาท่านจะตาย ข้าพเจ้าร้องไห้เพราะเหตุนี้

สาธุชนทั้งหลาย ถ้าเป็นเรา เราจะแก้ปัญหานี้อย่างไร สำหรับเสนกะนั้น

พอได้ฟังเรื่องนี้เท่านั้น ก็คิดเป็นคุ้งเป็นแคว เห็นทะลุปรุโปร่ง เพราะได้ศึกษามาก มีประสบการณ์มาก จึงตั้งประเด็นข้อมูลขึ้นว่า ลุงกินอาหารที่ไหน...? กินที่ใต้ต้นไม้ อาหารของลุงเป็นอาหารอะไร...? ข้าวตากคลุกน้ำตาล ข้าวตากคลุกน้ำตาลอยู่ที่ไหน...? ใส่อยู่ในกระทอใบนี้ ตอนลุงลงไปดื่มน้ำ ปิดปากกระทอหรือเปล่า...? ไม่ได้ปิด เท่านี้เองก็ได้ข้อมูลแล้ว เสนกะจึงตัดสินลงไปว่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ต้นไม้ที่ลุงไปกินอาหารนั้นคงจะมีงูพิษ งูได้กลิ่นข้าวตากคลุกน้ำตาลก็จะออกมา ตอนที่ลุงลงไปล้างปาก มันคงจะเข้าไปในกระทอนั้น วันนี้ ถ้าลุงไปไม่ถึงบ้าน เมื่อหิวล้วงมือลงไปในกระทอนั้น ก็จะถูกงูกัดตาย เพราะฉะนั้น ขอให้ค่อยๆ เปิดปากกระทอดู ก็ปรากฏว่ามีงูเลื้อยออกมาจริงๆ นี่เป็นการแก้ปัญหาของผู้มีวิจารณญาณในการไตร่ตรองพิจารณาเรื่องต่างๆ มีสติปัญญาดี รู้จักใคร่ครวญก่อนคิด ก่อนพูด ก่อนทำ

แม้ในการตัดสินใจบางอย่างบางเรื่อง ก็ต้องอาศัยความฉลาด หรืออาศัยไหวพริบปฏิภาณด้วยเหมือนกัน เช่น พระพุทธเจ้ากับโจรองคุลิมาล พระพุทธเจ้าตรัสเพียง ๒-๓ คำเท่านั้น โจรองคุลิมาลซึ่งฆ่าคนมาเป็นจำนวนมาก หยุดเป็นโจร เลิกเป็นโจรได้ จะเล่าให้ฟังเพียงย่อๆ คือในขณะที่โจรองคุลิมาลกำลังจะฆ่าคนจะครบจำนวน ๑,๐๐๐ คน พอดี พระพุทธเจ้าเสด็จไปขวางหน้า องคุลิมาลได้พยายามไล่ตามหมายจะสังหารพระพุทธเจ้า แต่ตามไม่ทันจึงหยุดแล้วตะโกนขึ้นว่า **พระหยุดก่อนๆ...** พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่าเราหยุดแล้ว แต่ท่านยังไม่หยุด คำพูดประโยคนี้ขัดกับความจริง คือพระพุทธเจ้ากำลังเดินไป แต่องคุลิมาลหยุดเดิน พระพุทธเจ้ากลับตรัสว่า เราหยุดแล้วแต่ท่านยังไม่หยุด นับเป็นคำที่น่าจะต้องคิด องคุลิมาลจึงได้คิดแล้วถามไปว่า เหตุใดท่านกำลังเดินจึงบอกว่าหยุด แต่ข้าพเจ้าหยุดเดินแล้ว เหตุใดท่านจึงว่ายังไม่หยุด พระพุทธเจ้าก็อธิบายให้ฟังว่า เราหยุดจากการทำบาปกรรมความชั่วทั้งปวงแล้ว เราหยุด

จากการเกิดแก่เจ็บตายแล้ว แต่เธอยังทำบาปกรรมความชั่วอยู่ จึงชื่อว่ายังไม่หยุด เพราะคำเพียงไม่กี่ประโยค สามารถกลับจิตใจของโจรร้ายได้ นี่เป็นเรื่องของคนที่มีปัญญา มีความสามารถ ฉลาดในการใช้คำพูด

อีกเรื่องหนึ่ง เป็นคำพูดของหลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม จังหวัดนครปฐม เคยมี ๒ พี่น้อง ทะเลาะกัน เรื่องแย่งมรดก ผู้เป็นพี่ได้มาก ผู้เป็นน้องได้น้อย ถึงกับตัดพี่ตัดน้องกัน วันหนึ่ง ผู้เป็นน้องเข้าไปหาหลวงพ่อเงิน และเล่าเรื่องให้ท่านฟังโดยตลอด และบอกว่าตัดพี่ตัดน้องกันแล้ว หลวงพ่อเงินท่านก็พูดว่า น่าเห็นใจ คนพี่มันรู้มาก เห็นแก่ตัว น่าจะแบ่งให้เท่าๆ กัน เพราะเป็นพี่เป็นน้องกัน การที่เจ้าตัดพี่ตัดน้องก็สบายดี แต่หลวงพ่อว่า **ทรัพย์สินสมบัติต่างๆ พอหาซื้อกันได้ แต่พี่น้องแม่พ่อเดียวกันไม่มีขายในตลาดหาซื้อที่ไหนก็ไม่ได้ เอาไปคิดดู...** คำพูดง่ายๆ ไม่กี่คำนี้ สามารถทำให้พี่น้องกลับดีกันอย่างเดิม นี่ก็เป็นคำพูดของท่านที่ฉลาด และสามารถใช้คำพูดได้ดี

อีกเรื่องหนึ่ง ในฐานะที่ท่านทั้งหลายได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษามามาก พอจะนึกถึงเรื่องที่สมเด็จพระนเรศวรสู้รบกับมหาอุปราชได้ ตอนนั้นสมเด็จพระนเรศวรพลัดเข้าไปในกองทัพของมหาอุปราชแต่พระองค์เดียวทหารติดตามไปไม่ทัน แต่สมเด็จพระนเรศวรก็เอาชนะได้ โดยฟันพระมหาอุปราชตายบนหลังช้างนั้นเอง หลังจากเสร็จศึกสมเด็จพระนเรศวรทรงพระพิโรธทหารมาก ที่ทอดทิ้งพระองค์กลางสงคราม จึงทรงคาดโทษไว้ว่า จะประหารทั้งหมด ความเรื่องนี้ได้รู้ถึงสมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว ท่านคิดว่า การสงครามก็ชนะแล้ว เหตุใดจะต้องมาฆ่ากันอีก เป็นบาปกรรมเปล่าๆ จึงเข้าเฝ้าสมเด็จพระนเรศวร สนทนาเรื่องอื่นๆ ก่อนแล้วจึงมาย้อนถามเรื่องสงคราม สมเด็จพระนเรศวรเล่าให้ฟังว่าทหารทอดทิ้งพระองค์ ไม่ตามไปช่วยพระองค์จะต้องประหารเสียให้หมด สมเด็จ

พระวันรัตจึงทูลว่า **การที่พระองค์ทรงเอาชนะข้าศึกโดยพระองค์เดียวเช่นนั้น คงไม่ใช่ธรรมดา คงจะเป็นด้วยเทวดาฟ้าดินเป็นใจเป็นแน่ คือบันดาลให้ทหารคุ้มกันไม่ทัน พระองค์จะได้ชนะอย่างใสสะอาด ถ้าทหารตามไปทัน และช่วยพระองค์จนชนะได้ ความชนะครั้งนี้ก็ไม่น่าอัศจรรย์อะไร ใครมีทหารมากก็สามารถจะเอาชนะข้าศึกได้ แต่การที่พระองค์ผู้เดียว ชนะข้าศึกจำนวนมากด้วยสติปัญญาและความสามารถของพระองค์ โลกจะต้องยกย่องและเล่าลือกันว่า พระองค์เป็นยอดมหาวีรบุรุษเป็นแน่** เมื่อตอนที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียรก่อนที่จะตรัสรู้ก็เหมือนกัน ตอนนั้นมีเทวดา ท้าวมหาพรหม มาสถิตอยู่บนท้องฟ้าเต็มแน่นไปหมด เพื่อจะชมบารมีตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าในขณะนั้นพระยามาราธิราชได้ยกพลพยุหเสนามามากมาย เพื่อต้องการจะขัดขวางและชิงรัตนบัลลังก์จากพระพุทธเจ้า ต่างเปล่งสีหนาท แสดงแสนยานุภาพมากมายทำให้เทวดาและพรหมหนีไปหมด เหลือแต่เจ้าชายสิทธัตถะคือพระพุทธเจ้าของเราพระองค์เดียวเท่านั้น พระองค์ทรงระลึกถึงบารมีที่บำเพ็ญมาจนนับชาติไม่ถ้วน และสามารถเอาชนะได้ ถ้าชนะในขณะที่เทวดามหาพรหมเต็มท้องฟ้าแล้ว การชนะครั้งนั้นก็ไม่น่าอัศจรรย์อะไร ใครก็อาจจะชนะได้เพราะมีกำลังใจมีผู้คอยช่วยเหลืออยู่ เหมือนกับนักมวยที่ชกชนะในประเทศของตน มีคนช่วยเชียร์ให้กำลังใจมากมาย ชนะได้ก็อย่างนั้นแหละ ไม่น่าอัศจรรย์มากมายนัก แต่ถ้าไปชกชนะต่างประเทศ ซึ่งไม่มีพวกพ้องไปช่วยเชียร์ให้กำลังใจมากนัก การชนะนั้น เป็นสิ่งที่น่าเชิดชูอย่างยิ่ง

ปรากฏว่า เมื่อสมเด็จวันรัตกล่าวจบ สมเด็จพระนเรศวรทรงพอพระทัยและพระราชทานอภัยโทษแก่ทหารเหล่านั้นหมด ปัญญาอย่างนี้ เรียกว่าปัญญาของผู้มีประสบการณ์

การที่บุคคลจะสร้างปัญญาประเภทต่างๆ ได้ดี จะต้องมีหลักการตามที่

ได้แสดงมาแล้วนั้น คือต้องขยันหมั่นฟัง หมั่นศึกษาหาความรู้ แล้วเก็บเอาไปคิดให้กว้างขวางออกไป และต้องอบรมตนให้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ ด้วย

ส่วนในข้อที่ว่า ชีวิตจะมีค่า ต้องสร้างค่าให้แก่ชีวิตนั้น สิ่งที่ทำให้ชีวิตมีค่า เมื่อสรุปก็มี ๔ อย่าง **๑.ต้องมีความฉลาดเฉลียว ๒.ต้องมีความสามารถ ๓.ต้องมีศีล ๔.ต้องมีคุณธรรมของคนดี**

เหตุไร จึงต้องมีศีล มีคุณธรรมด้วย?

ท่านทั้งหลายลองคิดดูว่า ผู้มีความรู้มาก ถึงขั้นจบระดับปริญญา แต่ถ้าไม่มีศีล เป็นคนเห็นแก่ตัว เช่นชอบขโมยของเขา ผิดลูกผิดเมียเขา ชอบสุรายาเสพติดต่างๆ พูดจาเอาสาระยึดเป็นหลักฐานไม่ได้ คนอย่างนี้มีใครอยากเอาไปทำงานด้วยไหม จะมีผู้ใดเอาไปยกย่องเชิดชู ตั้งไว้ในตำแหน่งสำคัญๆ หรือไม่ แม้แต่ผู้ที่มีลูกสาวก็ยังไม่อยากได้ไว้เป็นลูกเขยเลย ดังเรื่องต่อไปนี้

เศรษฐีท่านหนึ่งมีลูกสาวอยู่คนเดียว เป็นหญิงที่สวยมาก มีหนุ่มมาสู่ขอกันหลายประเภท **คนที่ ๑ เป็นนักปราชญ์มีความรู้ดี คนที่ ๒ เป็นคนเจ้าระเบียบ รูปร่างสวยงาม คนที่ ๓ เป็นลูกเศรษฐีร่ำรวยมาก คนที่ ๔ เป็นอุบาสกฐานะปานกลาง** คนทั้ง ๔ มาสู่ขอลูกสาวในวันเดียวกัน เศรษฐีตัดสินใจไม่ได้ จึงเข้าไปหาฤๅษี (ชาตินั้นพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นฤๅษี) เล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอด ท่านฤๅษีก็ให้เหตุผลว่า คนที่ ๑ เป็นนักปราชญ์มีความรู้ดี ก็ดีอยู่ เมื่อเกิดปัญหาอะไรจะได้ใช้ปัญญาวินิจฉัยได้ คนที่ ๒ รูปร่างงามก็ดีเหมือนกัน เวลามองดูแล้วสบายตาสบายใจ คนที่ ๓ เป็นลูกเศรษฐีนับว่ามีความสบาย ไม่เดือดร้อนด้วยทรัพย์สมบัติ คนที่ ๔ มีฐานะพอเป็นอยู่ได้ และเป็นอุบาสก เป็นผู้มีคุณธรรม นับว่าหาได้ยาก แต่นักปราชญ์หาไม่ยาก ผู้ใดขยันศึกษาหาความรู้ก็เป็นนักปราชญ์ได้ แต่เมื่อมีความรู้แล้ว บางคนเอาความรู้ไปใช้ในทางทุจริต

ผิดศีลธรรม ตายไปตกนรก **คนที่มีรูปร่างงาม** มักใช้รูปร่างเป็นเหตุทำความชั่วได้ เช่นถ้าเป็นผู้ชาย ก็ใช้รูปล่อสตรีที่ชอบรูปให้หลงใหลแล้วทำกาเมสุมิจฉาจาร หรือใช้รูปร่างที่งามให้ผู้อื่นเมตตาสงสารแล้วกระทำทุจริตได้ ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยมากมักเป็นอยู่สบาย ไม่อยากศึกษาเล่าเรียน ไม่อยากทำความดี เพราะมีกินมีใช้สบายแล้ว บางคนใช้ความร่ำรวยทำความชั่ว เช่นทำความชั่วเองบ้าง จ้างให้ผู้อื่นทำความชั่วบ้าง ส่วนคนที่เป็นอุบาสก เป็นผู้ที่รู้ดีรู้ชั่วแล้ว เป็นผู้มีศีล ไม่ทำความชั่ว อย่างน้อยๆ ก็ ๕ อย่างแล้ว เป็นคนมีคุณธรรม อย่างน้อยๆ ก็พรหมวิหารก็เพียงพอแล้ว และผู้ที่จะเป็นอุบาสกได้ จะต้องเป็นคนที่เชื่อหลักของกรรม ยึดหลักทำความดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเป็นใหญ่ ย่อมไม่ทำอะไรที่ผิดศีลธรรม แต่ถ้านักปราชญ์ผู้มีความรู้ก็ดี ผู้ที่มีรูปร่างงดงามก็ดี ผู้ที่ร่ำรวยสมบัติก็ดี หากจะมีศีลมีคุณธรรมเพิ่มเข้ามาด้วย จะทำให้คุณสมบัติที่ตนมีอยู่แล้วมีค่ามหาศาลมากขึ้น เหมือนกับเพชรพลอยที่อยู่ในเรือนอันทำด้วยทองคำ ฉะนั้น เมื่อเศรษฐีได้ฟังเหตุผลของฤาษี ฉะนี้แล้ว จึงตัดสินยกลูกสาวของตนให้แก่หนุ่มที่เป็นอุบาสก เพราะเล็งเห็นว่าเขาเป็นคนดี เป็นคนมีศีลมีคุณธรรม คงจะเลี้ยงลูกเราให้เป็นสุขได้ และคงรักษาทรัพย์สมบัติที่มีอยู่แล้วไม่ให้พินาศไปได้ คงจักหาทรัพย์สมบัติมาเพิ่มเติมได้ด้วยสติปัญญา คงจะรักษาน้ำใจของหมู่ญาติของเราไว้ได้ เป็นอันว่าชีวิตครอบครัวนี้มีสุคติเป็นที่ไปเบื้องหน้า

อนึ่ง คุณธรรม ก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าศีล เราจะสังเกตได้ว่าลูกของเรา บริวารของเรา ญาติของเรา มิตรสหายของเรา คนใกล้ชิดของเราสมมุติว่าท่านเหล่านั้นเป็นคนมีศีลชอบรักษาศีล หรือรักษาศีลทุกวันธรรมสวนะ แต่เป็นคนไม่มีคุณธรรมบางอย่าง เช่น ไม่มีกตัญญู ไม่รู้คุณใคร ไม่มีกตเวที ไม่เคยตอบแทนบุญคุณใคร ใครจะเอื้อเฟื้อช่วยเหลือตนอย่างไร ก็เฉยเมย ไม่สนใจที่จะตอบแทน เรียกว่าขาดน้ำใจคนดีเวลาผู้ที่ช่วยเหลือก่อน ประสบ

ความทุกข์ แทนที่จะช่วยก็ไม่ช่วย กลับดูดายหรือแล้งน้ำใจ ท่านทั้งหลายจะเรียกเขาว่าเป็นคนดีหรือไม่? จะเรียกว่าลูกที่ดี บริวารที่ดี ญาติที่ดี มิตรที่ดี หรือเพื่อนบ้านที่ดีหรือไม่?

สมมุติว่า พ่อแม่บางคนที่มีความรู้สูง ได้เป็นใหญ่เป็นโต มีตำแหน่งเป็นเจ้าคนนายคน มีฐานะทางครอบครัวอยู่สุขสบาย แต่ไม่สนใจพ่อแม่ ปล่อยให้พ่อแม่อยู่อย่างลำบาก อยู่ในถิ่นกันดาร หากินยาก เวลาป่วยไข้ก็ไม่ไปเยี่ยม ปล่อยให้อยู่กันตามลำพัง ประชาชนที่รู้เห็นเขาจะชมว่ามีบุญวาสนา หรือตำหนิว่าเป็นลูกไม่รู้คุณ? แน่นอนไม่มีใครยกย่องสรรเสริญลูกที่ไม่รู้บุญคุณพ่อแม่

หรือผู้หลักผู้ใหญ่บางคน (ไม่ทุกคน) มีบุญหลายๆ อย่าง เช่น มียศฐานันดรสูง มีตำแหน่งงานสูง ทั้งฐานะร่ำรวย บ้านช่องใหญ่โตราวกะพระราชวัง มีบริวารมาก แต่เป็นคนไม่ยุติธรรม คือมีอคติ เอียงไปเอียงมาตามลูกคลื่น เช่น เอียงเพราะเป็นญาติกันบ้าง เอียงเพราะใกล้ชิดกันบ้าง เอียงเพราะกลัวเขาโกรธเอาบ้าง เอียงเพราะอามิสสินจ้างบ้าง แล้วปฏิบัติหน้าที่ไม่ยุติธรรม ทำให้ผู้มาติดต่อต้องเดือดร้อน อย่างนี้จะมีคนชมหรือมีคนตำหนิ จะว่าเขาเป็นคนดี หรือเป็นคนไม่ดี?

เท่าที่แสดงมานี้ พอสรุปให้ท่านทั้งหลายกำหนดได้ดังนี้

ชีวิตของคนจะมีค่า ก็ต้องหาความรู้ความฉลาดให้ตนเองประการหนึ่ง ต้องทำตนให้มีความสามารถประการหนึ่ง ต้องพยายามทำตนให้เป็นคนมีศีลประการหนึ่ง ต้องพยายามอบรมคุณธรรมต่างๆ เช่น กตัญญูกตเวที หรือพรหมวิหาร ให้เกิดในตน เพียง ๔ ประการนี้ ชีวิตก็พอจะมีค่า เป็นที่นิยมยกย่อง และพอจะเอาตัวรอดจากภัยต่างๆ ได้นับว่าเป็นชีวิตที่ประเสริฐประการหนึ่ง

ก่อนที่จะจบธรรมกถาวันนี้ ขอฝากข้อคิดไว้ว่า ชีวิตร่างกายคนเรานั้น

ประกอบขึ้นด้วยส่วนสำคัญ ๒ อย่าง คือ ร่างกาย ๑ จิตใจ ๑ ในสองอย่างนี้ จิตใจนับว่าเป็นส่วนสำคัญกว่าสังขารร่างกาย เพราะสังขารร่างกายนั้น เราเปลี่ยนกันมาไม่รู้กี่พบกี่ชาติแล้วไปเกิดที่ไหนก็ใช้สังขารที่นั่น เช่นเกิดเป็นมนุษย์ก็ใช้สังขารมนุษย์ เกิดเป็นเทวดา ก็ใช้สังขารเทวดา เกิดเป็นพรหมก็ใช้สังขารพรหม เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็ใช้สังขารของสัตว์ดิรัจฉาน เกิดเป็นเปรตก็ใช้สังขารของเปรต เกิดเป็นสัตว์นรกก็ใช้สังขารของสัตว์นรก ร่างกายอย่างเราๆ ก็ใช้กันมาจนนับครั้งไม่ถ้วนแล้ว ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ทั้งกษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ทั้งคนยากจน คนพิการ เราผ่านกันมาแล้วทั้งนั้น แต่ไม่มีใครเอาสังขารในที่นั้นๆ ไปใช้ในที่อื่นเลย เราใช้ที่ไหน ใช้แล้วทิ้งไว้ที่นั่น เช่นตายจากมนุษย์ไปเกิดเป็นเทวดา ก็ใช่ว่าเราจะเอาสังขารมนุษย์ไปใช้ในเทวดาอีก หาเป็นเช่นนั้นไม่ แม้สมบัติพัสดุต่างๆ ก็เช่นกัน เมื่อตายจากมนุษย์แล้ว ก็ใช่ว่าเราจะขนเอาทรัพย์สมบัติไปใช้ในสวรรค์ไม่ เราเกิดที่ไหนก็ใช้สมบัติที่นั้น เกิดเป็นมนุษย์ก็ใช้สมบัติมนุษย์ เกิดเป็นสัตว์ก็ใช้สมบัติของสัตว์ เราเปลี่ยนกันมาตลอด แต่มีสิ่งหนึ่งที่เราไม่เปลี่ยนกันเลย นั่นคือจิตใจหรือจิตวิญญาณ ทุกคนแม้จะไปเกิดที่ไหนมาแล้วกี่ร้อยชาติ นับไม่ถ้วน เราก็เปลี่ยนกันแต่สังขารร่างกาย ส่วนจิตใจหรือวิญญาณเราไม่ได้เปลี่ยนเลย กายทำอะไร วาจาพูดอะไร จิตเป็นตัวเก็บตัวสั่งสม เป็นตัวรับผิดชอบ เหมือนเจ้าของธนาคาร ก็ต้องมีลูกธนาคาร หรือพนักงานของธนาคาร เมื่อพนักงานทำงานดี กิจการเจริญขึ้น เจ้าของธนาคารก็พลอยได้รับผลดีด้วย แต่เมื่อพนักงานทำงานเสียหาย กิจการเสื่อมทรามลง เจ้าของธนาคารก็ต้องได้รับผลนั้นด้วย กายทำไม่ดี วาจาพูดไม่ดี จิตก็พลอยหม่นหมองไปด้วย กายทำสิ่งที่ดี วาจาพูดแต่สิ่งที่ดี จิตก็พลอยได้รับความสุขไปด้วย จิตนั้นเหมือนกับตัวนาย กายก็เหมือนกับบ่าวที่คอยรับใช้ ทั้งนายทั้งบ่าวย่อมสะเทือนถึงกัน เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นแก่นายและบ่าว จะดีก็ตามจะชั่วก็ตาม ย่อมสะเทือนถึงกันเสมอ เพราะ

ฉะนั้น เวลาเขาตัดสินนักโทษที่ทำกรรมหนัก เขาจึงมักตัดสินประหารชีวิตเสียเลย เพื่อไม่ให้กายไปทำบาปกรรมความชั่วอีก หรือที่สัตว์ไปเกิดและถูกทรมานอยู่ในนรกต่างๆ เขาก็ทรมานที่กาย แล้วมันสะเทือนไปถึงจิตเอง ทำให้จิตได้ข้อสำนึกว่าเพราะเราทำอย่างนี้ๆ เราจึงต้องถูกทรมานอย่างนี้ๆ ต่อไปเราจะไม่ทำอย่างนี้อีก ต่อไปเราจะไม่คิดอย่างนี้อีก ดังนั้นทางกายและจิตเราแยกกันไม่ได้ ตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่ ตราบนั้นต้องรักษากายไว้ด้วย ไม่รักษาไม่ได้ เพราะต้องอาศัยมัน เหมือนกับเรือที่จะใช้ข้ามแม่น้ำ เราจะข้ามแม่น้ำได้ก็ต้องอาศัยเรือ เรือนั้นจะดีหรือไม่ดีก็ต้องอาศัยข้ามไป แต่เมื่อข้ามได้แล้วก็ไม่ต้องแบกเรือเอาไปด้วย ขึ้นไปทำธุระได้เลย ชีวิตร่างกายสังขารของคนเรานี้ เมื่อตอนมีชีวิตอยู่ก็ต้องช่วยประคับประคอง ช่วยตบแต่งให้เป็นไปตามสมัยนิยมของสังคม แต่อย่ายึดมั่นให้มากจนเกินไป เพราะเมื่อตายแล้วก็จะต้องทิ้งไว้ในที่นั้นๆ ไม่มีใครเอาไปด้วยได้ มีแต่จิตหรือวิญญาณเท่านั้น นี่แหละขอฝากท่านทั้งหลายไว้เพียงเท่านี้

ที่แสดงมานี้ เป็นเวลาพอสมควรแล้ว เรื่องที่แสดงมาคงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายบ้าง ขออนุโมทนาในกุศลจิต ที่คณะราชการกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีพระธรรมเทศนาเป็นประจำทุกๆ เดือน นับว่าเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายเป็นอย่างมาก อย่างน้อยๆ ก็ให้รู้ว่าอะไรเป็นคำสอน อะไรไม่ใช่คำสอน อะไรเป็นความดี อะไรไม่ใช่ความดี อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเหตุของความชั่ว อะไรเป็นเหตุของความดี อะไรเป็นประโยชน์ในชาตินี้ อะไรเป็นประโยชน์ในชาติหน้า และวิธีที่จะถึงประโยชน์นั้นควรปฏิบัติอย่างไร ขอให้ท่านทั้งหลายรับรู้ไว้เท่านั้น ส่วนการที่จะปฏิบัติตามหรือไม่นั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งเหมือนกับให้ท่านรู้ว่า น้ำผึ้งเป็นอย่างนี้ เมื่อดื่มแล้วมีผลเป็นอย่างนี้ ยาพิษมีลักษณะเป็นอย่างนี้ เมื่อดื่มแล้วมีผลเป็นอย่างนี้ ส่วนว่าใครจะดื่มอะไรหรือไม่นั้น ก็แล้วแต่วิจารณญาณของแต่ละบุคคล ซึ่งจะเล็งเห็นโทษหรือประโยชน์ไม่เหมือนกัน

ในที่สุดแห่งการแสดงธรรมกถานี้ รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อิมินา กตปุญฺเญน และด้วยกุศลเจตนาที่ท่านทั้งหลายสดับรับฟังธรรมกถานี้ จงเป็นพลวปัจจัยหนุนส่งให้ท่านทั้งหลายประสบอิฏฐผล ที่ตนปรารถนา และจงเจริญด้วยปัญจพิธพรทั้ง ๕ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณธรรมสารสมบัติ โดยทั่วกันทุกท่านเทอญ ขอเจริญพร

นานาสารธรรม
เรื่อง ที่พึ่ง[๑]
พระราชวชิราภรณ์ วัดพระเชตุพน

ท่านสาธุชนผู้สนใจใฝ่ธรรมทั้งหลาย

เวลานี้ เป็นเวลาแห่งการปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์ สำหรับวันนี้จะพูดเรื่องที่พึ่ง ซึ่งท่านทั้งหลายอาจเคยได้ยินได้ฟังมาบ้างแล้ว แต่ขอให้ตั้งใจฟังอีกครั้งหนึ่ง คงจักได้สาระเพิ่มมากขึ้นไม่มากก็น้อย

คำว่าที่พึ่ง มีหลากหลาย ยากที่จะพูดเพียงประเด็นเดียวได้ จึงต้องอธิบายพอสมควร

เฉพาะคำว่าที่พึ่ง หมายถึงการช่วยกัน อาศัยกัน ดังคำพังเพยที่ว่า น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า นกพึ่งฟ้า ปลาพึ่งน้ำ และคำอื่นๆ อีกเช่น ข้าพึ่งนาย คนตายพึ่งคนเป็น บ้านพึ่งวัด วัดพึ่งบ้าน ลูกพึ่งพ่อแม่ พ่อแม่พึ่งลูก คนจนพึ่งคนมี คนมีพึ่งคนจน ลูกน้องพึ่งหัวหน้า หัวหน้าพึ่งลูกน้อง ต่างก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

มีคำกลอนอยู่ตอนหนึ่งว่า “เสือมีเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสือยัง ดินดีเพราะหญ้าบัง หญ้ายังเพราะดินดี” นี้เป็นตัวอย่างของคำว่าพึ่ง

การพึ่งพาอาศัยกันได้ เรียกว่ามีที่พึ่ง เช่นพ่อแม่เป็นที่พึ่งของลูกๆ ได้ เจ้านายเป็นที่พึ่งของลูกน้องได้ ครูอาจารย์เป็นที่พึ่งของศิษย์ได้ มิตรสหายเป็นที่พึ่งของกันและกันได้ อย่างนี้เรียกว่าพึ่งกันได้ คือมีที่พึ่งนั่นเอง

---

[๑] ปาฐกถา ณ กรมประชาสัมพันธ์ เช้า ๒๐ พ.ย.๒๕๓๗

แต่ถ้าพึ่งกันไม่ได้ก็เรียกว่าไม่มีที่พึ่งเช่นลูกพึ่งพ่อแม่ไม่ได้ ศิษย์พึ่งครูอาจารย์ไม่ได้ ลูกน้องพึ่งเจ้านายไม่ได้ เพื่อนๆ พึ่งพาอาศัยกันไม่ได้ อย่างนี้ขาดที่พึ่ง คือไม่มีที่พึ่ง

อาการที่จะพึ่งกัน ก็มีอยู่หลายลักษณะ เช่นพึ่งแบบขอพัก พึ่งแบบขอพิงอาศัย พึ่งแบบขออาศัยเลย ที่ว่าพึ่งแบบขอพัก ก็คือการขออาศัยอยู่ชั่วครู่ชั่วยาม เป็นการขอพึ่งในระยะสั้น ที่ว่าพึ่งแบบพิงอาศัย คือการพึ่งอำนาจวาสนาพึ่งบารมี พึ่งใบบุญ เพื่อกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ว่าพึ่งแบบขออาศัย คือขอพึ่งอาศัยชนิดถาวร ได้แก่พึ่งประจำ พึ่งตลอดไป

สิ่งที่จะเป็นที่พึ่งได้มีหลายอย่าง เช่น

๑. **พึ่งวัตถุ** ได้แก่พึ่งปัจจัย ๔ คือพึ่งอาหารสำหรับเลี้ยงชีพ พึ่งเครื่องนุ่งห่มสำหรับปกปิดร่างกาย พึ่งที่อยู่อาศัยสำหรับพักผ่อนป้องกันภยันตรายต่างๆ พึ่งยาแก้โรคภัย ไข้เจ็บ แม้กระทั่งยวดยานพาหนะ และโทรศัพท์ต่างๆ ก็เป็นที่พึ่งของคนได้ทั้งนั้น

๒. **พึ่งบุคคล** ได้แก่ลูกพึ่งพ่อแม่ หรือพ่อแม่พึ่งลูกในเวลาแก่เฒ่าชรา ผู้น้อยพึ่งผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่พึ่งผู้น้อย คนมีทรัพย์พึ่งคนมีปัญญา คนมีปัญญาพึ่งคนมีทรัพย์ รวมความว่า พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับศิษย์ มิตรกับสหาย สามีกับภรรยา เจ้านายกับลูกน้อง จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๓. **พึ่งธรรม** ได้แก่พึ่งหลักการ พึ่งเหตุผล พึ่งความจริง พึ่งสิ่งที่เป็นสาระเป็นต้น

การพึ่งพาอาศัยวัตถุก็ดี พึ่งบุคคลก็ดี เป็นที่พึ่งที่อยู่ในวงจำกัด มีขอบเขตของการพึ่ง พึ่งได้เพียงระยะหนึ่ง พึ่งไม่ได้ตลอดไป เช่นลูกพึ่งพ่อแม่ ส่วน

มากจะพึ่งอยู่ในระยะที่ยังพึ่งตัวเองไม่ได้ พอเติบโตขึ้น มีความรู้มีความสามารถมากขึ้น ก็สร้างที่พึ่งให้ตนเอง แต่ถ้ายังมีลูกคนใดที่อาศัยพ่อแม่อยู่จนตาย ก็จะถูกเรียกว่า ลูกเลี้ยงไม่โตบ้าง ลูกแคระ ลูกกรอกบ้าง

วัตถุต่างๆ ที่มนุษย์ได้อาศัยอยู่ เช่นบ้านเรือน ที่อยู่อาศัยหลากหลายชนิด เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ รวมถึงยวดยานพาหนะ เรือกนาไร่สวน วัตถุของมีค่าบรรดามี ก็พึ่งอาศัยกันได้เพียงระยะหนึ่งเท่านั้น อีกไม่นานเขาก็จากเราไป หรือถ้าเขายังไม่จากเราไป ตัวเราก็อาจจะจากเขาไปเองก็ได้ ไม่เห็นมีใครที่จะอยู่เฝ้าทรัพย์สมบัติต่างๆ ตลอดไป ที่ไร่ที่นา ตึกรามบ้านช่อง ที่ดิน ที่บ้าน โรงงาน โรงแรม วัดวาอาราม เปลี่ยนเจ้าของปกครองไปเรื่อยๆ สมัยนี้เป็นของคนนี้ อีกไม่กี่สิบปี ก็เป็นของคนอื่นต่อไปจึงไม่เป็นที่พึ่งอันถาวรเป็นเพียงที่พึ่งชั่วคราวเท่านั้น

แม้แต่ยวดยานพาหนะและโทรศัพท์ ต่างแบบต่างชนิด ที่ผลิตกันขึ้นมามากมาย เราได้อาศัยใช้สอย อำนวยความสุขความสบาย ก็ชั่วระยะที่ยังไม่ผุไม่พัง ยังไม่เสียหายหรือชั่วระยะที่เรายังมีชีวิตอยู่ หากสิ่งของเหล่านั้นมีอันจะต้องผุพังเสียหายไป เราก็ช่วยเอาไว้ไม่ได้ แม้แต่ตัวเราเอง เมื่อถึงคราวจะตาย สิ่งทั้งหลายก็ช่วยเราไม่ได้เช่นกัน ทั้งสองฝ่ายต่างอาศัยกันและกันได้ชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น จึงเรียกว่าเป็นที่พึ่งชั่วคราว

ที่พึ่งมี ๒ ชนิด คือที่พึ่งภายในและที่พึ่งภายนอก ที่พึ่งภายในได้แก่จิตใจ หรือคุณธรรม หรือความรู้ หรือบุญกุศลที่ตนสร้างไว้ในอดีต ส่วนที่พึ่งภายนอก ได้แก่ที่พึ่งของร่างกายอันได้แก่บุคคลและวัตถุต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ได้

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาแล้ว จะต้องมีที่พึ่ง จะอยู่อย่างไม่มีที่พึ่งไม่ได้

พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงอยู่อย่างมีที่พึ่ง อย่าอยู่อย่างผู้ไร้ที่พึ่ง เพราะการอยู่อย่างไม่มีที่พึ่งนั้น เป็นความทุกข์ยากลำบาก ทั้งในภพนี้และภพหน้าต่อไป

คำว่าที่พึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้นี้ หมายถึงการพึ่งธรรมะ คือทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ เพราะการพึ่งคนอื่น สิ่งอื่น พึ่งไม่ได้ตลอดไป และก็ไม่มีใครที่จะเป็นที่พึ่งของใครได้ตลอดไปเช่นกัน

ข้อว่า ต้องพึ่งตนเองนั้น ก็ต้องพยายามพึ่งตนเองให้เป็นที่พึ่งได้ ทั้งในชาตินี้และชาติหน้าต่อๆ ไป ได้แก่การฝึกฝนตนให้เป็นคนดี เป็นคนมีศีลธรรม ไม่ก่อบาปกรรมความชั่ว เพราะเห็นแก่ความสุขเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเป็นความสุขชั่วครู่ชั่วยาม เช่นความสุขจากการบริโภคต่างๆ บ้าง ความสุขจากการเสพกามคุณต่างๆ บ้าง เป็นความสุขที่ไม่นานก็กลับกลายเป็นความทุกข์ ไม่ควรเห็นสั้นดีกว่ายาว ควรมีสายตาที่มองเห็นออกไปไกลมากกว่านั้น

พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้อีกอย่างหนึ่งมีความว่า คนมีปัญญาย่อมแสวงหาที่พึ่งซึ่งน้ำท่วมไม่ได้ ไฟไหม้ไม่ได้ โจรลักขโมยไปไม่ได้ แม้ผู้มีอำนาจผู้มีกำลัง มีพวกพ้องบริวารมากกว่า เหนือกว่า ก็แย่งชิงข่มขู่เอาไปไม่ได้ เป็นที่พึ่งเฉพาะตน ประจำตัว ไม่ทั่วไปแก่บุคคลอื่น ที่พึ่งดังกล่าวมานั้น ก็ยังแยกออกไปได้หลายอย่าง เช่นที่พึ่งอย่างต่ำ ที่พึ่งอย่างกลาง ที่พึ่งอย่างสูง ที่พึ่งอย่างต่ำได้แก่ที่พึ่งในปัจจุบัน ที่พึ่งอย่างกลางได้แก่ที่พึ่งในเทวโลก หรือในพรหมโลก ที่พึ่งอย่างสูงได้แก่ที่พึ่งคือพระนิพพาน อันเป็นที่พึ่งสูงสุด

ที่พึ่งในปัจจุบัน ก็คือการพึ่งตน ได้แก่การสอนตน เตือนตน ฝึกฝนตนให้เป็นคนดี ประพฤติตนตามหลักธรรมที่จะนำชีวิตให้ประสบความสุข

ความเจริญในปัจจุบัน เช่นต้องเป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในหน้าที่การงานของตน เมื่อได้รับทรัพย์สมบัติมาแล้ว รู้จักเก็บรู้จักจ่าย รู้จักรักษาให้ปลอดภัย เลือกคบสมาคมเฉพาะคนดี มีคุณธรรม มีมโนธรรม มีหลักการที่จะใช้ชีวิตเจริญก้าวหน้า ในทางที่ถูกที่ชอบ ไม่ประกอบอาชีพเลวร้าย เอาเปรียบเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และรู้จักวางรากฐานในการดำรงชีวิตให้สมดุลกับฐานะการเงินของตน ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ทะเยอทะยานจนเกินเหตุนี้เป็นวิธีสร้างที่พึ่งในปัจจุบัน

ส่วนที่พึ่งอย่างกลาง ที่พึ่งในเทวโลก พรหมโลก ต้องสร้างด้วยการบำเพ็ญบุญ เพราะบุญนอกจากจะเป็นที่พึ่ง อำนวยความสุขในปัจจุบันแล้ว ยังเป็นที่พึ่งของผู้ตายไปแล้วเกิดใหม่ต่อไปอีก สมตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุญต้อนรับผู้ที่เกิดใหม่ เหมือนญาติที่รักจากกันไปนาน พอได้พบกันเข้า ต่างก็ดีใจและยินดีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือมีความสุขด้วยกันทั้งสองฝ่าย

แต่เรื่องบุญเป็นที่พึ่งนี้ เป็นที่พึ่งได้เฉพาะตน ไม่สับสนกันและกัน หมายความว่าใครสร้างบุญไว้มากก็มีที่พึ่งมาก สร้างบุญไว้น้อยก็มีที่พึ่งน้อย ใครสร้างบุญที่อำนวยความดีในทางไหน ก็ได้ที่พึ่งซึ่งมีผลดีในทางนั้น ผู้ใดไม่สร้างบุญไว้เลย ก็ไม่มีบุญ คือไม่มีที่พึ่งเลย

เรื่องที่พึ่งนี้ ในสมัยที่ยังไม่มีพระพุทธศาสนา คนทั้งหลายเมื่ออยากจะได้ที่พึ่ง อยากจะมีที่พึ่ง ไม่รู้จะไปหาใคร พึ่งใคร ที่ไหน จึงมักจะพึ่งประเภทต้นไม้ ภูเขา ภูตผีปีศาจ เจ้าป่า เจ้าเขา ตามที่ตนเชื่อถือ แม้ในปัจจุบันนี้ ผู้ที่ยังพึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าว ก็ยังหลงเหลืออยู่มิใช่น้อย จะเห็นได้จากการบูชาสักการะบวงสรวงกราบไหว้ ขอโชคลาภบ้าง ขอความปลอดภัยบ้าง ขอสิ่งที่ตนต้องการบ้าง จากต้นไม้ หรือจากสิ่งแปลกประหลาดต่างๆ ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก

เรื่องนี้ มีบาลีอยู่บทหนึ่ง ซึ่งเรามักจะได้ยินเสมอ คือ

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ ที่พึ่งอย่างอื่นของเราไม่มี พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอย่างประเสริฐของเรา **นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ** ที่พึ่งอย่างอื่นของเราไม่มี พระธรรมเป็นที่พึ่งอย่างประเสริฐของเรา **นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ** ที่พึ่งอย่างอื่นของเราไม่มี พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอย่างประเสริฐของเรา ได้ใจความว่านอกจากพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ที่พึ่งอย่างอื่นๆ ที่ประเสริฐกว่าไม่มีอีกแล้ว

เหตุใดท่านจึงกล่าวอย่างนั้น ? ก็เพราะว่า พระพุทธเจ้านั้น เกิดมีขึ้นยาก เกิดขึ้นเป็นครั้งเป็นคราว กว่าจะเกิด กว่าจะมีแต่ละองค์ กินเวลานานเป็นอสงไขยกัป อสงไขยกัลป์ คือนานจนนับคำนวณไม่ได้ เพราะผู้ที่จะเกิดมาเป็นพระพุทธเจ้า จะต้องสร้างความดี สร้างบารมี ๑๐ ทัศบ้าง ๓๐ ทัศบ้าง มากกว่าเหนือกว่าคนอื่นๆ ชนิดที่คนอื่นทำได้ยากหรือทำไม่ได้เลย เป็นเวลานานจนนับไม่ได้

เมื่อพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นและตรัสรู้แล้ว จึงชี้ทาง วางหลักธรรม แนะนำให้ปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติตามมีชื่อเรียกว่า สาวกของพระพุทธเจ้า เป็นพระภิกษุสงฆ์บ้าง เป็นอุบาสกอุบาสิกาบ้าง ตามฐานะ

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นเสมือนแสงสว่างให้เห็นว่าทางไหนดีทางไหนไม่ดี ทางไหนผิด ทางไหนถูก อะไรเป็นสุข อะไรเป็นทุกข์ อะไรเป็นสุขชั่วคราว อะไรเป็นสุขตลอดกาล เหตุเกิดของความทุกข์มาจากอะไร ทำอย่างไรจะได้ความสุข เหล่านี้เป็นต้น

ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงชื่อว่าดำเนินทางสร้างที่พึ่งอันประเสริฐ เหนือกว่าที่พึ่งอย่างอื่น ดังนั้น การยึดเอาพระพุทธเจ้า ยึดเอาพระธรรม และยึดเอาพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก เป็นที่เกาะ เป็นที่อาศัย เป็นที่พักพิง ทั้งชั่วคราวและถาวร จึงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ

ด้วยเหตุผลที่ว่า ที่พึ่งอย่างอื่นพึ่งกันได้ชั่วคราว มีความสุขชั่วคราว ต่อไปอาจกลายแปรเปลี่ยนเป็นความทุกข์อีกได้ ตัวอย่างเช่น การทำบุญแล้วบังเกิดในสวรรค์ มีร่างกายเป็นทิพย์ มีสมบัติเป็นทิพย์ มีความสุขด้วยรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัสอันเป็นทิพย์ มีอายุผิวพรรณวรรณะเป็นทิพย์ มีความสุขสบายเหนือกว่ามนุษย์มากมาย แต่มีความสุขอยู่ชั่วเวลาที่บุญเก่ายังให้ผลอยู่เท่านั้น พอหมดบุญก็หมดความสุข ต้องกลับมารับความทุกข์ต่อไป ความสุขในสวรรค์จึงไม่ใช่ความสุขที่ถาวร ไม่ใช่ที่พึ่งอันถาวร

ที่พึ่งที่ถาวร คือที่พึ่งที่น้ำท่วมไม่ได้ ไฟไหม้ไม่ได้ พายุถล่มไม่ได้ ศัตรูหมู่อมิตรคิดทำลายล้างไม่ได้ เป็นที่พึ่งซึ่งสร้างได้ยาก แต่ก็พอสร้างได้ พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะแนวการสร้างไว้แล้ว ที่พึ่งนั้นคือพระนิพพาน

พระนิพพานคือการดับกิเลส ดับตัณหาได้จนสิ้นเชิง ไม่มีเชื้อให้ก่อกำเนิดเกิดอีกต่อไป คือไม่ต้อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต่อไปแล้ว จึงจัดเป็นที่พึ่งอันถาวรและสูงสุด

การที่จะได้ที่พึ่งดังกล่าวนั้น ถ้าว่าตามหลักภาษาบาลีที่สรุปศีล ในข้อที่ว่า **สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ** ผู้ที่จะถึงพระนิพพานได้เพราะมีศีล หมายถึงศีลเป็นคุณธรรมเป็นเหตุให้ถึงพระนิพพานได้ จึงมีความรู้สึกเหมือนว่าพระนิพพานนั้นได้กันไม่ยาก เพราะผู้ที่อยากไปถึงพระนิพพานต้องรักษาศีลให้ดี ในปัจจุบันนี้มีผู้นิยมรักษาศีลกันมากมาย วันหนึ่งๆ สมาทานศีลกันตั้งหลายครั้งก็มี ก็ไม่

ทราบเหมือนกันว่าผู้ใดได้พระนิพพานไปแล้วบ้าง

อันที่จริง ศีลเป็นเพียงที่พึ่ง เป็นเบื้องต้นของคนที่หวังพระนิพพานดังบาลีที่ว่า **อาทิ สีลํ ปติฏฺฐา จ กลฺยาณานญฺจ มาตุกํ** ศีลเป็นที่พึ่งเบื้องต้น เป็นเสมือนแม่ที่ให้กำเนิดเกิดกายแก่ลูกแก่คนที่ต้องการความดีทั้งหลาย ตามนัยนี้จะเห็นว่า ถ้าไม่มีเบื้องต้นก็จะไม่มีเบื้องปลาย ถ้าไม่มีแม่ก็จักไม่มีลูก ผู้ที่ไม่มีศีลแม้จะปรารถนาพระนิพพานอย่างไร ก็คงไม่ได้

พระบาลีอีกบทว่า **สีเล ปติฏฺฐาย นโร สปญฺโญ จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาวยํ** แปลว่า ผู้มีปัญญาปรารถนาพระนิพพาน จะต้องตั้งมั่นในการรักษาศีล แล้วบำเพ็ญสมาธิ เจริญวิปัสสนา เพื่อให้เกิดปัญญา ความรู้แจ้งเห็นจริง ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง จึงจะถึงพระนิพพานได้

ข้อนี้เป็นหลักการ ที่จะให้ได้ที่พึ่งอันประเสริฐ และเป็นที่พึ่งที่ถาวร เป็นที่พึ่งที่มีแต่ความสงบสุขโดยส่วนเดียวเท่านั้น

สรุปความตามที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น ได้ความว่า ที่พึ่งนั้นมี ๒ อย่าง คือ

๑. **ที่พึ่งภายนอก** ได้แก่การพึ่งจำพวกวัตถุต่างๆ สรุปลงในปัจจัย ๔ และพึ่งบุคคล เช่น พึ่งพ่อแม่ พึ่งครูอาจารย์ พึ่งเจ้านาย พึ่งผู้ใกล้ชิด ตลอดจนยวดยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ เป็นที่พึ่งได้ชั่วระยะหนึ่ง อย่างมากก็ชาติหนึ่งภพหนึ่งเท่านั้น

๒. **ที่พึ่งภายใน** ได้แก่พึ่งจิตใจ คือมีธรรมเป็นที่พึ่งบ้าง มีบุญกุศลเป็นที่พึ่งบ้าง ที่พึ่งชนิดนี้ พึ่งได้ทั้งในภพปัจจุบันและในอนาคต จนถึงพระนิพพานได้

เรื่องการทำบุญแล้วเป็นที่พึ่งได้นี้ บางท่านไม่เข้าใจ มักจะมองสั้นๆ ว่า

ทำบุญพระได้ของ ผู้ทำบุญเสียของ ไม่เห็นได้บุญอะไร เช่น บางท่านชอบเล่นหวย พอใกล้วันที่หวยออก ก็ไปทำบุญเลี้ยงพระ แล้วก็ซื้อหวย ก็โทษว่าบุญไม่เห็นช่วยอะไรเลย อย่างนี้เข้าใจผิด

มีพระพุทธพจน์บทหนึ่งว่า **ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ** แปลว่า บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในปรโลก

คำว่า ปรโลก ในอีกความหมายหนึ่งนั้นคือโลกข้างหน้า ได้แก่โลกของผู้ที่ตายไปแล้ว ผู้ที่เคยทำบุญไว้ บุญจะช่วยเขาได้ ให้สังเกตดูว่า ระหว่างเรากับคนอื่น ที่มีความรู้พอๆ กัน มีความสามารถพอๆ กัน เข้าทำงานในสถานที่แห่งเดียวกัน แต่คนใดคนหนึ่งมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่าอีกคนหนึ่งมาก ระดับนายกับลูกน้องทีเดียว อย่างนี้ถ้าจะมองอย่างตื้นๆ จะเหมาเอาว่า เขามีเส้นดี หรือมีลูกพี่ดี เขาจึงเจริญก้าวหน้าได้เร็วกว่าตน แต่ถ้าจะมองในด้านของบุญกรรม จะเห็นว่า การที่เขามีเส้นดี หรือมีคนอุปถัมภ์ดีนั้น เพราะเขาได้สร้างบุญเก่า หรือกรรมที่ดีไว้ในอดีตนั่นเอง บุญเก่าหรือกรรมดีจึงช่วยหนุนเขาให้ได้พบแต่สิ่งที่ดี มีคนรักชอบใจ อุปถัมภ์ช่วยเหลือเขาๆ จึงเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานเร็ว

โบราณท่านกล่าวไว้ว่า แข่งเรือแข่งพายพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญวาสนาหาแข่งกันได้ไม่ นั่นก็เป็นผลของบุญเก่านั่นเอง เมื่อเราอยากมีบุญเก่า ก็ต้องรีบสร้างบุญใหม่ไว้ จะได้เป็นบุญเก่าในภพหน้าหรือในอนาคตต่อๆ ไป

ดังนั้น ท่านที่ต้องการที่พึ่งในทางทรัพย์สมบัติ จงสร้างแต่กรรมดี หรือบุญ ด้วยวัตถุทาน ท่านที่ต้องการที่พึ่งทางปัญญา จงสร้างที่พึ่งด้วยการฟังเทศน์ฟังธรรมฟังแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น ตลอดจนเจริญสมาธิปัญญารักษาใจให้มั่นคงอยู่ในคุณงามความดี

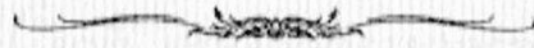
ท่านสาธุชน ผู้ฟังทั้งหลาย ปาฐกถาธรรมในวันนี้พอสมควรแก่เวลา ขอความสุขสวัสดี จงมีแก่ท่านผู้ฟัง โดยทั่วกันทุกท่าน ทุกคนเทอญ. ขอเจริญพร

นานาสารธรรม
เรื่อง ความเพียร[๑]

พระราชวชิราภรณ์ วัดพระเชตุพน

วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ.

ณ บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง ความเพียร ในหัวข้อธรรมว่า **วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ** บุคคลจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร เพื่อเป็นข้อคิดและเป็นประโยชน์ เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติ ตามสมควรแก่เวลา

อาจมีผู้ฟังหลายท่านอุทานว่า มาอีกแล้วความเพียร ฟังมาตั้งแต่เด็กยังเอามาเทศน์อีก เรื่องอื่นไม่มีแล้วหรืออย่างไร? ข้อนี้ก็ต้องยอมรับว่าจริง ความเพียรฟังกันมาตั้งแต่ยังเด็ก เพราะมีในหลักสูตรการเรียน แต่ว่าฟังแล้วปฏิบัติตามกันบ้างหรือเปล่าได้ประโยชน์จากความเพียรมากน้อยแค่ไหนเพียงไร

อันที่จริงคำว่าความเพียร มีความจำเป็นแก่สิ่งที่มีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ความเพียรมีความหมายหลายแง่หลายมุม นัยเป็นอเนกประการ ตัวอย่างที่เห็นง่ายๆ และเห็นกันแทบทุกคน เช่น แม่เพียรรักษาครรภ์ลูกในท้อง แม่หรือหมอเพียรเอาลูกออกจากท้อง เพียรรักษาทารกที่เกิดแล้วไม่ให้ตาย เพียรเลี้ยงเพียรสอนให้พูด สอนให้ยืน เดิน นั่ง นอน ขับถ่าย เพียรสอนให้รู้จักวิธีกินข้าว เพียรอบรมให้ลูกเป็นคนดี เพียรรักษาพยาบาลเมื่อลูกป่วยไข้ เพียรเอาใจใส่เมื่อลูกเรียนจบ เพียรอดทนเมื่อคราวมีทุกข์ เพียรหัดว่ายน้ำเล่นกีฬา เพียรเล่นดนตรี

---
[๑] ปาฐกถา ณ กรมประชาสัมพันธ์ เวลา ๐๘.๐๐ น.

เพียรฝึกเป็นนักแสดงต่างๆ เพียรในการประกอบอาชีพ แม้กระทั่งที่เป็นคู่ต่อสู้กันก็เพียรเพื่อเอาชนะกัน ดังนี้เป็นต้น เรื่องของความเพียรนั้นมีมากมายพูดแล้วจบยาก

แต่สำหรับวันนี้ จักอธิบายเฉพาะเพียรเพื่อให้พ้นทุกข์และประสบกับความสุขเพียงย่อๆ ให้พอเหมาะสมกับเวลาเท่านั้น

มนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาความสุข ข้อนี้ไม่มีใครปฏิเสธ แต่ความสุขนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างไร? ในวันนี้จะกล่าวเฉพาะความสุขของคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือนเท่านั้น สุขของคฤหัสถ์นั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงว่าเกิดแต่เหตุ ๔ ประการ คือ

๑.เกิดแต่ความมีทรัพย์
๒.เกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค
๓.เกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้
๔.เกิดแต่การประกอบการงานที่ปราศจากโทษ

ความมีทรัพย์ให้เกิดสุขได้อย่างไร ทรัพย์เป็นแก้วสารพัดนึก ดังภาษิตโบราณที่ว่า **"มีเงินมีทองพูดจาได้ มีไม้มีไร่ปลูกเรือนงาม"** คนมีทรัพย์มีคนนับถือ มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงบริวารคับคั่ง เป็นกำลังเครื่องตั้งมั่นของตน เหตุนั้นคนมีทรัพย์เพียงแต่รู้สึกว่า ตนมีก็เป็นสุขเสียแล้ว คือมีความอิ่มใจว่าตนมีทรัพย์นั้นแล คนมีทรัพย์ไม่รู้จักจับจ่ายใช้สอยเก็บหอมรอมริบตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินควร เครื่องใช้สอยนุ่งห่มไม่ค่อยยอมซื้อจ่าย พันกายอยู่ด้วยผ้าท่อนเก่า อาหารการบริโภคแร้นแค้นไม่สมกับความที่ตนมีทรัพย์อย่างที่เราตำหนิกันว่า **"ผ้าขี้ริ้วห่อทอง หรือปู่โสมเฝ้าทรัพย์"** รู้ว่าเขาไม่มีความสุข แต่ความจริงเขามีความสุข คือเขามีความอิ่มใจว่าเขามีทรัพย์

แต่ความสุขเพียงเท่านี้ เมื่อพิจารณาด้วยปัญญาแล้วจะเห็นว่ายังไม่มีความสุข เพราะทรัพย์นั้นยังไม่ให้ความสุขอะไรเพียงกองอยู่เฉยๆ ไม่ได้แลกความสุขอะไรมาให้ ไม่ผิดอะไรกับท่อนไม้หรือก้อนดินที่เก็บไว้เฉยๆ

ทรัพย์นั้นมีหลายอย่าง ที่เป็นอาหารก็พอรับประทานได้ ที่เป็นผ้าผ่อนก็พอนุ่งห่มใช้สอยได้ ที่เป็นเรือกสวนไร่นาก็พออาศัยเป็นที่ประกอบอาชีพได้ ที่เป็นปศุสัตว์พาหนะก็พออาศัยกำลังใช้การงานช่วยประกอบอาชีพได้ ส่วนที่เป็นตัวเงินทองแท้ๆ แต่ไม่รู้จักจับจ่ายใช้สอยแลกหาพัสดุเป็นเครื่องบำบัดความทุกข์แล้ว ไม่มีประโยชน์อะไรเลย กินก็ไม่ได้ นุ่งห่มก็ไม่ได้ ใช้สอยช่วยแรงก็ไม่ได้ กลับจะเป็นภาระหน้าที่ต้องคอยระวังรักษา อดตาหลับขับตานอน เพิ่มทุกข์ให้แท้ๆ

เหตุนั้น เพียงแต่มีความอิ่มใจว่า ตนมีทรัพย์จึงยังไม่ใช่มีความสุขที่สมบูรณ์ เป็นเพียงแขนงเล็กๆ ของความสุขส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะฉะนั้นคฤหัสถ์ผู้หวังความสุข จึงต้องดำเนินตามเหตุแห่งความสุข

ประการที่ ๒ คือ การจ่ายทรัพย์บริโภคใช้สอย

ภาษิตที่อ้างไว้ข้างต้นว่า มีเงินมีทองพูดจาได้ มีไม้มีไร่ปลูกเรือนงาม หรือว่าคนมีทรัพย์ มีคนนับถือ มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงบริวารคับคั่งเหล่านี้ล้วนเกิดแต่เหตุคือจ่ายทรัพย์ทั้งนั้น คนมีทรัพย์แต่ตระหนี่ถี่เหนียวเกินสมควรนั้น กลับตรงกันข้ามกับภาษิตนี้ คือมีเงินมีทองพูดจาไม่ได้ มีไม้มีไร่ปลูกเรือนไม่งาม คนก็ไม่นับถือ ญาติพี่น้องก็เอือมระอา เพราะพึ่งพาไม่ได้ เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสแสดงประโยชน์เกิดแต่การถือโภคทรัพย์ ๕ อย่าง ว่าแสวงหาโภคทรัพย์มาโดยทางที่ชอบแล้ว พึงใช้สอยดังนี้คือ

๑.เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยา บ่าวไพร่ให้เป็นสุข

๒.เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข

๓.บำบัดอันตรายที่เกิดแต่เหตุต่างๆ

๔.ทำพลี ๕ อย่าง คือ ก.ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ ข.อติถิพลี ต้อนรับแขก ค.ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย ฆ.ราชพลี ช่วยราชการแผ่นดินมีเสียภาษีอากรเป็นต้น ง.เทวตาพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา เป็นการแผ่เมตตาจิตแม้แต่ผู้ที่เราไม่เห็นตัว

๕.บริจาคทานอุปการะบำรุงในพระสมณะผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ

แต่ความสุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์นี้ ต้องมี **มัตตัญญุตา** ความรู้จักประมาณในการใช้จ่าย เป็นเครื่องบำรุงรักษา ดังที่ท่านแสดงว่าการใช้จ่ายอย่าให้ฝืดเคืองนัก อย่าให้ฟูมฟายนักหรือดังภาษิตโบราณว่า **"ไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ ให้เป็นมื้อเป็นคราว ทั้งคาวหวาน"** เหล่านี้ล้วนบ่ง มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณทั้งนั้น คนไม่รู้จักประมาณ อย่าว่าแต่จะมีฐานะเพียงสามัญชนแม้เศรษฐีคฤหบดี พระราชามหากษัตริย์ อาจล้มได้ทั้งนั้น มีตัวอย่างเห็นอยู่ทั่วไป เพราะฉะนั้น แม้สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค ก็ยังไม่ใช่สุขที่สมบูรณ์ เป็นเพียงแต่แขนงหนึ่งของความสุขเท่านั้น

เศรษฐีคฤหบดีเป็นอันมาก ภายหลังกลับย่อยยับยากจนลงก็เพราะเขาไม่รู้จักประมาณในการใช้จ่าย การไม่รู้จักเทียบรายได้รายจ่ายให้พอควรกัน ใช้ไม่รู้จักประหยัด ถ้าหากรายจ่ายท่วมรายได้อยู่เสมอๆ แล้ว นั่นแหละคือประตูของความเสื่อม คนมั่งมีจะเริ่มต้นในทางเสื่อม มักเริ่มขึ้นด้วยความเป็นหนี้ คนมีผู้นับหน้าถือตา เพราะความมีหลักฐานของตน ย่อมกู้หนี้ยืมสินใครๆ ได้คล่อง ถ้าขาดมัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณก็จะเป็นเหตุให้ทนงแล้วไม่คิดจะเปลื้องหนี้ในสมัยที่ตนยังสามารถพอจะเปลื้องได้

จริงอยู่ ความเป็นหนี้ ไม่เป็นความเสียหายโดยส่วนเดียว ในบางคราวอาจช่วยให้สุขได้บ้าง อาจช่วยตน อาจยกย่องฐานะของตนให้ทำการงานที่ใหญ่โตเป็นหลักเป็นฐานได้ ไม่ใช่แต่เอกชน แม้หมู่คณะตั้งแต่น้อยจนถึงใหญ่ ที่สุดจนรัฐบาลก็ยังไม่พ้นจากความข้องอยู่ในหนี้ได้ ที่ท่านติว่าเป็นความเสียหาย เป็นสำหรับผู้ไม่รู้จักประมาณ และไม่พยายามจะเปลื้อง ปล่อยให้หนี้พอกพูน นุงนังจนเป็นเหตุให้เหลือวิสัย จูงไปสู่ความล่มจมฯ ใช่แต่เท่านั้นเกิดวิวาทขัดข้องผิดพ้องหมองใจ ขาดญาติมิตรเพราะเหตุนี้ ก็นับรายไม่ถ้วน เพราะฉะนั้น คฤหัสถ์ผู้หวังความสุข จึงควรเว้นจากความเป็นหนี้

ถึงแม้ได้กล่าวข้างต้นว่า การกู้หนี้ให้สำเร็จประโยชน์บางครั้งบางคราวแต่ก็ไม่ใช่ประโยชน์ที่ปลอดโปร่งสมบูรณ์ ถ้าเราจะพยายามไม่ให้เป็นหนี้ แล้วประกอบกิจนั้นๆ ให้สำเร็จประโยชน์ลุล่วงไปได้ จักเป็นความดีความงามกว่าที่สำเร็จประโยชน์เพราะเป็นหนี้เป็นหนักหนา เหตุนั้น สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสแสดงเหตุของความสุขว่า เกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ประการหนึ่ง

คนไม่เป็นหนี้ย่อมมีจิตใจปลอดโปร่ง จะดำริอะไรก็โล่งไม่สะดุด ฝ่ายผู้มีหนี้ ย่อมมีใจไม่ปลอดโปร่ง ดำริอะไรก็ไม่โล่ง ติดขัดกึกกักไปทั้งนั้น ก็เหตุอะไรเล่า คนจึงต้องเป็นหนี้ เหตุนั้นคือความจน เพราะฉะนั้นความจนจึงเป็นตัวทุกข์ ประการหนึ่ง ดังภาษิตว่า **"ทาลิทฺทิยํ ทุกฺขํ โลเก ความจนเป็นทุกข์ในโลก"** และทุกข์ข้อนี้เป็นทุกข์ใหญ่ที่ตัดเสียซึ่งเหตุแห่งความสุขทั้ง ๓ ประการ ดังกล่าวแล้วข้างต้น คือสุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ สุขเกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้ และความทุกข์อันใหญ่นี้ คนเราจะล่วงพ้นไปได้ด้วยอะไร มีพระพุทธภาษิตเป็นคำตอบปัญหาข้อนี้อยู่ว่า **"วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ บุคคลจะพ้นจากความทุกข์ได้เพราะความเพียร"**

อันความสุขทั้ง ๓ ประการดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ความมีทรัพย์ เมื่อมีทรัพย์แล้วจะได้จ่ายใช้สอยและป้องกันความเป็นหนี้ได้ แต่ทำอย่างไรถึงจะมี ตอบว่าต้องขวนขวายแสวงหา

คนบางคน ไม่ขวนขวายแสวงหา เห็นความไม่ต้องทำอะไรเป็นความสุข คนเหล่านี้เข้าในคำว่า **หนักไม่เอา เบาไม่สู้** เป็นคนเกียจคร้านรกโลก ใช้ไม่ได้ บางคนเลือกขวนขวายแสวงหาในทางที่สะดวก ในทางที่ง่าย ไม่มีความเพียรอย่างแท้จริง เข้าภาษิตที่ว่า **หนักไม่เอา เบาจึงสู้** เป็นคนเลือกงาน แต่นับว่ายังพอใช้ได้ จำพวกนี้มีมากมายพ้นคณานับ ทั้งสองพวกนี้ได้ชื่อว่า จมอยู่ในทุกข์ ไม่ล่วงทุกข์ไปได้ เพราะขัดกับพระพุทธภาษิตดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ยังมีอีกบางคนหรือบางพวกที่ซ้ำร้ายมีอัธยาศัย เห็นแก่ประโยชน์และความสะดวกของตนเป็นเบื้องหน้า ไม่คำนึงว่า ใครจะเป็นทุกข์เดือดร้อนอย่างไรก็ช่าง อัธยาศัยอย่างนี้ทำให้ประกอบการงานที่เป็นโทษทุจริตผิดทำนองคลองธรรม ที่แก่กล้าถึงไม่หวั่นหวาดเกรงกลัวแม้อาชญาของบ้านเมือง บุคคลผู้แสวงหาอาชีพด้วยการงานที่ประกอบด้วยโทษทุจริตอย่างนี้ แม้อย่างต่ำไม่มีคนรู้คนเห็น ไม่มีใครจับกุมไปลงโทษ ตนเองก็ย่อมเดือดร้อนใจ กลัวจะมีผู้รู้เห็น กลัวจะถูกจับกุมลงโทษ ระแวงภัยอยู่เป็นนิตย์ ถ้าเป็นเรื่องที่มีผู้รู้ผู้เห็นถูกจับกุมลงโทษก็ยิ่งเดือดร้อนขึ้นไป ทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยอาการอย่างนั้น เป็นอุปการะแก่ความสุขไม่ได้ ซ้ำยังเป็นฝ่ายแห่งความเดือดร้อนโดยส่วนเดียว คฤหัสถ์ผู้หวังความสุข จึงจำเป็นอย่างแท้จริงที่จะต้องเว้นจากการงานอันประกอบโทษ

คฤหัสถ์ผู้เว้นจากการงานอันประกอบด้วยโทษแล้วแสวงหาทรัพย์ด้วยการงานในทางที่ชอบ ได้ทรัพย์มาแล้วย่อมมีความอุ่นใจว่า ทรัพย์ของตนมีอยู่ เมื่อได้ใช้จ่ายทรัพย์นั้นเป็นอุปการะแก่ความสุขชื่อว่าถือประโยชน์แต่โภคทรัพย์ไว้ได้

เมื่อเป็นคนรู้จักประมาณในการใช้จ่าย ไม่ฝืดเคืองหรือฟูมฟายจนเกินควรจนต้องเป็นหนี้ หรือแม้มีความจำเป็นต้องเป็นหนี้ แต่สามารถปลดเปลื้องได้ ไม่ทำตนให้จมลงในหล่มลึกจนถอนตัวไม่ไหว ก็สามารถที่จะดำรงตนอยู่ได้ตลอดกาล

แต่ปทัฏฐานคือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความสุขทั้ง ๔ ประการนี้ ล้วนขึ้นอยู่ที่ความเพียรทั้งสิ้น ขาดความเพียรแล้ว ก็ชื่อว่าหมดฐานที่ตั้งแห่งความสุข เพราะฉะนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า บุคคลย่อมจะล่วงพ้นความทุกข์ได้เพราะความเพียร

ความเพียรนั้นมีชื่อเรียกตามพระบาลีได้หลายประการมีชื่อว่า **วิริยะ** เพราะอรรถว่า กล้าหาญ มีชื่อว่า **อุตสาหะ** เพราะอรรถว่า อดทน มีชื่อว่า **ปรักกมะ** เพราะอรรถว่า ก้าวไปข้างหน้า มีชื่อว่า **นิกกมะ** เพราะอรรถว่า ก้าวไปเป็นนิตย์ มีชื่อว่า **อัฏฐิติ** เพราะอรรถว่า ไม่หยุด มีชื่อว่า **ปธานะ** เพราะอรรถว่า ตั้งมั่น มีชื่อว่า **อัปปฏิวาณะ** เพราะอรรถว่า ไม่ถอยหลัง

ความเพียรมีลักษณะต่างๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องใช้ในทางที่ถูกที่ชอบจึงเป็นคุณ ถ้าใช้ผิดเป็นโทษ เช่นเครื่องมือสำหรับทำไม้ เจ้าของใช้ทำกิจก็ให้สำเร็จประโยชน์ ถ้านำไปใช้ในการประหัตประหารฟันแทงผู้อื่นก็ให้โทษ ความเพียรก็เช่นเดียวกัน ความเพียรที่จัดว่าชอบนั้น พระพุทธเจ้าตรัสจำแนกไว้ ๔ ประการ คือ ๑.ความเพียรระวัง ๒.เพียรละ ๓.เพียรทำ ๔.เพียรรักษา

การงานอันเป็นอาชีพของคน เช่นรับราชการตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ของรัฐบาลก็ดี ประกอบกสิกรรม หัตถกรรม หรือพาณิชยกรรม และอื่นๆ ก็ดี ที่จะให้เป็นผลสำเร็จดีต้องประกอบด้วยลักษณะแห่งความเพียร ๔ คือ

๑.ต้องมีความระวังมิให้มีข้อบกพร่องหรือความเสียหายเกิดขึ้นในการงานนั้นๆ ได้ถ้าขาดความระมัดระวัง ทำด้วยความประมาทเลินเล่อ การงานก็

เสียหาย เช่น ข้าราชการขาดระวังก็บกพร่องในหน้าที่ เสียวินัยของข้าราชการ ชาวนาขาดระวัง พืชพันธุ์ก็เสียหาย ช่างขาดระวัง ของใช้บางอย่างก็อาจเป็นอันตรายแก่ร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สมบัติ พ่อค้าขาดระวัง ก็เสียหายแก่สินค้าหรือขาดทุน เพราะฉะนั้น กิจการทุกหน้าที่ต้องมีระวังเป็นข้อสำคัญ

๒.ถ้าหากว่าข้อบกพร่องหรือความเสียหายได้เกิดมีเสียก่อนแล้ว ทีนี้เป็นหน้าที่ของการละซึ่งมีลักษณะให้แก้ไขบำบัดปัดเป่า เช่น คนเคยประพฤติชั่วอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่แล้ว พยายามละเสีย อย่ามีนิสัยรั้นในทางผิด เช่นคำที่พูดว่า เลยตามเลย หรือกิจการบางอย่างที่ได้ทำไปโดยรอบคอบแล้ว แต่ภายหลังกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป เกิดขัดข้องจึงต้องยอมละทิ้งทั้งที่ได้ลงทุนลงแรงไปแล้วก็มี นี้เข้าในคำว่า ยอมเสียที่น้อย แต่รักษาส่วนที่มากไว้ เพราะฉะนั้น เมื่อถึงคราวละ จำต้องละ เพื่อรักษาฐานะให้คงอยู่ ซึ่งเป็นความดีกว่าที่จะเสียหายมากขึ้นไป

๓.ส่วนการทำกิจตามหน้าที่ที่จะต้องใช้เพียรทำต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ ประการ คือ **ฉันทะ** พอใจรักใคร่ในการงานอันเป็นหน้าที่ของตน **วิริยะ** มีความกล้าหาญบากบั่นเพื่อให้สำเร็จกิจมุ่งหมาย ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก **จิตตะ** เอาใจฝักใฝ่อยู่กับกิจนั้นๆ ไม่วางธุระ คือให้มีใจจดจ่ออยู่กับการงานจริงๆ **วิมังสา** ใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราคิดทางได้ทางเสียให้รอบคอบ เมื่อความเพียรทำประกอบอยู่ด้วยลักษณะทั้ง ๔ นี้ กิจที่ทำนั้นก็จะสำเร็จผลตามสมความมุ่งหมายเป็นแน่แท้ เว้นแต่กิจที่เหลือวิสัยสามารถแห่งตน

๔.กิจที่ทำไปแล้วนั้นๆ บางอย่างก็พ้นจากความรักษาแต่โดยมากยังข้องอยู่ด้วยความรักษา ถ้าขาดการรักษาก็มักจะเกิดความเสียหาย คนทำราชการก็ต้องรักษาเกียรติศักดิ์คุณงามความดีในราชการ ไม่ให้บกพร่องในหน้าที่ คน

ชาวนาก็ต้องรักษาไร่นา พืชพันธุ์และเครื่องอุปกรณ์ เช่น ผาล ไถ และสัตว์พาหนะ โคกระบือ ตลอดถึงเครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพต่างๆ ของตน มีพาหนะและทุนรอนไว้ใช้จับจ่ายเป็นต้น หากขาดการรักษาก็ทรุดโทรมเสียหายไม่มีความเจริญ

ยังมีการรักษาอีกประการหนึ่งซึ่งจะต้องใช้ความใคร่ครวญหยั่งวิจารณ์จึงจะเล็งเห็นเช่นคนนี้มีพื้นเพเดิมเป็นชาวนา แต่ดูหมิ่นฐานะของตนเห็นเป็นต่ำทรามพยายามที่จะละฐานะเดิมมุ่งหาการงานที่ตนเห็นว่าดีกว่า เป็นสุขกว่า สะดวกกว่า ไม่คิดที่จะบำรุงส่งเสริมฐานะเดิมของตน ซึ่งเป็นคุณประโยชน์สำคัญของชาติ อย่างนี้ก็ได้ชื่อว่าขาดการรักษา เพราะเป็นการทำลายฐานะเดิมของตนให้เสื่อมทรามลงไปทุกที ควรคิดเห็นทางเสื่อมอย่างนี้ ตั้งใจรักษาฐานะเดิมของตน คิดบำรุงส่งเสริมให้เจริญยิ่งขึ้นไป ก็จะได้ชื่อว่าใช้ความเพียรในทางที่ชอบ

คฤหัสถ์ผู้หวังความสุขแก่ตน จงประกอบความเพียรทั้ง ๔ สถาน ดังกล่าวแล้วนี้ จงมีสติสัมปชัญญะคอยระวังความเสียหาย อย่าได้ให้มีช่องเกิด ถ้าบางคราวขาดสติสัมปชัญญะหรือแม้ระวังอยู่แล้ว ก็ยังเกิดขึ้นได้ ก็จงใช้เพียรละให้หมดสิ้นไปหรือคอยปัดเป่าแก้ไข ผ่อนหนักให้เป็นเบาตามสามารถ และใช้วิริยะอุตสาหะอดทนกระทำการงานที่เป็นอาชีพ ไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก ไม่เลือกงาน ให้เป็นคนควรแก่การสรรเสริญว่า **"หนักเอา เบาสู้"** เสมอไป มีความพอใจ มีความเพียรพยายาม มีใจฝักใฝ่ และมีปัญญาหยั่งวิจารณ์ ไม่ให้การงานอากูลเสื่อมเสียแล้วและเพียรรักษาหน้าที่และการงานนั้นๆ ให้เจริญดี รู้จักรักษาฐานะของตนไม่ดูหมิ่นฐานะของตน ดำรงวงศ์สกุลของตนเองที่เคยประกอบมาแล้ว จงใช้ปัญญาไตร่ตรองว่า ทำไฉนอาชีพอย่างนั้นๆ จึงจะเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป และอาชีพอย่างใดที่เขาเบียดเสียดยัดเยียดกันอยู่ เช่น การรับราชการก็ไม่จำเป็นจะต้องเบียดเสียดหรือแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันซึ่งไม่เป็นทางเจริญแก่ตน

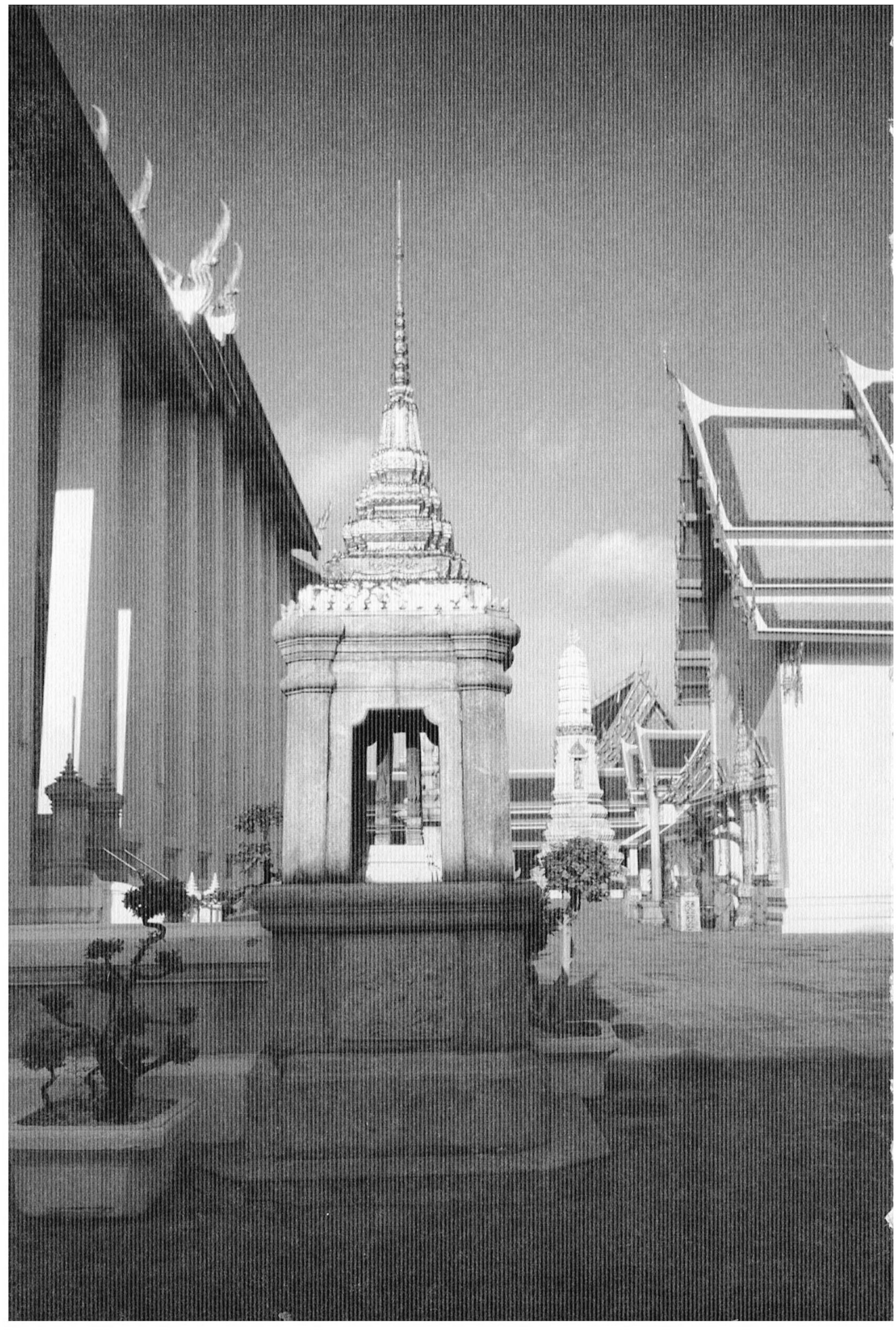
อย่างนี้ชื่อว่าตั้งอยู่ในความเพียรชอบ

ความเพียรทั้ง ๔ ประการนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่า เป็นความเพียรชอบ บุคคลควรประกอบตั้งแต่คดีโลกขึ้นไปหาคดีธรรม ในส่วนคดีธรรมนั้น พระองค์ตรัสว่า อริยสาวกเกิดฉันทะ พยายามปรารภความเพียรประคองจิตตั้งมั่น เพื่อจะยังอกุศลบาปธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป เพื่อยังอกุศลบาปธรรมที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป เพื่อจะยังกุศลคุณความดีที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เสื่อม เพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่ง แห่งกุศลบาปธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว นี้เรียกว่า ความพยายามชอบ

เมื่อคฤหัสถ์มาประกอบด้วยความพยายามชอบทั้ง ๔ ประการนี้ ในฝ่ายคดีโลกก็จะมีความสุข คือจะมีทรัพย์พอจับจ่ายใช้สอย บำรุงสุขสมแก่ฐานะป้องกันความจมลงในหล่มคือหนี้ด้วยมีการงานที่เป็นสุจริต ไม่ประกอบไปด้วยโทษ ในฝ่ายคดีธรรมก็จะสามารถป้องกันมิให้ความชั่วเกิดขึ้นในตน ที่เกิดแล้วก็จะละทิ้งให้หมดไป สนใจแต่จะทำความดีอันเป็นศรีสวัสดิ์แก่ตน และเอาใจใส่คอยระวังรักษาความดีที่ได้ทำไว้แล้วนั้นไม่ให้เสื่อมสูญ มีแต่จะให้พอกพูนเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป เมื่อเช่นนี้ก็จะเป็นคนล่วงทุกข์เสียได้ เพราะความเพียรของตน สมดังพระพุทธนิพนธ์ภาษิตว่า **วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ** บุคคลย่อมจะล่วงพ้นความทุกข์ได้เพราะความเพียร ดังยกขึ้นตั้งไว้เบื้องต้นนั้น

ในที่สุดแห่งธรรมกถานี้ ขออานุภาพพระรัตนตรัย จงคุ้มครองป้องกันสรรพอันตราย จงให้เกิดความเจริญ อายุ วรรณะ สุขะ พละ แก่พุทธมามกะทั้งหลาย ผู้อภิวาทกราบไหว้พระรัตนตรัยเป็นนิตย์ เทอญ.

นานาสารธรรม
เรื่อง สมาธิระดับชาวบ้าน[๑]
โดย พระราชวชิราภรณ์ วัดพระเชตุพน

คำว่า **สมาธิ** หมายถึง ความตั้งมั่น หมายถึงการทำใจให้สงบแน่วแน่ ได้แก่การทำจิตให้ยึดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนจิตใจไม่ฟุ้งซ่าน บางครั้งเราก็ยังเรียกว่าสมาธิบ้าง สมถะบ้าง วิปัสสนาบ้าง คำว่า สมถะ แปลว่า **"ธรรมเป็นเครื่องยังจิตให้สงบ หรือธรรมสำหรับระงับความฟุ้งซ่านของจิต หมายถึงการฝึกจิตให้เป็นสมาธินั่นเอง"**

เมื่อฝึกจิตให้เป็นสมาธิแล้ว จะได้ประโยชน์มากทีเดียว อาทิเช่น

(๑) ทำให้สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตดีขึ้น

(๒) ทำให้ผลงานที่ทำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(๓) ทำให้เกิดความสุขอย่างแท้จริง

(๔) เป็นพื้นฐานที่จะให้เกิดปัญญา

(๕) เป็นพลังในการกำจัดกิเลสตัณหา

การฝึกจิตให้เป็นสมาธิมีหลายแบบหลายวิธี อนุโลมตามจริตและนิสัยของผู้ที่ฝึก ถ้าทำวิธีใดแล้วจิตสงบดี ก็ถือว่าวิธีนั้นถูกต้องและใช้ได้

สำหรับในปัจจุบันนี้ วิธีที่นิยมทำกันมาก ก็คือ อานาปานสติ ในสติปัฏ-ฐาน คือ การกำหนดลมหายใจเข้าออก ซึ่งเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและ

---

[๑] สอนกรรมฐาน ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน

ชี้แนะไว้ในคัมภีร์หลายแห่ง เช่น ในคิริมานนทสูตร และมหาสติปัฏฐานสูตร เป็นต้น และพระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย ก็ได้อธิบายวิธีทำไว้ในคัมภีร์ต่างๆ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นต้น

ในการฝึกจิตให้เกิดสมาธินั้น ในขั้นแรก จะขอชี้แจงตามแนวของท่านธรรมรักษาดังนี้ ท่านได้วางหลักในการทำสมาธิไว้ ๓ อย่าง คือ **สมาธิพัก สมาธิผ่อน** และ **สมาธิเพ่ง** จะอธิบายเป็นลำดับไป

๑.**สมาธิพัก**หมายถึง การฝึกจิตให้เกิดความสงบ เพื่อให้จิตได้พักผ่อนคลายจากความตึงเครียด หรือคลายจากอาการที่ถูกโรคเบียดเบียน หรือผ่อนคลายอาการที่สังคมบีบคั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้จิตห่างจากสิ่งเหล่านั้น เป็นจิตที่มีอิสระชั่วคราว เป็นวิธีที่จะให้จิตได้พักชั่วคราว ถ้าจะเปรียบร่างกายของคนเหมือนรถยนต์ จิตเปรียบเหมือนกับเครื่องยนต์ วิ่งทั้งวัน ทั้งรถทั้งเครื่องยนต์ก็ต้องทำงานหนัก แต่เมื่อรถหยุดนิ่ง ดับเครื่องยนต์แล้ว ทั้งรถและเครื่องยนต์ก็ได้พัก แต่ร่างกายของเรานั้น จะหยุดได้แต่ร่างกายเท่านั้น จิตใจหยุดเหมือนเครื่องยนต์ไม่ได้ ถ้าหยุดเมื่อใดก็ตายเมื่อนั้น แต่เราก็หาวิธีให้ร่างกายพักผ่อนได้บ้าง คือ วิธีการทำสมาธินี้แหละ การฝึกสมาธิ ทำให้จิตใจได้หยุดพัก ทำให้จิตสงบเย็น เป็นการสงวนและต่ออายุของจิตและทำให้ร่างกายพลอยมีอายุยืนยาวไปได้นานด้วย

ดังนั้น การฝึกสมาธิเท่ากับเป็นวิธีชะลอความแก่ และเพิ่มประสิทธิภาพให้ร่างกายและจิตอีกด้วย นับว่ามีคุณมหาศาลทีเดียว

การฝึกสมาธินั้น ต้องทำเอง จะให้ผู้อื่นทำแทนก็ไม่ได้ ส่วนการจะได้มากได้น้อยจะทำได้เร็วได้ช้าขึ้นอยู่กับการเคยสั่งสมอบรมมาไม่เหมือนกัน แต่รับรองได้ว่า ทุกคนฝึกได้ ทำได้ไม่เลือกเพศเลือกวัยและเมื่อทำแล้วจะให้ผลทันที

รู้ได้ที่จิตสงบ ถ้าจิตสงบจากสิ่งรบกวนได้มาก และสงบได้นาน แสดงว่าได้ผลดีมาก ถ้าสงบได้น้อยและไม่ค่อยนานนัก ก็ยังจัดว่าได้ผลดี ดีกว่าที่ยังไม่ได้ทำเลย แต่เมื่อทำบ่อยๆ ทำเสมอๆ ติดต่อกันไม่ละทิ้งให้ห่างกันนาน จิตจะคุ้นและเชื่องต่ออารมณ์ ต่อไปก็จะชอบกับความสงบที่ได้รับนั้น

โดยธรรมชาติแล้ว จิตของคนทุกคนจะมีสมาธิอยู่เหมือนกัน เช่นเวลาทำงานเพลินๆ อ่านหนังสือเพลินๆ วาดเขียนเพลินๆ เย็บปักถักร้อยเพลินๆ แม้แต่การเล่นเกมต่างๆ จนเพลินนั่นก็เป็นสมาธิเหมือนกัน แต่เป็นสมาธิขั้นต่ำ มีผลไม่มากนัก และไม่มีความสามารถกำจัดกิเลสตัณหาได้ ถ้าจิตของคนไม่มีสมาธิเลย การทำ การพูด การคิดจะวุ่นวายสับสน ได้หน้าลืมหลัง ขาดๆ เกินๆ เช่น บางคนจัดของลงหีบลงกระเป๋าเพื่อเดินทางไปต่างประเทศ เอาเข้าเอาออกหลายครั้ง เพราะนึกไม่ได้ว่า เอาสิ่งนั้นใส่แล้วหรือยัง นั่นแสดงว่าขาดสมาธิ ขาดสติ ขาดสัมปชัญญะ

ดังนั้น การฝึกจิตให้เป็นสมาธิจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกคนทุกอาชีพทุกเพศทุกวัย นักทำงาน อาจใช้เวลาฝึกสมาธิได้ ๒ ระยะคือ (๑)ระยะพักประจำวัน (๒)ระยะพักระหว่างวัน

ระยะพักประจำวัน คือ หลังจากหมดงานประจำวันแล้ว จะเป็นเวลากลางวัน หรือกลางคืนก็ตาม แต่ช่วงที่เหมาะดีก็คือ ก่อนเข้านอน หลังจากทำภารกิจเสร็จแล้ว และหลังจากสวดมนต์ไหว้พระแล้ว ในช่วงนี้เหมาะแก่การทำสมาธิมาก เพราะร่างกายและจิตใจมีความพร้อมอยู่พอสมควร และสิ่งแวดล้อมก็พอใช้ได้

ดังนั้น ก่อนทำสมาธิทุกครั้ง ต้องสำรวจความพร้อมอยู่พอสมควร เช่น ร่างกายอิ่มหรือหิวเกินไปหรือไม่ อุจจาระปัสสาวะปกติหรือไม่ อากาศร้อนหรือ

เย็นเกินไปไหม เนื้อตัวสกปรกอึดอัดหรือเปล่า มีห่วงมีกังวลอยู่หรือเปล่า ประตูหน้าต่างปิดเปิดไว้ดีหรือยัง น้ำไฟ ปิดเรียบร้อยแล้วหรือยัง สรุปว่า ต้องพยายามกำจัดอุปสรรคที่ทำให้เกิดความฟุ้งซ่านและความกังวลออกไปให้หมด แล้วค่อยเริ่มทำสมาธิ

ข้อที่ควรระวังอีกหน่อย เวลาทานอาหารอิ่มใหม่ๆ ท้องยังแน่นยังอึดอัดอยู่ หรือเวลาที่ตื่นนอนใหม่ๆ ยังง่วงซึมอยู่ ยังไม่ควรทำสมาธิ ต้องเดินให้ท้องพร่องสักหน่อย หรือเอาน้ำลูบหน้า หรือใช้ฝ่ามือถูตัวแรงๆ หรือทำกายบริหารอย่างเบาๆ ก็ได้ เป็นการปลุกประสาทให้ตื่น เห็นว่ามีความพร้อมแล้วก็ลงมือทำสมาธิได้

ในการฝึกทำใหม่ๆ ครั้งแรกๆ จิตยังไม่เคยชิน ไม่ควรทำบนที่นอน ควรจะทำที่ห้องพระหรือที่หน้าหิ้งพระเพื่อป้องกันความอยากนอน

การนั่งสมาธิก็มีส่วนสำคัญไม่น้อย ถ้านั่งสบายเกินไป จะทำให้หลับง่าย เวลานั่งทำสมาธิจึงควรเอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย แบบวางซ้อนทับกัน เอามือขวาวางทับมือซ้าย ตั้งลำตัวให้ตรง ตั้งคอให้ตรง **อย่านั่งแบบตัวงอคอหงุบ** จะทำให้ปวดหลังและปวดคอ หลับตาพอสบายๆ ไม่ต้องฝืน ไม่ต้องกดขอบตาจนแน่น หลับพอสนิทเท่านั้นพอ

ตอนแรกๆ ก็ให้หายใจเข้ายาวๆ ลึกๆ หายใจออกยาวๆ ลึกๆ ๓ ครั้ง พอที่จะกำหนดได้ว่า ลมกระทบส่วนใดบ้าง เมื่อหายใจเข้า ลมกระทบที่ริมฝีปากบน ต่อจากนั้นก็ปลายจมูก ต่อจากนั้นก็บริเวณโพรงจมูก ถ้าลมกระทบตรงไหน ที่เรากำหนดได้ดี รู้สึกได้ดี ก็เอาตรงนั้น เป็นที่กำหนดของลม ถ้ายังจับไม่ได้ว่า ลมกระทบส่วนไหน ให้หายใจเข้า หายใจออกแรงๆ ลึกๆ อีกหลายๆ ครั้ง จนกำหนดได้ ก็เอาตรงนั้นแหละเป็นที่ตั้งของการกำหนดลม

จากนั้น หายใจเข้า-ออกตามปกติ ตั้งสติคือความนึกคิดไว้ที่ลมหายใจ ขณะหายใจเข้า ให้ระลึกว่า **เข้า** พอสุดลมหายใจเข้า ก็หายใจออก ก็ระลึกว่า **ออก** เมื่อสุดลมหายใจออก ให้นับไว้ในใจว่า **หนึ่ง** เมื่อหายใจเข้า-ออก เที่ยวที่สอง ก็นับว่า **สอง** ทุกครั้งที่หายใจออกสุดแล้ว ก็นับเรื่อยไป **สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ** เมื่อถึง สิบ เรียกว่า เที่ยวที่หนึ่ง จากนั้น ก็ให้นับตั้งต้นนับหนึ่ง จนถึง สิบ เป็นเที่ยวที่สอง... เที่ยวที่สาม... เที่ยวที่สี่... จนถึงเที่ยวที่เราตั้งใจไว้แต่แรก ว่าจะทำสักกี่เที่ยว

ต้องระวังให้สติอยู่กับลมหายใจตลอดเวลา ถ้าเผลอเมื่อไร จะลืมเลขที่นับ ถ้านับหนึ่ง จนถึงสิบ โดยไม่เผลอ ไม่พลาดเลย จัดเป็นเที่ยวบริสุทธิ์ แสดงว่า จิตมีสมาธิดี

ในการทำสมาธิครั้งแรกๆ ทำใหม่ๆ จะเผลอหรือลืมบ่อยๆ อย่าท้อใจ ถ้าลืมในเลขอะไร ก็ตั้งต้นนับหนึ่งไปทุกครั้ง ถ้าลืมบ่อยๆ ต้องพยายามตั้งสติให้มาก เอาจริงเอาจังให้มากขึ้น

ความจริง การฝึกจิตหรือการทำสมาธินั้น ไม่ใช่ของยากลำบากอะไรจนเกินไป วัว ควาย ช้าง ม้า ในป่า คนยังเอามาฝึกใช้งานได้ ก็ความคิดจิตใจอยู่กับตัวเราแท้ๆ เหตุไรจะฝึกไม่ได้?

ความยากอยู่ที่อุบาย และความเอาจริง เอาจังหรือไม่ ถ้าใช้อุบายถูก และเอาจริงเอาจัง ก็ไม่ยาก มีเคล็ดลับในการทำสมาธิอยู่ ดังนี้

(๑) มีวิธีการที่ถูกกับจริต (๒) มีความเชื่ออย่างมั่นคง (๓) มีความพากเพียรไม่ย่อท้อ (๔) ไม่ทอดทิ้ง ในการทำครั้งแรกๆ ควรตั้งจิตอธิษฐานว่า จะฝึกนับลมหายใจสักกี่เที่ยว (๑ เที่ยวเท่ากับ ๑๐ คู่ลมหายใจ) ถ้าทำเที่ยวบริสุทธิ์ไม่ถึงห้า หรือสิบ ตามที่ตั้งใจไว้ ก็อย่าเลิก ต้องพยายามทำให้ได้

ในการทำแต่ละครั้ง ไม่ควรอธิษฐานให้มากเที่ยวแล้วทำไม่ได้ หรือทำได้แต่ไม่บริสุทธิ์ ถ้าทำอย่างนั้น ก็ได้แต่ปริมาณ ไม่ได้คุณภาพ การทำมากเที่ยวหรือน้อยเที่ยว ไม่ใช่เครื่องหมายวัดความเป็นสมาธิ การทำน้อยเที่ยว แต่เป็นเที่ยวบริสุทธิ์ จิตเป็นสมาธิดีกว่าทำมากเป็นชั่วโมง หรือหลายชั่วโมง แต่เที่ยวไม่บริสุทธิ์ จิตฟุ้งซ่านอยู่ตลอดเวลา เคล็ดลับจึงอยู่ที่ว่า **ใช้เวลาน้อย แต่จิตเป็นสมาธิมาก** ดีกว่าใช้เวลามาก จิตไม่เป็นสมาธิเลย

สำหรับผู้ที่เริ่มฝึก วิธีนับเลขดังที่กล่าวมานั้นมีประโยชน์มาก การนับหนึ่งเที่ยวเท่ากับนับหนึ่งนาที ใช้คำนวณเวลาได้ ทำสมาธิห้าเที่ยวเท่ากับห้านาที สิบเที่ยวเท่ากับสิบนาที สามสิบเที่ยวเท่ากับสามสิบนาที จะขาดเกินเล็กน้อยเท่านั้น

การฝึกอานาปานสติ คือ กำหนดลมหายใจเข้า-ออก นี้ เป็นกรรมฐานที่นับว่าง่ายที่สุด ไม่ต้องใช้อุปกรณ์อะไรมาช่วย เพราะทุกคนมีลมหายใจอยู่แล้ว เพียงแต่เพิ่มตัวสติเข้าประกอบกับลมหายใจเท่านั้น ก็ได้ชื่อว่าทำสมาธิแล้ว

ในการทำสมาธิหากเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย หรือเกียจคร้านขึ้นมา ให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า คืนที่ต่อสู้กับพญามารในวันเพ็ญเดือนวิสาขมาสก่อนตรัสรู้ ทรงอธิษฐานว่า... แม้เลือดเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนังและกระดูกก็ตาม ไม่พบความสำเร็จจะไม่ลุกจากที่นั่งเป็นเด็ดขาด

การทำอะไร หากมีความตั้งใจจริงจังและจริงใจ ก็ย่อมประสบความสำเร็จได้ แลพึงคิดไว้เสมอว่า การทำอะไร ครั้งแรกๆ ดีสู้ครั้งหลังๆ ไม่ได้ เหมือนการเขียนหนังสือ เขียนครั้งหลังๆ จะดีและถูกต้องกว่า การทำสมาธิก็เช่นกัน การทำครั้งแรกๆ อาจถูกบ้าง ผิดบ้าง ได้บ้างเสียบ้าง แต่ครั้งหลังๆ จะดีขึ้นโดยลำดับๆ

อนึ่ง การทำสมาธิทุกครั้งควรแผ่เมตตา ปรารถนาดีไปยังบุคคลทั่วๆ ไป และอุทิศบุญกุศลแก่บรรพบุรุษ บุพการี และสรรพสัตว์ทั่วๆ ไป ให้อนุโมทนาในกุศลครั้งนี้โดยทั่วกัน

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการทำสมาธิแบบสมาธิพักประจำวัน ต่อไปนี้จะพูดถึงการทำสมาธิระหว่างวันบ้าง สมาธิพักระหว่างวัน หมายถึง การทำสมาธิในช่วงพักเที่ยง หรือพักรองาน หรือรออะไรก็ตาม ซึ่งมีเวลาสัก ๒๐-๓๐ นาที ก็สามารถจะใช้เวลานั้นทำสมาธิหรือหลับได้

วิธีทำก็คือ ให้นั่งหรือเอนพิงพนักเก้าอี้ ถ้าเป็นเก้าอี้ผ้าใบยิ่งดี ให้นอนเหยียดเท้าในท่าที่สบาย หลับตา สั่งจิต คือตั้งใจว่า จะหลับสัก ๒๐ หรือ ๓๐ นาที แล้วกำหนดลมหายใจเข้า-ออก ด้วยการมีสติอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่ต้องนับ ถ้าหลับขณะที่จิตเป็นสมาธิดีจะตื่นตรงกับเวลาที่สั่งจิตไว้ การฝึกตอนแรกๆ อาจจะไม่ตรงทีเดียว แต่ต่อไปจะตรงเอง

วิธีที่กล่าวมานี้ เหมาะกับผู้ที่มีงานมาก หาเวลาพักยาก ต้องใช้เวลาในช่วงพักนั้น ทำวิธีพักจิต เมื่อตื่นขึ้น จะรู้สึกสดชื่น มีกำลังใจในการทำงานต่อไป งานก็จะมีประสิทธิภาพดีขึ้น

อนึ่ง วิธีนี้ยังเหมาะกับผู้เดินทาง นั่งรถ หรือนอนในรถในเรือก็ทำได้ ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และจะไม่รู้สึกเบื่อต่อการเดินทางไกล ถ้ามัวแต่นั่งคอยนอนคอยเมื่อไรจะถึงจุดหมายเสียที จะรู้สึกว่านานและน่าเบื่อ แต่ถ้าทำสมาธิเสียจะดูเหมือนไม่นานเท่าไรก็ถึงแล้ว

ที่พูดมาทั้งหมดนี้ เป็นวิธีทำสมาธิพัก คือทำเพื่อหยุดพัก เพื่อพักผ่อนทั้งกายและจิต ต่อไปนี้ จะพูดถึงสมาธิพร้อม คือสมาธิที่ทำให้เกิดความพร้อมที่จะนำไปใช้กับงานประจำวัน คือทำงานไปด้วย นำเอาสมาธิไปใช้งานที่ทำด้วย

ผู้ที่จะทำสมาธิแบบนี้ จะทำยากในตอนแรกๆ แต่จะเป็นผลดี เพราะเอาสมาธิไปใช้งานได้ประโยชน์หลายอย่างจะอยู่ในอิริยาบถไหนก็ได้ แต่ต้องระวังถ้าเผลอสติ จิตจะวิ่งออกไปรับอารมณ์ทางตาทันที แต่เมื่อฝึกจนจิตคุ้นเคยแล้วจะได้รับประโยชน์มากทีเดียว

ในการทำงาน ถ้าเราสามารถเอาสมาธิไปใช้ได้ด้วย เช่น มือทำอะไรอยู่ สติหรือสมาธิจะเข้าประกบกับสิ่งนั้นด้วย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่หงุดหงิด ไม่หลงลืม ความคิดเป็นระเบียบ ความจำก็ดีขึ้น ถ้าไม่มีสมาธิในเวลาทำงาน ความคิดจะสับสน ได้หน้าลืมหลัง ขาดๆ เกินๆ ใจลอย อารมณ์เสีย ทำให้เสียสุขภาพจิตและงานก็ไม่ดีเท่าที่ควร

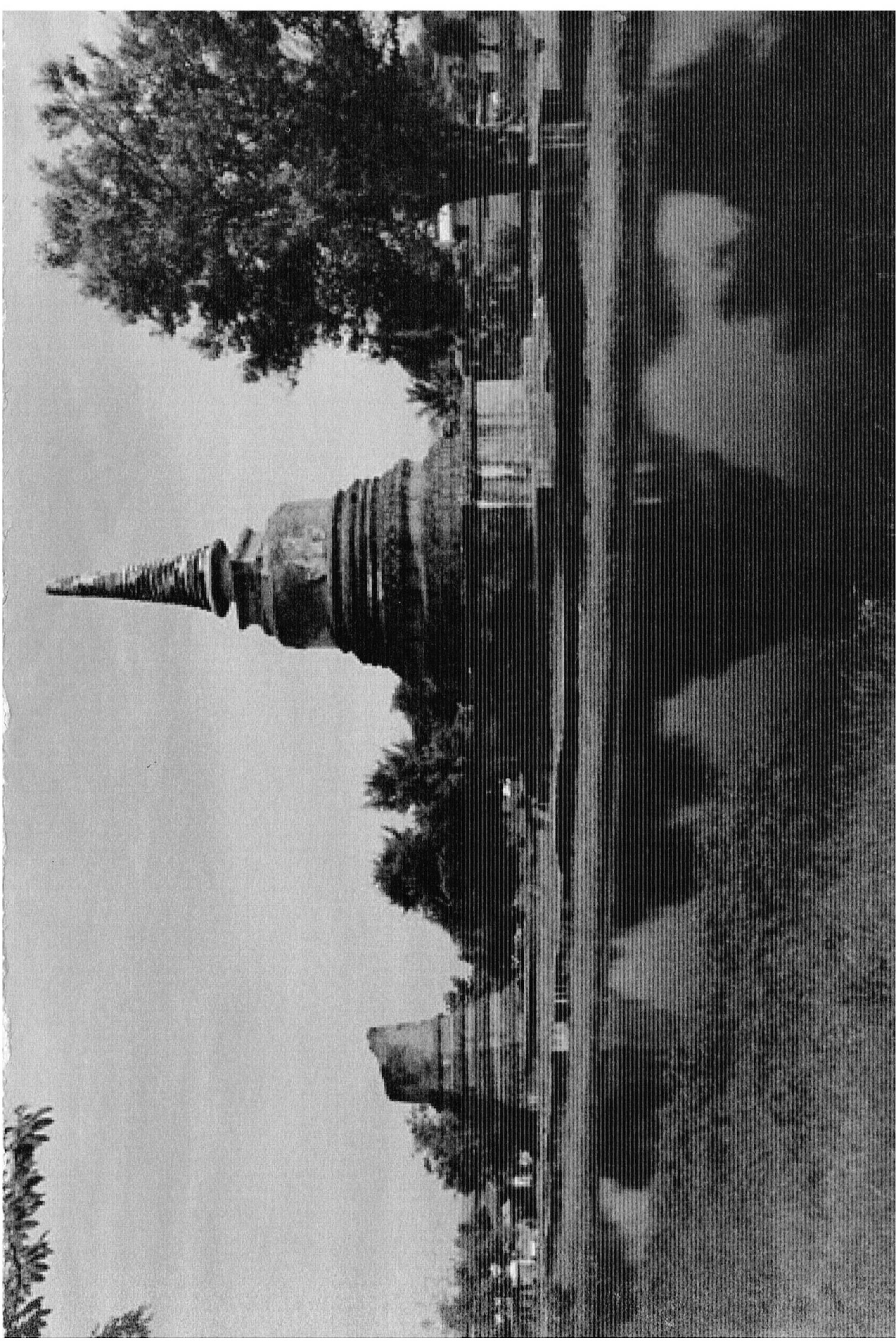
ผู้ที่เป็นนักเรียน ถ้าได้ฝึกสมาธิแบบนี้ จะเรียนหนังสือเก่ง ความจำดี ฟังครูอธิบาย เข้าใจง่าย ไม่นั่งใจลอย สมาธิแบบนี้จึงมีประโยชน์แก่ผู้ทำงานและนักเรียนอย่างมากทีเดียว

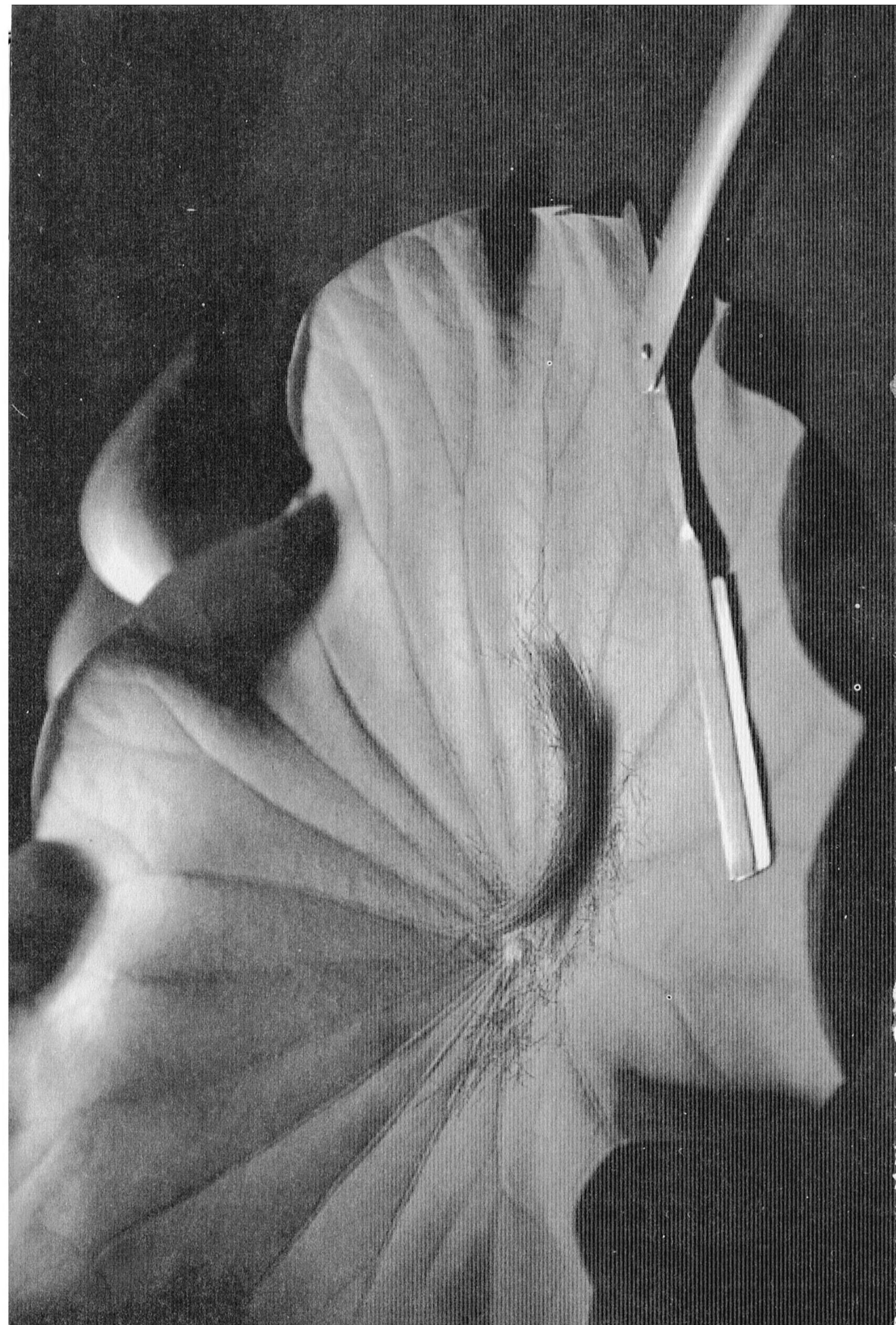
ต่อไปจะพูดถึงสมาธิเพ่ง คือการใช้สายตาเพ่งไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่สามารถจะทำให้จิตสงบได้ จะเป็น สีแดง สีเขียว สีขาว หรือดวงไฟ พระพุทธรูป ก็ได้ทั้งนั้น เมื่อเพ่งจนสิ่งเหล่านั้นติดตาแล้ว ลองหลับตาถือเอานิมิตนั้นๆ เป็นอารมณ์ จนเกิดความชัดเจน จนเกิดสมาธิย่อส่วน ขยายส่วนให้เล็กหรือใหญ่ได้ตามต้องการ ถ้าได้อย่างนี้ จะสามารถเอาไปใช้เป็นฤทธิ์อำนาจต่างๆ ได้มาก แต่ทำให้เกิดกิเลสเบาบางไม่ได้ หลุดพ้นจากทุกข์ไม่ได้

การทำสมาธิแบบนี้ เพราะเห็นอะไรต่ออะไรก็ได้ เห็นนรก สวรรค์ ของจริง ของไม่จริง ทำนายทายทักได้ จึงทำให้คนติด ถ้าไม่เจริญวิปัสสนาไปด้วย จะไปไม่รอด

สมาธิเพ่งยังมีประโยชน์อย่างอื่นๆ อีก เช่น เวลาป่วย ช่วยเพ่งบรรเทาทุกขเวทนาได้ ใช้เสกน้ำให้เกิดความขลังก็ได้ สรุปแล้ว มีส่วนทำให้ติดมากกว่าส่วนดี

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นวิธีทำสมาธิระดับชาวบ้าน ที่สามารถทำกันได้ไม่ยากนัก หากมีความสนใจ และคิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่ตน จะทำที่บ้าน ที่ทำงาน หรือที่โรงเรียนหรือสถานที่สะดวกแก่เราแล้ว ทำได้ทั้งนั้น

นานาสารธรรม
เรื่อง การบวชในพระพุทธศาสนา[๑]
โดย พระราชวชิราภรณ์
รองเจ้าคณะภาค ๑๕ วัดพระเชตุพน

การบวชในพระพุทธศาสนา เป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งซึ่งนิยมกระทำกันมาตั้งแต่โบราณกาล พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่มีลูกหลานอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ นิยมให้ลูกบวชเป็นพระภิกษุเสียก่อนที่จะแต่งงาน หรือประกอบอาชีพที่เป็นหลักเป็นฐาน ทั้งนี้โดยความหวัง ๒ อย่าง คือ

๑.ต้องการบุญกุศลอันเกิดจากพิธีที่จัดการบวชนั้น

๒.ผู้บวชแล้ว เรียนแล้ว ย่อมจะรู้สิ่งที่ดีและไม่ดี พอจะรักษาตนและเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีต่อไปได้ ข้อนี้ เป็นความนิยมและเชื่อถือกันมานานจนถึงทุกวันนี้

คำว่า บวช มาจากภาษาบาลีว่า ปัพพัชชา เมื่อเปลี่ยนมาเป็นภาษาไทยเรียกว่าบรรพชา ตัวผู้ที่บวชเรียกว่า บรรพชิต หรือเรียกว่า พระภิกษุ ก็ได้ จะเรียกว่า พระ เฉยๆ ก็ได้

คำว่า บวช มีความหมายว่างดเว้นจากการกระทำความชั่วต่างๆ แต่ในข้อบัญญัติสัตบุรุษท่านหมายถึง การถือบวช เป็นอุบายเว้นจากการเบียดเบียนกัน ซึ่งก็ดีความหมายได้ ดังนี้

---

[๑] เป็นเพียงแนวคิดส่วนหนึ่งเท่านั้น แนวอื่นยังมีอีกมาก

๑. เป็นอุบายงดเว้นจากการทำความชั่ว ที่งดเว้นได้ง่าย

๒. เป็นอุบายสร้างความดี ที่สร้างได้ยาก

ความชั่วที่ทำได้ง่าย หมายถึงความชั่วหรือบาปทุจริตที่ตนเคยทำมาก่อนแล้วบ้างที่ยังไม่เคยทำบ้างโดยมีเพื่อนและสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุเป็นปัจจัยเช่น การดื่มสุรา การเล่นการพนัน การลักขโมย การผิดภรรยาผู้อื่น การฉ้อโกง การคดโกง การปลอมแปลงและความผิดอื่นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากนัก เมื่อมีเพื่อนหรือผู้ชอบกันมาชักชวน และตนก็ตกอยู่ในสภาพที่พร้อมจะกระทำได้ จะเห็นดีเห็นชอบพากันไปกระทำทุจริตดังกล่าวได้โดยง่าย แต่เมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว เพื่อนๆ หรือผู้ที่ชอบกันก็ไม่กล้ามาชักชวน เพราะเห็นเป็นสิ่งที่ไม่สมควรแก่เพศและภาวะ เขาจะไม่ชักชวนไปดื่มสุรา ไปเที่ยวนารี หรือไปเล่นการพนันเหมือนแต่ก่อน การบวชจึงเป็นเหมือนเขตแดนหรือกำแพงกั้นขวางระหว่างความดีและไม่ดีนั้น

ความดีที่ทำได้ยาก สำหรับฆราวาสหมายถึงการบำเพ็ญศีล บำเพ็ญสมาธิ บำเพ็ญปัญญา ทั้งที่เป็นชั้นต้น ชั้นกลางและชั้นสูง ให้ต่อเนื่องกันจนปรากฏที่ดีนั้น เป็นการกระทำได้ยาก หรือมีน้อยคนที่จะมีโอกาสกระทำได้ดี ทั้งนี้เพราะการดำรงชีวิตของฆราวาส จะต้องมีการผิดศีล เช่น มีการฆ่าสัตว์เป็นอาหารบ้าง ฆ่าเพื่อเป็นอาชีพบ้าง หรือมิฉะนั้นก็เลี้ยงสัตว์เอาไว้ขายเพื่อทำเป็นอาหารต่างๆ บ้าง การเลี้ยงสัตว์ การฆ่าสัตว์ เพื่อเป็นอาหารหรือเพื่อเป็นอาชีพของฆราวาส ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ทางราชการหรือทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองกลับมาส่งเสริมสนับสนุนให้กระทำเสียอีก แต่ในทางพระพุทธศาสนา การฆ่าสัตว์เป็นการผิดศีล มีโทษเป็นบาปเป็นอกุศลเป็นกรรมติดต่อทั้งในภพนี้และภพหน้าต่อไป แต่ฆราวาสบางคนมีความจำเป็นจะต้องกระทำ เพื่อเลี้ยงตัวเอง

เพื่อเลี้ยงพ่อแม่และครอบครัว บางคนก็กระทำเป็นอาชีพ เช่น ชาวประมง พ่อค้าขายสุกร เป็ด ไก่และนก เป็นต้น

การรักษาศีลเป็นกิจที่ฆราวาสกระทำได้ไม่ทุกวันเพราะขัดข้องด้วยอาชีพและความเป็นอยู่ดังกล่าวแล้ว การได้บวชเป็นพระภิกษุจึงมีโอกาสรักษาศีลได้ดีกว่า เพราะไม่ต้องประกอบอาชีพและเลี้ยงผู้อื่น ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความอุปถัมภ์ของพุทธศาสนิกชนบำเพ็ญตนเป็นศาสนทายาทสืบศาสนา

การเรียนธรรม หรือปฏิบัติธรรมก็เช่นกัน เป็นกิจที่ฆราวาสทำได้ยาก หรือทำได้ไม่ติดต่อ ทำได้ไม่ดีเท่ากับพระภิกษุสามเณร เพราะฆราวาสมีเวลาน้อยบ้าง ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งเหล่านั้นบ้าง จะทำได้ดีก็เพียงตามประเพณี หรือทำพอเป็นอุปนิสัยปัจจัยเท่านั้น

เมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว มีเวลาว่างมาก มีโอกาสบำเพ็ญความดีต่างๆ ได้ไม่ยาก หากสนใจ ใฝ่ใจ ตั้งใจ ไม่เกียจคร้าน และคิดเห็นว่าการบวช การศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม เป็นบุคลากรชั้นสูงที่หาโอกาสได้ยากอย่างนี้แล้วรีบฉวยโอกาสทำความดีเอาไว้มากๆ ก็จะคุ้มค่า คุ้มเวลา ในการอุปสมบทของตน

พระพุทธเจ้าทรงสอนพระภิกษุทั้งหลายว่า

โย จะ วัสสะสะตัง ชีเว ทุสสีโล อะสะมาหิโต

เอกาหัง ชีวิตัง เสยโย สีละวันตัสสะ ฌายิโน.

ผู้บวชแล้ว มีศีลบริบูรณ์ มีจิตมั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย แม้บวชได้เพียงวันเดียวก็ยังดีกว่า ประเสริฐกว่า ผู้ที่บวชแล้ว เป็นผู้ทุศีล จิตไม่มั่นคง แม้บวชมาแล้วตั้ง ๑๐๐ ปี

การบวชเป็นบรรพชิตเพศ เป็นพุทธประเพณี เป็นวิธีสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย ถ้าเป็นนอกพุทธกาล พระโพธิสัตว์จะบำเพ็ญบารมีด้วยการบวชเป็นฤษี ดาบส นักพรตบำเพ็ญธรรม แต่ถ้าเป็นพุทธสมัย พระโพธิสัตว์จะบวชเป็นพระภิกษุ เมื่อถึงโอกาสที่จะตรัสรู้ สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าจะบำเพ็ญความเพียรด้วยเพศฆราวาสก็ได้ แต่เมื่อสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า จะต้องเป็นเพศบรรพชิตเท่านั้น

การบวช เป็นการปลีกตัวให้ห่างจากญาติมิตร ให้ห่างจากกามารมณ์ อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสต่างๆ อันจะเป็นเหตุยั่วยวนชวนให้จิตคิดดีบ้างไม่ดีบ้าง และเพื่อหาโอกาสแสวงหาสิ่งที่ดี ที่สงบ สงัด ปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ ทำการอบรมกายและจิตให้ตั้งมั่นในความดี เตรียมไว้ต่อสู้กับการดำเนินชีวิตในโอกาสต่อไป

เมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้ว ผู้ใดจะได้บุญบาปอะไรมากน้อย ก็ขึ้นอยู่กับตัวผู้บวชเป็นประการสำคัญ พระอุปัชฌาย์ พระคู่สวด หรือเจ้าอาวาสที่ตนสังกัดอยู่ เป็นเพียงผู้ช่วยสนับสนุนหรือชี้แนะเท่านั้น ส่วนการลงมือปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ประกอบกุศลกิจต่างๆ เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของผู้บวชเอง ถ้าผู้บวชมีความสนใจ ใฝ่ดี ใฝ่ศึกษา และปฏิบัติธรรม ไม่ใช้เวลาคร่าประโยชน์ ก็จักได้ประโยชน์ของการบวชมาก แต่ถ้าผู้บวชเป็นผู้ไม่สนใจ ไม่อยากรู้ไม่อยากปฏิบัติ ไม่รีบหยิบฉวยโอกาส ก็จักไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร

ความประสงค์ของการบวช ในสมัยพุทธกาล กับสมัยปัจจุบัน ต่างกันมาก **ในสมัยพุทธกาล** ผู้คนตื่นตัวสนใจในเรื่องการบวช ผู้บวชส่วนใหญ่มีชาติชั้น วรรณะ และตระกูลสูง พิจารณาเห็นโทษของการอยู่ครองฆราวาส เห็นคุณค่าของการบวช เห็นการบวชเป็นอุดมการณ์ที่หาได้ยาก จึงยอมทิ้งบุตรภรรยา

ทิ้งทรัพย์สมบัติ ทิ้งความสุขของฆราวาสออกบวช มุ่งหวังตั้งใจยึดพระนิพพาน คือการดับความทุกข์ เป็นจุดหมายปลายทาง

เมื่อบวชแล้ว ส่วนมากตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ ตั้งใจฝึกหัดปฏิบัติสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง ทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่เห็นแก่ความทุกข์ยากลำบากทางกาย การเป็นอยู่ก็อยู่อย่างง่ายๆ เช่น นุ่งห่มอย่างง่ายๆ กินอยู่อย่างง่ายๆ ไม่ทำตนให้เป็นภาระของกันและกัน หาเลี้ยงตนเอง รักษาตนเอง ต่างคนต่างรู้ และรักษาหน้าที่ของตนๆ ไม่ต้องรอให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือน และส่วนมากจะบวชกันจนตลอดชีวิต คือตายในร่มผ้ากาสาวพัสตร์นั่นเอง

ในสมัยปัจจุบัน การบวชเป็นพระภิกษุ เป็นเพียงประเพณี เป็นเพียงอุปนิสัยปัจจัย เป็นเพียงพิธีกรรมหรือพิธีบุญอย่างหนึ่ง ของพุทธศาสนิกชนที่ยังยึดมั่นในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ถึงแม้จะมีการบวชกันมาก แต่การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาลดน้อยถอยลงไป และการที่จะตั้งความหวังไปจนถึงพระนิพพานเป็นการกล่าวและปรารถนาเป็นส่วนมาก ดังนั้น ถ้าจะประมวลความรู้สึก ความนิยมของการบวชเป็นพระภิกษุในปัจจุบัน ก็คงได้ดังนี้

๑.บวชตามประเพณี คือชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป นิยมบวชเป็นพระภิกษุอย่างน้อย ๑๕ วันขึ้นไป หรือตามศรัทธา จึงจะเป็นที่ยอมรับของญาติพี่น้องและชนทั่วๆ ไปว่า เป็นผู้บวชเรียนแล้ว

๒.บวชให้บุพการี คือชายที่ถูกขอร้องจากบิดามารดาหรือผู้มีอุปการคุณให้บวชพระให้สัก ๑ พรรษา หรือตามแต่จะมีน้ำใจ และบวชให้ตามความประสงค์ อย่างนี้เรียกว่า บวชให้บุพการี

๓.บวชหน้าศพ คือชายที่ญาติผู้ใหญ่ หรือปิยชนของตนเสียชีวิตและจะทำการฌาปนกิจศพ นิยมบวชเป็นพระภิกษุอุทิศบุญกุศลให้ ด้วยเข้าใจว่าได้บุญมาก บวชให้ ๗ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง มากกว่านั้นบ้าง ตามแต่จะศรัทธา บวชอย่างนี้เรียกว่า บวชหน้าศพ

๔.บวชเรียน ชายที่ตั้งใจบวชเพื่อเรียนนักธรรมบ้าง เรียนบาลีบ้าง เรียนวิชาโลกานุวัตรบ้าง ตามความสมัครใจ เรียกว่าบวชเรียน การบวชชนิดนี้ มักบวชเรียนกันตั้งแต่อายุน้อยๆ โดยบวชเป็นสามเณร เรียนเรื่อยไปจนจบหลักสูตร เมื่อจบหลักสูตรแล้วจะอยู่ต่ออีกนานเท่าไร ไม่มีผู้ใดว่า เป็นการช่วยสืบพระพุทธศาสนาไปในตัว

๕.บวชเลี้ยงชีพ คือบวชแล้วมีอาชีพหรือหาอาชีพทำ แต่ไม่ใช่อาชีพตามที่พระพุทธเจ้าสอนไว้เป็นอาชีพเสริมที่เพิ่มแทรกเข้ามา ตามยุคตามสมัย มีมากมายหลายอย่าง บางอย่างก็เป็นการสงเคราะห์ประชาชนดี แต่บางอย่างก็ไม่เหมาะสมสำหรับบรรพชิต

นอกจากนี้ ก็ยังมีบวชอื่นๆ อีกมากมาย เช่นคำว่า บวชหลบบวชลี้ บวชหนีสงสาร บวชผลาญข้าวสุก บวชสนุกหาบาป บวชคาบเหล็กแดง บวชแต่งแผ่นดิน บวชกินของร้อน บวชนอนในไฟ บวชไม่หน่ายหนีโลก บวชนั่งโงกงมแก่ เป็นต้น (แล้วแต่จะคิดและแต่งคำพูดกันไว้)

ลักษณะการบวชที่มีบาลีอ้างถึง มี ๕ ประการ คือ

๑. อุปชีวิกา บวชเลี้ยงชีพ (สะสมวัสดุและทำการค้าขาย)

๒. อุปกีฬิกา บวชเล่น (สะสมเครื่องเล่นต่างๆ)

๓. อุปมุยหิกา บวชหลง (สะสม, หวงแหน ของเก่าและอื่นๆ)

๔. อุปทูสิกา บวชทำลาย (ประพฤติอนาจารเป็นอาจิณ ไม่มียางอาย)

๕. อุปนิสสรณิกา บวชเพื่อพ้นทุกข์ (ปฏิบัติกิจวัตร, ปฏิบัติธรรม, หาความสงบ)

ประโยชน์ของการบวชเป็นพระภิกษุ

๑. เป็นการสืบพระพุทธศาสนา

๒. เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓. เป็นเหตุเกิดศรัทธาปสาทะของสาธุชน

๔. เป็นที่พึ่งพักพิงทางใจของสาธุชน

๕. เป็นบุญเขตของพุทธศาสนิกชน

๖. เป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง เป็นความหวัง ของสาธุชน

อานิสงส์ของผู้ที่บวชเป็นพระภิกษุ

๑. มีโอกาสได้สัมผัสพระพุทธธรรมด้วยตนเอง

๒. มีโอกาสได้ศึกษาพุทธพจน์และปฏิบัติธรรมตามพุทธธรรม

๓. ได้ข้อคิด ได้สารคติ ได้เนติในการดำเนินชีวิตที่ดี

๔. ได้สร้างอุปนิสัย ปัจจัยและบารมีในทางที่ดี

๕. เป็นเหตุให้ญาติมิตรเกิดศรัทธาปสาทะยิ่งขึ้น

๖. เป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของสาธุชน

๗. ได้แนวทางสร้างตนให้เป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี

๘. ได้โครงฐานที่ดี สำหรับภพนี้และภพต่อๆ ไป

๙. ได้อานิสงส์เป็นมนุษยสมบัติ เทพสมบัติและนิพพานสมบัติ ตามกาลตามโอกาสในอนาคตกาล

หน้าที่การงานของผู้ที่บวชเป็นพระภิกษุ

ผู้ที่บวชเป็นพระภิกษุแล้ว มิใช่อยู่เฉยๆ เสวยความสุขไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น จะต้องปฏิบัติ

หน้าที่ของนักบวชอย่างน้อยๆ ๒ ประการ คือ

๑.คันถธุระ ต้องศึกษาในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือศึกษาพระพุทธพจน์ ได้แก่พระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดความรู้ มีความเข้าใจ แตกฉาน ชำนาญกว้างขวาง แล้วนำไปแสดง อบรมสั่งสอน ชี้แนะ และแก้ปัญหาแก่พุทธศาสนิกชน เป็นการสืบพระพุทธศาสนา ธุระข้อนี้ยังมีความหมายถึงกิจอย่างอื่นๆ อีก เช่น การท่องสาธยายพุทธมนต์ การปัดกวาดลานโบสถ์ วิหาร ลานพระเจดีย์ บูรณปฏิสังขรณ์อาราม และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ

๒.วิปัสสนาธุระ ต้องศึกษาและลงมือปฏิบัติในด้านวิปัสสนา คือการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดความรู้จริงเห็นจริงอย่างแจ่มแจ้ง ให้รู้เห็นตามสภาพเดิมของสังขาร ไม่ยึดมั่นติดอยู่กับสิ่งสมมุติต่างๆ เป็นการบังคับจิตให้มุ่งตรงต่ออารมณ์ของกรรมฐาน พิจารณาขันธ์ ๕ และสิ่งทั้งหลาย ให้เห็นเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่แท้จริง จนจิตไม่ติดอยู่ในรูปนาม ยึดพระนิพพานเป็นอารมณ์ จนกระทั่งได้บรรลุมรรคผลในที่สุด

ปฏิปทาของนักบวช ๒ ประการ

๑. **ลาภูปนิสา** ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดลาภสักการะ

๒. **นิพพานคามินีปฏิปทา** ข้อปฏิบัติให้ถึงพระนิพพาน

ผู้ที่จะปฏิบัติเพื่อให้เกิดลาภสักการะ จำจะต้องทำอกุศลกรรมคือความไม่ดีบ้าง เช่นการคดทางกาย การคดทางวาจา เป็นต้น ถ้าปฏิบัติดี ตรงไป

ตรงมาอย่างเดียว ลาภสักการะย่อมไม่เกิด แต่ถ้าปฏิบัติคดๆ งอๆ นอกลู่นอกทางเสียบ้าง ลาภสักการะจะเกิดขึ้นโดยไม่ยาก **เปรียบเหมือน** การหย่อนมือลงไปหยิบขนมในจานภาชนะที่มีก้นลึก ถ้าเหยียดมือตรงๆ ไม่งอนิ้วมือ แล้วยกมือขึ้นจะไม่มีอะไรติดขึ้นมาเลย มือเปื้อนเปล่าๆ แต่ถ้าหย่อนมือลงไปแล้ว งอนิ้วมือหน่อยหนึ่ง ย่อมช้อนสิ่งของหรือขนมติดมือขึ้นมาได้ มือไม่เปื้อนเปล่า ข้อนี้ฉันใด การปฏิบัติเพื่อให้เกิดลาภสักการะก็ฉันนั้น แต่วิธีนี้ไม่ใช่ทางนิพพาน พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ

ส่วนผู้ที่ต้องการปฏิบัติเพื่อให้ถึงนิพพาน จะต้องละเว้นวิธีการดังกล่าวนั้นเสีย คือไม่คดทางกาย ไม่คดทางวาจา ไม่ใช่คนบอดต้องทำตนเหมือนคนบอด ไม่ใช่คนใบ้ทำตนเหมือนคนใบ้ ไม่ใช่คนหนวกทำตนเหมือนคนหนวก ต้องเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา เสพแสวงหาวิเวกทั้ง ๓ คือ กายวิเวก จิตวิเวก และอุปธิวิเวก จึงจะดำเนินถึงทางที่ตนประสงค์ได้ ทางนี้เป็นทางที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล

การบริโภคของพระภิกษุ ๔ แบบ

๑. ไถยบริโภค (บริโภคอย่างขโมย) ได้แก่การบริโภคของภิกษุผู้ทุศีล
๒. อิณบริโภค (บริโภคอย่างเป็นหนี้) ได้แก่การบริโภคของผู้ไม่พิจารณาก่อน
๓. ทายัชชบริโภค (บริโภคอย่างทายาท) ได้แก่การบริโภคของพระอริยบุคคล ๗
๔. สามีบริโภค (บริโภคอย่างเจ้าของ) ได้แก่การบริโภคของพระขีณาสพ

พระภิกษุพึงพิจารณาแล้วบริโภคปัจจัย ๔ ใน ๓ ขณะ คือ

๑. ในขณะรับ

๒. ในขณะบริโภค

๓. หลังจากบริโภคแล้ว

เวลาใดเวลาหนึ่งก็ใช้ได้ ก่อนพระอาทิตย์ขึ้นของวันนั้นๆ หากขาดการพิจารณาดังกล่าวแล้ว ตกอยู่ในฐานะ อิณบริโภค

คำกลอนสอนนักบวช

ของหลวงพ่อสำเนียง วัดเวฬุวนาราม บางเลน

บวชหลบบวชลี้

บางคนหนีอาชญาแล้วมาบวช พูดโอ้อวดว่าข้าศรัทธาเหลือ
ทำหันเหเมถุนไม่จุนเจือ แท้ก็เพื่อหลบตนให้พ้นภัย
เขาสืบเสาะเซาะหาหลบหน้าลี้ คนเช่นนี้หน้าทนพ้นวิสัย
ไม่รักษาศีลสงฆ์พระทรงชัย หาจัญไรใส่ตัวชั่วอัปรีย์.

บวชหนีสงสาร

บางคนมองเห็นโลกนี้โศกเศร้า หลบพึ่งเงาผ้าเหลืองเปลื้องทุกขี
ไม่ยอมให้ผืนผ้านั้นราคี รักษาศรีศีลสงฆ์พระทรงญาณ
ประพฤติตนซื่อตรงดำรงมั่น เจริญธรรม์เลิศล้ำกัมมัฏฐาน
บวชเช่นนี้ควรจำเป็นตำนาน พระทรงญาณสรรเสริญเจริญพร.

บวชผลาญข้าวสุก

บางคนหลบจากบ้านคลานเข้าวัด ให้สงฆ์ญัตติ์จตุตถ์สุดสนุก
ครั้นบวชแล้วเที่ยวเล่นไม่เห็นทุกข์ ผลาญข้าวสุกเสียข้าวสารขี้คร้านแท้
ไม่ท่องบ่นภาวนาศึกษาธรรม เห็นใครร่ำใครเรียนเพียรไปแหย่
เที่ยวคุยโตโอ่อ่าสาระแน คนเช่นนี้ดีแต่จะนอนกรน.

บวชสนุกหาบาป

บางคนคิดว่าเป็นสงฆ์นี้คงสุข นึกสนุกเข้ามาบวชเพื่ออวดโฉม
เห็นสีกาพาใจใฝ่ประโลม หัวใจโหมฮึกหาเป็นอาจิณ
โทรทัศน์วีดีโอโก้เลิศล้ำ กินข้าวค่ำซ้ำเหล้าเมานิจสิน
เสียพงษ์เผ่าเหล่ากอหน่อมุนินท์ เฝ้าถวิลแต่สนุกไม่ทุกข์ใจ.

บวชคาบเหล็กแดง

บางคนบวชมาแล้วเหมือนแก้วเก้า ดำเนินเนาแนวพุทธวิสุทธิ์สงฆ์
แต่เกียจคร้านในทำนองของพระองค์ กินของสงฆ์ไม่ชำระประเพณี
กินแล้วนอนนอนแล้วกินสิ้นสติ ไม่ดำริพิจารณารักษาศรี
เขาให้มากินไปไม่ปรานี บวชอย่างนี้บาปนักอย่ามักทำ.

บวชแต่งแผ่นดิน

บางคนเห็นศาสนานี้น่ารัก อยากบวชนักด้วยคิดจะผลิตสี
เห็นผ้าเหลืองสีล้ำนี้งามดี อยากให้สีเช่นนั้นผูกพันตน
เห็นผ้าเหลืองไม่รู้เรื่องผ้าเหลืองเลย หน้าระเหยเข้ามาบวชสวดกุศล
เที่ยวเดินกรายอวดผ้าประชาชน เพียงให้บนธรณีมีสีงาม.

บวชกินของร้อน

ธรรมดาของบูชาที่ค่าล้ำ ฝูงคนนำมาถวายให้ขบฉัน
ท่านผู้ใดทรงเพศพรหมจรรย์ ได้ขบฉันของเขาควรเนาครอง
ต้องใช้หนี้ชีวิตคิดให้มาก อย่าเพียงอยากด้วยตะกละจะมัวหมอง.

บวชนอนในไฟ

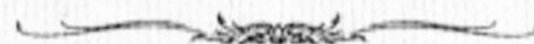
บางคนคิดว่าการบวชมีลวดลาย คงสบายคลายทุกข์เป็นสุขขี
ออกจากบ้านเข้าวัดดัดอินทรีย์ อยู่ในสีเหลืองหวังเปลื้องทุกข์
นอนคะนึงถึงนางไม่ว่างเว้น อกใจเต้นร้อนในไม่ได้สุข
ห่วงข้างหลังหวังข้างหน้าตั้งท่าทุกข์ หมดสนุกเร่าร้อนเหมือนนอนไฟ.

บวชไม่หน่ายหนีโลก

บางคนหวังเอาผ้าเหลืองเป็นเครื่องมือ สำหรับซื้อขายค้าน่าบัดสี
ทำเสงี่ยมเจียมกายไร้ราคี แต่ใจมีโลภหลงทะนงตน
อยากได้โน่นได้นี่เที่ยวสีส่อ ห่มผ้าล่อชวนใจให้ฉงน
ให้นึกเห็นเป็นหน่อทศพล เที่ยวทำกลเพทุบายร้ายยิ่งแล.

บวชนั่งโงกงมแก่

บางคนบรรพชามาแต่เด็ก มากโกกเกกภูมิธรรมค่ำนักหนา
บางคนเฒ่าชะแรแก่ชรา บรรพชาอาศัยเขาให้กิน
ไม่พร่ำบ่นภาวนารักษาสัตย์ มาอยู่วัดห่มผ้าสีมีเพียงศีล
นั่งโงกหน้าหลับตาเป็นอาจิณ ใครให้กินก็สรรเสริญเจริญพร
บวชสิบอย่างดังร่ำรำพรรณไว้ เป็นคำไขพ่อสำเนียงเรียงคำสอน
ได้ดัดแปลงแต่งใหม่ให้เป็นกลอน สำหรับสอนลูกหลานได้อ่านจำ
ความเป็นจริงยิ่งในสมัยนี้ ผู้ทรงสีเหลืองไว้ได้งามขำ
ก็เพียงผู้มีใจใฝ่ทางธรรม ไม่ก่อกรรมทำเข็ญให้เป็นภัย

พ่อ แม่ ลูก

พระเทพวีราภรณ์ (สีนวล ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙)